

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ТИМЧЕНКО МАРИНА ЮРІЇВНА

УДК 37.091.33:37.015.03:7.012

ДИСЕРТАЦІЯ
**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ
ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

01 Освіта/Педагогіка

Подается на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ М. Ю. Тимченко

Науковий керівник: Березюк Олена Станіславівна, кандидат педагогічних наук, професор

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Тимченко М. Ю. Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями). Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2023.

Дисертаційна робота присвячена теоретико-експериментальному дослідженню проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін.

Розвиток дизайнерської галузі в Україні зумовив пошук та модернізацію навчання і виховання майбутніх дизайнерів з метою зробити їх конкурентноспроможними, спрямованими на особистісно-орієнтований підхід.

Тому актуальність проблеми дослідження пов'язана з модернізаційними процесами, що відбуваються в українській освіті на дизайнерському ринку попиту та передбачають підготовку компетентних, творчо розвинених фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно-мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському та світовому ринках праці. Підготовка висококваліфікованих дизайнерів для сучасного ринку праці обумовлена сучасними політичними і соціально-економічними трансформаціями подій та їх візуалізаціями в просторі нашої держави.

На рівні теорії та методики професійної дизайн-освіти виникає необхідність розгляду проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін засобами художньо-проектної діяльності.

На основі аналізу наукової та методичної літератури й проведеного контент-аналізу обґрунтовано сутність базових понять проблеми формування творчих здібностей у цілому та майбутнього дизайнера зокрема; розкрито освітній контекст «художньо-проектна діяльність»; науково обґрунтовано

структурні компоненти, критерії, показники та рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів; виявлено педагогічні умови, які сприяють формуванню творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін; розроблено педагогічну модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів з урахуванням специфіки викладання базових дисциплін у мистецьких закладах освіти та експериментально перевірено її ефективність на основі поетапного впровадження.

Унаслідок осмислення та аналізу нормативних освітніх документів, наукових джерел доведено та обґрунтовано важливість художньо-практичної діяльності в процесі формування творчих здібностей майбутнього дизайнера. Підтверджено, що формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі фахової підготовки забезпечує реалізацію можливостей здобувача дизайнерської освіти як високопрофесійної особистості, здатної творчо думати, що дозволяє знайти нетрадиційні шляхи розв'язання проблем, та, своєю чергою, збільшує ефективність роботи й підвищує продуктивність; формування в здобувачів творчих здібностей, що сприяють самовираженню та висловленню індивідуальності через створення власних виробів та об'єктів художньої творчості; активізацію пізнавальної діяльності та самостійності; розвиток інтелекту майбутнього дизайнера, його критичного мислення, визначення ним власної комунікації; комунікативних умінь, тобто сприяє створенню підґрунтя для набуття фахових компетенцій, здатності до подальшої продуктивної творчої діяльності.

Унаслідок теоретичного аналізу проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін було виділено пріоритетні методологічні підходи: *особистісно-орієнтований, творчий, синергетичний та діяльнісний*; принцип відкритості до експерименту, вільного вибору творчих проєктів, співпраці та колективної творчості, відчуття свободи та інноваційності, інстинкту та емпатії, творчого відступу, інтегративності освітнього процесу.

У межах дослідження розроблено та представлено структуру творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Вона є багатофункціональною інтегрованою здатністю особистості та сукупністю структурних (мотиваційно-потребового, когнітивного, контекстуального, практичного) компонентів.

На основі визначених критеріїв (мотиваційно-ціннісного, креативного, візуально-творчого, оцінювально-результативного) і відповідних їм показників виокремлено три рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів (репродуктивний, реконструктивний, творчий).

Запропоновано етапи впровадження моделі формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін, а саме теоретико-підготовчий, діяльнісно-тренувальний та аналітико-творчий.

Доведено необхідність переосмислення змісту та пошуку ефективних форм організації освітнього процесу в межах фахової підготовки, використання освітнього потенціалу художньо-проектної діяльності, організації цілісної системи впливів освітнього середовища закладу вищої освіти на майбутнього дизайнера в процесі формування в нього творчих здібностей.

Експериментальна частина роботи проводилася відповідно до розробленої програми дослідження, яка складалася з чотирьох етапів: діагностувальний, констатувальний, формувальний та узагальнювальний.

Етапи формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін передбачали проведення лекційних і семінарських занять, позааудиторної роботи, науково-дослідницької діяльності майбутніх дизайнерів, індивідуальної та самостійної роботи майбутніх дизайнерів. Під час основного етапу було розроблено та впроваджено методичні рекомендації «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін», апробовано навчально-методичні матеріали: здобувачі розробляли та виконували технічні завдання в рамках своєї дизайнерської творчості. Підсумковий етап (узагальнювальний) реалізації розробленої моделі

передбачав здійснення поточного і підсумкового контролю в процесі фахової підготовки.

Визначено кількісні та якісні показники сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі фахової підготовки. Результати порівняльного аналізу засвідчили переваги інноваційної підготовки в експериментальних групах над контрольними. Дані статистики доводять достовірність висновків щодо результативності формувального експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів є в тому, що:

- *вперше* науково обґрунтовано та розроблено модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін;

- *удосконалено* зміст і структуру творчих здібностей майбутніх дизайнерів та запропоновано шляхи їх формування на основі застосування художньо-проектної діяльності за допомогою упровадження розробленої авторської моделі підготовки; уточнено та розширено понятійно-категоріальний апарат з предмету дослідження; проаналізовано сутність і взаємодію базових понять «творчі здібності», «формування творчих здібностей», «художньо-проектна діяльність», «формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності майбутніх дизайнерів»; виокремлено та конкретизовано структуру творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності, що складається з мотиваційно-потребового, когнітивного, контекстуального та практичного компонентів; визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий, оцінювально-результативний), показники та охарактеризовано рівні (репродуктивний, реконструктивний, творчий) їх сформованості; встановлено систему форм, методів та засобів їх реалізації;

- *подальшого розвитку* набули наукові уявлення щодо процесу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в освітній процес методики формування творчих здібностей

майбутніх дизайнерів на основі застосування засобів, методів, форм художньо-проектної діяльності; в розробці інструктивно-методичних матеріалів до лекційних і практичних занять; упровадженні в процес закладів вищої освіти моделі підготовки майбутніх дизайнерів для формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності. Результати дослідження можуть бути використані в процесі викладання дисциплін художньо-естетичного циклу.

Ключові слова: здібності, творчість, творчі здібності, майбутній дизайнер, творчі здібності майбутніх дизайнерів, обдарованість, креативність, дизайнерська освіта, творчий підхід, творчий потенціал, художньо-проектна діяльність, засоби художньо-проектної діяльності, фахові дисципліни.

ABSTRACT

Tymchenko M.Yu. Formation of Creative Abilities of Future Designers Through Artistic and Project Activities in the Process of Studying Professional Disciplines. – Qualification scientific work (manuscript).

PhD thesis in the specialty 015 Professional Education (specializations). Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, 2023.

The dissertation is devoted to the theoretical and experimental study of the problem of forming creative abilities of future designers through artistic and project activities in the process of studying professional disciplines.

The development of the design industry in Ukraine has prompted the search and modernization of education and training for future designers, aiming to make them competitive, directed towards a person-centered approach. Therefore, the relevance of the research problem is associated with the modernization processes taking place in Ukrainian education, the demand in the design market, and the need to prepare competent, creatively developed professionals at the level of global standards - socially and professionally mobile, competitive in domestic, European, and world labor markets. The preparation of highly qualified designers for the modern labor market is conditioned by contemporary political and socio-economic transformations and their visualizations within our country's space.

At the level of theory and methodology of professional design education, there arises the necessity to consider the problem of forming creative abilities of future designers through artistic and project activities in the process of studying professional disciplines.

Based on the analysis of scientific and methodological literature and the conducted content analysis, the essence of the basic concepts of the problem of developing creative abilities in general and future designers in particular has been substantiated. The educational context of "artistic and project activities" has been revealed, and the structural components, criteria, indicators, and levels of creative abilities' formation in future designers have been scientifically justified. Pedagogical conditions that contribute to the development of creative abilities in the process of studying professional disciplines have been identified. A pedagogical model for the formation of creative abilities of future designers, taking into account the specifics of teaching basic disciplines in art institutes, has been developed, and its effectiveness has been experimentally verified through a step-by-step implementation process.

As a result of reflection and analysis of normative educational documents and scientific sources, the importance of artistic-practical activities in the process of forming the creative abilities of future designers has been substantiated and proven. It has been confirmed that the development of creative abilities in future designers during their professional training enables them to realize their potential as highly professional individuals capable of thinking creatively, finding unconventional solutions to problems, and thus increasing work efficiency and productivity. Additionally, the formation of creative abilities in students encourages self-expression and the expression of their individuality through creating their own works of art and design objects. It fosters an active cognitive process and promotes independence.

The process of developing creative abilities also contributes to the intellectual growth of future designers, enhancing their critical thinking and defining their own communication style. It nurtures communicative skills, laying the groundwork for

acquiring professional competencies and fostering the capacity for further productive creative activities.

As a **result** of the theoretical analysis of the problem of forming the creative abilities of future designers in the process of studying professional disciplines, we have identified priority methodological approaches: *person-centered, competency-based, culturological, and activity-based approaches*. These approaches are supported by didactic principles such as *humanization, systematicity and consistency, individualization, linking learning to real-life contexts, and the integrative nature of the educational process*.

Within the scope of the research, we have developed and presented the structure of creative abilities of future designers. This structure is a multifunctional integrated capacity of an individual, comprising various structural components: *motivational-needs, cognitive, contextual, and practical components*.

Based on the defined criteria (*motivational-value, creative, visual-creative, evaluative-resultant*) and their corresponding indicators, three levels of formation of creative abilities of future designers have been distinguished (*receptive, reproductive, constructive*).

The proposed model for the development of creative abilities through artistic and project activities in the process of studying professional disciplines involves the following implementation stages: *theoretical and preparatory, activity and training, analytical and creative*.

The stages for implementing the model of forming creative abilities through artistic-project activity in the process of studying professional disciplines are proposed, namely the *theoretical-preparatory stage, activity-training stage, and analytical-creative stage*.

The necessity of rethinking the content and exploring effective forms of organizing the educational process within professional training is substantiated. It emphasizes the utilization of the educational potential of artistic-project activity and the establishment of a comprehensive system of influences from the educational

environment of higher education institutions on future designers to foster their creative abilities.

The experimental part of the study was conducted in accordance with the developed research program, which consisted of four stages: *diagnostic, exploratory, formative, and summative*.

The stages of fostering the creative abilities of future designers through artistic and project activities during the study of professional disciplines involved conducting lectures, seminars, extracurricular activities, and engaging students in scientific research. The main phase included the development and implementation of the program "Methodological Recommendations for Fostering the Creative Abilities of Future Designers through the Study of Professional Disciplines." Educational and methodological materials were tested, and students were assigned technical tasks within the scope of their design creativity.

The concluding stage (synthesizing) of implementing the developed model involved conducting ongoing and final assessments during the professional training process.

Quantitative and qualitative indicators of the formation of creative abilities of future designers during their professional training have been identified. The results of the comparative analysis demonstrated the advantages of innovative preparation in the experimental groups over the control groups. Statistical data provide evidence of the validity of the conclusions regarding the effectiveness of the formative experiment.

The **scientific novelty of the research** lies in the following aspects:

- *For the first time*, a scientifically grounded model for fostering the creative abilities of future designers through artistic and project activities in the process of studying professional disciplines has been developed and substantiated; a comprehensive model for cultivating the creative talents of prospective designers using artistic and project-based activities during the study of specialized subjects has been formulated and elaborated.

- *Improvement* of the content and structure of fostering the creative abilities of future designers by incorporating artistic and project-based activities, achieved through the implementation of the developed author's preparation model; theoretical justification and experimental verification of the pedagogical conditions (organizational-systematic, personal-reflective, individual-differentiated, and scientific-methodological) for cultivating the creative talents of prospective designers through artistic and project activities; refinement and expansion of the conceptual-categorical framework related to the subject of investigation, including a thorough analysis of the essence and interrelations of fundamental concepts such as "creative abilities," "formation of creative abilities," "artistic and project activities," and "formation of creative abilities through artistic and project activities for future designers." ; identification and specification of the structure of cultivating creative talents in designers through artistic and project-based activities, comprising four components: motivation and needs, cognitive, contextual, and practical aspects; establishment of criteria (motivational-orientational, cognitive-developmental, operational-corrective, evaluative-resultative) and corresponding indicators to assess the levels of formation (receptive, reproductive, constructive) of creative abilities; development of a systematic framework comprising various forms, methods, and means to effectively implement the process of fostering creative abilities through artistic and project activities for future designers.

- Scientific conceptions regarding the process of fostering the creative abilities of future designers through artistic and project-based activities have significantly advanced.

The practical significance of the obtained results lies in the development and implementation of a methodology for fostering the creative abilities of design students through the application of artistic and project-based activities. This includes the creation of instructive and methodological materials for lectures and practical sessions and the integration of the prepared model for training future designers to enhance their creative abilities through artistic and practical endeavors. The research

findings can be utilized in teaching disciplines within the artistic and aesthetic cycle to enhance the learning process for aspiring designers in their professional subjects.

Keywords: abilities, creativity, creative abilities, future designer, creative abilities of future designers, giftedness, creativity, designer education, creative approach, creative potential, artistic-project activity, means of artistic-project activity, professional disciplines.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Тимченко, М. Ю., 2019. Художньо-проектна діяльність як провідний засіб розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів. *Освітні обрії*. Том 48. №41. С. 70–73.
2. Тимченко, М. Ю., 2019. Проблема самоорганізації майбутнього дизайнера як одна з передумов успішного розвитку творчих здібностей. *Нові технології навчання*. №92. С.287–291.
3. Тимченко, М. Ю., 2019. Розвиток творчих здібностей майбутніх дизайнерів в процесі навчання як провідна передумова становлення спеціаліста. *Проблеми освіти*. Вип. 92. С.192–196.
4. Березюк, О. С., та Тимченко, М. Ю., 2019. До проблеми застосування проектної діяльності у сучасній системі вищої освіти. *Українська полоністика*. Вип. 16. С.93–98.
5. Тимченко, М. Ю., 2023. Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності та шляхи їх реалізації. *Наукові інновації та передові технології*. №10(24). С. 707–717.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Тимченко, М. Ю., 2021. Зв'язок каліграфії та орнаментики у розвитку творчих здібностей дизайнерів. В: *Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 29–30 січня 2021 р.). Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти». С. 81–86.
7. Тимченко, М. Ю., та Березюк, О. С., 2020. Проблема формування творчих здібностей майбутніх фахівців в історичному дискурсі. *UCRAINICA IX. Současné ukrajínistiky problémy jazyka, literatury a kultury: sborník příspěvků*. Olomouc: Universits Palackého v Olomouci. S.316–318.

8. Тимченко, М. Ю., 2020. Педагогічні умови формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в вищій школі. В: Березюк О. С., Власенко О. М., ред. *Дидактичні основи реформування освіти у вищій школі*: збір. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, С. 58–62.

9. Тимченко, М. Ю., 2020. Науково-теоретичні основи формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI міжнар.наук.-практ. конф.*, Суми, 23-24 квітня 2020. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. С. 174–176.

10. Тимченко, М. Ю., 2020. Художньо-проектна діяльність як засіб розвитку світогляду майбутнього дизайнера у сучасному вимірі. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: тези доп. I міжнар. науково-практ. інтернет-конференції*, Дніпро, 28-29 травня 2020. Т.2. Дніпро: б.в. С.427–428.

11. Тимченко, М. Ю., 2020. Проблема формування творчих здібностей майбутнього графічного дизайнера у сучасних реаліях. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, Київ, 3 червня 2020 року. Київ. С. 234–237.

12. Тимченко, М. Ю., 2019. Художньо-проектна діяльність як провідний засіб формування творчих здібностей. В: Сидорчук, Н. Г., ред. *Компетентнісні засади освітньо-виховного процесу в умовах ціложиттєвого навчання*: збір. наук. праць молод. дослідн. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. Вип. 3. С. 113–119.

13. Тимченко, М. Ю., 2018. Проблема розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів в науковій літературі. В: Березюк, О. С., та Власенко, О. М., ред. *Дидактичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців сучасних освітніх закладів*: збір. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С. 63–70.

14. Тимченко, М. Ю., 2017. Життєвий успіх та способи його досягнення сучасним студентством. В: Мирончук, Н. М., ред. *Теорія і практика організації та самоорганізації суб'єктів освітньої діяльності в розвивально-виховному середовищі навчального закладу*: збір. наук. праць. Житомир: ФОП Левковець. С. 58–63.

15. Тимченко, М. Ю., 2017. Розвиток творчого світосприйняття дітей засобами народної казки. В: Березюк, О. С., та Власенко, О. М., ред. *Проектування освітнього розвивального середовища Полісся: регіональний аспект*: збір. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, С. 104–109.

16. Тимченко, М. Ю., 2017. Інтеграція методів навчання природознавства як передумова формування творчих здібностей молодших школярів. В: Вітвицька, С.С., та Колесник, Н. Є., ред. *Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика*: збірник наукових праць. Житомир : ФО-П «Н. М. Левковець». Ч. II. С.256–259.

17. Тимченко, М. Ю., 2017. Розвиток творчих здібностей на уроках «Я у світі» засобами диференціації з використанням інтерактивних технологій. В: Басюк, Н. А., ред. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти*: зб.наук.праць. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С.237–240.

18. Тимченко, М.Ю., 2016. Проблема адаптації обдарованих учнів у колективі *Навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами: теорія та практика*: зб. праць вчених, молодих науковців, педагогів-практиків. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. С.90–96.

19. Тимченко, М. Ю., 2015. Розвиток математичних знань молодших школярів засобами диференціації. В: Рудницька, Н. Ю., та ін. *Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*. Житомир: ФОП Левковець Н.М. С.413–416.

20. Тимченко, М. Ю., 2015. Розвиток талантів особистості як чинник гармонізації соціального середовища. В: Дубасенюк, О. А., ред. *Сталий*

розвиток: проблеми і перспективи. зб. наук. праць. Житомир: Вид-во «Полісся». С. 99–108.

21. Тимченко, М. Ю., 2015. Розвиток потенційних можливостей як механізм формування таланту. *Освіта сьогодні: актуальні питання та перспективи:* збірник матеріалів Всеукраїнської студентської наукової конференції (м. Кам'янець-Подільський, 19 березня 2015 р.). Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута». С. 80–84.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ЇХНЬОЇ ПІДГОТОВКИ.....	27
1.1. Формування творчих здібностей майбутніх фахівців як наукова проблема.....	27
1.2. Аналіз поняттєвого поля дослідження.....	49
1.3. Наукові засади формування творчих здібностей майбутніх фахівців у процесі вивчення фахових дисциплін.....	83
Висновки до першого розділу.....	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДИЗАЙНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН.....	85
2.1. Художньо-проектна діяльність у формуванні творчих здібностей майбутнього дизайнера у фаховій підготовці.....	85
2.2. Критерії, показники та рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності.....	129
2.3. Модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності.....	152
Висновки до другого розділу.....	172
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН.....	174
3.1. Програма експериментальної роботи та діагностика стану сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін.....	174
3.2. Методика формування творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін...	198
3.3. Експериментальна перевірка ефективності методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін.....	233
Висновки до третього розділу.....	243
ВИСНОВКИ.....	246
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	251
ДОДАТКИ.....	290

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інтенсивний розвиток техносфери людської цивілізації зумовлює значний інтелектуальний прогрес суспільства. За таких умов процес соціальної стратифікації висуває нові вимоги до праці та до людини як до ключового чинника розвитку соціуму, коли домінуючим типом роботи стає не структурно інтегрована, а індивідуальна, переважно інтелектуальна, креативна, професійно досконала творча діяльність.

Актуальність означеної проблеми окреслена у законодавчих і нормативних документах: законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013), Національній доктрині розвитку освіти в Україні» (2002), «Про внесення змін до стандарту вищої освіти зі спеціальності 022 дизайн для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти» (2022), «Про затвердження стандарту фахової передвищої освіти за спеціальністю 022 «Дизайн»(2021).

Визначена проблематика виявляється актуальною, оскільки творчі особистості історично зробили суттєвий внесок у культурний і соціальний розвиток людства. Збереження і подальший розвиток творчого потенціалу має вирішальне значення для сучасного суспільства, оскільки від нього залежить не лише інноваційний прогрес, а й загальний розвиток гуманітарних і технологічних сфер. Обираючи майбутню професію, більшість молодих людей надає перевагу тим спеціальностям, до яких у них є здібності та задатки. А це означає, що належну увагу необхідно приділити саме розвитку творчих здібностей і формуванню креативності майбутніх фахівців.

Дизайн як новий вид художньо-проектної професійної діяльності відіграє важливу роль у створенні цілісного освітнього середовища для підвищення рівня конкурентоспроможності промислової продукції, предметів широкого вжитку тощо.

Розв'язання проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів частково заповнює прогалини в культурно-ціннісній сфері дизайну й сприяє виробленню науково обґрунтованої концепції розвитку дизайн-освіти

в умовах суперечливих тенденцій девальвації основних традиційних цінностей. Також це закладає основи для створення інноваційних педагогічних підходів у підготовці кваліфікованих дизайнерів. Ці нововведення сприяють встановленню рівноваги між художньо-естетичною і промислово-технічною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців.

Спосіб отримання знань шляхом самостійного навчання, їх систематизація та здатність орієнтуватися в інформаційному просторі можуть бути реалізовані через використання художньо-проектної діяльності. У наукових дослідженнях цей вид діяльності розглядається як ключовий елемент і основа культуротворчої системи загальної та професійно-технічної освіти. Художньо-проектна діяльність передбачає, що майбутні фахівці повинні усвідомлювати візуальний аспект професійної діяльності та бути креативними у розв'язанні нетрадиційних художньо-технічних завдань. З цієї причини використання художньо-проектної діяльності у підготовці майбутніх дизайнерів для розробки дизайнерських продуктів належної якості відповідно до вимог суспільства та стандартів є надзвичайно важливим.

У філософському аспекті творчі здібності розглядали такі зарубіжні науковці, як Г. Айзенк, Д. Векслер, О. Вельдбрехт, Л. Мемфорд, Р. Стернберг, Л. Термен, О. Тофлер, Р. Уайсберг, К. Ясперс, та вітчизняні В. Андрущенко, В. Васянович, І. Карабаєва, В. Кліменко, В. Кремень, С. Ладивір, Т. Піроженко, Л. Рябокiнь, П. Саух, В. Яковлев та ін.

У психологічній науці проблему формування творчих здібностей особистості вивчали такі зарубіжні вчені, як А. Маслоу, Р. Мей, Дж. Равен, К. Роджерс, та вітчизняні: І. Бех, О. Киричук, В. Клименко, О. Кульчицька, О. Моляко, О. Музика, В. Рибалка, Т. Титаренко та інші.

Проблему формування творчих здібностей майбутніх фахівців досліджували такі вчені О. Акімова, А. Алексюк, О. Антонова, О. Березюк, Н. Волошина, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Кічук, Я. Кодлюк, А. Кузмінський, О. Локшина, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, О. Отич О. Рудницька, С. Сисоєва, В. Сухомлинський, Л. Хоружа, В. Ягупов та ін.

У низці дисертаційних досліджень останніх років, а саме в працях Л. Руденко, Н. Слюсаренко, Г. Соцької, Л. Тихенко, Л. Шпак, В. Чорноус, М. Якимчук та інших, представлені окремі аспекти з проблеми формування творчих здібностей, зокрема підготовки здобувачів вищої мистецької освіти, обґрунтування сутності творчості та особливості творчої самореалізації, система діяльності з розвитку творчих здібностей, проблеми обдарованості у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці тощо.

У психолого-педагогічних дослідженнях проблемі використання художньо-проектної діяльності присвячені праці таких дослідників, як В. Бойчук, В. Вдовченко, О. Запорожець, І. Зязюн, В. Киричук, Н. Колесник, Н. Комашко, П. Лосюк, Л. Масол, О. Піддубна, М. Резніченко, Б. Скіннер, К. Тейлор, Г. Шингаров, ін.

Стимулювальний вплив художньо-проектної діяльності на розвиток творчих здібностей особистості визначають зарубіжні спеціалісти в галузі мистецтвознавства: Г. Венекен, Ф. Гансберг, Л. Уайт, та вітчизняні: І. Дичківська, Л. Калініченко, Л. Масол, О. Пехота та інші, досліджують творчість майбутнього фахівця С. Алексеева, О. Голубець, В. Даниленко, О. Залевська, В. Каплінський, О. Лагутенко, К. Приходько, О. Роготченко, В. Сидоренко, Л. Соколюк, Р. Яців та ін.

Значущими є положення та результати експериментальних досліджень, що стосуються зв'язку творчих здібностей і засобів художньо-проектної діяльності та методи активізації творчості дизайнера засобами комп'ютерних технологій (А. Бойчук, Т. Габрель, Р. Гуревич, М. Жалдак, М. Кадемія, О. Спирін, А. Шевченко), методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну та організації художньо-технічної творчості (Т. Гуменюк, Н. Колеснік), дизайну України у світовому контексті художньо-проектної культури ХХ століття (В. Даниленко), дослідження проблеми формування професійних умінь молодших спеціалістів–дизайнерів у процесі фахової підготовки (З. Макар, Т. Носяченко, О. Піддубної, Л. Саприкіна, Цзя Яочень), розгляду проблеми творчого розвитку фахівця з дизайну на

засадах компетентнісного підходу в процесі підвищення кваліфікації (О. Швець).

Проведений аналіз та узагальнення психолого-педагогічних факторів щодо проблемного поля дослідження дозволяють визначити наявність таких суперечностей між:

- запитом суспільства в нестандартних і креативних особистостях та рівнем сформованості творчих здібностей у майбутніх дизайнерів;

- потребою вивчення факторів впливу на формування творчих здібностей здобувачів закладів вищої освіти, зокрема майбутніх дизайнерів, та недостатнім використанням методів, форм і засобів, які забезпечують цей процес під час вивчення фахових дисциплін;

- наявністю в майбутніх дизайнерів потреби в розвитку творчих здібностей та недостатньою розробленістю інноваційних методик для формування позитивного результату;

- підвищеними вимогами до майбутнього дизайнера як фахівця та недостатністю розроблених форм, методів і засобів застосування художньо-проектної діяльності для формування творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін.

Актуальність і важливість зазначеної проблеми для педагогічної науки та практики, виявлені суперечності, недостатній рівень теоретичної дослідженості та практичної розробленості зумовили вибір теми наукового дослідження: **«Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу було виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (РН №0110U002274). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 2 від 28.09.2018 р.).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін.

Відповідно до мети дослідження передбачено розв’язання таких **завдань**:

1. Здійснити теоретичний аналіз досліджуваної проблеми в науковій теорії і практиці та розкрити зміст базових понять.

2. Провести діагностику рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін.

3. Обґрунтувати модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності .

4. Розробити та експериментально перевірити ефективність методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності.

5. Окреслити навчально-методичне забезпечення для вдосконалення дослідницької діяльності майбутніх фахівців з дизайну в закладах вищої освіти.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх дизайнерів.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів забезпечується застосуванням таких **методів**:

теоретичні: ретроспективний і системний аналіз філософської, психолого-педагогічної, мистецтвознавчої та методичної літератури для вивчення стану теоретичної розробки проблеми, порівняльний аналіз форм і методів роботи, узагальнення педагогічного досвіду для визначення теоретико-методичних засад дослідження; метод теоретичного моделювання – застосовано для визначення предмета, об’єкта дослідження;

емпіричні: діагностичні методи (анкетування, бесіди з учителями й учнями), обсерваційні методи (педагогічні спостереження, самоспостереження й аналіз виховної роботи, аналіз творчих робіт для дослідження рівня

сформованості творчих здібностей); експериментальні методи (педагогічний (констатувальний і формувальний) експеримент для з'ясування ефективності розробленої моделі та її впровадження;

математичної статистики для статистичної обробки експериментальних даних; кількісний і якісний аналіз результатів дослідження; критерій F кутового перетворення Фішера, за допомогою яких перевірялися якісні зміни в рівнях сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Київського університету імені Бориса Грінченка. На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 486 здобувачів та 48 викладачів фахових дисциплін мистецького напрямку закладів вищої освіти.

Організація та основні етапи дослідження Дослідження проводилося протягом 2018-2022 років у три етапи.

На першому *аналітико-теоретичному* етапі (2018-2019 рр.) – проведено аналіз історичних аспектів формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів, досліджено їх філософську основу, опрацьовано психолого-педагогічні джерела, науково-методичну літературу та нормативну й законодавчу базу з проблеми дослідження, обґрунтовано актуальність; встановлено мету, завдання, об'єкт, предмет, визначено хід дослідної експериментальної роботи; систематизовано базові поняття з проблеми дослідження.

На другому – *пошуково-діагностичному* етапі (2019-2020 рр.) – проаналізовано джерельну базу, встановлено методологічну основу досліджуваної проблеми, виділено й систематизовано критерії, показники, рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів, проведено аналіз стану досліджуваної проблеми, теоретично обґрунтовано модель, удосконалено зміст, форми, методи, засоби формування творчих здібностей майбутніх

дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін; відповідно до завдань дослідження проведено констатувальний експеримент, обґрунтовано експериментальну методику впливу художньо-проектної діяльності на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. Розроблено методику формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін та впроваджено її в процес закладів вищої освіти: Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Київського університету імені Бориса Грінченка.

На третьому – *інтерпретаційно-узагальнювальному* етапі (2020-2023 рр.) – здійснено апробацію отриманих результатів дослідження та впроваджено їх у навчальний процес закладів вищої освіти України з метою перевірки ефективності розробленої методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін; систематизовано й узагальнено результати експерименту; сформульовано загальні висновки, визначено перспективи подальших наукових пошуків, розроблено інструктивно-методичні матеріали до лекційних і практичних занять для майбутніх фахівців графічного дизайну.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* науково обґрунтовано та розроблено модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін;

- *удосконалено* зміст і структуру творчих здібностей майбутніх дизайнерів та запропоновано шляхи їх формування на основі застосування художньо-проектної діяльності за допомогою впровадження розробленої моделі; уточнено і розширено понятійно-категоріальний апарат з предмета дослідження;

проаналізовано сутність і взаємодію базових понять «творчі здібності», «формування творчих здібностей», «художньо-проектна діяльність», «формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності майбутніх дизайнерів»; виокремлено та конкретизовано структуру творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності, що складається з концептуального, мотиваційно-потребового, контекстуального, практичного і результативного компонентів; визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий, оцінювальний-результативний), показники та охарактеризовано рівні (репродуктивний, реконструктивний, творчий) їх сформованості; встановлено систему форм, методів і засобів їх реалізації;

- *подальшого розвитку набули* наукові уявлення щодо процесу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в освітній процес методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів на основі застосування засобів, методів, форм художньо-проектної діяльності; в розробці інструктивно-методичних матеріалів до лекційних і практичних занять; упровадженні в процес закладів вищої освіти методики підготовки майбутніх дизайнерів для формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності. Результати дослідження можуть бути використані в процесі викладання дисциплін художньо-естетичного циклу під час вивчення майбутніми дизайнерами фахових дисциплін.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес закладів вищої освіти: Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23/147 від 13.09.2022), Житомирського державного університету імені Івана Франка, (довідка № 270/01 від 17.02.2022), Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 190-10/1178 від 1.11.2021), Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 432 від 20.12.2021).

Особистий внесок здобувача. У статті «До проблеми застосування проектної діяльності у сучасній системі вищої освіти» (співавтор О. Березюк), автор обґрунтовує проектну діяльність як актуальний засіб навчання здобувачів у сучасній системі вищої освіти, розкриває поняття «проект», «проектна діяльність», аналізує структурну характеристику, представляє алгоритм реалізації проектної діяльності в сучасній системі вищої освіти та надає основні рекомендації для викладача і здобувачів у процесі її застосування.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Науково-Педагогічні школи: проблеми, здобутки та перспективи розвитку» (Житомир, 2018, заочна), «Актуальні проблеми вищої освіти: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (Бар, 2019, очна), «Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути» (Київ, 2020, заочна), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2020, заочна), «Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах» (Київ, 2020, заочна), «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» (Київ, 2020, заочна), «Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій» (Київ, 2021, заочна), «Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців до іноваційної діяльності» (Житомир, 2021, заочна); *всеукраїнських*: «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: методична спадщина педагога в контексті ідей Нової української школи» (Київ, 2019, заочна), «Макаренківські читання» (Суми, 2020, заочна), «Актуальні проблеми педагогічної освіти: новації, досвід та перспективи» (Запоріжжя, 2020, заочна), «Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій» (Глухів, 2021, заочна); *регіональних*: «Компетентнісні засади освітнього процесу в умовах діяльності наукових шкіл: вітчизняний та міжнародний досвід» (Житомир, 2018, заочна), *науково-методологічних семінарах*: «Компетентнісні засади освітнього процесу в умовах діяльності наукових шкіл: вітчизняний та міжнародний досвід»

(Житомир, 2018, очна), «Цифрові відкриті системи у розвитку інформаційно-дослідницької компетентності аспірантів і молодих учених» (Житомир, 2019, очна); науково-методологічних семінарах кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, 2018-2022).

Публікації. Основні результати наукового дослідження викладені у 21 публікації, що включають 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 статтю в зарубіжному науковому журналі, 15 – у збірниках матеріалів конференцій і електронних видань.

Структура та обсяг дисертації. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів з відповідними висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (загалом 370 позицій, з них 14 – іноземними мовами), а також 10 додатків, які займають 64 сторінки. Загальний обсяг дисертації становить 354 сторінки, при цьому основний зміст розглядається на 250 сторінках. У роботі подано 20 таблиць, 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ЇХНЬОЇ ПІДГОТОВКИ

1.1. Формування творчих здібностей майбутніх фахівців як наукова проблема

Протягом періоду становлення людини сучасного типу завжди гостро стояло питання про формування та розвиток особистості як повноцінного об'єкта соціуму. Саме тому на різних часових етапах учені розглядали проблему творчості в контексті часу та інформаційності доби, погляду на життя.

Проблемою формування творчих здібностей займалися такі зарубіжні видатні педагоги та психологи, як Г. Айзенк¹, Д. Векслер², О. Вельдбрехт³, К. Ясперс⁴, Л. Мемфорд⁵, Р. Стернберг⁶, О. Тофлер⁷, Р. Вайсберг⁸, вітчизняні: О. Антонова⁹, В. Клименко¹⁰, С. Ладивір¹¹, В. Моляко¹², О. Музика¹³, Л. Рябокінь¹⁴, Г. Сковорода¹⁵, В. Сухомлинський¹⁶, К. Ушинський¹⁷, І. Франко¹⁸

¹ Золотарьова І. М. *Конспект лекцій з дисципліни «Основи психології та педагогіки»*. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2012. – 36 с.

² Козаков В. 2003. *Психологія діяльності та навчальний менеджмент*: Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / В. А. Козаков, М. В. Артюшина, О. М. Котикова та ін.; За заг. ред. В. А. Козакова. Київ: КНЕУ.

³ Вельдбрехт О. О. 2009. Культурно-історична еволюція уявлення про творчу особистість. *Практична психологія та соціальна робота*. № 10. – С. 67–71

⁴ Доценко С. 2018. *Генезис дослідження проблеми творчості*. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». За заг. ред. Прокопенко І.Ф., Золотухіна С.Т. Харків, Вип. 59

⁵ Мелашенко О. 2012. Проблема діалогічності та сучасна ціннісна орієнтація студентства технічного університету. *Вісник НТУУ КПЛ. Філософія. Психологія. Педагогіка*. Випуск 3

⁶ Семенко І. Формування креативної компетентності у процесі професійної підготовки студентів. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». За заг. ред. Прокопенко І.Ф., Золотухіна С.Т. Харків, Вип. 59

⁷ Герасименко А.С. Теоретичні основи української педагогіки кінця XIX – першої половини XX ст. *Київська філософська школа* : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2020 - 172с/

⁸ Чувасова Н. 2013. Креативність особистості: зміст і структура. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Вип. 38

⁹ Антонова О. Є. (2019). Особливості підготовки креативного фахівця: досвід закладів вищої освіти України. *Проблеми освіти*. Вип. 91. С. 11-15.

¹⁰ Доценко С. 2018. *Генезис дослідження проблеми творчості*. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». За заг. ред. Прокопенко І.Ф., Золотухіна С.Т. Харків, Вип. 59

¹¹ Ладивір С.О. Розвивальні можливості дослідницького методу навчання дошкільників. Актуальні проблеми психології. *Психологія розвитку дошкільника*. Збірник наукових статей Т. IV. Вип. IV. Київ, 2007. – с. 96-97

¹² Моляко, В. О. 2007. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологічна газета*. № 6. С.4–5.

¹³ Музика О.Л., Музика О.О. 2013. Ціннісні орієнтири і психологічна підтримка обдарованих дітей // *На злеті думки. Залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької роботи*: зб. доповідей та тез науково-практичної конференції. Житомир: МАН, Житомирське регіональне відділення. С. 6-11.

¹⁴ Рябокінь Л. М. 2009. Формування творчості у студентів ВТНЗ, як основа самоактуалізації особистості. *Вісник національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка, Психологія. №1

та ін. У психолого-педагогічній науці проблема творчих здібностей займає важливе місце як проблема розвитку особистості як серед зарубіжних (Г. Айзенк¹⁹, Дж. Гілфорд²⁰, Дж. Рензуллі²¹, К. Роджерс²², Р. Стернберг²³, Д. Тейлор, Е. Торренс²⁴ та ін.), так і вітчизняних (С. Алексєєва²⁵, О. Антонова²⁶, О. Березюк²⁷, С. Гончаренко²⁸, В. Каплінський²⁹, О. Киричук³⁰, О. Рудницька³¹, С. Сисоєва³² та ін.) науковців. Творчі здібності розглядаються як творчий продукт (Р. Арнхейм, Р. Стернберг³³ та ін.), як окрема здібність (Г. Айзенк³⁴,

¹⁵ Гузтва, О. П. «Вічна філософія» як орієнтир у Сковородинівському світоспогляданні. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2012. Вип. 39. С. 34–49..

¹⁶ Сухомлинська, О. В. 2012. *Деякі аспекти еволюції сприйняття творчості В. Сухомлинського: дорога довжиною в 40 років*. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / Упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко; авт. кол.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». С. 74–96.

¹⁷ Ушинський, К. Д. 1983. *Вибрані педагогічні твори* : у 2 т. Київ. : Рад. шк. (Педагогічна бібліотека).

¹⁸ Глива, Є. 2006. *Онтологічний образ людини в творчості Григорія Сковороди*. Київ. : Видавництво ТОВ «КММ». 256 с.

¹⁹ Золотарьова І. М. *Конспект лекцій з дисципліни «Основи психології та педагогіки»*. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2012. – 36 с.

²⁰ Карпенко Н. А. 2016. *Психологія творчості: навч. посібник*. Львів: ЛьвДУВС. 156 с

²¹ Там само.

²² Там само.

²³ Семенко І. Формування креативної компетентності у процесі професійної підготовки студентів. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». За заг. ред. Прокопенко І.Ф., Золотухіна С.Т. Харків, Вип. 59

²⁴ Там само.

²⁵ Алексєєва С.В. (2023) Теоретичні засади розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час фахової підготовки у закладах вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. № 9(23), С. 249-258

²⁶ Антонова О. Є. Постова. С.А. 2019. Використання сервісів google в процесі організації гурткової роботи з інформатики з обдарованими учнями. *Нові технології навчання*. 2019. Номер 92. С. 7-14.

²⁷ Березюк, О. С. 2013. *Дидактична модель професійної діяльності майбутнього фахівця в умовах інноваційного освітнього простору (концептуальний підхід)*. І частина (колектив авторів – Березюк О. С., Власенко О. М., Башманівський О. Л., Захарчук Н. В., Піддубна О. М. та ін.): Монографія / за ред. О. С. Березюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

²⁸ Гончаренко С. У. 2000. *Професійна освіта* : словник : [навчальний посібник] / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа. 380 с.

²⁹ Каплінський В.В. Фрицок В.А. (2023). Використання творчого підходу до розв'язання педагогічних ситуацій в інноваційному освітньому просторі вищої школи. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. Випуск 3 (17). С. 345-357.

³⁰ Киричук О. В. 2002 *Основи психології*: Підручник. За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – Київ: Либідь. 632 с.

³¹ Рудницька О. П. 2002. Педагогіка: загальна та мистецька : [навч. посібник]. – Київ : ТОВ «Інтерпроф». 270 с.

³² Сисоєва, С. О., Алексюк, А. М., Воловик, П. М., Кульчицька, О. І., Сігаєва, Л. Є. 2001. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. *Академія педагогічних наук України*; Інститут педагогіки і психології професійної освіти / С. О. Сисоєва (ред.). Київ : ВІПОЛ. 502 с

³³ Семенко І. Формування креативної компетентності у процесі професійної підготовки студентів. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». За заг. ред. Прокопенко І.Ф., Золотухіна С.Т. Харків, Вип. 59

³⁴ Золотарьова І. М. *Конспект лекцій з дисципліни «Основи психології та педагогіки»*. Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2012. – 36 с.

Дж. Гілфорд³⁵, А. Маслоу³⁶, Е. Торренс³⁷ та ін.), як особистісна риса (Д. Богоявленська³⁸ та ін.).

Існувала думка, що творчість проявляється тільки в науці, літературі та мистецтві, що призвело до відокремлення практичної діяльності від розумової праці. Проте дослідники заперечують таку позицію і вважають, що елементи творчості проявляються в процесі розв'язання повсякденних життєвих задач, зокрема тих, які є складовою частиною навчання. Така ідея поширена і в працях таких науковців: Н. Аніщенко³⁹, Т. Дуткевич⁴⁰, О. Киричук⁴¹, В. Кузьменко⁴², С. Кулачківська⁴³, О. Подд'яков⁴⁴, В. Рибалка⁴⁵, О. Шебланова⁴⁶ та ін.

Філософи, психологи та педагоги досліджували і розглядали творчість з різних позицій, концентруючись на різних аспектах цього процесу. Філософи аналізували природу творчості як філософське поняття і як важливий елемент культурного й інтелектуального розвитку суспільства. Психологи досліджували психологічні аспекти творчого процесу та властивості, які характеризують творчу особистість. Педагоги, своєю чергою, вивчали та розробляли методи та підходи для розвитку цих творчих якостей у людини.

Розглянемо процес виникнення творчості як наукової проблеми в часовому та контекстуальному розрізі.

³⁵ Карпенко Н. А. 2016. *Психологія творчості: навч. посібник*. Львів: ЛьвДУВС. 156 с

³⁶ Гаркуша І.В., А.С. Крижановський Самоактуалізація, самовизначення та самореалізація як рушійна сила кар'єрної спрямованості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «педагогіка і психологія». педагогічні науки. 2020. № 2 (20)

³⁷ Семенко І. Формування креативної компетентності у процесі професійної підготовки студентів. Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». За заг. ред. Прокопенко І.Ф., Золотухіна С.Т. Харків, Вип. 59

³⁸ О.Є. Антонова. До проблеми визначення сутності поняття креативності: проблеми та пошуки. *Нові технології навчання: Наук.- метод, зб.* Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Київ-Вінниця, 2012. Вип. 71. С. 8-15.

³⁹ Аніщенко О.В 2008 *Наукова організація праці учнів і педагогів в історії загальноосвітньої школи України: Навчальна програма спецкурсу*. Ніжин: МІЛАНІК

⁴⁰ Дуткевич Т. В. 2012. *Дитяча психологія*. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 424 с.

⁴¹ Киричук О. В. 2002 *Основи психології: Підручник*. За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь. 632 с

⁴² Кузьменко В. 2014. Проблема розвитку індивідуальності студента у процесі професійної підготовки. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. Вип. 36. С. 129-135.

⁴³ Кулачківська С.Є. 2004. Психологічні засади розвитку індивідуальності дитини. *Актуальні проблеми психології*. Том IV. Психологія розвитку дошкільника: Зб. наук. ст. Заг. ред. С. Д. Максименка та С.Є. Кулачківської. Київ: Нора-прінт

⁴⁴ Олійник І.В. 2019. Психолого-педагогічні детермінанти формування дослідницьких здібностей. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. № 2 (18)

⁴⁵ Рибалка, В. В. 2018. Методологічні засади теоретичної та практичної психології: особистість, психологічна діяльність, духовність. *Психологія і особистість*. № 1. С. 9–19.

⁴⁶ Дейнега, О. С. (2022). Особливості дивергентного мислення школярів та студентів. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*, 5, 40–43.

Філософи, розглядаючи творчість, підкреслювали її значення як способу пізнання світу, виявлення істини та формування культурної спадщини. Вони дійшли висновку, що творчість є необхідним чинником прогресу і розвитку суспільства та індивідуальності людини.

Так у філософії Стародавньої Греції, особливо у вченнях Платона, можна знайти перші спроби зрозуміти творчість і її сутність. Платон розглядав світ як прояв Душі, і він вірив, що творчість є виразом душевної діяльності⁴⁷.

Філософ виокремлював різні форми творчості, зокрема мистецтво, поезію, музику, архітектуру. Він вбачав у творчості прояви ідеального світу, світу ідей, до якого ми маємо прагнути. Він підкреслював, що творчість не є простим наслідуванням природи, але вимагає внутрішнього внеску творця, його здатності до сприйняття ідеального.

Філософ висловлює думку, що земне існування є проміжним етапом у розвитку людини, що веде до досягнення «істинного буття» – розумових ідей, що існують поза матеріальним світом. Отже, земне життя служить підготовкою людини до злиття з «істинним буттям». Отримання знань розглядається як процес пригадування нематеріального світу ідей, звідки кожна людина виходила й куди вона повернеться. Самопізнання має величезне значення з цієї причини. Платон вважав виховання найважливішим фундаментом життя людини, стверджуючи, що «напрямок, у якому людина була вихована, визначить, яким буде її майбутній шлях»⁴⁹.

Все, що перетворює невидиме на видиме, можна вважати творчістю. Тому будь-яку форму мистецтва або ремесла можна вважати творчістю, а тих, хто здійснює цей перехід, – творцями. Згідно з ученням Платона, існують два типи творчості: божественна і людська. Божественна творчість створює вічні цінності. Творчість людини залежить від божественного натхнення й обмежена часом⁵⁰. Згідно з Платоном, творчість має вищу цінність, коли вона

⁴⁷ Платон. 2000. *Платон – Держава* / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Основи. 355 с.

³ Там само.

⁴⁹ Там само.

⁵⁰ Малахов, В. 1996. *Етика* : курс лекцій. Київ : Либідь, 304 с.

наближається до ідеалу, до досконалості. Він віддавав перевагу мистецтву, яке спрямоване на високу моральну і духовну цінність⁵¹.

Давньогрецький філософ Аристотель у своїх творах звернув увагу на питання творчості та мистецтва. Однією з основних праць, в якій він досліджував це поняття, є «Поетика»⁵². Основні думки і тези Аристотеля про творчість можна сформулювати так: філософ вважав, що мистецтво є способом відтворення реального світу та наслідування природи. Він зауважив, що мистецтво має відтворювати природу, але не просто копіювати її точно, а трансформувати її через творчий процес. Філософ стверджував, що головна мета мистецтва – викликати в глядача (або читача) емоції та катарсис, тобто очищення емоцій через відчуття і співчуття з героями чи подіями у творі. Також Аристотель підкреслював значення метафор та символіки в мистецтві як способу передачі складних ідей та емоцій і наполягав, що мистецтво може бути інструментом навчання та виховання, допомагаючи людям краще розуміти світ навколо себе та власні почуття^{53 54 55 56 57}.

Отже, в античній філософії творчість розглядалась як наслідування природи, тобто відтворення її законів і форм, також як процес, що пов'язаний з мистецтвом та ремеслом, які відображають природну упорядкованість та гармонію.

У середньовічній філософії існували два протилежних підходи до творчості: теологічний і логіко-гносеологічний.⁵⁸ Теологічний підхід був пов'язаний з християнською теологією і вважав, що творчість є прерогативою Бога. Згідно з цим підходом, Бог як творець світу випереджає будь-яке творення, і воля Бога є вихідним джерелом створення всього існуючого. Людина, за цією концепцією, має можливість пізнати світ завдяки божому

⁵¹ Там само.

⁵² Аристотель. 2017. *Поетика* / Пер. Б. Тен. Харків : Фоліо.

⁵³ Там само.

⁵⁴ Базалук, О. 2010. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання. *Філософські обрії*. № 23. С. 187–200.

⁵⁵ Дяченко, М. В. 2016. Етична парадигма давньогрецьких стоїків. *Культура України*. Вип. 52. С. 19–28..

⁵⁶ Дзюба, І. М. 2011. *Нагнітання мороку: від чорносотенців початку XX століття до українофобів початку століття XXI*. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія». 503 с.

⁵⁷ *Ідея культури: виклики сучасної цивілізації* / Є. Бистрицький, С. Пролєсєв, Р. Кобець, Р. Зимовець. 2003. Київ : Альтерпрес, 192 с.

⁵⁸ Сенека, Луцій Анней. 2017. *Моральні листи до Луція* / пер. А. Содомори. Львів : Априорі. 188 с.

саяву, яке присутнє в її душі. Філософія та творчість відігравали роль у зближенні людини з божим створінням та його розумом.⁵⁹ Віра в Бога як творця світу визначала розуміння творчості. Творчість була пов'язана з божественною силою і вважалася прерогативою Бога. Людина, як створіння Боже, мала можливість проявити творчість через Божу благодать.

Теологічний підхід підкреслював роль Бога у творчому процесі. Пізнання та творчість розглядалися як шлях до спілкування з Богом та розуміння його творінь. Божественна іскра в людині допомагала розкрити творчий потенціал та пізнавальні здібності.

Ці підходи відображали віровчення та філософські уявлення своєї епохи. Вони сприяли формуванню розуміння природи творчості, її коренів та значення у житті людини^{60 61}. Варто відзначити, що погляди на творчість та її сутність продовжували еволюціонувати й розвиватися протягом історії філософії. Різні філософи та філософські школи, такі як Р. Декарт, Ф. Ніцше, М. Гайдеггер, розглядали творчість зі своїх власних перспектив, вносячи нові ідеї та підходи до цієї теми^{62 63 64 65}.

І. Кант уперше висвітлив обмеженість підходу, який передбачав відповідність між уявленням та об'єктивним світом, що перебуває поза межами уявлення. Його основна мета полягала в розкритті природи пізнання через гармонійне співвідношення та співпрацю між суб'єктом та об'єктом (незважаючи на ті обмеження, які супроводжували його цей підхід)⁶⁶.

Взаємодія між суб'єктивними уявленнями та об'єктивним світом є основною складовою теорії творчості у філософії І. Канта. Філософ підкреслював активну роль суб'єкта в процесі пізнання та творчості, при цьому

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Крат, Ю. Г. 2013. Феномен «Іншого» в екзистенціальній філософії Ж.-П. Сартра. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: філософія, соціологія, політологія*. Т. 2. № 23. С. 161–165.

⁶¹ Сартр, Ж.-П. 2001. *Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології* / пер з франц. В. Лях, П. Тарашук. Київ: Соломії Павличко «Основи». С. 386–391.

⁶² Heidegger, M. 1982. *The basic problems of phenomenology* / trans. by A. Hofstadter. Bloomington: Indiana University Press, xxxii+396 p.

⁶³ Ніцше, Ф. 2022. *По той бік добра і зла* / Пер. з нім. Д. Мелашенко. Харків: Фоліо. 219 с.

⁶⁴ Ніцше, Ф. 1993. *Так казав Заратустра. Жадання влади* / Пер. з нім. А. Онишка, П. Тарашука. Київ: Основи, Дніпро. 415 с.

⁶⁵ Там само.

⁶⁶ Cohen, Alix (ed.), *Kant's Lectures on Anthropology: a Critical Guide*, Cambridge University Press, 2014. 270 pp.

враховував обмеження нашого розуміння. Його погляди на творчість вплинули на філософію та розвиток наукових досліджень. Він розглядав пізнання як процес, що починається з досвіду, та розкривав роль уяви та аперцепції в пізнавальній діяльності, що поєднує чуттєвість і раціональність.

У своїй філософії І. Кант розглядає важливість взаємодії пізнавальних здібностей, таких як розум і судження, і підкреслює, як розум допомагає у формуванні загальних понять та створює творчі уявлення. Він дійшов висновку, що нові знання виникають завдяки загальному спілкуванню та культурному доробку людства. Творчий процес базується на синтезі визначених категоріальних структур та сприйняття чуттєвого досвіду.

Гегель розглядав творчість як важливий аспект процесу розвитку історії і суспільства. Він вважав, що ідеї і концепції розвиваються через діалектичний процес боротьби протилежностей, де протилежності конфліктують і об'єднуються для досягнення вищого рівня розвитку. Творчість, на думку Гегеля, проявляється в мистецтві, філософії та історії як спосіб розкриття істини та свідомості^{67 68 69 70}.

Так, підхід Г. Гегеля до творчості можна розділити на два основних аспекти, які взаємодіють між собою:

а) Розробка проблем свідомості, гносеології (теорії пізнання), діалектичної логіки та діалектики взагалі. У своїх філософських працях автор розглядає процес розвитку свідомості та пізнання як діалектичний процес, в якому протиріччя та конфлікти ведуть до вищого рівня розуміння істинності. Цей аспект його думки відображає фундаментальний теоретичний підхід до творчості та процесу формування нових ідей і понять^{71 72}.

⁶⁷ Відкрите суспільство та його вороги [Текст] : пер. з англ. 1994. У 2 т. Т. 2. Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники / К. Р. Поппер. К. : Основи. 494 с.

⁶⁸ Гегель, Г. В. Ф. 2004 . *Феноменологія духу*. Київ: Вид-во Соломії Павличко. 548 с.

⁶⁹ Там само.

⁷⁰ Там само.

⁷¹ Генрих, Д. 2006. *Свідоме життя. Дослідження співвідношення суб'єктивності та метафізики*. Київ: КУРС. 188 с.

⁷² Німецько-український словник гуманітарних наук. 2009. Київ: Дух і літера. 158 с.

б) У своїх лекціях філософ розглядає різні аспекти мистецтва, краси та творчості.⁷³ Він висловлює свої думки про мистецтво як спосіб вираження ідеального та духовного в сенсорній формі. Г. Гегель розглядає роль мистецтва у суспільстві та його вплив на формування свідомості та культури⁷⁴.

Враховуючи ці два аспекти, можна сказати, що Г. Гегель прагнув вивчити та пояснити явища творчості, які охоплюють як філософські аспекти розвитку свідомості, так і специфіку мистецтва як форми вираження ідеального⁷⁵.

Л. Фейєрбах розглядає творчість як поєднання духовності, такої як чуття, розум і душа, з життєвими аспектами, такими як воля, самореалізація, потреби, енергія, прагнення та інші. В основі творчості лежить матеріальна і чуттєва активність людини і природи. Творчий процес відбувається шляхом поєднання чуттєвого сприйняття з об'єктивним світом, здійснюючи синтез між мисленням і розумом. Людина виступає як зв'язок, що об'єднує загальну розумову сутність з чуттєвим світом^{76 77}.

У своїй концепції творчості Л. Фейєрбах звертає увагу на два ключові аспекти: матеріально-чуттєве існування людини та міжособистісне спілкування. Для нього діалог відіграє важливу роль у розумінні творчості. Розвиток і розкриття талантів та творчого потенціалу людини відбувається через взаємодію між «Я» та «Ти» у процесі спільної творчої взаємодії. Його підхід до творчості акцентується на ідеї універсальності людських сил та їх природному зв'язку з діалоговими відносинами між особами⁷⁸.

Ф. Ніцше підкреслював роль індивідуальності та волі у творчому акті. Він вважав, що творчість виражає волю до влади, і це проявляється в мистецтві, філософії та літературі. Вільна творчість дозволяє індивідуалу виразити себе та

⁷³ Іващенко, І. 2010. *До питання про умови можливості перекладу філософського тексту* (на прикладі перекладів «Вступу» до «Феноменології духу» Г. В. Ф. Гегеля). *Філософська думка*. № 3. С. 111–123.

⁷⁴ Там само.

⁷⁵ Там само.

⁷⁶ *Вступ до філософії* / За ред. Г. І. Волинка та Ю. О. Федева. 1996. Київ. С. 137–140.

⁷⁷ Причепій, Є. М. 2009. *Філософія* : підручник – 3-тє вид., стер. / Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Київ: Академвидав. 592 с.

⁷⁸ Федів, Ю. О., Мозгова Н. Г. 2001. *Історія української філософії*. Київ. 512 с.

виразити свій унікальний погляд на світ. Ніцше підкреслював важливість самовираження та вираження індивідуальності через творчість⁷⁹.

М. Гайдеггер розглядав творчість через призму мови і мовлення. Він вважав, що мова є основним інструментом, за допомогою якого людина розкриває сенс і істину буття. Творчість полягає в способі, яким мова використовується для виявлення суті речей і явищ. М. Гайдеггер розглядав творчість як спосіб виходу за межі повсякденного сприйняття та розкриття нових глибин буття⁸⁰.

Г. Сковорода і І. Франко зробили вагомий внесок у розуміння творчості. Г. Сковорода вірив у нескінченні можливості людського пізнання та силу розуму, а також наголошував на значенні самопізнання. Він розглядав самопізнання як шлях до досягнення «істини» та «правди» і розмірковував про розвиток інтелекту. Цей гуманістичний філософ вважав, що реальний світ є джерелом людського мислення⁸¹.

Г. Сковорода наголошує на необхідності самовдосконалення, самоосвіти та високої цінності часу, оскільки кожна невикористана мить навчання є втраченим часом.⁸² Він вбачає в людині великі творчі здібності, які потребують сприятливого середовища для розкриття.⁸³ Згідно з його принципами виховання має сприяти виявленню та розвитку внутрішніх здібностей людини, а також стимулювати її творчу самореалізацію в будь-якій сфері праці. Г. Сковорода вбачає працю як головний чинник розвитку розуму. Через активну практичну діяльність людина розширює свої знання та розуміння світу, розвиває свої когнітивні здібності. Відтак праця виступає як ключовий елемент у формуванні та розвитку розумових здібностей^{84 85 86}.

⁷⁹ Ніцше, Ф. 2002. По той бік добра і зла. *Генеалогія моралі*. Пер. з нім. А. Онишко. Львів: Літопис, 320 с.

⁸⁰ Гайдеггер, Мартін. 2007. *Дорогою до мови* / Переклад з нім. Володимир Кам'янець. Львів: Літопис. 232 с.

⁸¹ Глива, Є. 2006. *Онтологічний образ людини в творчості Григорія Сковороди*. Київ. : Видавництво ТОВ «КММ». 256 с.

⁸² Ушкалов, Л. В. 2004. *Григорій Сковорода: семінарії*. Харків: Майдан. 776 с.

⁸³ Гужва, О. П. «Вічна філософія» як орієнтир у Сковородинівському світоспогляданні. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2012. Вип. 39. С. 34–49..

⁸⁴ Там само.

⁸⁵ Харченко, Л. *Концепція самопізнання у філософії Григорія Сковороди*. URL: http://www.medievalist.org.ua/2016/02/blogpost_22.html (Дата перегляду: 06.05.2019).

⁸⁶ Чернишов, В. В. Релігійні основи світогляду Григорія Сковороди. URL: http://shron.chtyvo.org.ua/Chernyshov_Viktor/Relihiini_osnovy_svitohliadu_HSkovorody.pdf (Дата перегляду: 06.05.2019)

І. Франко зосереджував свої дослідження на питаннях психології творчого процесу, ролі свідомого та неусвідомленого в ньому, а також на асоціативній діяльності як складовій творчості. Він вивчав механізми створення нових ідей, образів і відкриттів, з'ясовував роль підсвідомого та інтуїтивного сприйняття у формуванні творчих здобутків. Крім того, він розглядав важливість наукової критики в мистецьких процесах та її вплив на розвиток творчості⁸⁷.

Досліджуючи творчість, І. Франко підкреслює важливість інтуїтивної інспірації. Творча особистість, використовуючи наукові аргументи, поетичні форми та критику, може впливати на інших, передаючи їм конкретні ідеї, емоції та образи. Незважаючи на різницю методів досягнення цієї інспірації у різних сферах творчості, їх об'єднує творчий синтез. Автор повинен намагатися досягти глибокого узагальнення та синтезу в найвищому розумінні цього терміну, розвиваючи свою творчість⁸⁸.

Психологи зосереджувалися на внутрішніх процесах творчого мислення, вивчали когнітивні функції, такі як уява, асоціативне мислення, проблемне вирішення та інші, які впливають на творчість. Вони також визначали основні характеристики творчих особистостей, такі як відкритість для досвіду, гнучкість мислення, емоційна стабільність та інші.

Так, психологи вважають, що в основі творчості лежить людська діяльність, спрямована на створення нових духовних і матеріальних цінностей. Ця діяльність виступає внутрішньою основою творчості, а людина і суспільство виступають суб'єктами творчості. Проте творчість не обмежується лише діяльністю, що приносить щось нове. Людська діяльність має різноманітні аспекти, включаючи продуктивну, репродуктивну (орієнтовану на відтворення вже існуючого) і псевдодіяльність. Тому творчість не є простим синонімом діяльності й новаторства. У другому підході природа творчості тлумачиться більш розширено, природні й неживі об'єкти наділяються творчим потенціалом. Фактично, творчість сприймається як невід'ємна частина об'єктивного розвитку

⁸⁷ Франко, І. Я. 1986. Зібр.тв.: в 50 т. К. Т. 45. С. 294.

⁸⁸ Там само.

природи. Це означає, що творчість виявляється в природних процесах трансформації, розвитку і саморегуляції⁸⁹.

Творчість вимагає інтелектуальних знань, рефлексій, організаційних навичок і самооцінювальних умінь. Ці компоненти сприяють розвитку креативного мислення, яке є основою для створення нових ідей, концепцій та рішень. Чим більше вмінь та навичок розвиває людина, тим більше можливостей вона має для прояву своєї творчості⁹⁰.

Важливо також зазначити, що творчість є процесом, який може бути вдосконалений і розвинений. Практика, навчання, відкритість до нових ідей і досвідів допомагають розкрити та розширити потенціал творчості людини. Кожна нова вивчена навичка або здобуте знання відкривають нові горизонти та можливості для творчого самовираження⁹¹.

Саме тому Г. Савчин зазначає, що, розвиваючи одне певне вміння людини, ми тим самим розвиваємо вміння всі в сукупності. На найвищому етапі розвитку ми отримуємо явище, яке називається синестезія – індивідуальну нейрокогнітивну стратегію, особливий спосіб пізнання, який проявляється в певний, дуже ранній момент життя у вигляді незвично тісного зв'язку мислення і системи почуттів (когнітивно-сенсорна проекція), тобто синтезу правої та лівої півкуль головного мозку, що дає можливість сприймати речі в їх синтезі та робити парадоксальні та якісно нові висновки на основі емпірично-логічного досвіду.⁹² Тобто дитина може поєднувати різні за своєю природою та типами вміння та здібності для вирішення життєвих ситуацій, що робить особистість більш самостійною та пристосованою до життя в соціумі⁹³.

Творчість представляє собою процес перетворення, який приводить до виникнення нових якостей через поєднання різних видів діяльності, виходячи

⁸⁹ Тарара, А. М. 2014. *Технічна творчість учнів основної школи у процесі проектної і технологічної діяльності* : навч.-метод. посіб.; НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Пед. Думка. 133 с

⁹⁰ Савчин, Г. 2018. Синестезія як принцип розвитку художньо-естетичної свідомості. *Молодий вчений*. 3 (55). 263–267.

⁹¹ Дротенко, В. І. 1997. Творчість. Символізм. Культура. *Творчість Ігоря Северяніна в контексті культури срібного віку* : матеріали всеукраїнської науково-теаретичної конференції, присвяченої 110-літтю від дня народження І. Северяніна. Дрогобич, С.12–15.

⁹² Левчук, Л. 2014. Проблема художньої творчості в контексті сучасної естетичної теорії: процес концептуалізації. *Гуманітарний часопис*. № 3. С. 9–16.

⁹³ Лобастов, Г. В. 2016. Николай Лосский и Эвальд Ильенков: вокруг интуиции. *Творчість М. О. Лосського у контексті філософії та культури російського Срібного віку* : матеріали Міжнародної наукової конференції 2015 р. / Ред. колегія: В. С. Возняк (головний редактор), Г. Є. Аляев, В. В. Лімонченко, О. А. Ткаченко. Дрогобич : Швидкодрук. С. 68–94.

за межі відомого. Ця ідея відображає трансформації в матеріальних і теоретичних системах з метою встановлення нових відносин і формування нових характеристик. Ці зміни можуть впливати на соціоматеріальні й духовні структури в цілому або на їх окремі компоненти^{94 95}.

Творчий синтез – це процес, який стимулює творчість та саме творення. Це поєднання різних дій у соціальній, природній та духовній сферах, яке має на меті створення нових якостей у матеріальному та духовному світі.⁹⁶ Творчість включає активну взаємодію суб'єкта з об'єктом і з іншими суб'єктами. Суттєвою характеристикою творчості є її синтезуючий характер, який передбачає свідоме й цілеспрямоване поєднання різних форм діяльності.

А. Савченко відзначає, що творчий синтез є характерним не тільки для мистецтва та науки, але й для будь-якої сфери діяльності. У формуванні характеру діяльності та її спрямованості важливу роль відіграють зовнішні фактори, такі як моральні та естетичні ідеали, ціннісні установки та орієнтири⁹⁷.

У творчості відбувається перетворення об'єкта і внутрішнього світу суб'єкта в реальні речі, ідеї та думки. Творчий процес має антропоморфний характер, відображаючи вплив людського духу на результат творчості. При цьому пізнання базується на творчості й використовує попередній духовний, теоретичний та соціокультурний досвід⁹⁸.

Сучасні вчені розглядають творчість через два основні підходи. Перший підхід фокусується на створенні нових цінностей для суспільства, звертаючи увагу на об'єктивну новизну та унікальність творчих результатів. Другий підхід пов'язує творчість із самореалізацією особистості та її мотивацією для творчої

⁹⁴ Поліщук, О. П. . 2014. Людина у вимірах естетичної та культурної антропології: моделювання, інологіка і ціннісний вектор образної стратегії мислення в 183 умовах цивілізаційних зрушень сучасності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. 3. С. 3–7.

⁹⁵ Дротенко, В. І. 2014. Природа априорних і аподиктичних форм суб'єктивності. *Рецензія ідей Канта у філософії та культурі російського Срібного віку* : матеріали Міжнародної наукової конференції 2014 р. / Ред. колегія: В. С. Возняк (головний редактор), В. В. Лімонченко, О. А. Ткаченко, В. С. Мовчан. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, С. 96–101.

⁹⁶ Там само.

⁹⁷ Савченко, О. Я. 2004. *Особистісно орієнтовне спілкування*. Навчання і виховання учнів 3 класу. Київ: Поч. школа. С. 12–18.

⁹⁸ Туриніна, О. Л. 2007. *Психологія творчості* : навч. посіб. Київ : МАУП. 160 с.

діяльності. У цьому контексті основним критерієм та цінністю творчості є сама особистість людини, а не лише продукти її творчої праці.

Відомий своєю ієрархією потреб А. Маслоу також досліджував поняття «самореалізації». Автор вважав, що творчість є однією з вершинних потреб людини і вона виявляється в бажанні досягти свого потенціалу.

У своїх теоріях розвитку особистості Е. Еріксон вважав, що кризи та конфлікти на різних стадіях життя можуть сприяти розвитку творчого мислення й розвитку ідентичності⁹⁹.

Г. Гарднер, американський психолог та вчений, зробив важливий внесок у розуміння творчих здібностей. Він розробив концепцію "множинного інтелекту", в якій відзначав, що інтелект не обмежується лише логічним та вербальним мисленням. Г. Гарднер виділив різні види інтелекту, включаючи лінгвістичний, логіко-математичний, музичний, просторовий, тілесно-кінестетичний, міжособистісний, внутрішньоособистісний та природничий.

У контексті творчості, Г. Гарднер вказував на те, що творчі здібності можуть виявлятися в різних інтелектуальних сферах, і що творчий акт може бути виразом будь-якого типу інтелекту. Він підкреслював, що кожна людина може мати свої унікальні творчі здібності залежно від її особистих інтелектуальних сильних сторін.

Отже, Г. Гарднер вважав, що творчість не обмежена одним видом інтелекту та може проявлятися в різних сферах, спонукаючи до розуміння багатоманітності інтелектуальних можливостей та творчого потенціалу в людини¹⁰⁰.

Кожен психологічний напрям ставить питання, як людина використовує мислення для сприйняття нового (явищ, сутностей, ідей). Гештальтпсихологія відіграла провідну роль у дослідженні механізмів творчого мислення та почала систематичне вивчення цього процесу¹⁰¹.

⁹⁹ Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. О. А. Краєва. С. 310–321.

¹⁰⁰ Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 4 (58). С. 11–20.

¹⁰¹ Степанов, О. М., Фіцула М. М. 2003. *Основи психології і педагогіки* : [посібник]. Київ: Академвидав. 504 с

Основні ідеї гештальтпсихології включають цілісність і спрямованість мислення, розрізнення різних типів гештальтів (фізичних, фізіологічних, інтелектуальних) як способів вирішення психофізичних проблем.¹⁰² Гештальт-психологи розглядали творчість як прояв основних принципів цієї психологічної теорії. Основні ідеї гештальт-психологів про творчість включають:

Основна ідея цілого: Гештальт-психологи підкреслювали важливість розуміння творчості як процесу формування цілого з окремих частин. Вони вважали, що творчість виникає тоді, коли людина бачить новий образ або розв'язок, виходячи із сприйняття цілого, а не окремих елементів.

Інсайти: Гештальт-психологи досліджували поняття «інсайту» – раптового та прозорого розуміння проблеми або завдання. Вони вважали, що інсайти є ключовими для творчості можуть виникати, коли людина розв'язує проблему, переглядаючи її з нового, несподіваного боку.

Закони організації: Гештальт-психологи розглядали закони організації сприйняття, такі як закони близькості, схожості та замкненості. Вони стверджували, що ці закони впливають на спосіб, як люди сприймають і творять образи та розв'язують завдання.

Креативний резонанс: Гештальт-психологи підкреслювали важливість «креативного резонансу» – взаємодії між різними елементами досвіду, які призводять до створення нового інсайту або творчого розв'язку.

Динаміка процесу: Гештальт-психологи вивчали динаміку творчого процесу, розглядаючи, як ідеї та образи розвиваються й перетворюються в процесі творчої діяльності^{103 104}.

Гештальт-психологи висувають такі вимоги до творчого мислення: уникати обмежень та прив'язаності до звичок; не обмежуватися лише повторенням вивченого; уникати механічності в діях; не займатися лише

¹⁰² Там само

¹⁰³ Доценко, С. О. 2016. Особливості мотивації творчої діяльності учнів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ. Вип. 47 (100). С. 191–201..

¹⁰⁴ Рибалка, В. В. 2002. Особистісний підхід як психолого-педагогічний принцип організації профільної та професійної підготовки учнівської молоді. *Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді*: наук.-метод. посіб. Київ, Тернопіль: Підручники і посібники. С. 80–90.

частковими операціями; діяти вільно та з відкритим розумом для нових ідей; реагувати на ситуацію, намагаючись оцінити її ¹⁰⁵.

Людей можна класифікувати на різні типи залежно від того, яку сигнальну систему вони використовують у своїй психічній діяльності. Художній тип характеризується вираженими образами, вразливістю та емоційністю. Ці люди зазвичай виявляють здатність до художньої, скульптурної, музичної або акторської діяльності. Другий тип, мислительний, виявляє перевагу в іншій сигнальній системі й відзначається аналітичним мисленням. Також існує середній тип, який має баланс між цими двома типами. За сучасними науковими дослідженнями, ці різниці пов'язані з функціями лівої (словесно-логічний тип) та правої (образний тип) півкуль головного мозку. Люди «мислительного» типу володіють здатністю до абстрактного мислення та математичних залежностей. Проте важливо зауважити, що ця класифікація не вказує на рівень інтелектуальної розвиненості, або на недоліки в сприйнятті, і лише відображає відносні переваги в різних характеристиках та здібностях різних типів людей ¹⁰⁶.

Педагоги, враховуючи дослідження філософів і психологів, створювали освітні програми та методики для розвитку творчих якостей у дітей та дорослих. Вони розвивали стратегії навчання, спрямовані на стимулювання творчого мислення, сприяли розвитку креативності та вдосконаленню навичок проблемного вирішення.

Саме тому Я. Коменський підкреслює, що виховання повинно базуватися на розумінні природи дитини та її здібностей. Він вбачає, що в людини від народження є природні задатки, такі як розум, воля, здатність до руху та мова, які варто розвивати. Однак, люди різняться за своєю природою та темпами розвитку, мають різні рівні здібностей та інтересів. Це веде до різноманітних поєднань здібностей, які потрібно враховувати при підході до виховання фахівців.

¹⁰⁵ Татенко, В. О. 2009. *Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми* : навч. посіб. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк». 288 с.

¹⁰⁶ Гончаренко, С. У. 2000. *Професійна освіта : словник* : [навчальний посібник] / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа. 380 с.

Дослідження, проведені В. Онищуком, свідчать, що різні аспекти освіти вимагають різних підходів до засвоєння. Щоб учень засвоїв знання, він повинен отримати інформацію, осмислити її та запам'ятати. Творчий досвід неможливо передати простими розповідями або прикладами відомих учених та винахідників. Також неможливо виробити цей досвід за допомогою правил пошуку чи шаблонів творчості. Лише включення здобувачів в активну діяльність може забезпечити їхнє оволодіння творчим досвідом¹⁰⁸.

В. Сухомлинський стверджував, що творчість не є вродженою, вона повинна бути навчена.¹¹⁰ Він розпочинав процес творчості, пропонуючи здобувачам повторювати його власні твори, а потім поступово вони переходили до самостійного створення того, що їх надихало^{111 112}. Це відбувалося через індивідуальний процес розвитку творчості. Педагог підкреслював значення розвитку психічних процесів, таких як пам'ять, мислення, увага та уява, як основи для розвитку творчих здібностей дитини. Він вірив, що успіх у творчості залежить від того, як знання живуть та застосовуються, а не стають просто навантаженням у розумі. Гармонія знань і вмінь, їх творче використання, а також розвиток спостережливості та допитливості сприяють розвитку творчих здібностей^{113 114}. Відповідно до В. Сухомлинського, творчість розпочинається, коли раніше засвоєні інтелектуальні та естетичні навички стають засобом пізнання, освоєння та трансформації світу.

Педагог зазначає, що творчість є необхідним задоволенням для людини і додає радості й задоволення у життя. Щоб підготувати фахівців до творчої діяльності, необхідно стимулювати їхню активність та розвивати самостійність у творчому процесі. Важливо визнавати, виявляти та розвивати індивідуальні

¹⁰⁸ *Навчальний посібник* / За заг. ред. С. П. Бондар. 2003. Рівне: Ред.-вид. центр «Тетіс» Міжнародного університету «РЕГІ» імені Академіка Степана Дем'янчука. 200 с.

¹¹⁰ Сухомлинська, О. В. 2012. *Деякі аспекти еволюції сприйняття творчості В. Сухомлинського: дорога довжиною в 40 років*. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / Упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко; авт. кол.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». С. 74–96.

¹¹¹ Сухомлинський, В. О. 1976. *Вчити вчитися*. Вибр. тв.: у 5 т. Київ: Рад. школа. Т. 5. С. 426–436.

¹¹² Сухомлинський, В. О. 1976. *Проблема виховання всебічно розвинутої особистості*. Вибр. тв.: у 5 т. Київ: Рад. школа. Т. 1. С. 55–206.

¹¹³ Сухомлинський, В. О. 1976. *Серце віддаю дітям*. Вибр. тв.: у 5 т. Київ: Рад. школа. Т. 3. С. 7–279.

¹¹⁴ Сухомлинський, В. О. 1976. *Сто порад учителям*. Вибр. тв.: у 5 т. Київ: Рад. школа. Т. 2. С. 419–654.

таланти фахівців, створюючи сприятливі умови для розкриття їхніх творчих здібностей. Розвиток природних здібностей та створення матеріальної бази для творчої праці фахівців є важливими умовами формування таланту. В сучасному навчальному закладі необхідно застосовувати нові підходи до виховання творчої особистості, використовуючи творчий досвід, розвиваючи педагогічні ідеї та формуючи власні переконання¹¹⁵.

У роботі О. Романовської виділено здібності, пов'язані з емоційно-вольовою сферою, що дозволяє нам не лише спостерігати за самою дією та результатами використання цих здібностей, але й надати особливу увагу емоційно-психологічній складовій. Дослідниця виокремлює різні види творчих здібностей, включаючи: інтелектуально-логічні здібності (аналіз, синтез, виконання розумових операцій порівняння, виділення основного, опис явищ, процесів, систематизацію, класифікацію, абстрагування, конкретизацію та узагальнення); інтелектуально-евристичні здібності (формування гіпотез, генерацію оригінальних ідей, фантазування, асоціативне мислення, незалежність суджень, здатність переносити знання та навички в нові ситуації, виявлення протиріччя та проблем); комунікативно-творчі здібності (вміння захищати свою думку, переконувати інших у процесі творчої дискусії, усвідомлення досвіду інших людей, швидке засвоєння раціональних методів творчої діяльності, співпрацю, продуктивне спілкування, успішне вирішення конфліктних ситуацій під час колективної творчої діяльності). Ці здібності дозволяють бачити творчий процес не лише як виконання завдань та досягнення результатів, але й акцентують увагу на емоційно-психологічному аспекті, що включає емоційний досвід та вольові компоненти творчості (дод. В. 3)¹¹⁶.

¹¹⁵ Савченко, О. Я. 2012. *Розвиток особистості школяра – стрижнева проблема творчості В. О. Сухомлинського*. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / Упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко; авт. кол.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». С. 97–105.

¹¹⁶ Кульчицька, О. І. 2006. *Біографічні і соціально-психологічні фактори розвитку творчої обдарованості*. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. В. О. Моляко, О. Л. Музика. Житомир. С. 269–288.

О. Антонова зазначає, що творчість у дорослих людей має свої корені в ранньому дитинстві й поступово формується під впливом спеціальних умов¹¹⁷ та підтримується шляхом постійного розвитку особистісно-орієнтованих підходів усіх учасників освітнього процесу. Розробка нового навчального змісту спрямована на диференційований розвиток творчості, включаючи індивідуальні програми і плани, психолого-педагогічний супровід та ефективну взаємодію між педагогом та здобувачем. Метою є вирішення особистісних проблем розвитку творчого здобувача шляхом використання навчальних методів і засобів¹¹⁸.

Педагог звертає увагу на унікальні особистісні характеристики людей, що мають творчі здібності.¹¹⁹ Серед них виділяються такі якості: наполегливість у виконанні завдань, спрямованість на досягнення цілей (відсутність бездіяльності), впевненість у собі, відсутність негативних емоцій, активна участь у громадських справах, працездатність, схильність до самотності та інше. Іноді зазначаються такі риси, як здатність виконувати рутинну роботу, терплячість, незвичність, суперечливість у власних оцінках, ексцентричність або схильність до різних форм відпочинку (особливо в мистецтві й музиці), а також ефективне управління часом для задоволення конкуруючих професійних і розважальних потреб¹²⁰.

Основою для повноцінного розвитку майбутнього фахівця є його професійно-творча підготовка. Цей процес дозволяє реалізувати творчий потенціал особистості, розвиваючи її творчі можливості й впливаючи на самого суб'єкта творчості. Рівень розвитку творчого потенціалу впливає не тільки на професійну діяльність фахівця, але й на всебічне його самовираження й саморозвиток, що є засобом самоутвердження в житті. Варто зазначити, що

¹¹⁷ Антонова, О. 2018. Обдарованість дорослої людини: проблеми, перспективи. *Aduálna príprava profesionálov v oblasti vzdelávania dospelých / Профессиональная подготовка специалистов в условиях непрерывного образования: андрагогический подход* : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 18. mája 2018 na Katedre andragogiky, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove. Prešove. С. 5–15.

¹¹⁸ Антонова, О. Є. 2020. Психолого-педагогічний супровід обдарованої особистості учня. *"Школа становлення відповідального громадянина". Авторська модель Людмили Корінної: Навчально-методичний посібник* / Автор-упорядник Л. В. Корінна; за заг. ред. С. В. Кириленко, О. І. Кіян, І. Н. Євтушенко. Київ –Житомир – Чернівці: "Букрек". С. 55–68.

¹¹⁹ Антонова, О. Є. 2014. Чинники розвитку обдарованості у дорослої людини. *Андрагогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання*. Випуск 5. С. 78–87.

¹²⁰ Антонова, О. 2018. Розвиток обдарованості дорослої людини: проблеми, перспективи. *Професійна освіта* : андрагогічний підхід : монографія / кол. авторів; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид. О. О. Євенок. С. 90–118.

творча сутність особистості, яка передбачає пошук та трансформацію, проявляється в різних сферах її активності, таких як пізнавальна, світоглядна, трудова, комунікативна та емоційна. Тому професійно-творча підготовка майбутнього фахівця забезпечує розвиток якостей, що відображають його ставлення до світу й до самого себе, а також підвищує рівень активності та спосіб самовираження¹²¹.

Розглядаючи творчість як результат взаємодії активних та пасивних чинників, важливо враховувати, що вона включає в себе не тільки конкретні дії, але й внутрішні мотивації, ставлення, погляди, емоції та свідомість. Саме мотивація визначає механізми творчості, тому результати творчої діяльності не завжди є повністю новими або суспільно важливими. Унікальність полягає в індивідуальному підході до творення відомого, у власних відкриттях і розвитку вже існуючих ідей. Важливо враховувати, що будь-яка творчість базується на конкретних знаннях, вміннях і навичках, що є ключовими для розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців¹²².

Для забезпечення високого рівня професійно-творчої підготовки майбутніх фахівців важливо розробляти та впроваджувати нові педагогічні методи в навчальний процес загальноосвітніх та професійних установ. Це допоможе подолати основний недолік технологічного підходу, що базується на репродуктивному типі навчання¹²³.

Відповідно до досліджень В. Моляко, ключовими характеристиками творчої особистості є властивість прагнення до оригінальності та новаторства, відмова від стандартних шляхів та високий рівень компетентності в аналізі та порівнянні явищ. Також важливі аспекти включають стійкий інтерес до конкретної справи, швидке засвоєння теоретичних та практичних знань у відповідній галузі, а також систематичність і самостійність у роботі¹²⁴.

¹²¹ Сисоева, С. 2001. Педагогічні технології і професійний розвиток особистості. *Prace Naukowe. Pedagogika* 8-9-10. С. 741–754.

¹²² Там само.

¹²³ Там само.

¹²⁴ Моляко, В. О. 2007. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологічна газета*. № 6. С.4–5.

Творчою особистістю можна вважати того, хто глибоко проникає в суть ідей та вміє їх реалізовувати, незважаючи на всі можливі труднощі, аж до отримання практичних результатів. У вивченні творчості застосовуються різноманітні методи, такі як спостереження, самостійне спостереження, біографічний аналіз (дослідження життєписів видатних особистостей у певних галузях науки, культури, техніки тощо), аналіз продуктів діяльності (зокрема, творчості учнів), тестування, анкетування та експериментальні методи. Варто відзначити, що застосування останніх вибухає значними труднощами, оскільки кожен творчий процес є унікальним, неповторним і не може бути точно відтворений у такому ж самому вигляді при повторному спостереженні ¹²⁵.

О. Кульчицька визначає ключові аспекти творчої особистості, включаючи універсальне сприйняття навколишнього світу, здатність до зближення абстрактних концепцій, уміння передбачати майбутні події (що охоплює логічне та критичне мислення), гнучкість у висловленні думок, готовність до прийняття ризику, тенденція до гри в інтелектуальному плані, інтуїція та підсвідома обробка інформації, а також здатність до виразності та оригінальності в думках та ідеях ¹²⁶.

У контексті психолого-педагогічних досліджень навчально-творчої діяльності особистості розглядаються різні аспекти творчих здібностей. Серед них можна виділити мотиваційно-творчу активність і спрямованість особистості, інтелектуально-логічні та інтелектуально-евристичні, інтуїтивні здібності, світоглядні уявлення, моральні якості, які сприяють успішній творчій діяльності, естетичні властивості, комунікативні здібності та здібності до самостійного керівництва власною навчально-творчою діяльністю ¹²⁷.

Творчі здібності представляють собою структуровану систему. Отже, ми рекомендуємо використовувати модель, розроблену С. Сисоевою, яка включає низку ключових компонентів, таких як сприйняття проблем, формулювання

¹²⁵ Там само.

¹²⁶ Кульчицька, О. І. 2006. Біографічні і соціально-психологічні фактори розвитку творчої обдарованості. *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень* / В. О. Моляко, О. Л. Музика. Житомир С. 269–288

¹²⁷ Сисоева, С. О., Алексюк, А. М., Воловик, П. М., Кульчицька, О. І., Сігасва, Л. Є. 2001. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті*. Академія педагогічних наук України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти / С.О. Сисоева (ред.). Київ : ВІПОЛ. 502 с.

гіпотез, розробка оригінальних ідей, проведення дослідницької роботи, аналіз, інтеграція та синтез інформації, розвинута уява, фантазія, здатність виявляти протиріччя, подолання інерції мислення та вміння взаємодіяти в міжособистісних стосунках (дод. Д)¹²⁸.

С. Алексеева вказує, що в галузі дизайну вдалий кар'єрний шлях вимагає від особистості сформованих цінностей, які мають соціальне значення, а також чітко визначених професійних пріоритетів. Ці цінності та пріоритети впливають на систему орієнтацій фахівця в професійній сфері, що можна розглядати як аксіологічну компоненту. Успішне вирішення завдань дизайнера передбачає постійне поповнення знань, удосконалення навичок і готовність до постійного самовдосконалення та саморозвитку. Крім того, важливо мати необхідний арсенал професійних знань і практичних умінь, що становлять основу успішної діяльності. Свідомий вибір методів, прийомів і засобів роботи, які забезпечують результативність, сприяють творчості та стимулюють активну творчу діяльність, також є важливими чинниками в цьому процесі¹²⁹.

Розвиток професійної кар'єри залежить від комбінації особистісних та професійних якостей особи, а також від особливого стану, який дозволяє успішно займатися дизайнерською діяльністю. Дизайнерська професійна діяльність є креативним процесом, який вимагає творчого самовираження фахівців. Крім того, для дизайнерів, як представників творчої професії важливо мати емоційно-оцінне ставлення до своєї професійної кар'єри¹³⁰.

Педагог В. Каплінський говорить, що розвиток творчого потенціалу здобувачів є необхідною умовою їхнього професійного зростання, оскільки його ефективність головним чином залежить від творчої діяльності та напруги інтелектуальних і вольових зусиль. В цьому контексті важливою теоретичною концепцією є твердження, що педагогічна творчість є цілісним процесом професійного самовираження й самореалізації педагога. Цей процес

¹²⁸ Там само.

¹²⁹ Алексеева, С. В. 2018. *Підготовка майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри: теорія і практика*. Монографія. Київ: Міленіум. 484 с.

¹³⁰ Там само.

ґрунтується на особистісно орієнтованій взаємодії, яка сприяє внутрішньому рухові та саморухові його учасників ¹³¹.

Творчість визначається як ключовий аспект розвитку високопрофесійних здібностей, оскільки вона дозволяє вчителю не лише відтворювати професійні знання та навички, але й гнучко та раціонально впроваджувати їх у різноманітних педагогічних ситуаціях шкільного життя. Творча активність проявляється найяскравіше під час розв'язання завдань, що постійно виникають у професійній діяльності вчителя, і здатність знаходити оптимальні шляхи їх вирішення є ключовим критерієм для визначення наявності в нього творчого потенціалу ¹³².

Отже, філософи, психологи та педагоги розглядають творчість з різних наукових позицій. Філософи аналізують творчість як складний філософський процес, спрямований на генерацію нових ідей, створення концепцій та формування внутрішнього світу. Вони вивчають фундаментальні аспекти творчого акту, зокрема, природу та філософські витoki творчості.

Психологи звертають увагу на психологічні характеристики, що є характерними для творчих особистостей. Вони досліджують креативне мислення, роль інтуїції, процеси розв'язання творчих завдань та внутрішню мотивацію. Психологічний підхід до творчості сприяє розумінню психологічних механізмів, що лежать в основі творчих процесів.

Педагоги визнають важливість розвитку творчих здібностей та сприяють їхньому формуванню в здобувачів. Вони розробляють освітні програми та методики, спрямовані на стимулювання творчого мислення та діяльності. Педагогічний підхід акцентує на ролі навчання через дію, створення навчального середовища, що сприяє творчому розвитку, та розвитку самовираження особистості.

¹³¹ Каплінський, В., Фрицок, В. 2023. Використання творчого підходу до розв'язання педагогічних ситуацій в інноваційному освітньому просторі вищої школи. *Наукові інновації та передові технології*. № 3 (17).

¹³² Там само.

Однак аспект формування творчих здібностей у майбутніх дизайнерів залишався недостатньо дослідженим у працях вчених, що привело до вибору цієї теми для подальших наукових розвідок та досліджень.

1.2. Аналіз поняттєвого поля дослідження

Проаналізувавши роботи в галузі філософії, психології та педагогіки, ми ідентифікували вчених, які досліджували означену проблему. У нашому дослідженні ми розглядаємо такі ключові терміни: "творчі здібності", "формування творчих здібностей", "художньо-проектна діяльність", "формування творчих здібностей через художньо-проектну діяльність", "розвиток творчих здібностей майбутніх дизайнерів через художньо-проектну діяльність".

Хоча здібності залежать від природних задатків, але самі вони є продуктом людської історії. В якості задатків варто розглядати рівень розвитку та співвідношення першої чи другої сигнальної системи. За визначенням С. Сисоевої творчі здібності – це психічні характеристики особистості, які впливають на її успішність у виконанні різних видів діяльності¹³³. Дослідниця виділяє таку модель здібностей, як структурні компоненти (задатки, знання, уміння, навички); рівні розвитку (обдарованість, майстерність, талант, геніальність), види (загальні, спеціальні, навчальні, творчі, теоретичні, практичні) та рівні виявлення здібностей (реконструктивний, творчий).

Науковець О. Скрипченко зазначає, що здібності – це індивідуальні психологічні особливості, які грають ключову роль у успішному виконанні різних видів діяльності. Вони не можуть бути повністю зведені до наявних знань, умінь і навичок, але забезпечують швидке набуття та ефективне використання цих знань та навичок у практичній діяльності¹³⁴.

У своєму педагогічному словнику С. Гончаренко, покликаючись на визначення Б. Теплова, дає таке визначення, що здібності – це сукупність

¹³³ Сисоева, С. 2005. *Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів*. Підручник для директора. Київ : Плеяди. № 9–10. С. 25–28.

¹³⁴ Скрипченко, О. В., Долинська, Л. В., Огороднійчук, З. В., Лисянська, Т. М. 2005. *Загальна психологія*: Підручник. Київ: Либідь. С. 464.

індивідуально-психологічних особливостей особистості, які забезпечують успіх у будь-якій діяльності, легкість і швидкість оволодіння нею¹³⁵. Щоб розуміти сутність досліджуваного явища, нам необхідно проаналізувати поняття «здібності» більш детально (дод. В. 2).

Розглянувши та теоретично порівнявши поняття, ми дійшли висновку, що за основу поняття «здібності» візьмемо визначення О. Скрипченко, *здібності* – індивідуально-психологічні особливості, які є умовою успішного здійснення певної діяльності. Розглянувши здібності як загальне поняття, ми можемо структурувати та виокремити підрозділи. Для цього взято за основу аналіз теоретичних літературних джерел¹³⁶.

С. Гончаренко у своїй структурі вказує на наявність шести основних видів здібностей – гностичних (пізнавальних), проєктувальних, конструктивних, комунікативних, дослідницьких, організаційних. Ці здібності носять загальний характер та розбиті за підрозділами за класифікацією видів діяльності (дод. В. 3).

Отже, можна зробити висновок, що загальні здібності – це ті якості, які впливають на успішність особи у різних сферах діяльності, такі як розумові здібності, точність рухів, розвинена пам'ять та вміння виразно висловлювати думки. Окрім загальних здібностей, існують спеціальні здібності, які визначають успішність конкретних видів діяльності та вимагають особливих здібностей та їх розвитку, такі як математичні, мовні, літературні, мистецькі та спортивні здібності. Крім того, існують теоретичні здібності, які відображають успішність у абстрактних розміркуваннях, та практичні здібності, які виявляються в конкретних діях. Навчальні здібності характеризують успішність особи в навчанні та засвоєнні знань, умінь та навичок, а також у формуванні особистісних якостей.¹³⁷ Творчі здібності відображають здатність до винаходів, відкриттів та створення нових аспектів матеріальної та духовної культури.¹³⁷.

¹³⁵ Гончаренко, С. 1997. *Український педагогічний словник*. Київ

¹³⁶ Гончаренко С. У. 2000. *Професійна освіта* : словник : [навчальний посібник] / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Нічкало. Київ : Вища школа. 380 с.

¹³⁷ Максименко, С. Д. 2004. *Загальна психологія*: навч. посіб. Київ: «Центр навчальної літератури». С. 247–256.

Отже, здібності є комплексним набором індивідуально-психологічних аспектів, які забезпечують особистість здатністю виконувати завдання високої якості, спираючись на раціональне використання набутих знань та вмінь. Цей комплекс включає в себе природні задатки, засвоєні знання та професійні навички, що становлять ключові елементи для досягнення високих результатів у конкретній сфері діяльності особистості.

Розглядаючи поняття творчості, звертаємося до праць учених, які також розглядали проблему творчості у своїх працях (дод В2) .

Творчість, за визначенням Дж. Гілфорда, є універсальною здатністю особистості генерувати незвичайні ідеї, що виходять за межі звичайних схем мислення, а також вирішувати складні завдання, навіть якщо вони несподівані та складні.

На думку В. Моляко, творчість – це акт створення чого-небудь нового, що має в собі оригінальність і неповторність. Під час цього процесу людина використовує свої інтелектуальні здібності та стратегії ¹³⁸.

П. М'ясоїд розглядає творчість як процес створення унікальних цінностей та виявлення нових фактів і закономірностей у матеріальному світі або духовній культурі. Якщо нововведення є новим лише для того, хто його створив, то воно має суб'єктивний характер і не має загального значення в суспільстві ¹³⁹.

М. Лазарєв зазначає, що творчі здібності – це індивідуальні особливості особистості, які є суб'єктивними умовами успішного здійснення певного роду діяльності, які не зводяться тільки до накопичення знань, умінь і навичок, вони виявляються в швидкості, глибині, міцності та тривалості оволодіння засобами і прийомами діяльності¹⁴⁰ .

На прикладі визначення О. Скрипченко ми бачимо, що творчі здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, які є умовами

¹³⁹ М'ясоїд, П. А. 2001. *Загальна психологія*: навч. посіб. 2-ге вид., допов. Київ: Вища шк. 487 с.

¹⁴⁰ Лазарєв, М. О. 1995. *Основи педагогічної творчості*: навч. посібник для пед. ін-т. Суми: ВВП «Мрія». ЛТД. 204 с.

успішного виконання конкретної діяльності, проявляються в динаміці оволодіння необхідними для неї знаннями, вміннями, навичками ¹³⁴.

А. Лук пропонує таке визначення творчих здібностей – це розумова й практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, виявлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу або духовної культури ¹⁴¹.

За О. Кульчицькою, творчі здібності особистості – це синтез її властивостей і рис характеру, які характеризують ступінь їх відповідності вимогам певного виду навчально-творчої діяльності та які обумовлюють рівень результативності цієї діяльності ¹⁴².

Нашим робочим визначенням буде поняття, що **творчі здібності** – це індивідуально-психологічні властивості особистості, які є умовою успішного здійснення творчої діяльності, винайдення та реалізації творчого рішення для стандартних завдань.

Здібності дитини визначаються її природними задатками, з якими вона народжується. Однак біологічно успадковані характеристики людини не визначають її здібностей. Мозок наділяє людину лише потенціалом для розвитку конкретних здібностей, але самі ці здібності формуються в процесі життєвого шляху.

З погляду психології формування, – це психологічний процес, що передбачає послідовну перебудову структури та розвиток особистості з метою формування певних якостей, умінь, здібностей та характеристик. Цей процес поєднує акумуляцію знань, уявлень, цінностей, розвиток когнітивних, емоційних та соціальних функцій особистості ¹⁴³.

З погляду педагогіки формування – це педагогічний процес, спрямований на активне впливання на розвиток, зміну та становлення різних аспектів

¹⁴¹ Там само.

¹⁴² Сисоєва, С. О., Алексюк, А. М., Воловик, П. М., Кульчицька, О. І., Сігасва, Л. Є. 2001. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. *Академія педагогічних наук України*; Інститут педагогіки і психології професійної освіти / С. О. Сисоєва (ред.). Київ : ВІПОЛ. 502 с.

¹⁴³ Там само.

особистості здобувача з метою досягнення бажаних цілей. Цей процес включає різноманітні методи, засоби та стратегії, спрямовані на розвиток навичок, здібностей, цінностей та особистісних якостей здобувачів.¹⁴⁴

Обидва підходи підкреслюють, що формування є процесом активного впливу на особистість з метою розвитку та становлення певних аспектів, навичок та характеристик і передбачає послідовну перебудову, набуття та розвиток певних компонентів особистості, що є важливим у контексті навчання, розвитку та професійної підготовки.

О. Березюк пише, що формування – це оволодіння досвідом пошукової творчої поведінки в педагогічних ситуаціях¹⁴⁵.

В. Яровий, розглядаючи процес формування, зазначає, що це – здійснення та аналіз професійної діяльності, спрямований на набуття мисленнєвих моделей і на безпосереднє оволодіння способами виконання дій¹⁴⁶.

О. Дубасенюк розуміє під формуванням процес, який полягає в освоєнні основних концепцій, розумінні особливостей пізнання, осмисленні характеристик та типів наукових досліджень, логіці їх структури, а також усвідомленні наукового апарату дослідження (включаючи актуальність проблеми, мету, завдання дослідження, об'єкт і предмет дослідження, гіпотезу, методи наукового дослідження, організацію дослідження). Крім того, формування передбачає застосування набутих методологічних знань під час виконання індивідуальних творчих завдань, дослідницьких проєктів та написання магістерської роботи¹⁴⁷.

Ю. Бундіна зазначає, що формування творчих здібностей є процесом, який спрямований на розвиток творчих потенціалів та здатностей у людей. Творчі здібності охоплюють здатність генерувати нові ідеї, проблемне мислення, уяву, експериментування, аналітичність, самовираження та

¹⁴⁴ Сисоева, С. О., Алексюк, А. М., Воловик, П. М., Кульчицька, О. І., Сігаєва, Л. Є. 2001. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті. *Академія педагогічних наук України*; Інститут педагогіки і психології професійної освіти / С. О. Сисоева (ред.). Київ : ВППОЛ. 502 с.

¹⁴⁵ Березюк, О. С. 2013. *Дидактична модель професійної діяльності майбутнього фахівця в умовах інноваційного освітнього простору (концептуальний підхід)*. І частина (колектив авторів – Березюк О. С., Власенко О. М., Башманівський О. Л., Захарчук Н. В., Піддубна О. М. та ін.): Монографія / за ред. О. С. Березюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

¹⁴⁶ Там само.

¹⁴⁷ Дубасенюк, О. А. 2015. Формування у майбутніх педагогів-дослідників системи методологічних знань. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. № 2. С. 76–99.

інноваційність.¹⁴⁸ Воно передбачає створення сприятливого середовища та навчальних умов, що сприяють розвитку й розкриттю творчого потенціалу. До основних елементів формування творчих здібностей входить:

Стимулювання уяви та творчості: здобувачі повинні мати можливість вільно виражати свої думки, фантазію та ідеї. Це може включати різноманітні завдання, які спонукають до генерації нових ідей та розвитку креативного мислення¹⁴⁹.

Розвиток проблемного мислення: важливо вчити вирішувати складні завдання та ставити перед ними виклики, що вимагають активного пошуку альтернативних рішень та новаторського підходу.

Сприяння самостійності та незалежності: формування творчих здібностей передбачає розвиток самостійності у вирішенні завдань та вираженні власних ідей. Важливо надавати можливість для самостійної роботи, експериментування та вибору альтернативних шляхів розв'язку проблем¹⁵⁰.

Забезпечення міждисциплінарного підходу: творчість часто виникає з поєднання ідей з різних галузей знань. Тому важливо сприяти розвитку широкого спектру інтересів та ознайомлення з різними дисциплінами, що допомагають розширити кругозір та стимулюють креативне мислення. Наприклад, це можуть бути музика, мистецтво, література, наука, технології, спорт, природничі науки та інші.¹⁵¹

Запровадження колективної роботи та співпраці: спільна творча діяльність з іншими людьми може стимулювати обмін ідеями, взаємне навчання та виникнення нових концепцій. Групові проєкти та творчі колективи сприяють розвитку комунікаційних навичок, а також вчать розв'язувати завдання в команді.

Підтримка відкритості до помилок та невдач: важливо створити безпечне середовище, в якому помилки та невдачі розглядаються як невід'ємна частина

¹⁴⁸ Там само.

¹⁴⁹ Там само.

¹⁵⁰ Там само.

¹⁵¹ Чирчик, С. 2011. *Акмеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх дизайнерів*. Вища школа : наук.-практ. Видання. № 5/6. 36 с.

творчого процесу. Відкритість до експериментів, навіть якщо вони призводять до невдачі, сприяє навчанню, розвитку та вдосконаленню творчих здібностей.¹⁵²

Підтримка мотивації та самовираження: важливо дати людині можливість займатися тим, що її цікавить та надихає. Це може бути пов'язано з розглядом її індивідуальних інтересів, підтримкою та визнанням її зусиль, а також створенням умов для самовираження через творчу діяльність¹⁵³.

О. Дубасенюк зазначає, що формування творчих здібностей є тривалим процесом, який вимагає підтримки та налагодження сприятливого середовища. Засоби, методи та підходи можуть відрізнятися залежно від віку, інтересів та потреб кожного індивіда. У дорослих формування творчих здібностей може залежати від участі у творчих групах, майстер-класах, тренінгах, читанні, дослідженні нових галузей знань та самоосвіті.

Важливим аспектом формування творчих здібностей є постійна практика та розвиток, куди входять регулярне заняття творчістю, експериментування з новими ідеями, вдосконалення технічних навичок та постійне навчання¹⁵⁴.

Необхідно також враховувати індивідуальні особливості кожної людини та визначати її сильні позиції та потенціал. Кожна людина може мати свою унікальну сферу творчості, в якій вона може найбільш успішно розкрити свій творчий потенціал.

У цілому, формування творчих здібностей полягає в постійному розвитку креативного мислення, уяви, самовираження та експериментування. Цей процес може пройти через різні етапи життя та потребує постійної підтримки, навчання та стимулювання з боку навколишнього середовища.

С. Сисоева стверджує, що при формуванні творчих здібностей мають формуватися відповідні вміння, навички та дії, які обумовлені такими проявами¹⁵⁵.

¹⁵² Там само.

¹⁵³ Чирчик, С. 2011. *Акмеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх дизайнерів*. Вища школа : наук.-практ. Видання. № 5/6. 36 с.

¹⁵⁴ Дубасенюк, О. А. 2009. Формування методологічної культури молодого дослідника у процесі його наукового становлення у сфері педагогіки. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* / [за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало]. (Ченстохова-Київ). Вип. XI. С. 67–74.

Здатність до висування гіпотез і оригінальних ідей – це здатність конструювати систему висновків, що ґрунтуються на фактах для формування висновків про об'єкти та явища, включаючи їх розвиток. Критерії оцінки містять уміння вийти за рамки встановлених правил, змінити погляд на проблему, абстрагуватися від поставленої задачі та висувати нові ідеї (хоча і суб'єктивні). Високий рівень виявляється в здатності генерувати широкий спектр гіпотез, які часто мають оригінальний характер. Середній рівень – у слабкій системі висновків, не завжди підтверджених практично, і в обмеженій кількості висунутих гіпотез. Рідко висуваються суб'єктивно нові та оригінальні ідеї. Низький рівень виявляється у складності розпізнати зв'язки між причинами та наслідками, у суперечливості висновків і обмеженій здатності до висунення нових ідей або їх відсутності¹⁵⁶.

Отже, на основі визначень, які запропонували вчені О. Березюк, О. Дубасенюк, С. Сисоєва, В. Яровий, Н. Комашко, можемо сформулювати дефеніцію.

Формування творчих здібностей – цілеспрямований процес розвитку творчого потенціалу індивідуально-психологічних особливостей особистості, спрямований на розширення та поглиблення її здатності до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та самовираження.

Здатність до проведення досліджень визначається можливістю знаходити нову інформацію за допомогою наукових методів. До критеріїв оцінки входить використання наукових методів, аналіз літератури та інтерес до досліджень. Найвищий рівень виявляється у вмінні використовувати методи та аналізувати літературу. Якщо ці здібності проявляються за керівництвом педагога, рівень середній. У випадку обмеженого використання наукових засобів та відсутності інтересу до досліджень, рівень є низьким^{157 158 159}.

¹⁵⁵ Сисоєва, С. О., Алексюк, А. М., Воловик, П. М., Кульчицька, О. І., Сігасва, Л. Є. 2001. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті*. Академія педагогічних наук України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти / С. О. Сисоєва (ред.). Київ : ВІПОЛ. 502 с.

¹⁵⁶ Комашко, Н. В. 2011. Формування творчої компетентності майбутніх дизайнерів у процесі вивчення комп'ютерної графіки: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». Черкаси. 20 с.

¹⁵⁷ Там само.

¹⁵⁸ Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. 2008. Київ : Юрінком Інтер. 1040 с.

Отже, можемо бачити, що творчі здібності мають складну розгалужену структуру, залежать від багатьох факторів та формуються за допомогою таких засобів, як середовище, освіта і навчання, практика та вправи, індивідуальні риси особистості, і одним з них є художньо-проектна діяльність.

К. Вітчінкіна дає таке визначення художньо-проектній діяльності – це творчий метод, процес і результат художньо-технічного проектування промислових виробів, їхніх комплексів і систем, орієнтований на досягнення найповнішої відповідності створюваних об'єктів і середовища загалом потребам людини, як утилітарних, так і естетичних¹⁶⁰.

О. Наконечна зазначає, що художньо-проектна діяльність – це інтегрована дизайнерська діяльність, що містить у собі різноманітні жанри й художньо-технічні засоби: зображальні, графічні, архітектурні, театральні, фотографічні, музичні, кінематографічні та інші¹⁶¹.

Науковці О. Маковічук та А. Шульга пишуть, що художньо-практична діяльність – це вид діяльності, який синтезує в собі прагнення до творчої самореалізації, набуття досвіду предметно-перетворювальних дій та засвоєння цінностей художньої культури¹⁶².

М. Близнюк визначає художньо-проектну діяльність так: це цілеспрямовані дії стосовно розробки та втілення задуму в кінцевому результаті, тобто художньому проєкті, з використанням знань, умінь і навичок, володіння якими необхідно для розв'язання визначених проблем¹⁶³. Отже, спираючись на визначення вчених зазначених вище, можемо дати таке визначення.

¹⁵⁹ Божко, Т. О. 2009. *Креативність у структурі підготовки дизайнерів-графіків*. Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн: наук.-мист. Студії / Київський держ. ін-т декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: М. Г. Чобітько, І. І. Міщенко та ін. Київ; Чернівці: Родовід. С. 211–213.

¹⁶⁰ Вітчінкіна, К. О. 2009. Обґрунтування дизайну як творчої проектно-художньої діяльності. *Вісник ХДАДМ*. № 8. С. 23–27.

¹⁶¹ Джафарова, О. С. 2014. Художня діяльність як засіб активізації творчого самовираження учнів початкових класів шкіл-інтернатів. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. Вип. 3. С. 36–40.

¹⁶² Маковічук, О., Шульга, А. 2020. Особливості організації художньо-проектної діяльності молодших школярів. *Освітній дискурс: збірник наукових праць / Голов. ред. О. П. Кивлюк*. Київ : ТОВ Науково інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». Випуск 26 (9). 99 с.

¹⁶³ Близнюк, М. М. 2018. *Художньо-проектна діяльність: до питання навчання майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва*. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Серія : Педагогічна. Вип. 24. С. 138–141.

Художньо-проектна діяльність – це вид творчої діяльності, який передбачає процес планування, організації та реалізації художнього проекту з використанням мистецьких засобів і технік та реалізується у творчому мисленні, дослідженні, експериментуванні, співпраці та самовираженні, що сприяють розвитку художнього мислення, креативності та зростання здобувачів освіти.

Для формування творчих здібностей майбутнього дизайнера можливо використовувати різні засоби навчання та виховання. Розглянемо поняття детальніше.

О. Дунаєва зазначає, що засоби художньо-проектної діяльності – це інтегрована система, гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості учня, розвиток його інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей і творчих здібностей у процесі створення під контролем педагога нових продуктів і послуг, що володіють об'єктивною або суб'єктивною новизною та мають практичну значущість¹⁶⁴.

М. Курач наголошує, що засоби художньо-проектної діяльності – це сукупність мистецьких елементів, таких як розробка форми об'єкта проектування; виявлення цікавих та неординарних способів його побудови; і пошук варіантів оздоблення та декорування; визначення середовища його використання, та є полем для розвитку уяви, фантазії, креативності¹⁶⁵.

За визначенням А. Сідлярєнка, засоби художньо-проектної діяльності – це технічні засоби, інструменти та матеріали, що використовуються в архітектурі, дизайні та мистецтві для створення проектів та творів мистецтва.¹⁶⁶

Отже, можемо зробити висновок, що **засоби художньо-проектної діяльності** – це різноманітні матеріали, інструменти, техніки та технології, які

¹⁶⁴ Дунаєва, О. М. 2008. *Формування педагогічної креативності майбутніх учителів в процесі професійної підготовки* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». Вінниця. 20 с.

¹⁶⁵ Курач, М. С. 2013. Художньо-проектна діяльність як засіб розвитку креативності майбутніх учителів технологій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. № 40. С. 236–240.

¹⁶⁶ Даниленко, В. Я. 1999. Дизайн-освіта в Україні в європейському контексті. *Вісник Львівської академії мистецтв*. Спецвипуск. Львів С. 173–177.

використовуються художниками, дизайнерами та іншими творчими професіоналами для створення проєктів і творів мистецтва.

Засоби художньо-проєктної діяльності допомагають утілювати творчі ідеї в життя, розвивати художній потенціал та вміння творчо мислити. Використання правильних засобів дозволяє дизайнерам та художникам ефективно комунікувати свої ідеї та відобразити своє бачення світу, створюючи естетично привабливі та функціональні проєкти та твори мистецтва.¹⁶⁷

Засоби художньо-проєктної діяльності є важливими елементами творчого процесу та відіграють значну роль у створенні проєктів і творів мистецтва.

Згідно з визначенням науковців О. Серікової та І. Решетнікової, засоби художньо-проєктної діяльності – це сукупність технічних засобів та інструментів, що використовуються в художній практиці для створення об'єктів мистецтва та проєктів, відображення та відтворення образів, допомоги у проєктуванні.

Засоби художньо-проєктної діяльності включають такі елементи, як кольорові олівці, фарби, кисті, комп'ютерні програми, графічні планшети, фотоапарати та інші. Вони допомагають художникам та дизайнерам реалізувати свої творчі задуми та виразити своє бачення світу у створених проєктах та творах мистецтва.

Отже, засоби художньо-проєктної діяльності є необхідними компонентами для успішного розвитку творчої праці та реалізації художніх задумів у різних галузях мистецтва та дизайну.

Роблячи висновки з вищесказаного, можемо дати визначення формуванню творчих здібностей засобами художньо-проєктної діяльності.

Формування творчих здібностей засобами художньо-проєктної діяльності – цілеспрямований процес розвитку художньо-творчого потенціалу особистості, спрямований на розширення та поглиблення її здатностей до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та

¹⁶⁷ Татійський, П. М. 2002. *Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні* : дис. канд. техн. наук : 05.01.03; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. Київ 190 с.

самовираження з використанням різноманітних художніх матеріалів, інструментів, технік та технологій для створення проєктів та творів мистецтва.

Цей підхід передбачає активну участь людей у процесі творчості, що сприяє розвитку їхнього креативного мислення, уяви, експериментування та самовираження. Засоби художньо-проєктної діяльності можуть включати малювання, живопис, скульптуру, графіку, фотографію, дизайн, виробництво рукоділля, театр, музику, відео- та аудіо-творчість та багато інших форм.¹⁶⁸

Науковець В. Вдовченко пропонує такі етапи процесу формування творчих здібностей засобами художньо-проєктної діяльності:¹⁶⁹

1. Розробка ідеї: спільно залучати учасників до генерації ідей та концепцій для художнього проєкту. Це може бути створення колективного мозкового штурму, дискусії, взаємне надихання та обмін ідеями.^{170 171}

2. Планування та організація: визначення кроків, необхідних матеріалів, ресурсів, термінів виконання та розподіл завдань. Це допомагає учасникам організувати свою роботу та планувати процес творчості¹⁷².

3. Виконання: активна фаза, коли учасники реалізують свої ідеї, працюють з різними художніми техніками та матеріалами, створюють вироби або проєкти. Цей етап включає практичну роботу, експериментування, творчу свободу та самовираження¹⁷³.

4. Рефлексія та оцінка: після завершення художньо-проєктної діяльності важливо провести аналіз та оцінку результатів. Учасники мають змогу

¹⁶⁸ Там само.

¹⁶⁹ Вдовченко, В. В. 2014. Формування понять з художнього та технічного проєктування (за проєктно-технологічною системою неперервної технологічної освіти професора Вдовченка В. В.). *Реклама як художньо-комунікативні практики*. зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., м. Харків, 27 бер. 2014 р. / за заг. ред. В. Я. Даниленка. Харків: ХДАДМ. С. 21–24.

¹⁷⁰ Вдовченко, В. В. 2019. Технології: Художньо-проєктна творчість. 10-11 кл. Профільний рівень: науково-методичний посібник для вчителя. Київ: Педагогічна думка. 180 с.

¹⁷¹ Вдовченко, В. В., Антонович, Є. А. 2006. *Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну*: навч. програма для підготовки, перепідготовки вчителя образотв. мистецтва і вчителя труд. навч. Для викладання профільних програм за напрямом «Дизайн», «Етнодизайн», «Основи дизайну», «Графічний дизайн», «Веб-дизайн», «Дизайн середовища (дизайн інтер'єрів та екстер'єрів)», «Ландшафтний дизайн». Завуч. № 16 (274). С. 33–44.

¹⁷² Вдовченко, В. В. 2009. Результативність науково-дослідної роботи в технологічному напрямі профільного навчання з «Основ дизайну». Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2008 рік: інформ. видання. Київ: Педагогічна думка. С. 341–343.

¹⁷³ Кравченко, Л. М., Маєвська, О. М. 2017. Європейський досвід формування художньо практичної компетентності особистості. *Мистецтво та освіта*. № 3 (85). С. 6–10.

обговорити свої досягнення, перевірити відповідність власних робіт задуму, виявити сильні сторони та можливі напрямки покращення¹⁷⁴.

5. Подальший розвиток та навчання: формування творчих здібностей через художньо-проектну діяльність передбачає постійний розвиток і вдосконалення. Учасники можуть продовжувати практикувати, удосконалювати свої навички, вивчати нові художні техніки та матеріали, брати участь у майстер-класах або навчальних програмах, де вони отримують нові знання та навички¹⁷⁵.

Формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності сприяє розвитку творчого потенціалу, креативного мислення, самовираження та експериментування. Воно стимулює учасників виражати себе через мистецтво, розширювати свої горизонти та розвивати свої таланти^{176 177}.

Додатковою важливою складовою формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності є стимулювання творчого мислення та проблемного підходу. Сюди входять:

- Завдання із застосуванням творчого мислення: стимулювання учасників до пошуку нетрадиційних рішень, пошук інноваційних ідей та підходів до розв'язання художніх завдань. Такі завдання можуть містити елементи неочікуваності, протиріччя або потребу в розв'язанні складних проблем^{178 179}.

- Розвиток критичного мислення: спонукання учасників до аналізу своїх творів та робіт, а також творчого процесу в цілому. Здатність розпізнавати сильні та слабкі позиції, формулювати конструктивну критику й навчатися на своїх помилках є важливими навичками для подальшого розвитку творчості.

¹⁷⁴ Тименко, В. П. 2002. Безперервна система загальної дизайн-освіти: стан і перспективи розвитку. Київ: *Науковий світ*. С. 108–110.

¹⁷⁵ Цідило, П. 2015. *Підготовка майбутніх дизайнерів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності*. Тернопіль, 24 с.

¹⁷⁶ Антонович, Є., Прищенко, С. 2012. *Дизайн реклами: методолог. підходи, духовність особистості: методологія, теорія і практика*, Київ. С. 36–43.

¹⁷⁷ Гладун, О. 2012. Візуальна мова графічного дизайну як комунікативна знакова система. *Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв*. № 15. С. 11–14.

¹⁷⁸ Сисоева, С. О. 2006. *Основи педагогічної творчості* : [підручник]. Київ. : Міленіум. 344 с.

¹⁷⁹ Ганоцкая, О. 2012. Дизайнерское образование в Украине в условиях современных реформ. *Графічний дизайн: історія, сучасність та перспективи розвитку*. Всеукраїнська науково-практична конференція. Харків. 17 жовтня 2012 р. Харків. 80 с.

- Стимулювання інноваційності: сприяння учасникам у пошуку нових ідей, експериментуванні з різними техніками та матеріалами, а також сприяння їхньому самовираженню та оригінальності. Середовище, що стимулює та підтримує творчу свободу й індивідуальність, сприяє виникненню новаторських ідей та творчих рішень^{180 181}.

- Використання реальних контекстів та проблем: залучення учасників до художньо-проектної діяльності, яка має практичний або соціальний зміст. Робота над реальними проблемами або проектами може стимулювати креативний підхід до їхнього розв'язання, а також забезпечувати практичне використання отриманих навичок та знань у реальному житті.

- Колективна співпраця та обмін ідеями: сприяння комунікації та спільній творчій роботі між учасниками проекту. Це може включати колективні дискусії, спільну роботу над проектами, обмін досвідом та ідеями. Такий колективний підхід дозволяє збагачувати та розширювати творчий потенціал кожного учасника за рахунок взаємного навчання та вдосконалення^{182 183}.

- Підтримка та наставництво: надання учасникам можливості отримувати підтримку та поради від досвідчених менторів або вчителів. Це може включати консультації, індивідуальне керівництво, а також спільну роботу з відомими художниками або майстрами. Наставництво сприяє розвитку навичок та знань, а також надає додаткову мотивацію та інсайти для подальшого творчого зростання.¹⁸⁴

- Використання художньо-проектної діяльності для формування творчих здібностей дозволяє розкрити потенціал учасників, сприяти їхньому самовираженню та стимулювати креативну думку. Цей підхід сприяє розвитку різних аспектів творчості, таких як уява, естетичне сприйняття, технічні навички та самодисципліна. Важливо створювати сприятливу та надихаючу

¹⁸⁰ Єжижанська, Т. 2012. *Візуальна комунікація, інформація, комунікація, суспільство* : матеріали I Міжнародної наукової конференції ІКС. 25–28 квітня 2012 р. Львів. С. 30–31.

¹⁸¹ Макарова, А. 2014. *Засоби побудови образу в графічному дизайні: система структурних взаємозв'язків* : автореф. дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07. Харків. 20 с.

¹⁸² Мараховський, А., Марейчева, М. 2011. Формоутворення комунікативних просторів в дизайні інтер'єру медіатеку як відзеркалення новітніх технологій. *Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв*. № 2. С. 47–49.

¹⁸³ Мигаль, С. 2000. Львівська дизайнерська школа: становлення, проблеми, перспективи. *Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта* : зб. наук. пр., вип. 5. Львів С. 387–388.

¹⁸⁴ Там само.

атмосферу, яка підтримуватиме розвиток творчих здібностей та поширюватиме межі творчого потенціалу учасників.

Отже, художньо-проектна діяльність є важливою як для здобувачів, так і для дизайнерів, оскільки вона сприяє розвитку творчих здібностей, стимулює творче мислення та сприяє виробленню комплексного підходу до проблемного проектування. Навчання здобувачів за допомогою художньо-проектної діяльності є необхідним компонентом сучасної освіти, а для дизайнерів вона стає ключовим інструментом їхньої професійної практики.

Згідно з дослідженнями С. Алексєєвої, майбутній дизайнер – це особа, яка отримує освіту й тренування у сфері дизайну, зокрема, у галузях, які пов'язані зі створенням продуктів та інтерфейсів, що задовольняють потреби користувачів. Її головним завданням є розробка ідей та концепцій, що базуються на знаннях про цільову аудиторію та маркетингові стратегії¹⁸⁵.

За А. Тарара, дизайнер – фахівець, який мислить як філософ, історик, соціолог, психолог; творить як художник, графік, скульптор, конструктор; глибоко усвідомлює об'єкт проектування, його функції, вплив на людину й навколишнє середовище¹⁸⁶.

Поняття майбутній дизайнер також можна визначити як людину, яка готується до професії дизайнера та здобуває необхідну освіту та практичні навички для того, щоб стати професіоналом у своєму ремеслі¹⁸⁷.

Згідно з Малим академічним словником фахові дисципліни – це навчальні дисципліни, спрямовані на формування професійних знань, умінь і навичок.¹⁸⁸

Отже, майбутній дизайнер – це людина із власним баченням, знаннями та вміннями в галузі дизайну, яка прагне досягти успіху у своїй професії. Для

¹⁸⁵ Алексєєва, С. В. 2018. *Підготовка майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри: теорія і практика*. Монографія. Київ: Міленіум. 484 с.

¹⁸⁶ Проектування змісту профільного навчання технологій у старшій школі: [колективна монографія] / Тарара А. М., Вдовченко В. В., Мачача Т. С., Туташинський В. І. 2017. Київ: Педагогічна думка. 361 с..

¹⁸⁷ Бондаренко, В. В. 2009. Перспективи розвитку дизайнерської освіти та творчі зв'язки дизайнерських шкіл. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. праць / за ред. В. Я. Даниленка. Харків: ХДАДМ. 164 с.

¹⁸⁸ Гончаренко, С. У. 2000. *Професійна освіта*: словник: [навчальний посібник] / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа. 380 с.

цього вона має отримати відповідну освіту та набути практичного досвіду від кращих фахівців у галузі дизайну¹⁸⁹.

Фахові дисципліни – це група предметів, які спрямовані на формування фахової компетенції в певній галузі знань і підготовку фахівців до майбутньої професійної діяльності. Ці дисципліни мають теоретичний і практичний компоненти та базуються на наукових принципах і методах¹⁹⁰.

В. Кочетков визначає фахові дисципліни як «навчальні дисципліни, що забезпечують формування знань, умінь та навичок з певної спеціальності на рівні, що відповідає сучасним вимогам професійної діяльності»¹⁹¹. Окрім того, І. Хоменко визначає фахові дисципліни як «навчальні дисципліни, які передбачають вивчення теоретичних і практичних основ професії та пов'язаних із нею наук»¹⁹³.

Отже, внаслідок проведеного категоріального аналізу наукових джерел встановлено сутність та основні аспекти базових понять дослідження, зокрема: «творчі здібності», що розуміються як індивідуальні особливості особистості, що дають змогу досягти успіху у творчій діяльності; «майбутній дизайнер», який описується як особистість з високим рівнем творчих здібностей та професійних якостей, здатний ефективно вирішувати завдання у сфері дизайну; «засоби художньо-проектної діяльності», що визначаються як комплекс технічних та технологічних засобів, що використовуються в процесі проектування; «формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності» розуміємо як підхід до розвитку творчих потенціалів, що базується на залученні людей до виконання художніх проєктів; «фахові дисципліни», що представляють собою систему знань та навичок, необхідних для успішного виконання завдань у конкретній професійній сфері.

¹⁸⁹ Мельничук, О. С. 1977. *Дизайн. Словник іноземних слів* / за ред. О. С. Мельничука. Київ.: Головна редакція УРЕ. С. 209.

¹⁹⁰ Колот, А. М. 2002. *Мотивація персоналу*: підручник. Київ: КНЕУ. 337 с.

¹⁹¹ Хандій, О. О. 2010. *Управління персоналом підприємства: концептуальне визначення та механізми розвитку*: монографія. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля. 240 с.

¹⁹³ Там само.

1.3. Наукові засади формування творчих здібностей майбутніх фахівців у процесі вивчення фахових дисциплін

У сучасному суспільстві відбувається активний процес інтеграції, що впливає на професійні напрямки в освіті. Однією з ключових тенденцій у вищій освіті стає орієнтація на якість через співпрацю з ринками праці, професійний розвиток та особистісну орієнтацію в освітніх програмах, спрямованих на взаємодію між замовником і фахівцем. Зміни в підприємницькому середовищі і важливість дизайну у виробництві дизайнерських товарів призводять до того, що освітні програми вищих навчальних закладів спрямовані на розвиток художньо-проектних і творчих здібностей майбутніх фахівців. Для розв'язання цієї проблеми необхідно використовувати науково-теоретичний апарат дослідження. Отже, після аналізу психолого-педагогічної літератури виокремлено кілька педагогічних підходів до вивчення проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів, таких як особистісно-зорієнтований, діяльнісний, креативний та синергетичний підходи.

Підхід – це визначення головних компонентів в освітньому процесі, вирішення яких дозволить досягати оптимальних результатів у навчанні, вихованні та розвитку суб'єктів учіння, і концентрація науково-педагогічних зусиль для їх реалізації¹⁹⁴.

Важливо розглядати особистісно-зорієнтований підхід як ключовий принцип у психолого-педагогічних аспектах. Цей підхід включає в себе концептуальні уявлення, цільові завдання та методичні засоби, які сприяють глибокому розумінню особистості дитини та сприяють її гармонійному розвитку в умовах сучасної освіти¹⁹⁵.

Перш ніж розкривати сутність та особливості особистісно-зорієнтованого підходу для розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів, необхідно визначити та уточнити категоріальні складові, зокрема поняття «особистості». Це поняття досліджувалося багатьма філософами, психологами та педагогами.

¹⁹⁴ Сікорський, П. 2021. Основні педагогічні підходи та їх вплив на формування навчальних технологій. *Освітні обрії*. № 1(52).

¹⁹⁵ Дасюк, Ж. М. 2007. Психологічний аналіз проблеми комунікативної компетентності у вітчизняній та зарубіжній науковій думці. *Проблеми загальної та педагогічної психології* / за ред. С. Д. Максименка. Київ: Міленіум. Т. IX. Ч. 4. С. 137–14.

Головна ідея полягає в тому, що особистість – це унікальний індивід, який розвиває свідомість, самосвідомість та має психічні якості. Ця унікальність виявляється в участі в суспільному житті та виконанні соціальних ролей, які виникають у спільній діяльності та спілкуванні з іншими людьми^{196 197}.

Таким чином, враховуючи визначення вчених, можна трактувати особистість як індивіда, що має свідомість і самосвідомість, взаємодіє з навколишнім світом у соціальних відносинах, виконує певні соціальні ролі та має стійку систему психічних характеристик^{198 199}.

Перед глибоким висвітленням суті та особливостей особистісно-зорієнтованого підходу проаналізуємо сутність зазначеного поняття.

За основу візьмемо визначення О. Савченко, яка підкреслює, що в основі особистісно-орієнтованого підходу «лежить визнання індивідуальності, самоцінності кожної людини, її розвитку не як колективного об'єкта, але, передусім, як індивіда, наділеного своїм неповторним суб'єктивним досвідом»²⁰⁰. Особистісно-зорієнтований підхід базується на глибоких педагогічних дослідженнях, які зосереджуються на особистісному розвитку здобувачів. Існують науковці, такі як І. Бех і В. Рибалка, які активно вивчають ці аспекти навчання та виховання^{201 202 203}.

Метою використання особистісно-зорієнтованого підходу є отримання майбутнього фахівця з широким світоглядом, високими пізнавальними потребами та активного члена суспільства.

У нашому дослідженні обрано особистісно-зорієнтований підхід з розгляду проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів для того,

¹⁹⁶ Костюк, В. В. 2001. *Творче самовиявлення особистості школяра у навчально-виховному процесі*: [монографія]. Київ 168с.

¹⁹⁷ *Педагогічні технології у неперервній педагогічній освіті*: Монографія / За ред. С. О. Сисоевої. 2001. Київ: Віпол. 502 с.

¹⁹⁸ Сисоева, С. О. 1997. *Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня*: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ 428 с

¹⁹⁹ Агапова, Т. П. 1996. *Формування творчої активності студентів творами живопису в навчальному процесі* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків 20 с.

²⁰⁰ Савченко, О. Я. 2008. Особистісно-орієнтоване навчання. *Енциклопедія освіти* / ред. В. Г. Кременя. Київ 627 с.

²⁰¹ Бех, Ю. В. 2012. *Філософські проблеми сучасного управління складними системами : ідеї, принципи і моделі* : монографія / Ю. В. Бех, А. І. Слепцов. Київ. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 404 с.

²⁰² Бех, І. Д. 2009. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. Київ: *Виховання і культура*. № 12 (17,18). С. 5–7.

²⁰³ Рибалка, В. В. 2018. Методологічні засади теоретичної та практичної психології: особистість, психологічна діяльність, духовність. *Психологія і особистість*. № 1. С. 9–19.

щоб при аналізі розкрити можливості фахівців через особистісні психологічні, індивідуальні та соціальні особливості.

У сучасному просторі дизайнер має бути не просто фахівцем своєї справи, а високо освіченим спеціалістом із широким світоглядом, сформованою особистістю з набором моральних й соціальних цінностей та природнім потенціалом. Саме тому, досліджуючи формування творчих здібностей майбутнього дизайнера, маємо враховувати не лише його творчі та технічні здібності, але й інші, завдяки яким особистість стає цілісною та гармонійно розвиненою.

Індивідуалізація в галузі дизайн-освіти передбачає персоналізацію взаємодії між викладачем та здобувачем, при цьому важливо відмовитися від стандартних підходів, враховуючи особистий досвід та інтереси в галузі художньої творчості та розвитку. Тільки в умовах суб'єктно-об'єктних відносин у процесі навчання дизайнера з'являється можливість рівноправного навчального співробітництва. Це дає педагогу можливість на партнерських умовах поділитися своїм професійним досвідом, перенести його в іншу якісну площину, якою в цьому випадку буде інтерпретація слухачем курсів підвищення кваліфікації. «Такий процес ніколи не перетвориться на монолог, бо одержану інформацію, відчуючи себе партнером у навчанні, майбутній фахівець з дизайну обов'язково буде засвоювати креативно»^{204 205 206}.

Особистісно-орієнтований підхід об'єднує виховання та освіту в єдиний процес підтримки та розвитку майбутнього дизайнера. Головна мета полягає в розвитку індивідуальних пізнавальних здібностей, виявленні та використанні індивідуального досвіду, сприянні самовідзнаки та самореалізації особистості, а не в нав'язуванні певних якостей. Такий підхід спрямований на формування

²⁰⁴ Трошкін, О. В. 2004. Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутні дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Донецьк. 227 с.

²⁰⁵ Бех, І. Д. 1998. *Особистісно зорієнтоване виховання*: науково-методичний посібник. Київ 204 с.

²⁰⁶ Фасоля, А. 2006. Особистісно-зорієнтоване навчання: шлях становлення. *Українська мова і література в школі*. № 5. С. 45–49.

культури життєдіяльності, яка дозволяє особистості ефективно будувати своє повсякденне життя та визначати власні життєві шляхи^{207 208}.

Для творчого розвитку дизайнера суттєво важливими є вимоги до його особистості: дизайнер володіє обсягом інформації, який відповідає стандартам фахової освіти, здатністю творчо мислити, розумно діяти у творчій діяльності, має розвинутий інтелект і вольові якості. Зокрема, серед вимог, визначених О. Трошкіним²⁰⁹, у процесі аналізу виокремлюємо такі: сформовані розумові потенції, необхідні для успішної творчої діяльності; здатність уявляти собі різноманітні об'єкти і форми в просторі; розвинену пам'ять, здатність до перспективного і критичного мислення; творчі здібності й художньо-образне мислення, розвиток яких зорієнтовано на реалізацію успішної фахової діяльності; високий рівень допитливості, багату уяву і фантазію, здатність до ризику; розвинені моральні та естетичні якості, високі духовні цінності тощо.

Формування професійного дизайнерського мислення становить необхідну частину освітнього процесу в сучасних умовах. Коли йдеться про фахівців у різних галузях, вони користуються специфічними видами мислення, які відображають їхню професійну експертизу: технічне мислення для інженерів, клінічне для лікарів, художнє для митців і так далі. Ці особливості мислення є ключовими для успішного вирішення складних завдань у відповідних галузях і вказують на те, що ці фахівці мають творчий підхід до своєї роботи. Вони не лише ефективно виконують стандартні завдання, але й здатні до раціонального мислення, новаторства та відкриття нових шляхів у своїй сфері діяльності. Ці якості визначають їхню здатність до креативності та розвитку унікальних рішень, що робить їх справжніми фахівцями у своїй галузі.

Майбутнім дизайнерам необхідно створювати середовище постійного пошуку, реалізації себе як митця. Поставлені проблемні запитання можуть спровокувати певні інсайти, що допоможе вивільнити та активізувати

²⁰⁷ Фіцула, М. М. 2002. *Педагогіка*: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія», с. 118–120.

²⁰⁸ *Методика викладання психології у вищій школі*: [навч. посіб.] / Ю. Ю. Бойко-Бузиль, С. Л. Горбенко та ін. 2012. Київ: Атіка. 272 с.

²⁰⁹ Там само

пізнавальну активність здобувача, залучить його до вирішення стандартних питань нестандартним шляхом. Тобто, майбутньому дизайнеру надається певна свобода, що сприяє розвитку його творчих здібностей і в подальшому формує впевненого та професійного спеціаліста²¹⁰.

Відтак вважаємо доцільним використання особитісно-орієнтованого підходу для розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів через систему надання свободи творчості та врахування особливостей розвитку й нахилів кожного фахівця.

Оскільки дизайнерська діяльність є галуззю мистецької освіти і водночас представником технічного напрямку, маємо звертати значну увагу на розвиток інтелекту та почуттів. Завдяки такому поєднанню \ отримаємо фундамент для розвитку естетичних здібностей та нахилів дизайнерів. За сучасними стандартами освіти, у ЗВО майбутніх дизайнерів навчають не лише ЗУНів, а формують дослідників, розвивають дослідницькі та наукові знання й навички; розвиваєть методологічне мислення, естетичне світосприйняття; розкривають і стимулюють пізнавальну та творчу активність фахівця. Майбутній дизайнер має входити до групи людей, які концентрують у собі ідеально-духовну енергію людства, перетворюючи реальність природи, суспільства через основоположні характеристики культури. Саме в такому контексті майбутній дизайнер може відчувати себе творцем, усвідомлювати самотність і самоцінність своєї діяльності.

Основна ідея діяльнісного підходу у вихованні полягає не просто в зайнятості здобувачів різними діяльностями, а в тому, що діяльність є засобом становлення і формування майбутнього дизайнера як суб'єкта навчання та виховання.

Для впровадження діяльнісного підходу в навчанні важливо забезпечити взаємозв'язок між педагогічним процесом та засвоєнням знань. Це має сприяти розвитку інтелектуальних здібностей здобувачів та викладачів, а також формуванню їхнього теоретичного мислення.

²¹⁰ Мала, Т. В. 2008. *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах* : дис. кандидата пед. наук : 13.00.04. Луганськ. 292 с.

Прихильники діяльнісного підходу в освіті вважають, що сама діяльність є ключовою частиною навчання, і формування навичок та методів дій стає основною метою навчання. Процес підготовки фахівців полягає в тому, щоб навчити їх виконувати реальні завдання та операції, пов'язані з їхніми знаннями. Навички необхідно не просто мати, а вміти використовувати в практичній діяльності. Знання можна засвоїти лише через їх застосування в реальних ситуаціях, через їх використання в конкретних діях. Це пояснюється тим, що здобуття знань відбувається паралельно з оволодінням методами дій²²⁶.

Діяльнісний підхід у формуванні творчих здібностей майбутніх дизайнерів базується на активній участі здобувачів у реальних дизайн-процесах і проблемних ситуаціях²²⁷. Використання цього підходу сприяє розвитку творчості, критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до самостійного вирішення проблем²²⁸. Можемо виділити *елементи* використання діяльнісного підходу в навчанні дизайнерів:

1. Проектне навчання: Організація навчання у формі проектів, де здобувачі працюватимуть над реальними дизайн-проблемами або завданнями. Надавати можливість зануритися в конкретну ситуацію, досліджувати, розробляти концепції та створювати дизайн-рішення. Це стимулює активну участь здобувачів, їхню самостійність і розвиток практичних навичок^{229 230 231 232 233}.

2. Рольові ігри та симуляції: Використання рольових ігри та симуляції, щоб майбутні дизайнери могли відчути себе частинкою реального дизайн-процесу. Задання їм ролі дизайнера, клієнта, користувача або члена дизайн-команди, і виконання відповідних завдань та прийняття рішень. Це сприяє розвитку

²²⁶ Дубасенюк, О. А. 2012. *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 436 с.

²²⁷ *Життєва компетентність особистості*: Науково-методичний посібник / За ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. 2003. Київ: Богдана. 520 с.

²²⁸ Семченко, В. А. 2004. *Психологія педагогічної діяльності* [Текст]: навч. посіб. Київ: Вища школа. 335 с.

²²⁹ *Метод проектів як освітня технологія*. URL: <http://PLD.org.ua> (Дата перегляду: 7.10.2021).

²³⁰ Гнатюк, Д. О. 2013. Системно-діяльнісний підхід як основа організації ефективного навчання. *Педагогічний пошук*. № 4. С. 33–37.

²³¹ Дегтярьова, Г. 2015. Особистісний та діяльнісний підходи у післядипломній освіті інженерно-педагогічних працівників. *Вісник Львівського університету*. Вип. 19. Ч. 1. С. 369–377.

²³² Сусь, Б. А. 2017. *Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань*: збірник наукових праць. Бердянськ. С. 5–8.

²³³ Мирончук, Н. М. 2014. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. 4. С. 85–88.

комунікативних навичок, роботі в команді та розумінню різних аспектів дизайн-процесу.

3. Практичні вправи та експерименти: Залучення здобувачів до практичних вправ, експериментів та вирішення реальних дизайн-завдань. Надання змоги творчо висловити свої ідеї та застосувати нові техніки та інструменти.

4. Колаборативне навчання: Спонування здобувачів до співпраці та взаємодії між собою. Організація групових проєктів, де здобувачі можуть об'єднати свої знання та навички, обмінюватися ідеями та вирішувати завдання разом. Це сприяє розвитку комунікативних навичок, спільній роботі та здатності до колективного творчого процесу.

5. Реальні клієнти та проєкти: Залучення реальних клієнтів або співпраця з реальними організаціями для навчання здобувачів. Надання їм можливості працювати над реальними дизайн-проєктами, де вони будуть взаємодіяти з реальними вимогами та обмеженнями. Це допоможе здобувачам отримати цінний досвід і практичні навички, а також розвинути здатність працювати в реальному дизайн-середовищі.

6. Використання технологій та інструментів: Упровадження сучасних технологій та інструментів у навчання, щоб здобувачі могли ефективно використовувати їх у своїх дизайн-процесах. Надання доступу до професійного програмного забезпечення, онлайн-ресурсів, веб-сервісів та інших інструментів, які допоможуть здобувачам реалізувати свої ідеї та проєкти.

7. Застосування зворотного зв'язку: Надання здобувачам конструктивного зворотнього зв'язку щодо їхньої роботи. Акцентування як на позитивних аспектах, так і на можливостях для покращення. Допомога здобувачам розуміти сильні аспекти своєї роботи та розвивати навички, які потребують допрацювання.

8. Рефлексія і самооцінка: Підтримання рефлексивної практики серед здобувачів, де вони мають змогу самостійно аналізувати свої дії, процеси та результати своєї роботи. Заохочення їх до самооцінки та самокритики, що допоможе вдосконалювати їхні дизайнерські навички та підходи.

9. Гнучкість та індивідуалізація завдань: Забезпечення гнучкості в навчальних завданнях, щоб здобувачі мали можливість обирати проекти або завдання, які найбільше відповідають їхнім інтересам та потребам. Це стимулює їхню мотивацію та активність у навчанні, а також дозволяє розвивати їхні унікальні здібності^{234 235 236}.

Використання діяльнісного підходу в навчанні дизайнерів створює можливості для реалізації їхнього творчого потенціалу, розвитку практичних навичок та здобуття практичного досвіду. Упровадження діяльнісного підходу в навчальний процес майбутніх дизайнерів має перевагу в зменшенні психологічного напруження для учнів і сприяє створенню вільної та творчої атмосфери під час взаємодії. Це формує систему цінностей та соціальні установки у сфері міжособистісного та професійного спілкування. Такий підхід не лише підтримує розвиток, вільний вибір, автономію та незалежність учасників, але й водночас спонукає їх до відповідальності за власні рішення та розвиває навички рефлексії.

У плані організації та методики навчання цей освітній процес стає єдиною системою лише тоді, коли всі його компоненти взаємодіють гармонійно. Результати досліджень Г. Атанова виділяють декілька ключових компонентів: конструктивний, який охоплює відбір та структурування навчального матеріалу з урахуванням особливостей учнів; планування та ведення уроків; визначення послідовності дій; створення навчально-матеріальної бази; організаційний, який передбачає залучення учнів до різноманітної діяльності з використанням активних та інтерактивних методів; комунікативний, що сприяє стимулюванню професійної комунікації та розвитку мовленнєвих навичок, використанню діалогічних форм і прийомів

²³⁴ Рижова, І. С. 2016. Методи, принципи, підходи до аналізу дизайнерської культури як умови гармонізації відносин Людини, природи, суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. № 66. С. 192–205.

²³⁵ Оружа, Л. 2010. Розвиток дизайнерської освіти в світі. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова*. № 7. С. 168–172.

²³⁶ Алексеева, С. 2018. Концепція підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*. URL: https://www.researchgate.net/publication/330350495_koncepcia_pidgotovki_majbutnih_dizajneriv_do_rozvitku_profesijnoi_kar'eri (Дата перегляду: 10.05.2023).

навчання, що сприяють не лише усвідомленню матеріалу, а й формуванню системи взаємодій^{237 238}.

Отже, для кращого засвоєння знань, умінь та навичок їх потрібно включати в комплекс із діяльністю для закріплення та отримання кращого результату. Відвідування лекцій та практичних, де дають уже «готові знання», не є доцільним, адже відірвані від реальності та не підтверджуються практичними навичками, не створюються відповідні нейронні зв'язки. Відтак, діяльнісний підхід дає можливість визначити орієнтовну основу діяльності дизайнера як модель діяльності, яка повинна давати орієнтування не лише в розв'язанні конкретного завдання, а й будь-якого іншого завдання певного класу, і використовуватися доти, доки той, хто навчається, не зможе обходитися без неї, тобто поки не засвоїть певний вид діяльності. Орієнтовна основа діяльності може бути подана у вигляді алгоритмів, схем, навчальних програм тощо. Доцільність застосування засобів орієнтовної основи діяльності має вирішуватися залежно від специфіки предмета і його теми.

У сучасному світі сфера дизайну вимагає від фахівців не лише технічних навичок, але й здатності до творчого мислення та інноваційних підходів. Креативний підхід є важливим елементом підготовки майбутніх дизайнерів, оскільки він сприяє розвитку їхніх творчих здібностей, формуванню унікального стилю та готовності до вирішення складних завдань.

Робота дизайнера має спрямовуватися на поліпшення сприйняття світу людиною з естетичного та духовного погляду²³⁹. Для досягнення цієї цілі фахівцю потрібно аналізувати потреби конкретних осіб або специфічних соціальних груп, для яких створюється конкретний проєкт. Отже, творчий процес дизайнера та перетворення проєктних візуальних концепцій є важливою частиною цього завдання. Тож сприяння формуванню творчих здібностей

²³⁷ Атанов, Г. 2002. Обґрунтування та сутність діяльнісного підходу до навчання. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. № 3. С. 85–94.

²³⁸ Вознюк, О. В., Дубасенюк О. А. 2009. *Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 684 с.

²³⁹ Паньок, Т. Дай, Чжен, Цзю, Дутін. 2020. Розвиток креативності як один з головних чинників професійної підготовки майбутніх дизайнерів. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції: В 2-х т. Т. 2. Київ : КНУТД. С. 315–318.

особистості вимагає від педагога використання креативного підходу, який враховує різні аспекти, такі як когнітивні здібності, емоційний стан та мотивацію. Кожен майбутній дизайнер має власну унікальну конструкцію обдарованості, яка об'єднує різні аспекти творчих здібностей і загальну здатність до творчості.

Суть креативного підходу полягає в тому, що профільне навчання вбачається як спеціалізована форма освіти та дослідницька активність, спрямована на досягнення конкретних цілей у загальному процесі навчання, сприяючи при цьому розвитку креативності особистості ²⁴⁰.

Метою використання креативного підходу в підготовці майбутніх дизайнерів є стимуляція творчості, розвиток інноваційного мислення, формування індивідуальності, підготовка до викликів галузі, збагачення професійного досвіду, пошук індивідуального джерела натхнення.

У процесі креативного навчання здобувач перетворюється з об'єкта творчості на активного учасника й головного дослідника, де предмет навчання стає матеріалом для дослідження, а творча активність служить інструментом для власного розвитку й формування креативної особистості. Однією з ключових особливостей профільного креативного навчання є створення умов, які допомагають здобувачам розвивати творчу самосвідомість, що є основою для самостійної організації та самореалізації, а також формування їхньої позиції, стилю, знань, умінь і навичок у дослідницькій діяльності ²⁴¹.

Креативний підхід при підготовці дизайнерів базується на психологічних, педагогічних та філософських *засадах*, які спрямовані на стимулювання і розвиток творчості в студентів, а саме:

Стимулювання творчого мислення – креативний підхід покликаний розвивати в студентів здатність думати нестандартно та генерувати нові ідеї. Він базується на усвідомленні того, що творчість може бути навченою та розвиненою через відповідні методи навчання.

²⁴⁰ Сологуб, А. І. 2012. *Освіта обдарованих влітку*: методичний посібник. Київ: ТОВ «Інформаційні системи». 90 с.

²⁴¹ Сологуб, А. І. 2010. *Теорія і практика навчання творчо обдарованих старшокласників*: Монографія. Київ: Інфосистем. 216 с.

Підтримка індивідуальності – враховує різноманітність індивідуальних здібностей та стилів дизайну. Він надає студентам можливість виражати свою унікальність і створювати оригінальні рішення.

Підтримка експериментів і ризику – акцентує на важливості експериментів та готовності до ризику. Він допомагає студентам учитися на власних помилках та надихає їх спробувати нові підходи.

Інтердисциплінарність – визнає важливість знань та інсайтів з різних галузей, таких як психологія, мистецтвознавство, історія мистецтв, технології тощо, для розширення горизонтів студентів і сприяє їхньому креативному розвитку.

Формування колаборації та обміну ідеями – підтримує співпрацю між студентами, що стимулює обмін ідеями та може призвести до синергетичних результатів.

Орієнтація на інновації – надає акцент на важливості створення новаторських рішень у дизайні та готує студентів до викликів інноваційної галузі.

Застосування креативного підходу до розвитку творчих здібностей у професійних дизайнерів є важливим аспектом їхньої професійної еволюції і має вагому наукову та практичну обґрунтованість.

По-перше, дизайн як індустріальна та творча галузь живе інноваціями та оригінальними концепціями. Використання креативного підходу стимулює дизайнерів до дослідження нових ідей, матеріалів та форм, що сприяє створенню новаторських рішень і продуктів. Це важливо в умовах постійної еволюції технологій та смаків споживачів. По-друге, дизайн відіграє ключову роль у сучасному маркетингу та брендуванні. Креативність дозволяє створювати унікальні дизайнерські концепції, які підсилюють упізнаваність брендів і привертають увагу споживачів, що стає важливою конкурентною перевагою. По-третє, розвиток креативних здібностей сприяє формуванню важливих особистісних якостей у дизайнера, таких як винахідливість, самостійність та здатність працювати в умовах невизначеності. Ці навички

допомагають дизайнерам вирішувати складні завдання та адаптуватися до змін у галузі. Крім того, креативний підхід спонукає дизайнерів до постійного самовдосконалення та пошуку нових можливостей. Це забезпечує високий рівень мотивації та підтримує плідну зацікавленість у професійній діяльності, що має визначальне значення для досягнення високих результатів у сфері дизайну.

Отже, з позиції наукової обґрунтованості та практичної доцільності, упровадження креативного підходу до розвитку творчих здібностей у дизайнера відзначається як невід'ємна складова процесу їхньої професійної еволюції, що сприяє не тільки особистісному росту, але й досягненню високого стандарту в сучасній дизайнерській діяльності.

У контексті розвитку творчих здібностей у дизайнера синергетичний підхід є важливою методологією, що базується на теорії систем і взаємодії елементів у системі для досягнення вищого рівня результатів.

Дизайн, будучи процесом і результатом формоутворення, поєднує в собі синергетичні аспекти. Ці аспекти проявляються у властивостях дизайну, таких як системність, ймовірний розвиток, залежність від характеристик споживача, відповідність принципу додатковості та єдність сприйняття об'єкта в просторово-часових та суб'єктивно-об'єктивних аспектах. Можна вважати, що синергетична методологія має стати фундаментом для методології структурованого дизайну, сприяючи розвитку художньо-проектної діяльності майбутніх дизайнерів і ставши центром методології дизайн-освіти.

Синергетика представляє собою сучасну теорію, яка вивчає самоорганізацію та процеси впорядкування в умовах хаосу. У дизайнерській діяльності необхідно враховувати й обробляти велику кількість факторів у нестабільних умовах. Це вимагає від дизайнера не лише оцінки, аналізу та творчого підходу, але й синергетичних знань щодо створення життєздатних систем. Саме синергетика досліджує принципи формування та саморозвитку

таких систем. Вона допомагає розуміти основи існування різних типів систем, включаючи природні, технічні, соціогуманітарні й педагогічні^{242 243 244}.

Суть синергетичного підходу полягає в розгляді системи як цілого, де взаємодія між окремими елементами веде до виникнення нових властивостей або явищ, які неможливо було б передбачити або пояснити, аналізуючи окремі компоненти системи²⁴⁵. Застосування синергетичного підходу для формування творчих здібностей у дизайнера є ключовим у контексті сучасної дизайнерської практики і має свою наукову та методологічну обґрунтованість. Синергія, яка полягає у взаємодії різних елементів або факторів для досягнення вищого результату, надає низку переваг для формування творчості в дизайнера²⁴⁶.

Метою використання синергетичного підходу є досягнення інноваційних, гармонійних та ефективних рішень у дизайні, шляхом взаємодії та інтеграції різних елементів і аспектів системи.

Творчість проявляє синергетичні властивості. Що означає, що творча особистість володіє феноменом творчої різноманітності. Її талант складається не лише з окремих здібностей, але й з уміння комбінувати різні когнітивні стратегії, стилі діяльності та особистісні риси^{247 248}. Для формування творчих здібностей дизайнера важливо не обмежуватися лише специфічною спеціалізацією, а також акцентувати увагу на розвитку людини в цілому. Саме тому синергетичний підхід передбачає розкриття різних стилів діяльності та моделей поведінки, що дозволяє розкрити всебічну та творчу природу дизайнера.

По-перше, синергетичний підхід сприяє збільшенню різноманітності й різноплановості джерел натхнення для дизайнера. Він допомагає дизайнерові об'єднати різні сфери знань, ідеї та концепції для створення нових,

²⁴² Там само.

²⁴³ Вознюк, О. В. 2010. Проблема наукової і предметної інтеграції знань у системі професійної підготовки. *Вісник національної академії оборони*. № 1 (14).

²⁴⁴ Вознюк, О. В., Кубіцький, С. О. 2007. Синергетичний підхід як інноваційний метод аналізу освітніх систем. *Наукові записки. Психолого-педагогічні науки*. Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя; за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин: Вид-во НДУ. № 2.

²⁴⁵ *Синергетика і освіта* : монографія / За ред. В. Г. Кременя. 2014. Київ : Інститут обдарованої дитини. 348 с.

²⁴⁶ Білоус, В. С. 2007. *Синергетика і самоорганізація в економічній діяльності*. – Київ 376 с.

²⁴⁷ Там само.

²⁴⁸ Качуровський, М. О., Наумкіна, О. А., Цикін, В. О. 2004. *Синергетика: нове мислення*: навч. посібн. Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка. 128 с.

неочікуваних рішень. У такому контексті, синергія дозволяє дизайнеру «виходити за межі» традиційних обмежень і знаходити цікаві шляхи для розвитку та інновацій²⁴⁹.

По-друге, синергетичний підхід стимулює колективну діяльність і спільну роботу між дизайнерами та іншими фахівцями з різних галузей. Ця взаємодія дозволяє обмінюватися ідеями, досвідом і перспективами, що може вилитися у створення більш комплексних та збалансованих дизайнерських рішень.

По-третє, синергетичний підхід акцентує на важливості взаємодії між окремими компонентами в системі, що дозволяє дизайнерові краще розуміти взаємозв'язки між різними аспектами проєкту. Це допомагає створити більш гармонійні та збалансовані дизайнерські рішення.

У цілому, синергетичний підхід надає можливість дизайнерам долати традиційні бар'єри й розвивати свою креативність шляхом інтеграції різних джерел і думок. Він стимулює розвиток мультидисциплінарного підходу до дизайну й підтримує вирішення сучасних завдань і викликів у сфері дизайну, що зробило його важливим аспектом професійного росту дизайнерів.

У рамках концепції синергетики для розвитку творчих здібностей особистості розробляється система методів і рекомендацій, спрямованих на поєднання та взаємодію основних компонентів росту особистості: пізнавальних, сприйняттєво-емоційних, ціннісних та активних поведінкових. Отже у цілому контексті використовується синергетичний підхід для розвитку творчості, що ґрунтується на спільній взаємодії окремих компонентів особистості, які підсилюють один одного.

Процес формування творчих здібностей майбутнього дизайнера засобами художньо-проєктної діяльності відбувається за умови певних принципів.

Поняття «принцип» означає набір основних вимог щодо навчання і виховання, які, якщо їх дотримуватися, дозволяють успішно вирішувати завдання повноцінного розвитку особистості²⁵⁰.

²⁴⁹ *Синергетичне світобачення: наукові і педагогічні аспекти: Монографія / За ред. Н. В. Кочубей. 2005. Суми: ВТД «Університетська книга». 177 с.*

Учені в основі своєї педагогічної моделі враховують дидактичні принципи, що є базовими вимогами до ефективного навчання. Серед таких принципів є принцип науковості (В. Марцин²⁵¹, Ю. Полякова,²⁵² С. Важинський²⁵³), або принцип активності, принцип фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, принцип культури та природовідповідності (Я. Коменський²⁵⁴ ²⁵⁵, Ж. Ж. Руссо²⁵⁶, І. Песталоцці²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹, К. Ушинський ²⁶⁰ ²⁶¹), принципі науковості та зв'язку теорії з практикою, міцності знань принцип гуманізації та принцип позитивної мотивації і сприятливого емоційного клімату (фону) навчання, принцип відкритості та варіативності.

У нашому дослідженні під час аналізу педагогічної літератури і практичної складової були визначені такі основні принципи формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності, як принцип відкритості до експерименту, вільного вибору творчих проєктів, співпраці та колективної творчості, відчуття свободи та інноваційності, інстинкту та емпатії, творчого відступу, інтегративності освітнього процесу.

Принцип відкритості до експерименту в контексті дизайну є суттєвою орієнтацією, що визначає стратегічний підхід до творчого процесу. Відзначимо, що цей принцип виникає з усвідомлення дизайнером складності інноваційного середовища та постійних змін, які характеризують дизайн як галузь.

²⁵⁰ Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Е. І. Федорчук. 2006. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА. 57 с.

²⁵¹ Марцин, В. С., Міценко, Н. Г., Даниленко, О. А. 2002. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Львів: Ромус-Поліграф.

²⁵² Полякова, Ю. В. *Організація праці при проведенні наукових досліджень*. URL: http://www.lac.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/MEV/Poljakova/Lection_1.pdf (Дата перегляду: 28.05.2023).

²⁵³ Важинський, С. Е., Щербак, Т. І. 2016. *Методика та організація наукових досліджень*: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 260 с.

²⁵⁴ Коваленко, С. І. 2008. Коменський Ян Амос. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер. С. 407–408.

²⁵⁵ Кравець, В. 1996. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. *Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва*: навч. посіб для студ. пед. навч. закл. Тернопіль. С. 122–178.

²⁵⁶ Мешко, О. І., Янкович О. І., Мешко, Г. М. 1996. *Історія зарубіжної школи і педагогіки*. Тернопіль. 246 с.

²⁵⁷ Іщенко, Л. М. 2011. Програма Ради Європи «Песталоцці»: як учителям узяти участь *Постметодика*. № 3. С. 57–60.

²⁵⁸ Педагогіка Швейцарії XVIII – початку XIX ст. *Історія зарубіжної педагогіки*: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Д. Скільський. 2011. Київ: Смолоскип. С. 180–201.

²⁵⁹ «Політика любові» у педагогічній теорії Йоганна Генріха Песталоцці. 2014. Школа. № 8. С. 28–33.

²⁶⁰ Ушинський, К. Д. 1983. *Вибрані педагогічні твори*: у 2 т. Київ.: Рад. шк. (Педагогічна бібліотека).

²⁶¹ Там само.

З одного боку, відкритість до експерименту передбачає готовність дизайнера приймати на себе ризики та випробовувати нові, нестандартні підходи в розв'язанні завдань. Це означає, що дизайнер готовий вступати в невідомість та ризик, що може супроводжувати експериментальну діяльність^{262 263}.

З іншого боку, принцип відкритості до експерименту враховує важливість відмінностей між ідеєю та реалізацією. Дизайнер розуміє, що не всі експерименти призведуть до успішних результатів, але кожен невдалий експеримент є можливістю для навчання та вдосконалення. Відкритість до експерименту допомагає дизайнеру бачити кожен помилку чи невдачу як можливість для подальшого зростання та розвитку.

Загалом, принцип відкритості до експерименту виокремлюється своєрідністю дизайну як галузі, що надає дизайнеру впевненості у своїй здатності адаптуватися до змін та рухатися вперед у світі швидких інновацій.

Принцип вільного вибору творчих проєктів є ключовим компонентом стратегії розвитку дизайнерської діяльності, оскільки він сприяє розвитку особистої самоідентифікації та кар'єрного самовизначення в професійному середовищі. Цей принцип відображає реалізацію автономії та творчої свободи дизайнера у виборі конкретних проєктів, які він бажає реалізувати²⁶⁴.

Важливо зауважити, що в контексті дизайну різноманітність творчих завдань і проєктів є неабиякою. Цей принцип дозволяє дизайнеру обирати проєкти, які відповідають його інтересам, спеціалізації та особистим амбіціям. Такий вільний вибір творчих завдань розширює сферу впливу дизайнера та надає йому можливість активно розвивати свої найсильніші позиції.

Окрім того, принцип вільного вибору творчих проєктів сприяє мотивації дизайнера, оскільки робота над тими завданнями, які він визнає захопливими чи

²⁶² Єльнікова, Г. В. 2010. *Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти* : моногр. / [Г. В. Єльнікова, О. І. Зайченко, В. І. Маслов та ін.]; за ред. Г. В. Єльової. Київ Чернівці : Книги XXI. 460 с.

²⁶³ Клейнер, Я. С. 2007. Механізми державного управління: підходи до визначення. *Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами* : Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Донецьк. Т. VIII. Вип. 90. Серія «Державне управління». С. 337–346.

²⁶⁴ Сікорський, П. І. 1998. *Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання* : монографія. Львів: Каменяр. 196 с.

важливими, стимулює більший захист досягнення успіху. Це також допомагає підтримувати постійний інтерес до професійної діяльності.

Загалом, принцип вільного вибору творчих проєктів відображає важливу складову професійного розвитку дизайнера, надаючи йому можливість визначати власний курс та сприяючи формуванню унікального професійного шляху в галузі дизайну.

Принцип співпраці та колективної творчості в дизайні є інтегральною складовою стратегії розвитку та професійної діяльності дизайнера, яка акцентує на важливості співробітництва та колективної динаміки в процесі творення. Цей принцип відображає визнання того, що дизайнери рідко працюють в ізоляції, та виявляється в ситуаціях, коли вони спільно працюють над проєктами з іншими фахівцями або в команді^{265 266}.

Співпраця в дизайні надає можливість об'єднати різні фахові компетенції та різноманітні погляди з метою досягнення оптимальних результатів. Важливо враховувати, що дизайн може включати в себе багато аспектів, такі як естетика, функціональність, технічність тощо, і спільна робота команди фахівців з різних галузей може забезпечити глибше та комплексне розглядання проєкту.

Крім того, співпраця сприяє обміну ідеями та знаннями, що сприяє збагаченню творчого процесу. Різні погляди та підходи можуть сприяти інноваціям та створенню нестандартних рішень у дизайні.

Загалом, принцип співпраці та колективної творчості визначає основну ідею динамічного та відкритого середовища дизайну, де взаємодія між різними фахівцями є джерелом новаторства та досягнення високих результатів.

Принцип відчуття свободи та іноваційності є фундаментальною складовою стратегії розвитку дизайнерської діяльності й підкреслює важливість вільності у творчому процесі та необмеженого пошуку іновацій. Цей принцип розкриває ключову роль креативності та свободи в досягненні високого рівня професійного успіху в галузі дизайну.

²⁶⁵ Фіцула, М. М., 2002. *Педагогіка*: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Видавничий центр «Академія». С. 118–120.

²⁶⁶ Фіцула, М. М. 2009. *Педагогіка*. Видання 3-тє, стереотипне. Київ: Видавничий центр «Академвидав». 528 с.

Перед дизайнером відкриваються безмежні можливості для самовираження та реалізації власних ідей та концепцій. Це означає, що дизайнер має можливість експериментувати зі стилями, формами, кольорами та іншими елементами дизайну без обмежень, що сприяє розкриттю його творчого потенціалу.

Іноваційність у дизайні передбачає прагнення до постійного пошуку нових та нестандартних рішень. Дизайнери, які дотримуються цього принципу, завжди відкриті до нових технологій, матеріалів та підходів. Вони готові використовувати сучасні інструменти та методи, щоб створити щось неповторне та інноваційне.

Цей принцип також підкреслює значення постійного самовдосконалення та навчання, оскільки він вимагає від дизайнера орієнтуватися в сучасних тенденціях та технологіях. Саме через поєднання свободи творчості та інноваційного підходу дизайнери здатні створювати унікальні та вражаючі проекти, які відзначаються оригінальністю та сучасністю.

Отже, принцип відчуття свободи та іноваційності визначає важливу парадигму творчого процесу дизайнера, сприяючи розкриттю його потенціалу й розвитку унікального стилю та підходу до дизайну.

Принцип інстинкту та емпатії в контексті дизайну визначає основний підхід до створення продуктів та рішень, орієнтованих на сприяння комфорту та задоволення потреб користувачів. Цей принцип передбачає необхідність розуміти та враховувати не лише функціональні аспекти продукту, але й психологічні та емоційні аспекти користувачів ²⁶⁷.

Дизайнер, який дотримується цього принципу, створює продукти, що відповідають народженим інстинктами та потребами людей. Він аналізує та розуміє, які фактори впливають на взаємодію користувачів з продуктом та які емоції вони відчувають під час користування. Емпатія, яка є ключовою складовою цього принципу, допомагає дизайнерові відчути та зрозуміти потреби й переживання користувачів. Це поєднує в собі спроможність

²⁶⁷ Островерхова, Н. М. 2008. *Методологія аналізу якості уроку як педагогічної системи*. Монографія. Харків: ТИТУЛ. 402 с.

співчувати, відчувати та ідентифікуватися зі станом та емоціями інших людей. Цей аспект дозволяє створювати продукти, які враховують різноманітні індивідуальні потреби та можуть покращити якість життя користувачів.

Отже, принцип інстинкту та емпатії в дизайні акцентує на важливості глибокого розуміння та співчуття до людей, які будуть використовувати продукти, і сприяє створенню гуманно-орієнтованих рішень, що відповідають їхнім потребам та емоційним вимогам.

Принцип інтегративності освітнього процесу передбачає накопичення знань із загальних дисциплін («Філософія», «Соціологія», «Правознавство», «Історія сучасного світу», «Історія та культура України») та спеціальних дисциплін («Кольорознавство», «Комп'ютерні технології», «Композиція», «Формотворення», «Основи шрифту», «Орнамент в дизайні», «Пластична анатомія», «Дизайн плакату», «Проектування», «Макетування та моделювання», «Каліграфія», «Графічні техніки», «Проектна графіка та шрифт», «Поліграфія та типографіка», «Інтролігація», «Моделювання», «Рисунок», «Живопис»), уміння поєднувати ці предмети з метою формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів та спрямування їх на поліпшення професійної майстерності.^{274 275 276 277 278}

Отже, за умови дотримання визначених принципів освітній процес у педагогічних, мистецьких закладах вищої освіти сприятиме формуванню творчих здібностей майбутніх дизайнерів і буде проходити ефективніше.

Висновки до першого розділу

Протягом періоду становлення людини сучасного типу поставало стояло питання про розвиток та формування особистості як повноцінного об'єкта соціуму. Саме тому на різних часових етапах учені розглядали проблему

²⁷⁴ Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392, Київ. «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загально середньої ї освіти».

²⁷⁵ Малиновський, В. Я. 2003. *Державне управління*: навч. посіб. Вид. 2-е, доп. та переоб. Київ: Атіка. 576 с.

²⁷⁶ Чирчик, С. 2017. *Теоретичні і методичні основи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру*. Автореф. дис. на здобуття наук. ст. докт. пед. наук. Житомир. 42 с.

²⁷⁷ Березюк, О. С. 2017. Дослідницька спрямованість змісту етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя в умовах поліського регіону. *Креативна педагогіка*: [наук.-метод. журнал]. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир. Вип. 12. С. 62–66.

²⁷⁸ Березюк, О. С. 2015. Формування етнокультурної компетентності особистості в системі професійного навчання. *Проблеми освіти*: Наук.-метод. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ. Вип. 85. С. 37–41.

формування творчості в контексті часу та інформаційності тієї доби, світогляду на життя.

Творчі здібності – індивідуально-психологічні властивості особистості, які є умовою успішного здійснення творчої діяльності, винайдення та реалізації творчого рішення для стандартних завдань.

Формування творчих здібностей – цілеспрямований процес розвитку творчого потенціалу індивідуально-психологічних особливостей особистості, спрямований на розширення та поглиблення її здатності до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та самовираження.

Формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності – цілеспрямований процес розвитку художньо-творчого потенціалу особистості, спрямований на розширення та поглиблення її здатності до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та самовираження з використанням різноманітних художніх матеріалів, інструментів, технік і технологій для створення проєктів та творів мистецтва.

Для вивчення цієї проблеми необхідно визначити та вибрати науково-теоретичне підґрунття дослідження. Внаслідок аналізу теоретичних матеріалів та проведення опитувань викладачів вищих навчальних закладів ми дійшли висновку, що найбільш відповідними методологічними підходами для розгляду проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів є особистісно-зорієнтований, креативний, синергетичний та діяльнісний.

У дослідженні було виділено такі принципи формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності, як: принцип відкритості до експерименту, вільного вибору творчих проєктів, співпраці та колективної творчості, відчуття свободи та інноваційності, інстинкту та емпатії, творчого відступу, інтегративності освітнього процесу.

Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів вимагає певних методів, засобів та форм, які будуть розглядатися в наступному розділі.

Матеріали розділу викладені у таких публікаціях автора [289; 291; 292; 293; 294; 295; 296; 297; 300; 306; 308].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

2.1. Художньо-проектна діяльність у формуванні творчих здібностей майбутнього дизайнера у фаховій підготовці

На сучасному етапі розвитку освітньої галузі актуальним є підвищення якості освіти здобувачів. Це передбачає покращення рівня знань та вмінь, що відповідає вимогам, які висувають роботодавці, замовники та суспільство зокрема. У дизайн сфері недостатньо володіти лише відомими методами та прийомами роботи, немає точних правил створення якісного продукту. Такий продукт створюється за допомогою сукупності знань із професійних предметів, вузькоспеціалізованих умінь та навичок. Із підвищенням розвитку візуальної сфери, підвищились й вимоги до фахівця як професіонала своєї справи. Саме тому майбутньому фахівцю необхідно не просто слідкувати за новими тенденціями, а скеровувати свою увагу на саморозвиток як особистий, так і професійний, для отримання якісного результату.

Оскільки дизайн-сфера – це галузь, яка тісно пов'язана з процесами та виконанням проєктів, вважаємо за потрібне виокремити та більш детально розповісти про проєктну діяльність. Але зважаючи на те, що діяльність, якою займається дизайнер, є творчою та безпосередньо має художньо перетворювальну складову, у нашому дослідженні будемо розглядати саме художньо-проектну діяльність. Зазначимо також, що в межах нашого наукового дослідження під визначенням «дизайн» будемо розуміти «графічний дизайн», а під терміном «дизайнер» – «графічного дизайнера».

На основі літератури передусім необхідно проаналізувати, що в собі поєднують особливості, функції, структура художньо-проектної діяльності та її вплив на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Перед аналізом художньо-проектної діяльності нам необхідно з'ясувати, що означають поняття: «фахові дисципліни», «проект», «метод проектів», «проектування», «проектна діяльність», «художня діяльність».

У нашому дослідженні будемо звертати увагу лише на дисципліни, що стосуються графічного дизайну. Частково проаналізуємо їх.

Графічний дизайн. Мета вивчення освітньої компоненти: оволодіння теоретичними та практичними аспектами про особливості та зміст графічного дизайну; формування загальних, спеціальних (фахових) компетентностей щодо фахової діяльності здобувачів освіти засобами графічного дизайну; реалізація особистого творчого потенціалу здобувачів вищої освіти в процесі виконання індивідуальних та колективних творчих дизайн-проектів засобами візуальної комунікації, композиції, інфографіки, типографіки, фірмового стилю; розвиток особистості здобувачів у контексті художньо-технічної творчості ²⁷⁹.

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти є: ознайомити студентів з теоретичними та практичними основами з графічного дизайну; оволодіти сучасними базовими поняттями та термінами з графічного дизайну та їх використанням в освітньому процесі професійних (професійно-технічних) закладів освіти; формувати в здобувачів вищої освіти загальні, спеціальні (фахові) компетентності й компетенції для практичної готовності щодо проектно-технологічної діяльності під час освітнього процесу в закладах освіти або в професійному середовищі; розпізнавати засоби виразності дизайну, правильно добирати їх та відтворювати графічно в дизайн-проектах; окреслювати закономірності утворення знакових зображень, основні відмінності стилізованих зображень від реалістичних через засоби візуальної комунікації, фірмовий стиль, інфографіку, типографіку.

²⁷⁹ Освітньо-професійна програма обов'язкової освітньої компоненти «Графічний дизайн» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/StudyProgram/304/pnudsq.pdf>

Дисципліна «Основи теорії дизайну» досліджує історичний контекст, в якому розвивалася та сформувалася сучасна теорія та практика дизайну. Це важлива дисципліна для будь-якого студента дизайну, оскільки допомагає зрозуміти, як історичні тенденції та інновації вплинули на сучасний дизайн та що можна очікувати в майбутньому²⁸⁰.

Основною метою дисципліни є формування студентів-дизайнерів, здатних аналізувати дизайн у контексті його історичного розвитку та розуміти основні принципи теорії дизайну. Вона допомагає студентам розвинути критичне мислення та аналітичні навички, що необхідні для успішної роботи в індустрії дизайну.

У дисципліні «Основи теорії дизайну» здобувачі вивчають різні аспекти історії та теорії дизайну, такі як стиль, функція, форма, матеріали та техніки. Вони досліджують різні епохи та культури, що допомагає зрозуміти різноманітність та складність дизайну як суспільного явища.

Окрім історичного аспекту, дисципліна також розглядає теоретичні підходи до дизайну, такі як формальна теорія, теорія семіотики, теорія кольору та інші. Вивчення цих теорій допомагає студентам зрозуміти принципи, які лежать в основі дизайну, та навчитися застосовувати їх у практичній роботі.

Загалом, дисципліна «Основи теорії дизайну» є важливою дисципліною для студентів-дизайнерів, оскільки вона допомагає розвивати їхні творчі та концептуальні здібності. Вона мотивує студентів до роздумів про роль дизайну у суспільстві, його вплив на культуру та інші аспекти людського життя.

Дослідження основ теорії дизайну також допомагає здобувачам зрозуміти, як важливо бути відкритим до інновацій та змін у дизайні. Ця дисципліна допомагає студентам виявляти та розуміти тенденції в дизайні, що дозволяє їм створювати більш сучасні та ефективні рішення.

Крім того, дослідження основ теорії дизайну може сприяти розвитку здобувачів не лише в професійному, але й у культурному та соціальному

²⁸⁰ Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Основи теорії дизайну» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online, 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/436/bkheztn.pdf>

планах. Вивчення різних епох та культур допомагає розширити світогляд та збагатити культурний багаж здобувачів.

Дисципліна кольорознавство є однією з галузей науки, що вивчає властивості та сприйняття кольорів людиною. Вона охоплює різноманітні аспекти від фізіології сприйняття кольору до практичного застосування кольорів у дизайні, мистецтві та інших галузях ²⁸¹.

Основні теми, що вивчаються в кольорознавстві, поєднують:

Фізіологію сприйняття кольору людиною, включаючи роль різних типів клітин в очах та їх взаємодію з нервовою системою.

Теорії кольору, такі як кольоровий круг та відтінки кольорів, що використовуються в кольоровій моделі RGB (Red, Green, Blue) та CMYK (Cyan, Magenta, Yellow, Key).

Взаємодію кольорів, що досліджує, які кольори поєднуються між собою та як вони впливають на наше сприйняття кольорів.

Кольорову психологію, що вивчає, які емоції та асоціації викликають різні кольори та як їх можна використовувати для досягнення певних ефектів у дизайні та рекламі.

Основне застосування кольорознавства – видавництво та реклама. У видавництвах кольорознавство використовується при підборі кольорів обкладинок та дизайну книг, що допомагає зробити їх більш привабливими для читачів. У рекламі кольорознавство має важливе значення для створення ефективних рекламних кампаній та привернення уваги споживачів до продукту.

У сучасному світі, де дизайн та візуальна привабливість мають велике значення, кольорознавство стає важливою дисципліною. Розуміння кольорової теорії та взаємодії кольорів може допомогти створити привабливі та ефективні продукти та послуги, що підвищує їх вартість та конкурентоспроможність на ринку.

²⁸¹ Програма навчальної дисципліни вибіркової освітньої компоненти «Кольорознавство» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/50/5ecaac.pdf>

Рисунок як дисципліна дизайну включає в себе вивчення різних технік та методів створення малюнків і дослідження їх використання в різних галузях, таких як мистецтво, реклама, дизайн продукту тощо²⁸².

Аналізуючи дисципліну, можна виокремити такі критерії:

1. Техніки та матеріали. Вивчення технік та матеріалів, які використовуються в рисунку, такі як олівець, фломастер, акварель, гуаш, туш тощо. Дослідження їх властивостей, особливостей та можливостей використання в різних дизайнерських проєктах.

2. Історію та еволюцію. Вивчення історії та еволюції рисунку як дисципліни дизайну, дослідження впливу технологій та соціокультурних факторів на розвиток рисунку в різні періоди.

3. Використання в дизайні. Дослідження використання рисунку в різних сферах дизайну, таких як графічний дизайн, модний дизайн, інтер'єрний дизайн тощо. Аналіз різних прикладів використання рисунку в дизайні, включаючи його вплив на сприйняття та емоції споживачів.

4. Взаємодію з іншими дисциплінами дизайну. Дослідження взаємодії рисунку з іншими дисциплінами дизайну, такими як кольорова гама, композиція, пропорції тощо. Аналіз використання рисунку в поєднанні з іншими елементами дизайну для створення гармонійного та ефективного дизайнерського продукту.

Рисунок – це одна з основних дисциплін в мистецтві, яка є важливим елементом будь-якої мистецької практики, включаючи живопис, графіку, скульптуру та інші. Рисунок допомагає художникам відтворювати світ навколо себе, експериментувати з формами та кольорами, та досліджувати різні стилі та техніки.

Основною метою дисципліни «Рисунок» є навчання студентів сприймати світ навколо себе з різних поглядів та передавати його на папері або інших поверхнях за допомогою ліній, тонів, текстур та кольорів. У процесі навчання

²⁸² Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Рисунок» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/436/bkheztgn.pdf>

студенти вивчають основи композиції, пропорцій та перспективи, техніки малювання та розміщення різних об'єктів на площині. Окрім цього, рисунок може бути використаний як засіб самовираження та творчого процесу, що дозволяє художникам виразити свої ідеї, емоції та переживання через мистецтво.

У процесі вивчення дисципліни «Рисунок» здобувачі можуть використовувати різноманітні матеріали та інструменти, такі як олівці, фломастери, вугілля, крейди, кисті та фарби. Вони також можуть вивчати різні стилі та техніки, такі як імпресіонізм, експресіонізм, реалізм, графіка, абстракція та інші.

Отже, дисципліна «Рисунок» є важливою складовою будь-якої мистецької практики, дозволяючи художникам виразити свої ідеї та відтворити світ навколо нас.

Дисципліна «Проектування» є важливим компонентом багатьох технічних та інженерних програм. Основна мета цієї дисципліни – навчити студентів створювати проекти, які відповідають вимогам технічної специфікації та задовольняють потреби клієнтів.

Студенти вивчають різні методики та процеси проектування, включаючи аналіз вимог, розробку концепцій, створення креслень та схем, тестування та вдосконалення проекту. Вони також навчаються використовувати різні інструменти, які допомагають у розробці проектів, такі як комп'ютерні програми для проектування, симуляції та моделювання.

Окрім технічних навичок, дисципліна «Проектування» також наголошує на важливості комунікації та співпраці з командою, здатності до критичного мислення та проблемного підходу до розв'язання завдань. Студенти також вивчають етику та відповідальність у проектуванні, а також підходи до керівництва проектами.

У цілому, дисципліна «Проектування» є важливою складовою інженерної та технічної освіти, яка готує студентів до роботи в різних індустріях та сферах, де проектування відіграє ключову роль у розробці нових технологій і продуктів.

«Дизайн-проектування» є дисципліною, що поєднує в собі елементи проектування та дизайну. Вона передбачає створення функціональних та естетичних рішень, які задовольняють потреби та очікування користувачів, а також ураховують технічні обмеження.

Основною метою дизайн-проектування є створення продукту, що забезпечує зручність, комфорт та ефективність використання, а також естетичний вигляд та відчуття задоволення від використання. У дизайн-проектуванні зазвичай звертають увагу на вибір кольорів, форм, матеріалів та текстур, щоб створити продукт, який буде відповідати потребам та очікуванням користувачів.

Дизайн-проектування включає в себе такі етапи, як: аналіз потреб користувачів, розробку концепції, побудову макетів та прототипів, тестування продукту та його вдосконалення. Важливою складовою дизайн-проектування є також вивчення технічних вимог та обмежень, оскільки успіх реалізації дизайн-проекту залежить від його можливості бути втіленим у реальний продукт.

«Дизайн-проектування» є важливою дисципліною в багатьох галузях, таких як дизайн продуктів, архітектура, інтер'єр та ін. Його використання дозволяє створювати продукти, які будуть естетично привабливими та функціональними, а також відповідати потребам та очікуванням користувачів. Дизайн проектування також може забезпечити конкурентну перевагу на ринку, оскільки продукт з хорошим дизайном зазвичай більше зацікавлює та привертає увагу споживачів, що може позитивно вплинути на продаж та репутацію компанії.

Одним із головних викликів дизайну проектування є забезпечення балансу між функціональністю та естетикою. Дизайнери повинні враховувати потреби та очікування користувачів, а також враховувати технічні обмеження, щоб створити продукт, який буде не тільки привабливим, але й корисним та ефективному використанні.

Дисципліна «Художнє проектування» є важливою складовою багатьох програм у галузі мистецтва, дизайну та архітектури. Ця дисципліна

зосереджена на вивченні процесу створення художніх проєктів, включаючи візуальне мислення та сприйняття, розробку концепцій, дослідження історії та культури мистецтва, а також використання різних технік та матеріалів.

Основна мета дисципліни – навчити студентів створювати естетично привабливі та функціональні художні проєкти, які задовольняють потреби клієнтів та відображатимуть візію автора. Студенти вивчають різні підходи до проєктування, поєднуючи традиційні та сучасні техніки, а також інструменти та технології, які можуть бути використані для реалізації проєктів.

Окрім технічних і художніх навичок, дисципліна «Художнє проєктування» також наголошує на важливості критичного мислення, творчого підходу та експериментування в проєктуванні. Студенти навчаються аналізувати та оцінювати свої роботи, а також співпрацювати з іншими художниками, дизайнерами та клієнтами.

У цілому дисципліна «Художнє проєктування» є важливою для тих, хто прагне працювати в галузі мистецтва, дизайну та архітектури, де естетика та візуальна привабливість відіграють важливу роль у роботі.

Живопис – це одна з найстаріших мистецьких дисциплін, яка займається відображенням образів та ідей на плоскій поверхні за допомогою фарб, олії або акварелі. Живопис включає в себе різноманітні техніки та стилі, такі як реалізм, імпресіонізм, експресіонізм, абстракціонізм та інші ²⁸³.

Однією з основних переваг живопису є можливість передати емоції та ідеї за допомогою образів, кольорів та форм. Живопис дозволяє художникам виразити свій внутрішній світ та індивідуальний погляд на світ через творення власних видів мистецтва.

Живопис має також значний культурний та історичний контекст. Розглядаючи твори мистецтва, студенти можуть вивчати різні епохи, культури та історичні події, пов'язані з розвитком живопису.

²⁸³ Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Живопис» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/50/jxwmzm.pdf>

Однак важливо зазначити, що його навчання може вимагати значних фізичних зусиль, здатності до деталізації та точності. Навчання різноманітних технік та стилів може виявитися складним та вимагати від студентів значної самодисципліни і відданості мистецтву.

«Живопис» – це важлива мистецька дисципліна, яка дозволяє студентам висловити свої ідеї та емоції через власні твори мистецтва, а також вивчити культурний та історичний контекст розвитку мистецтва. Навчання живопису може бути важким та вимагати значних фізичних зусиль і самодисципліни, а також може бути складним для оцінювання через суб'єктивний характер оцінки мистецтва. Однак вивчення живопису може розвивати творчість, удосконалювати навички спостереження, уявлення й аналізу, та сприяти розвитку естетичного сприйняття й культурної свідомості.

Дисципліна «Робота в матеріалах» не є основною для графічного дизайнера, оскільки графічний дизайн зазвичай не пов'язаний з фізичними матеріалами, а зображується на різних цифрових платформах.

Однак деякі аспекти дисципліни можуть бути корисними для графічного дизайнера, зокрема знання про структуру та властивості матеріалів можуть допомогти в розумінні технічних характеристик, таких як твердість, гладкість, прозорість та інші, які можуть впливати на дизайн продукту.

Також деякі технології обробки матеріалів, наприклад, фрезерування або 3D-друк можуть бути використані графічним дизайнером для створення різноманітних деталей або прототипів.

Дисципліна «Композиція» є важливою для здобувачів, які вивчають дизайн та мистецтво. Вона спрямована на вивчення основних принципів композиції та створення графічних проєктів, що може бути використано в багатьох галузях, включаючи архітектуру, дизайн інтер'єру, веб-дизайн, рекламу та ін.²⁸⁴

²⁸⁴ Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Композиція» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/50/alfgkn.pdf>

Під час вивчення цієї дисципліни студенти отримують знання про складність взаємозв'язку між різними елементами в графіці та дизайні, такими як колір, форма, текстура та простір. Вони вчаться розуміти, як ці елементи можуть взаємодіяти та створювати збалансовану та естетичну композицію. Крім того, здобувачі дізнаються про різні техніки та інструменти, які використовуються в проєктній графіці, такі як Adobe Photoshop та Adobe Illustrator.

Викладачі, які читають цю дисципліну, можуть мати різні підходи до викладання, але, зазвичай, вони пропонують виконувати практичні завдання, щоб здобувачі могли застосувати знання, які вони отримали, і набути досвіду у створенні власних проєктів. Оцінювання може ґрунтуватися на виконанні проєктів і у практичній роботі, що дає здобувачам можливість показати свої навички та творчі здібності.

Основи композиції та проєктної графіки можуть бути складні для деяких здобувачів, особливо тих, які не мають попереднього досвіду в дизайні та мистецтві. Однак вивчення цієї дисципліни може допомогти здобувачам розвивати свої творчі та аналітичні здібності, а також навчити їх вирішувати складні завдання в області дизайну та графіки. Вивчення цієї дисципліни може також допомогти здобувачам розуміти, як проєктувати для різних медіа-платформ, включаючи веб-сторінки, соціальні мережі, друковані матеріали та інші.

Дисципліна «Композиція» також може викликати зацікавлення у здобувачів, які мають творчу та інноваційну складову мислення, і хочуть застосовувати ці навички у своїй майбутній професійній діяльності. Вона може також бути корисною для тих, хто хоче створити свій власний бізнес у галузі дизайну та графіки.

Узагалі, вивчення дисципліни «Композиція» може стати корисним для будь-якого здобувача, який має інтерес до дизайну та мистецтва і хоче розвивати свої навички в цій галузі. Вона може допомогти студентам зрозуміти важливість естетики та збалансованості в дизайні, а також навчити їх

використовувати різноманітні інструменти та техніки, що дозволяє їм створювати власні унікальні графічні проекти.

Дисципліна «Формоутворення та макетування» зазвичай спрямована на вивчення візуального мистецтва та дизайну, зокрема щодо створення ефективних та естетично привабливих дизайнів. Вона поєднує дослідження принципів, технік та інструментів, що використовуються у формоутворенні, таких як колір, лінії, текстура, простір та композиція ²⁸⁵.

Одна з головних цілей цієї дисципліни – розвивати розуміння елементів та принципів дизайну студентами, а також їх здатності застосовувати ці принципи для створення власних дизайнів. Це поєднує розвиток навичок скетчингу, малювання та рендерингу, а також використання цифрових інструментів дизайну.

Крім технічних навичок, вивчення «Формоутворення та макетування» також наголошує на важливості критичного мислення та творчості в дизайні. Здобувачів спонукають думати нестандартно та експериментувати з різними техніками та підходами, щоб створювати унікальні та інноваційні дизайни.

Дисципліна «Формоутворення та макетування» є невід'ємною складовою дизайнерської освіти, допомагаючи здобувачам розвивати міцну основу в принципах та техніках формоутворення та застосовувати ці навички в різноманітних дизайнерських контекстах.

Дисципліна «Макетування моделювання упаковки» є важливою для студентів, які хочуть працювати в галузі дизайну упаковки та реклами. Вона включає в себе навчання проєктуванню та створенню різних видів упаковки, від традиційних коробок і пакетів до новітніх форм та матеріалів упаковки.

Основні цілі цієї дисципліни полягають у тому, щоб допомогти студентам розвинути навички в проєктуванні упаковки з урахуванням практичних аспектів, таких як функціональність, естетика та вартість. Студенти навчаються

²⁸⁵ Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Формоутворення та макетування» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/436/j0uqagls.pdf>

використовувати різноманітні матеріали та технології у створенні упаковки, а також засвоюють основи моделювання та рендерингу візуалізацій.

Вивчення цієї дисципліни може допомогти студентам розуміти, як створювати ефективні та привабливі упаковки для різних продуктів та як впливає дизайн упаковки на споживачів. Також ця дисципліна може бути корисною для тих, хто хоче зайнятися рекламою, оскільки вона дозволяє створювати ефектні зображення які запам'ятовуючіся.

Вивчення дисципліни «Макетування моделювання упаковки» може бути корисним для будь-якого здобувача, який має інтерес до дизайну та маркетингу і хоче розвинути свої навички в цій галузі. Вона дозволяє здобувачам зрозуміти важливість дизайну та пакування для продажу продуктів, а також допомагає вчитися робити грамотний аналіз ринку та конкурентів.

Основні теми, які розглядаються в рамках дисципліни «Макетування моделювання упаковки», містять:

1. Теорію кольору та форми упаковки. Студенти вивчають, які кольори та форми можуть впливати на сприйняття продукту споживачем, а також як використовувати їх для привернення уваги до товару.
2. Техніки макетування та моделювання. Студенти навчаються використовувати спеціальні програми для створення макетів та моделей упаковки, а також ручні техніки, такі як скетчі та макети з паперу.
3. Матеріали для упаковки. Студенти дізнаються про різні матеріали, які можна використовувати для створення упаковки, зокрема картон, пластик, скло та метал.
4. Продуктовий дизайн. Студенти вивчають, як дизайн продукту може впливати на дизайн упаковки, та навчаються створювати упаковку, що відповідає дизайну продукту.
5. Вимірювання та тестування. Студенти навчаються, як вимірювати ефективність упаковки, включаючи її функціональність та ефективність у транспортуванні, а також, як проводити тестування з метою визначення сприйняття споживачем упаковки та її естетичні якості.

6. Упаковка та зберігання. Студенти дізнаються про різні фактори, які впливають на зберігання продукту в упаковці, зокрема світло, температуру та вологість, і як ці фактори пов'язані з дизайном упаковки.

7. Створення інноваційних упаковок. Студенти вивчають, як створювати інноваційні упаковки, які відповідають сучасним вимогам та тенденціям у споживанні та екології.

Після успішного завершення дисципліни «Макетування моделювання упаковки» здобувачі зможуть:

1. Проєктувати та створювати макети та моделі упаковки, використовуючи різні техніки та програми.

2. Використовувати кольорову та формову теорію для створення ефективної упаковки, яка привертає увагу та сприймається споживачами.

3. Розуміти різні матеріали, які можна використовувати для створення упаковки, та їх переваги та недоліки.

4. Здійснювати вимірювання та тестування ефективності упаковки та її впливу на продукт.

5. Розуміти важливість зберігання продукту в упаковці та вплив дизайну упаковки на цей процес.

6. Створювати інноваційні упаковки, які відповідають сучасним тенденціям та вимогам споживання та екології.

Отже, дисципліна «Макетування моделювання упаковки» є важливою для студентів, які прагнуть займатися дизайном та маркетингом, а також для тих, хто цікавиться виробництвом та розробкою продуктів. Вона надає необхідні знання та навички, що допоможуть студентам стати більш компетентними та конкурентоспроможними.

«Фотографіка» є вибірковою дисципліною, яка досліджує технічні та творчі аспекти фотографії, такі як вибір камери та об'єктива, налаштування експозиції та обробку зображень, композицію, світло, кольори та настрої. Композиція включає в себе розміщення елементів у кадрі, вибір кольорів та світла, а також настрої та емоції, які має викликати фотографія. Вибір кадру

означає здатність побачити потенційний кадр та знати, коли затиснути кнопку затвору.

«Фотографіка» є важливою дисципліною для фотографів і фотожурналістів, які займаються професійною фотографією. Вона також може бути корисною для осіб, які хочуть вивчити фотографію для особистих цілей, наприклад, для фотографування на відпочинку або для розваг.

«Фотографіка» – це дисципліна, яка охоплює технічні та творчі аспекти фотографії. Також важливо зазначити, що фотографіка є дисципліною, яка постійно змінюється та розвивається, оскільки технології фотографування постійно вдосконалюються. Наприклад, в останні роки фотографи все частіше використовують дрони для зйомки з висоти, що відкриває нові можливості для створення захопливих зображень.

Також важливо звернути увагу на соціальну значущість фотографії. Фотографія може бути потужним засобом комунікації та впливу на суспільство. Фотожурналісти та фотографи можуть використовувати фотографії, щоб відобразити соціальні проблеми, змінювати громадську думку та стимулювати діалог.

Крім того, фотографіка може бути корисною для інших професій, наприклад, для дизайнерів та маркетологів. Вони можуть використовувати фотографії для створення ефективного реклами, дизайну та презентацій.

Фотографіка є важливою дисципліною, яка допомагає розвивати технічні та творчі навички, а також сприяє розумінню соціальних та культурних аспектів сучасного світу.

«Дизайн реклами» – це дисципліна, яка займається розробкою і створенням ефективного реклами для продуктів та послуг. Для того, щоб реклама була успішною, вона має бути не тільки креативною, а й максимально ефективною. Це означає, що дизайнер повинен знаходити інноваційні способи, щоб привернути увагу цільової аудиторії та залучити її до певної дії, наприклад, придбання продукту або послуги.

Основні завдання дизайну реклами полягають у визначенні цільової аудиторії, підборі кольорової гами, шрифтів, зображень та інших елементів, що допоможуть підкреслити переваги продукту чи послуги. Для досягнення максимальної ефективності дизайнер повинен дотримуватися певних принципів, таких як правильне розташування тексту, використання зручних та читабельних шрифтів, ефективного використання кольорів та інших елементів.

Окрім технічних аспектів, дизайн реклами також вимагає творчого підходу та відчуття стилю. Дизайнер повинен розуміти та передавати концепцію, яку підприємство хоче донести до своєї аудиторії. Важливо знати, як використовувати зображення, текст та інші елементи, щоб створити візуальний образ, який буде приваблювати та зацікавлювати цільову аудиторію.

Отже, дизайн реклами є важливою дисципліною, що допомагає підприємствам привернути увагу та зацікавити свою цільову аудиторію. Це складна сума різноманітних елементів, включаючи кольори, шрифти, зображення, текст та композицію, які спільно працюють, щоб створити ефективний та привабливий образ бренду. Дизайн реклами є ключовим елементом маркетингової стратегії, який може вплинути на успішність продукту або послуги.

Однією з важливих переваг дизайну реклами є те, що він може допомогти підприємствам відрізнятись від конкурентів та створити власний унікальний образ. Візуальний образ бренду може стати ключовим фактором для залучення цільової аудиторії та збільшення продажів.

Навички дизайну реклами можуть бути корисними в різних галузях, таких як рекламна індустрія, веб-дизайн, графічний дизайн, дизайн упаковки та інші. Важливим є те, що дизайнер має розуміти основні принципи маркетингу та бути здатним створювати дизайн, який буде відповідати бізнес-цілям та потребам цільової аудиторії.

«Дизайн реклами» є важливою дисципліною, яка допомагає підприємствам залучати цільову аудиторію та робити їх продукти й послуги більш привабливими та відомими на ринку. Розуміння технічних та творчих

аспектів дизайну реклами може бути корисним для тих, хто хоче займатися маркетингом й рекламою, а також для тих, хто має власний бізнес та хоче привернути увагу своїх потенційних клієнтів.

Фірмовий стиль – це система елементів дизайну, що використовується компанією для представлення своєї брендової ідентичності. Ця система поєднує в собі логотип, кольори, шрифти, графічні елементи та інші важливі складові. Вивчення дисципліни «Фірмовий стиль» дозволяє студентам розуміти принципи побудови такої системи, щоб забезпечити її ефективність і розпізнаваність.

Дисципліна «Фірмовий стиль» також відіграє важливу роль у формуванні вмінь керування брендом. Вона допомагає студентам розуміти, як бренд можна просувати, як забезпечити його розпізнаваність та як уникнути можливих помилок у рекламних кампаніях.

Крім того, дисципліна «Фірмовий стиль» допомагає студентам розвивати творчі та концептуальні здібності, оскільки вона вимагає від них створювати цілісну систему дизайну, що буде відображати брендову ідентичність компанії.

Дисципліна «Фірмовий стиль» є важливою для будь-якого студента, який хоче стати успішним дизайнером та бренд-менеджером. Вона допомагає розвивати різноманітні навички, що необхідні для роботи у сфері реклами та дизайну, і допомагає забезпечити успішне розповсюдження бренду на ринку та збільшення продажів. Крім того, вона дозволяє студентам засвоїти навички ефективної комунікації з клієнтами та іншими фахівцями у сфері реклами та дизайну.

Одним із важливих елементів дисципліни «Фірмовий стиль» є створення логотипу, який є найбільш візуально впізнаваним символом компанії та її бренду. Здобувачі вивчають принципи розробки логотипу та його елементів, включаючи кольори, шрифти, форму та композицію.

Крім того, дисципліна «Фірмовий стиль» надає здобувачам знань про ефективні методи створення брендбуку – документу, що містить всі необхідні вказівки та правила щодо використання елементів фірмового стилю. Цей

документ дозволяє забезпечити консистентність дизайну компанії та її продуктів та послуг, а також допомагає виконувати рекламні кампанії та інші проєкти у форматі, що відповідає брендовій ідентичності компанії.

Дисципліна «Фірмовий стиль» є важливою для розвитку креативного та логічного мислення, а також забезпечення успішного впровадження брендів на ринку та підвищення їх ефективності. Вивчення цієї дисципліни дозволяє студентам зрозуміти, як створити цілісну систему дизайну та реклами, яка буде ефективно відображати брендову ідентичність і привертати увагу споживачів.

«Теорія та історія орнаменту» – це дисципліна, яка вивчає використання орнаменту в мистецтві, дизайні та архітектурі. Орнамент – це декоративні елементи, що можуть бути геометричними фігурами, рослинними мотивами, тваринними формами та іншими компонентами.

Дисципліна «Теорії та історія орнаменту» досліджує історію орнаменту, його функції та значення в різних культурах та епохах; вивчає техніки та матеріали, що використовуються для створення орнаментів, а також методи та техніки їх застосування.

Під час вивчення теорії та історії орнаменту здобувачі зазвичай знайомляться з відомими майстрами та техніками, які використовуються для створення орнаментів, зокрема з каліграфією, мозаїкою, вишивкою, гобеленами та іншими. Вони також досліджують різні стилі та періоди, такі як ренесанс, бароко, арт-нуво, арт-деко та інші.

Однією з важливих переваг дослідження теорії та історії орнаменту є розвиваток творчих та аналітичних навичок, поглиблення знань про мистецтво та культуру різних народів та епох.

Навички, отримані в результаті вивчення теорії та історії орнаменту, можуть бути корисними в різних сферах, таких як дизайн, графічний дизайн, інтер'єр та екстер'єр, архітектура, реставрація та консервація мистецтва.

«Теорія та історія орнаменту» є важливою дисципліною для розуміння мистецтва та дизайну в цілому. Вона допомагає здобувачам розвивати свій творчий потенціал, учитися бачити та розуміти різноманітні візуальні елементи,

а також розуміти історичний і культурний контекст, в якому вони з'явилися та розвивалися.

Вивчення теорії та історії орнаменту може також стати важливою складовою для тих, хто бажає зайнятися консервацією та реставрацією мистецтва. Знання про різні техніки та матеріали, що використовуються для створення орнаментів, дозволяють зрозуміти особливості роботи та як краще зберігати та відновлювати ці цінності.

Загалом, «Теорія та історія орнаменту» має важливе значення для розвитку мистецтва та дизайну, розуміння культурної спадщини й підтримки її збереження. Вивчення цієї дисципліни допомагає студентам розширювати свій світогляд, знайомитися з новими ідеями та розуміти важливість естетичної досконалості в нашому житті.

Дисципліна «Шрифт» є важливою для студентів, які прагнуть займатися дизайном, графічним дизайном, видавництвом та маркетингом. Ця дисципліна дозволяє студентам зрозуміти різні типи шрифтів, їх властивості та використання, а також навчитися вибирати та використовувати шрифти для створення ефективного та привабливого дизайну²⁸⁶.

Окрім того, дисципліна «Шрифт» допоможе студентам розвинути навички типографіки, що є важливим для візуальної привабливості текстів та документів. Вона навчає студентів правильно використовувати різні розміри та типи шрифтів, знати принципи оформлення текстів і документів, а також створювати привабливі та зрозумілі дизайни.

Дисципліна «Шрифт» є важливою для розвитку креативності та візуальної естетики студентів. Вона дозволяє їм розвивати власний стиль і бачення дизайну, а також використовувати різні методи та прийоми для створення оригінального дизайну, що запам'ятовується.

Відтак, дисципліна «Шрифт» є важливою для здобувачів, які прагнуть займатися дизайном та маркетингом. Вона дозволяє розвивати навички

²⁸⁶ Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Шрифт» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/296/1518g4.pdf>

типографіки та використання різних типів шрифтів, а також креативність і візуальну естетику.

«Типографіка» – це дисципліна, що вивчає принципи оформлення текстів з метою підвищення їх читабельності та естетичної привабливості. Вона має безпосередній вплив на сприйняття та розуміння інформації, яку ми читаємо, і є невід'ємною складовою дизайну²⁸⁷.

Основні принципи типографіки охоплюють використання правильного шрифту, розміру та міжсимвольного та міжслівного просторів, а також оформлення заголовків, абзаців, списків та інших елементів дизайну. Крім того, типографіка враховує контекст, у якому буде розміщений текст, та стиль публікації, щоб забезпечити оптимальну взаємодію між текстом та читачем.

Особлива увага приділяється використанню шрифтів, оскільки вони визначають загальний вигляд тексту та можуть мати суттєвий вплив на сприйняття інформації. Типографіка включає в себе вивчення різних стилів шрифтів та їх відповідності різним видам текстів.

«Типографіка» є важливою дисципліною в галузях, що пов'язані з видавництвом, рекламою та маркетингом. Вона може допомогти вдосконалити ефективність комунікації з масами, зробити інформацію більш доступною та зрозумілою для широкого кола людей.

В цілому, «Типографіка» – це дисципліна, що допомагає зробити текст більш читабельним, привабливим та ефективним з погляду сприйняття та розуміння інформації. Вона має широке застосування в багатьох галузях, таких як видавництво, реклама, дизайн веб-сторінок та програмного забезпечення. Крім того, типографіка може бути корисною для будь-якого, хто хоче створити документи, які приваблюють інформацію до читача та покращують його розуміння.

Однією з важливих складових типографіки є робота з кольором. Дизайнери повинні розуміти, які кольори сприймаються як дружні та які

²⁸⁷ Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Типографіка» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/296/5y8tov.pdf>

можуть викликати негативні асоціації, такі як головний біль або неспокій. Вони повинні також знати, як збалансувати розмір, форму та кольори різних елементів дизайну, щоб забезпечити привабливість та легкість сприйняття тексту.

Іншою важливою частиною типографіки є розміщення тексту на сторінці. Дизайнери повинні знати, які форми організації тексту (наприклад, колонки, таблиці, списки) найкраще підходять для різних типів документів. Вони повинні також знати, як розмістити заголовки, підзаголовки та інші елементи дизайну, щоб допомогти читачам легко зорієнтуватися в документі та знайти потрібну інформацію.

«Типографіка» є дисципліною, яка допомагає дизайнерам зробити текст більш читабельним та привабливим. Вона вимагає від спеціалістів знань про кольори, форму, розмір та стиль шрифту. Типографіка має велике значення в різних галузях та може бути корисною для будь-якого, хто хоче зробити свої документи більш зрозумілими та привабливими.

Каліграфія – це мистецтво письма, що вимагає від зайнятих ним людей точності, дисципліни, терпіння та творчої уяви. Основними інструментами каліграфії є перо, пензель, туш або фарби, які використовуються для створення витончених, красивих літер, складних каліграфічних знаків та малюнків.

Вибіркова дисципліна «Каліграфія» вимагає від тих, хто практикує, постійного тренування та вдосконалення своїх навичок. Це може включати в себе вивчення різних стилів письма, використання різних інструментів та технік, а також постійну роботу над удосконаленням каліграфічного мистецтва.

Однією з переваг каліграфії є те, що вона допомагає розвивати терпіння та концентрацію. При практикуванні каліграфії людина має зосередитися на деталях та виконувати точні рухи, що допомагає їй вивчити техніки роботи з інструментами, а також удосконалити свої моторні навички та розвинути свій творчий потенціал.

Каліграфія також може допомогти в покращенні графічних та дизайнерських навичок, оскільки вона вимагає розуміння пропорцій та гармонії

в письмі. Це може бути корисно для дизайнерів, які працюють з різними типами шрифтів та вивчають техніки роботи з ними.

У світі каліграфія використовується для створення різноманітних художніх робіт, які можуть бути використані для прикраси відомих творів, декорування книг та інших документів, створення вітальних листівок та запрошень, а також для створення рекламних матеріалів та брендів.

Одним з найбільш відомих стилів каліграфії є китайська каліграфія, яка має довгу історію та багату традицію. Китайська каліграфія вимагає від митців глибокого розуміння культурних традицій та звичаїв, що впливають на стиль та форму каліграфічних знаків.

Каліграфія може бути також корисною для підвищення рівня зосередженості та зменшення стресу. Час, проведений за каліграфією, може допомогти людині зняти напругу, покращити настрій та зосередитися на деталях, що сприяє покращенню психічного стану.

Навчання каліграфії може бути корисним як для дітей, так і для дорослих. Для дітей вивчення каліграфії може допомогти розвивати моторні навички та концентрацію, а також шанувати традиції та культурну спадщину своєї країни. Для дорослих же вивчення каліграфії може бути цікавим хобі та способом вивчити нову культуру й мистецтво.

Отже, «Каліграфія» – це дисципліна, яка вимагає від людей точності, дисципліни та творчості, але також може бути корисною для розвитку моторних навичок, зосередженості та рівноваги психічного стану. Вивчення каліграфії може допомогти розвинути художні та дизайнерські навички, а також пізнати культурну спадщину й традиції своєї та інших країн, які мають відому традицію каліграфії, наприклад, Японію та Корею.

Крім того, каліграфія може бути корисною в бізнесі та маркетингу. Багато компаній використовують її як засіб для реклами та брендування. Якісно виконана каліграфічна робота може бути прикрасою для будь-якого продукту, а також додати йому ексклюзивності та привабливості.

Отже, проаналізувавши фахові дисципліни, ми вирішили обрати обов'язкові початкові компоненти «Графічний дизайн» та «Шрифт» і на основі каліграфії експериментально перевірити формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів використовуючи їх потенціал.

У педагогічних джерелах термін «метод» вказує на специфічний спосіб цілеспрямованого навчання, спрямований на досягнення конкретних цілей. Важливо зазначити, що ефективність взаємодії учасників навчального процесу пов'язана з творчим підходом, де ключовою є взаємодія викладача та здобувачів, що поєднує спільні цілі, цінності та методи досягнення результату, а також сприяє саморегуляції в індивідуальній діяльності²⁸⁹.

У словнику з професійної освіти²⁹⁰ подано тлумачення понять «проект» – план, задум: «проектування», «створення проекту – прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта (стану)²⁹¹. У цьому ж самому словнику означено поняття «метод проектів»: «заснована на прагматичній педагогіці форма організації навчання, яка полягає в тому, що учні самі намічають собі певні практичні завдання (проекти) і в процесі їх виконання здобувають знання і набувають навичок»²⁹¹.

Проект (від лат. *proect* — «кинутий уперед задум») — це комплекс дій, документів, текстів або планів, спрямованих на створення матеріальних об'єктів, ідей або теоретичних продуктів. Його створення вимагає творчої активності. Термін «проект» вживається в широкому контексті, означаючи обґрунтоване конструювання майбутнього об'єкта чи явища разом із шляхами його досягнення. Це розуміння відкриває безліч можливостей для його застосування в наукових дослідженнях, виробництві та повсякденному житті²⁹¹.

У своїх дослідженнях А. Цимбалару розглядає термін «проект» з трьох різних поглядів. По-перше, це може бути попередній або наближений текст повного документа, такий як програма чи інший проект. По-друге, «проект»

²⁸⁹ Тадеуш, О. М. 2017. Метод проектів як форма продуктивного навчання студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. Вип. 29 (39). С.142–146.

²⁹⁰ *Професійна освіта : словник : навчальний посібник / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало*. Київ: Вища школа. 380 с.

²⁹¹ Мельничук, О. С. 2000. *Дизайн. Словник іноземних слів*. Київ: Головна редакція УРЕ. 1977. 209 с.

може вказувати на конкретні заходи, що об'єднані спільною програмою та передбачають організаційний план, наприклад, видавничий чи телевізійний проєкт. По-третє, термін «проєкт» може вказувати на завершений етап продуктивної діяльності, який може бути колективним, груповим або індивідуальним, та який відзначається спільною цілеспрямованою діяльністю людей²⁹².

Спираючись на цю інформацію, А. Цимбалару зазначає, що сутність поняття «проєкт» трактують у двох важливих аспектах: по-перше, як результат діяльності – отриманий продукт (продуктивний аспект), по-друге, як інноваційну форму організації спільної діяльності, спрямовану на досягнення певного результату (діяльнісний аспект) – та визначає категорію «проєкт» як «систему реалізації спланованих послідовних дій, спрямованих на досягнення певного передбаченого результату»²⁹².

Згідно з класифікацією Е. Федорчук²⁹³, існують чотири основних типи проєктів. Перший тип – це продуктивний проєкт, який поєднує в собі трудову діяльність, таку як конструювання або створення макетів, або догляд за рослинами і тваринами. Другий тип – це споживчий проєкт, який охоплює послуги, організацію екскурсій чи розваги. Третій тип – дослідницький проєкт, який передбачає вивчення біологічних, фізіологічних аспектів або вирішення історичних та літературних проблем, четвертий тип – навчальний проєкт, який спрямований на розвиток певних навичок через спеціально створені справи та завдання.

Дослідження в галузі наукової літератури показують, що поняття "проєкт" можна розглядати в різних аспектах. Це не лише план або задум щодо майбутньої діяльності²⁹⁴, але й система взаємопов'язаних заходів, спрямованих на досягнення конкретної мети, при обмежених ресурсах часу, бюджету, персоналу та інших факторів²⁹⁵.

²⁹² Цимбалару, А. 2009. *Педагогічне проектування*. Київ : Шкільний світ. 128 с.

²⁹³ Федорчук, Е. І. 2006. *Сучасні педагогічні технології*. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА. 57 с.

²⁹⁴ Фурса, О. О. 2005. *Організаційно-педагогічні засади навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі* : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.04. К. 235 с.

²⁹⁵ Пасічний, А. М. 2008. *Дизайн. Образотворче мистецтво: словник-довідник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 216 с.

Вперше про метод проєктів згадується в роботах американського педагога та філософа, засновника «прагматичної педагогіки» Д. Дьюї в другій половині XIX століття. Д. Дьюї та його послідовники У. Кілпатрик, Е. Коллінгс, Е. Паркхер розробили й обґрунтували дидактичні основи методу навчальних проєктів^{296 297}. Цей метод давав змогу навчатися здобувачам, які через свою зайнятість, рівень можливостей та здібностей не могли засвоювати навчальний матеріал на достатньому рівні.

Д. Дьюї пропонував поєднати загальноприйнятну навчальну діяльність із власне потребами та бажаннями учня. Для цього учню потрібно було поставити перед собою життєво важливу задачу, шляхи вирішення якої були в пошуку інформації. Результат навчальної діяльності в такому разі можна було практично побачити на практиці. За допомогою такої інтеграції учень не просто формально засвоював знання, а відчував їх реальну необхідність у житті.

Метод проєктів як теоретичну та методологічну базу розглядали такі вчені як І. Єрмаков («Метод проєктів у контексті життєвих результатів діяльності у системі соціальної та життєвої практики учнів»)²⁹⁸, О. Гринчишин («Ретроспективний аналіз використання проєктної методики в зарубіжній та вітчизняній системі освіти»)²⁹⁹, А. Пуліна («Метод проєктів: історія й перспективи розвитку в сучасній системі освіти»)³⁰⁰. Про теорію та практику у використанні проєктної діяльності у свої роботах описували вітчизняні та зарубіжні вчені Б. Мельниченко («Метод проєктів за рубежом: минуле і сучасне»)³⁰¹, О. Огієнко («Тенденції розвитку проєктної технології у зарубіжній педагогіці XX століття»)³⁰², Л. Ващенко³⁰³, М. Абрамова («Проєктно-

²⁹⁶ Kilpatrick, W. H. 1921. Dangers and Difficulties of the Project Method and How to Overcome Them: Introductory Statement and Definition of Terms. *Teachers College Record*. Vol. 22. No. 4. P. 288–289.

²⁹⁷ Огієнко, О. І. 2011. Тенденції розвитку проєктної технології у зарубіжній педагогіці XX століття. *Порівняльна професійна педагогіка*. № 1. URL: <http://www.khnu.km.ua/root/res/2-7001-15.pdf> (Дата перегляду: 5.08.2019).

²⁹⁸ Єрмаков, І. Г., Шевцова, С. М. 2008. Метод проєктів у контексті життєвих результатів діяльності учнів. *Проєктна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика*: Науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. Київ: Департамент. 520 с.

²⁹⁹ Гринчишин, О. М. 2006. Ретроспективний аналіз використання проєктної методики в зарубіжній та вітчизняній системі освіти. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук* : зб. наук. пр. викладачів гуманіт. ін-ту. Хмельницький : ХНУ. С. 10–12.

³⁰⁰ Пуліна, А. А. 2005. Метод проєктів: історія й перспективи розвитку в сучасній системі освіти. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць / редкол.: Є. С. Барбіна, В. Л. Федяєва, В. В. Кузьменко та ін. Херсон. Вип. 40. С. 116–119.

³⁰¹ Мельниченко, Б. 2003. Метод проєктів за рубежом: минуле і сучасне. *Метод проєктів: традиції, перспективи, життєві результати*. Практико-орієнтований збірник. Київ: Департамент. С. 133–136.

³⁰² Там само.

дизайнерская деятельность в образовании»)³⁰⁴, В. Логвін («Метод проєктів у контексті сучасно освіти»)³⁰⁵, І. Підласий³⁰⁶, В. Кайнова («Проектна і науково-дослідницька діяльність – шлях до творчості»)³⁰⁸, О. Карбованець («Метод проєктів – сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів»)³⁰⁹.

У дослідженнях Т. Башинської³¹⁰, Л. Бодько³¹¹, Т. Волковської³¹², О. Коберника³¹³, О. Пехоти³¹⁴, С. Сисоевої³¹⁵, З. Таран³¹⁶ та ін. зазначається, що метод проєктів діє як інструмент особистісно-орієнтованої взаємодії, спрямований на індивідуальне спілкування. Він допомагає педагогам розуміти внутрішній світ учнів, створює умови для розвитку їх мотивації до творчої навчальної діяльності та заохочує бажання розуміти взаємні погляди та переконання.

Так О. Омельчук наголошує на характерних рисах та властивостях використання методу проєктів. С. Ізбаш досліджує теоретико-методологічні основи реалізації проєктів у навчальному процесі сучасної школи³¹⁷. Погоджуються з ним і науковці Н. Волкова та Ю. Кулінка, які говорять про використання проєктів на заняттях з художньої праці та декоративно-

³⁰³ Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: *Бібліотека з освітньої політики*: колективна монографія. [Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина [та ін.]; за заг. ред. О. В. Овчарук. 2004. Київ: «К.І.С.». 112 с.

³⁰⁴ Абрамова, М. 2001. Проектно-дизайнерская деятельность в образовании. *Педагогика*. № 7. С. 101.

³⁰⁵ Логвін В. 2002. *Метод проєктів у контексті сучасної освіти*. Завуч. № 26. С. 4.

³⁰⁶ Підласий, І. П. 2004. *Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти*. Київ: Видавничий Дім «Слово». 616 с.

³⁰⁸ Кайнова, В. 2007. *Проектна і науково-дослідницька діяльність – шлях до творчості*. Рідна школа. № 10. С. 21–22.

³⁰⁹ Метод проєктів – сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів / О. Карбованець, Н. Куруц, Н. Голуб, А. Майорош. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Педагогіка. Соціальна робота. / ред. кол.: І. В. Козубовська, О. П. Бартош, В. В. Туриянича та ін. 2008. Ужгород. Вип. 15. С. 80–83.

³¹⁰ Башинська, Т. 2003. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. *Початкова школа*. № 7. С. 59–62.

³¹¹ Бодько, Л. 2013. Метод проєктів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Початкова школа*. № 10. С. 1–4.

³¹² Волковська, Т. 2006. Проектування як метод особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова освіта*. Методичний порадник. № 40 (376). С. 9–10.

³¹³ Коберник, О. М. 2006. Проективна педагогіка і національна школа. *Шлях освіти*. № 7. С. 7–9.

³¹⁴ Пехота, О. М. 2003. *Освітні технології: навч.-метод. посібник* / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. Київ: Вид-во А.С.К. 255 с.

³¹⁵ Сисоева, С. 2005. *Особистісно зорієнтовані технології: метод проєктів*. Підручник для директора. Київ: Плеяди. № 9–10. С. 25–28.

³¹⁶ Таран, З. 2004. *Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проєктами*. Відкритий урок. № 5/6. С. 18–20.

³¹⁷ Ізбаш, С. С. 2007. *Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ. 20 с.

ужиткового мистецтва³¹⁸. Своєю чергою, дослідники З. Кучер, С. Кучер, О. Літковець зазначають про важливість реалізації проєктів для формування дизайнерської компетентності здобувачів при проєктуванні одягу³¹⁸

Якщо говорити про сучасний стан освіти та її реформи, то метод проєктів у сукупності з іншими методами є незамінним у педагогічних технологіях. За допомогою цього методу педагоги можуть якісно та кількісно розвивати пізнавальні, творчі та дослідницькі навички здобувачів, навчати систематизувати та структурувати знання, розвивати вміння орієнтуватися в інформаційному просторі та пошуку достовірної інформації, комунікувати із своїми здобувачами та викладачами.

Розглядаючи метод проєктів як засіб розвитку, можна визначити його ключові завдання: навчитися чітко визначати цілі, стратегію та основні кроки в побудові власної роботи; здобувати навички пошуку надійної інформації та вміння її ефективно використовувати; розвивати творчість і креативне мислення; уміти складати плани роботи, чітко презентувати інформацію, уміло користуватися виносками та мати розуміння про бібліографію; розвивати власні лідерські якості, ініціативність, працьовитість і вміння дотримуватися чіткого графіку та планування. Цей метод сприяє навчанню, покликаному розвивати навички самостійності, творчості та відповідальності, необхідні для успішного подальшого зростання та вдосконалення.

Отже, наявність цього методу не є новітнім, його розробляли та використовували дослідники протягом двох століть. Але, незважаючи на це, цей метод не втрачає своєї популярності та важливості в навчальному процесі. Саме тому можемо зробити висновок, що використання методу проєктів стимулює та формує творчість у здобувача, спрямовуючи його на саморозвиток, самопізнання та виконання дій нестандартного творчого й креативного плану.

³¹⁸ Проектна діяльність у технологічній освіті: [монографія] / Пікельна В. С., Савченко Л. О., Кулінка Ю. С., Літковець О. Д., Кучер З. С., Серьогіна І. Ю., Гура Л. В., Драшко О. М., Лаврентьєва О. О., Яковлева В. А., Волкова Н. В., Кучер С. Л., Савченко К. Ю. 2012. Кривий Ріг : СПД Залозний В. В. 320 с.

Як зазначає Н. Глухих, проєктування (від лат. *projectus* – кинутий уперед) означає «тісно пов'язану з наукою та інженерією діяльність зі створення проєкту, розроблення образу майбутнього уявного продукту»³¹⁹.

С. Гончаренко розуміє під «проєктуванням» – процес створення проєкту, тобто прототипу, прообразу спрогнозованого об'єкта, стану, що передують втіленню задуманого в реальний продукт³²⁰.

Під терміном «проєктування» дослідниця розуміє впорядковану систему взаємодії різних видів діяльності з метою створення кінцевого продукту³²¹. Це специфічний вид інтелектуальної праці, який відзначається практичною спрямованістю, перспективним плануванням і створенням прототипу майбутнього об'єкта. Ця діяльність є особливою, концептуально обґрунтованою і технологічно забезпеченою, спрямованою на формування концепції бажаної майбутньої системи³²¹.

Важливо розрізняти поняття «проєктування» і «конструювання». Проєктування включає в себе конструювання, що охоплює розробку конструкції, детальний опис виготовлення задуманого об'єкта та створення робочих креслень для всіх його частин. Проєктування не обмежується лише конструюванням, а також включає планування, обґрунтування цього плану та коригування отриманих результатів³²².

Англійський теоретик дизайну Дж. Джонс говорить про проєктування як про вміння передбачати, планувати позитивні зміни в навколишній дійсності, що охоплює не тільки творчість архітекторів, дизайнерів і конструкторів, але й думки, відчуття планувальників, економістів, політиків та пересічних громадян – усіх, хто прагне змінити форму й сутність нашого світу, зробити його кращим та гуманним³²³.

³¹⁹ Там само.

³²⁰ *Професійна освіта: словник: навч. посіб.* / уклад С. У. Гончаренко [та ін.]; за ред. Н. Г. Ничкало. 2000. Київ: Вища школа. 380 с.

³²¹ Тадеуш, О. М. 2017. Метод проєктів як форма продуктивного навчання студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Вип. 29 (39). С. 142–146.

³²² Фіголь, О. 2002. Історія зародження і розвитку дизайну. *Пластичне мистецтво*. № 1. С. 41.

³²³ Jones, J. Christopher (John Christopher), 1927 - *Design Methods* / J. Christopher Jones. 2nd ed. Engineering design. Design, Industrial, USA

У сфері дизайну проєктування представляє собою оптимізацію різних аспектів повсякденного життя людини та намагається збільшити естетичну цінність виробів та їх частин. Цей процес включає в себе вивчення та вдосконалення структури та якості форми предметного середовища взагалі, а також окремих виробів як його складових частин. Крім того, методичний аспект проєктування охоплює інструменти моделювання об'єкта та встановлює набір правил, які визначають послідовність і зміст етапів формування цього об'єкта³²⁴.

У своїй роботі І. Єрмаков наголошує, що визначення категоріального апарату проєктної діяльності є досить неоднозначним серед науковців. Так, проєктна діяльність трактується так³²⁵: планування доцільної діяльності у зв'язку з розв'язанням якогось навчально-шкільного завдання в реальних життєвих обставинах (В. Кільпатрик)³²⁶; система навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування й виконання практичних завдань – проєктів, які поступово ускладнюються («Енциклопедія освіти»)³²⁷;

І. Єрмаков трактує проєктну діяльність як «інструмент, який створює унікальні передумови для розвитку ключових компетенцій (соціальних, полікультурних, інформаційних, комунікативних тощо) і самостійності учня в осягненні нового, стимулюючи його природну допитливість і творчий потенціал»³²⁵.

Науковець Л. Хоружа дає таке визначення проєктній діяльності – це спосіб розвитку творчості, самостійності, прагнення до ідеально-перспективного перетворення світу за допомогою креативних дій і операцій у процесі створення конкретного продукту – проєкту ідеального та реального³²⁸.

³²⁴ Keeton, M.T. & Tate P.J. 1978. Learning by Experience: What, Why, How.-Bass Inc., London, с. 2

³²⁵ Єрмаков, І. Г. 2008. Метод проєктів у контексті життєвих результатів діяльності учнів І. Г. Єрмаков, С. М. Шевцова. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика*: Науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. Київ: Департамент. 520 с

³²⁶ Kilpatrick, W. H. *Dangers and Difficulties of the Project Method and How to Overcome Them*: Introductory Statement and Definition of Terms // Teachers College Record. 1921. Vol. 22, No. 4. P. 288–289.

³²⁷ Мальований, Ю. І. 2008. Форми навчання. *Енциклопедія освіти*. В: В. Г. Кремень, ред. Академія пед. наук України. Київ: ЮРІНКОН ІНТЕР. С. 965–967.

³²⁸ Хоружа, Л. 2006. Проєктна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*. № 4. С.11– 15.

У проєктній діяльності Дж. Дьюї виділив такі етапи^{329 330}: усвідомлення труднощі і формулювання проблеми, яку необхідно вирішити; розгляд всіх можливих шляхів вирішення; висування припущень як гіпотези; реалізація процесу відповідно до гіпотези; аргументація і приведення в порядок виявлених фактів; практична або уявна перевірка правильності висунутої гіпотези.

У ході реалізації проєктних завдань, згідно з дослідженнями І. Єрмакова та С. Шевцової³³¹, здобувачі отримують конкретні навички, спрямовані на визначення методів діяльності, вибір практичних кроків, освоєння певних практичних умінь і навичок, а також оцінювання результатів своєї роботи. Тому можемо виділити структурні компоненти проєктної діяльності, такі як набуття вихованцями наступних умінь: планування своєї роботи; використання багатьох джерел інформації; самостійний відбір й накопичування матеріалу; аналіз та зіставлення фактів; аргументування думки; приймання рішення; установлення контактів; створення кінцевого продукту (фільм, журнал, проєкт, сценарій); презентування створеного перед аудиторією; оцінювання себе і команди.

Важливо відзначити, що проєктна діяльність ґрунтується на творчій розробці та створенні нових продуктів під наглядом викладача. Ці продукти вирізняються як суб'єктивною, так і об'єктивною новизною, а також мають практичне значення³³².

Необхідно налаштовувати робочий процес так, щоб майбутні дизайнери вміли визначати основні та поточні (проміжні) цілі та завдання, активно знаходити шляхи їх вирішення, вибираючи оптимальні варіанти. Їм варто аргументувати свій вибір, передбачати можливі наслідки такого вибору, працювати самостійно, не розраховуючи на допомогу, а також порівнювати отриманий результат із вимогами завдання. У процесі діяльності вони повинні

³²⁹ Моє педагогічне кредо / Джон Дьюї; пер. з англ. В. О. Коваленка. *Шлях освіти*. № 1. С. 50–55.

³³⁰ Там само.

³³¹ Єрмаков, І. Г. 2008. Метод проєктів у контексті життєвих результатів діяльності учнів І. Г. Єрмаков, С. М. Шевцова. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика*: Науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. Київ: Департамент. 520 с

³³² Косович, О. В. 2011. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / [редкол.: Козубовська І. В. (гол. ред.) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». Вип. 22. С. 76–78.

об'єктивно оцінювати якість процесу (самої діяльності) та результати проєктування³³³.

У процесі проєктної навчальної діяльності відбувається значуща трансформація взаємин між здобувачами та викладачами, яку визначає І. Єрмаков³³¹. Здобувач визначає мету своєї діяльності, і викладач надає йому допомогу в цьому питанні. Здобувач відкриває нові знання, а викладач рекомендує ресурси для їхнього здобуття. Здобувач проводить експерименти, і викладач допомагає у виборі форм та методів експерименту, сприяє організації пізнавально-практичної продуктивної діяльності. Здобувач робить вибір, і викладач сприяє прогнозуванню результатів цього вибору. Здобувач є активним учасником навчання, і викладач створює умови для розвитку його активності. У цьому контексті здобувач є суб'єктом навчання, а викладач – його партнер. Здобувач несе відповідальність за результати своєї діяльності, і викладач допомагає оцінити отримані результати та виявити шляхи для їх вдосконалення.

Проєктна діяльність надає можливість розвивати специфічні вміння у сфері проєктування, такі як навички у вирішенні проблемних питань (аналіз проблемного поля, формулювання головної проблеми та визначення задачі); здатність встановлювати цілі та розробляти план дій; здатність аналізувати та самооцінювати власні досягнення та результативність у вирішенні проблем проєкту; навички презентації власної діяльності та результатів; уміння підготувати матеріали для наочної презентації, використовуючи спеціально підготовлений продукт проєктування; уміння знаходити необхідну інформацію та засвоювати потрібні знання з інформаційного поля; можливість практичного використання отриманих знань, умінь та навичок у різноманітних, включаючи нетипові, ситуаціях; уміння вибирати, засвоювати та застосовувати відповідну технологію для створення продукту проєктування; проведення досліджень

³³³ Ісаєва, Г. 2005. Метод проєктів – ефективна технологія навчання./ *Підручник для Директора*. Київ: Плеяди. № 9–10. С. 4–10.

(аналіз, синтез, формулювання гіпотези, деталізація та узагальнення) у різних аспектах проєкту)³³⁴.

Науковець Л. Лук'янова зауважує, що участь у проєктній діяльності надає здобувачеві можливість саморозвитку, а також відкриває перспективи обрати власну роль у системі взаємин учасників проєкту (ініціатор ідей, виконавець, учасник, організатор) або залишає можливість вибору індивідуальної роботи; у цьому випадку виконавець проєкту об'єднує всі ролі в одній особі³³⁵.

Дослідниця Л. Хоменко виділяє вміння, якими має володіти здобувач для реалізації проєктної діяльності³³⁶.

Проєктна діяльність охоплює послідовні етапи, які характеризуються науковим підходом до вирішення проблеми. Цей процес включає в себе: формулювання проблеми, створення гіпотези, розробку плану втілення проєкту, його реалізацію, аналіз отриманих результатів та можливостей їх упровадження, а також захист проєкту.

Загальні навички проєктування охоплюють комплекс умінь, необхідних для успішного втілення проєкту. Ці навички охоплюють: формулювання проблеми, створення гіпотези, розроблення плану реалізації проєкту, поетапне втілення, аналіз отриманих результатів та можливостей їх упровадження, а також захист проєкту.

Проєктні вміння включають низку навичок, необхідних для успішної реалізації проєкту. Ці вміння полягають у виявленні протиріччя та обґрунтуванні необхідності їх вирішення, формулюванні проблеми, генерації та вербалізації ідеї у формі проєкту.

Крім того, вміння включають критичну оцінку гіпотези згідно з вимогами, визначення умов, необхідних для реалізації проєкту, співвідношення цих умов з наявними ресурсами, визначення методів реалізації та складання алгоритму дій.

³³⁴ *Енциклопедія освіти* / гол. ред. В. Г. Кремень. 2008. Київ: Юрінком Інтер. 1040 с.

³³⁵ Лук'янова, Л. 2009. Технологія організації проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. № 10. С. 16–21.

³³⁶ Хоменко, Л. М. 2016. *Основи проєктування і моделювання*: навчально-методичний посібник. Умань: ФОП Жовтий О.О. 125 с.

Під час виконання проєкту важливо здійснювати дії, передбачені алгоритмом, оцінювати результати кожної дії, аргументувати свою точку зору та логічно викладати отримані результати. Уміння включають оцінку конструктивності гіпотези та доцільності її коригування, а також прогнозування можливого застосування результатів проєктування.

Етапність протікання проєктної діяльності відбувається за допомогою наявності певних умінь. Саме вони в сукупності дають позитивний результат здобувачам, допомагають ставити собі мету та цілі, творчо виконувати завдання та презентувати результат.

Отже, проєктна діяльність – це досить широкоформатний вид навчально-наукової освітньої технології. Вона охоплює всю чуттєву сферу особистості здобувача, що дає викладачу можливість навчати й розвивати використовуючи в межах однієї технології різні методичні засоби та прийоми. Своєю чергою, здобувач під час підготовки та пошуку інформації не просто формально засвоїть знання, а безпосередньо поставить завдання найближчого розвитку та здобуде знання, які зможе успішно використовувати в подальшій професійній творчій діяльності.

Розвиток суспільства та людської діяльності привів нас до виникнення проміжного варіанту між мистецтвом, естетикою, технічним конструюванням і практичністю. Тобто наразі, за вимогою соціуму, будь-яка річ має володіти одразу обома явищами – красою та практичністю в застосуванні. Саме на таких позиціях і виникає дизайн, оскільки це доволі молода галузь, але розвивається настільки швидко, що правила та вимоги до фахівця можуть змінюватися кожен день. Як зазначають дослідники, дизайн – це один із видів художньо-проєктної культури, а дизайн-підготовка передбачає формування низки необхідних особистісних складових.

На цьому наголошують дослідники: Н. Валькова³³⁷, Ю. Грабовенко³³⁸, В. Даниленко³³⁹, А. Дмитрук³⁴⁰, Н. Дубова³⁴¹, Ю. Кулінка³⁴², С. Кучер³⁴³, Ю. Легенький³⁴⁴, О. Лук'янович³⁴⁵, В. Тименко³⁴⁶ та ін.

На сьогоднішній день немає однозначного визначення терміну «дизайн», оскільки наявні кілька його значень.

Дизайн як освітня галузь – це систематичне навчання та вивчення процесів, методів і технік, пов'язаних із створенням та розвитком візуальних, функціональних та концептуальних рішень, зокрема в галузі мистецтва, промислового дизайну, архітектури та інших суміжних галузях, з метою навчання студентів навичкам та знанням для творчого та ефективного вирішення завдань у дизайні.³⁴⁷

За визначенням С. Шумеги, дизайн – це самостійний напрям проєктної діяльності промислових виробів з усіма притаманними йому атрибутами: історією, теорією, практикою, які пов'язані з мистецтвом і технікою³⁴⁸.

Розвиток дизайну як особливого виду творчої художньої діяльності розглядають такі вчені, як Р. Б'юканан³⁴⁹, Ю. Легенький³⁵⁰, В. Лубенко³⁵¹,

³³⁷ Пічкур М.О. 2009. Формування професійної культури майбутнього художника-дизайнера: суть, принципи й педагогічні умови. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: педагогіка

³³⁸ Захарова С.Г. 2016. Формування професійного мислення майбутніх дизайнерів у процесі їх підготовки. *Теорія і практика дизайну. Мистецтвознавство*. Вип. 9. 2016.

³³⁹ Даниленко В. Я. 2005. *Дизайн України у світовому контексті художньо-проєктної культури* : монографія. Харків: ХДАДМ; Колорит., 244 с

³⁴⁰ Захарова С.Г. 2015. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців з дизайну. *Теорія та практика дизайну. Технічна естетика*. Вип. 8. С. 82-90

³⁴¹ Дубова Н. 2015. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 52. С.26-30

³⁴² Кулінка Ю. С. Використання дизайн-орієнтованих завдань на уроках трудового навчання. *Підготовка вчителя трудового навчання в контексті оновлення професійних і освітніх стандартів*: колективна монографія / кол. авт.; наук. редактор: доктор пед. наук, професор В. В. Стешенко. Слов'янськ, 2020-2021. - С. 51-77.

³⁴³ Кучер С. Л. Концептуальні засади організації неперервної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій. *Вісник Дніпропетровського університету Імені Альфреда Нобеля*. Серія “Педагогіка і психологія”. Педагогічні науки. 2016. № 2 (12). С. 222–227.

³⁴⁴ Легенький Ю. *Дизайн: культурологія та естетика*. Київ : КДУТД, 2000. – 272 с

³⁴⁵ Лук'янович О. 1997. *Стан і проблеми системи художньої освіти в Україні в 1943- 1946 рр.* Матеріали науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів інституту за підсумками науково-творчої роботи на 1996 р. – 1996 / Харків: ХДАДМ, С. 108–109.

³⁴⁶ Тименко В. П. *Трудове навчання: основи дизайну*. Трудова підготовка в закладах освіти. 2010. № 9. С. 35–44.

³⁴⁷ Брюханова, Г. В. 2014. Професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні: історичний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Вип. 3–4. С. 113–117.

³⁴⁸ Шумега, С. С. 2004. *Дизайн* : навч. посіб. Київ 215 с.

³⁴⁹ Захарова С.Г. 2015. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців з дизайну. *Теорія та практика дизайну. Технічна естетика*. Вип. 8. С. 82-90

³⁵⁰ Легенький Ю. *Дизайн: культурологія та естетика*. Київ. КДУТД, 2000. – 272 с

Т. Мала³⁵², С. Мигаль³⁵³, В. Прусак³⁵⁴, М. Селівачов³⁵⁵, Г. Сотська³⁵⁶, П. Татіївський³⁵⁷, В. Тищенко³⁵⁸ та ін. Роль мистецтва в художньому розвитку особистості майбутнього фахівця розкривають в наукових роботах такі вчені, як С. Алексєєва³⁵⁹, Т. Бодрова³⁶⁰, Г. Брюханова³⁶¹, В. Даниленко³⁶², О. Джеджула³⁶³ та ін.

А. Дмитрук³⁶⁴ говорить про дизайн як про творчу діяльність, спрямовану на художнє конструювання промислових виробів, де враховуються як закони краси, так і функціональні вимоги. Він відзначає, що дизайн полягає в гармонізації відносин між об'єктами навколишнього середовища та людиною, у створенні об'єктів, які відповідають потребам та сприйняттю людини, а також враховують природні закони об'єктного світу.

Так, у словнику іншомовних слів можемо прочитати таке визначення: «Дизайн (від англ. design – проектувати, креслити, задумати, а також проект, план, рисунок) – вид діяльності, пов'язаний з проектуванням предметного світу. Фахівці з дизайну (дизайнери) розробляють зразки раціональної побудови предметного середовища, вивчають естетичні властивості

³⁵¹ Захарова С.Г. 2016. Формування професійного мислення майбутніх дизайнерів у процесі їх підготовки. *Теорія і практика дизайну. Мистецтвознавство*. Вип. 9. 2016.

³⁵² Мала Т. В. 2009. Основні проблеми підготовки компетентних фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах. *Вісник ХДАДМ*. – 2009. – С. 116–122.

³⁵³ Мигаль С. П. Львівська дизайнерська школа: становлення, проблеми, перспективи. *Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта*. Львів: Світ. – (36 наук. праць). – с. 410 – 421.

³⁵⁴ Прусак В.Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України // *Збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Вип.41. – Херсон: ХДУ, 2006. – С. 296-301.

³⁵⁵ Селівачов М. Р. Історико-культурний аспект дизайну. *Дизайн освіта 2003 досвід, проблеми, перспективи*. Харків: ХДАДМ, 2003. – (збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції). – С. 312.

³⁵⁶ Сотська Г. 2003. Художнє конструювання у змісті курсу образотворче мистецтво. *Професійно-художня освіта України* : зб. наук. пр. Київ. С. 156–157.

³⁵⁷ Татіївський П. М. *Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні* : дис. канд. техн. наук : 05.01.03. Київ, 2002. – 190 с

³⁵⁸ Тищенко В. 2012. *Педагогічна технологія "дизайн-освіта" у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах*. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. 2012. - Вип. 2. - С. 292-299.

³⁵⁹ Алексєєва С.В. 2010. Функціональна та організаційно-процесуальна характеристика методики дослідницької діяльності учнів з дизайну в професійних навчальних закладах художнього профілю. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Збірник наукових праць Київ. 365 с

³⁶⁰ Бодрова Т. О. 2013. Аксиологічні орієнтири підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя/ Психолого-педагогічні науки*. №1. С. 160–164.

³⁶¹ Брюханова Г.В. 2015. Історична динаміка підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Психологія. Педагогіка зб.наук. пр.Київ: КУБГ, Вип. 24.

³⁶² Даниленко В. Я. 1998. Дизайн-освіта у розвинених країнах: спільні риси та відмінності. Київ. Матеріали науково-практичної конференції «Художня освіта в Україні».

³⁶³ Джеджула О. М. 2007. *Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів* : дис. докт. пед. наук : 13.00.04 Тернопіль, 42 с.

³⁶⁴ Там само.

промислових виробів тощо. Замість терміна «дизайн» часто вживається «художнє конструювання», «технічна естетика»³⁶⁵.

У тлумачному словнику сучасної української мови читаємо таке: «Дизайн – художнє конструювання та оформлення речей (знарядь праці, промислової продукції та інтер'єру). Мистецтво дизайну – художньо-конструкторська діяльність, спрямована на створення нових видів і типів виробів, які відповідали б вимогам суспільства (корисності зручності в експлуатації, краси і т. ін.). Відповідна галузь мистецтва і наукового знання; технічна естетика»³⁶⁶. Згідно із цим визначенням, головне завдання дизайну це створення функціональних виробів і за допомогою них сприяти формуванню естетичного навколишнього середовища.

Та існують більш ширші визначення дизайну. Дизайн – особлива сфера діяльності фахівця, що складається з інженерно-художньої та науково-організаційної розробки матеріального середовища людини. У специфічному значенні дизайн – художнє проектування предметів і естетичного образу промислових виробів, естетичне та функціональне упорядкування довкілля людини. Дизайн присутній у таких галузях художньої творчості, як проектування, моделювання, промислова естетика, реклама тощо³⁶⁷.

Дизайн – це інноваційна діяльність не через свій проблемний характер, а через постійну новизну завдання, вирішення якого вимагає інтеграції різноманітних видів діяльності.³⁶⁸

Дизайн – це проектна діяльність, зумовлена об'єднанням наукових принципів з художніми в проектному образі, що створює ефект, недосяжний в будь-якому іншому проектуванні. Схожа діяльність може поширюватися на будь-яку зі сфер життєдіяльності³⁶⁹.

³⁶⁵ Мельничук, О. С. 1977. *Дизайн. Словник іноземних слів*. Київ: Головна редакція УРЕ. 209 с.

³⁶⁶ *Новий тлумачний словник української мови*: у 4 т. 1999. Київ: Аконт. Т. 2. 910 с.

³⁶⁷ Король, А. 2012. Сутність поняття дизайн і його види. *Молодь і ринок*. № 4. С. 140–145.

³⁶⁸ Там само

³⁶⁹ Марголін, В. И. 1990. Наука в дизайн-образовании: невостребованные ресурсы. *Техническая эстетика*. № 2. С. 19–20.

Дизайн (від англ. «проекувати, креслити, проєкт, план, малюнок») – вид діяльності, що пов’язаний із проектуванням предметного середовища. Дизайн – це різновид художньо-проектної діяльності, що поєднує принципи зручності, економічності та краси. Інновація – обов’язкова форма існування дизайну, це засіб для вирішення проблем. Створюючи красиві речі потрібно знати, що краса – вища форма доцільності, гармонії з навколишнім світом³⁷⁰.

«Дизайн – це творча діяльність, метою якої є визначення формальних якостей промислових виробів. Ці якості включають і зовнішні якості виробу, але головним чином ті структурні й функціональні взаємозв’язки, які перетворюють виріб на єдине ціле як з погляду споживача, так і з погляду виробника»³⁷¹.

Отже, дизайнер – це спеціаліст, який має спеціальні знання та навички в галузі концептуального та візуального планування, а також володіє технічними засобами для створення ефективних та естетично задовільних рішень у дизайні об’єктів, систем, сервісів чи інших продуктів³⁷².

На думку О. Пасько³⁷³ для виконання професійної діяльності графічному дизайнеру необхідно володіти відповідними знаннями, вміннями та навичками (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Перелік знань та вмінь майбутнього дизайнера

№	Категорія	Знання та вміння
1	Загальні знання	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння предметної галузі та ринку; - виділення та відслідковування інтерфейсів; - побудова та перевірка гіпотез; - статистика, аналіз, візуалізація;
2	Загальні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - аналітичне та креативне мислення; - фасилітація зустрічей, брейнштурмів, критики; - комунікація та командна взаємодія; - планування проєктних робіт; - організація команди; - експертна оцінка; - формалізоване тестування якості;

³⁷⁰ Куленко, М. Я. 2006. *Основи графічного дизайну*: підручник. Київ: Кондор. 492 с.

³⁷¹ Пасько, О. М. 2021. *Методика навчання пошукового макетування майбутніх фахівців з дизайну* [Текст] : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02; Київ. держ. акад. декор.-приклад. мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука. Київ.

³⁷² Там само.

³⁷³ Там само.

Продовження таблиці 2.1

3	Спеціальні знання	<ul style="list-style-type: none"> - мікро-копірайтинг; - побудова контент-стратегії та планування; - верстка (HTML, JavaScript) та анімація; - робота з джерелами даних; - налаштування робочого оточення для тестування; - оптимізація; - розуміння та опис користувачів; - пошук інсайтів та потреб; - перевірка дизайн-рішень;
4	Спеціальні вміння	<ul style="list-style-type: none"> - публікації та презентації; - пошукова оптимізація (SEO); - просування мобільних додатків; - побудова UX- стратегій; - базові навички (композиція, сітки, типографіка); - іконографіка, ілюстрація; - анімація інтерфейсу та моушн-дизайн; - проєктування структури та навігації; - проєктування екранів інтерфейсу; - проєктування взаємозв'язку поза інтернету; - опис принципів роботи інтерфейсу та споживача; - створення гайдлайнів; - візуалізація даних; - айдентика та брендінг; - шрифтовий дизайн;

Погоджуючись із думкою Л. Кулеєвої, можна говорити, що дизайнерське проєктування поєднано з великим та складним процесом творення, вирішення завдань комплексного дизайну предметного світу. Дизайн є високо спеціалізованою та міждисциплінарною творчою діяльністю³⁷⁴.

Дизайнер зазвичай має значний простір для творчості та прийняття рішень. Однак креативний процес дизайнера – це методично організована діяльність зі своїм власним змістом та послідовністю дій. В основу дизайн-проєктування кладуться науково-дослідні та художньо-творчі методи, які в реальних проєктних умовах не лише допомагають визначити всі необхідні параметри об'єкту, але також дають можливість (особливо у період пошуку проєктної ідеї) передати індивідуальний графічний стиль³⁷⁵.

³⁷⁴ Коберник, О. 2008. Проєктно-технологічна система трудового навчання в контексті розвитку освітньої галузі «Технологія». *Молодь і ринок*. № 10 (45). С. 10–14.

³⁷⁵ Жук, М. Й. 2013. Особливості організації проєктної діяльності дизайнера житлового інтер'єру. *Технічна естетика і дизайн*. Вип. 12. С. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/technect_2013_12_14 (Дата перегляду: 18.09.2020).

В підготовці майбутніх дизайнерів застосовуємо художньо-проектну діяльність як провідний засіб для формування творчих здібностей.

Висвітленням застосування художньо-проектної діяльності у формуванні певних якостей особистості в майбутніх дизайнерів займалися та продовжують свої наукові пошуки багато науковців таких, як А. Бровченко³⁷⁶, В. Даниленко³⁷⁷, А. Король³⁷⁸, В. Харитонов³⁷⁹, А. Максимова³⁸⁰, Лі Цзяці³⁸¹.

Важливість художньо-проектної діяльності здобувачів у навчально-виховному процесі у своїх дослідженнях висвітлює М. Курач. Автор вказує на те, що цей вид діяльності сприяє розвитку естетичних уподобань, ідеалів, почуттів, культури та свідомості майбутніх учителів трудового навчання та технологій. Це, своєю чергою, призведе до їхньої готовності забезпечувати продуктивне навчання, виховання та розвиток учнів на основі естетичного підходу до навчального процесу в майбутньому³⁸².

Художньо-проектна діяльність представляє собою особливий тип проектної роботи, яка спрямована на створення виробів для виробничого та побутового використання. Ці вироби можуть виготовлятися в обмеженій кількості, як окремі екземпляри або невеликі серії. За словами Г. Мамус, художньо-проектної діяльності входить процес надання предметам споживацької цінності, заповнення їх суспільним змістом та надання зручності та естетичних якостей³⁸³.

³⁷⁶ Бровченко, А. І. 2011. *Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання». Київ. 24 с.

³⁷⁷ Даниленко, В. Я. 2003. *Дизайн*: підручник. Харків : ХДАДМ. 320 с.

³⁷⁸ Король, А. 2015. Методика навчання графічного дизайну учнів у позашкільних навчальних закладах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 2. С. 33–39.

³⁷⁹ Харитонova, В. В. 2007. Художнє конструювання як складова проектотехнологічної діяльності учнів. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць ХДУ. Херсон : Видавництво ХДУ. Вип. 46. С. 15–109.

³⁸⁰ Максимова, А. Б. 2012. Дипломне проектування за темою фірмового або корпоративного стилю в процесі підготовки графіка дизайнера. *Сучасні стратегії університетської освіти*: якісний вимір : наук. видання / за заг. ред В. О. Огнев'юка. Київ.: Київ ун-т Ім. Б. Грінченка. С. 674–682.

³⁸¹ Ліцзяоань, Лі. 2020. *Формування методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки*: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Суми. 260 с.

³⁸² Курач, М. С. 2016. Організаційно-педагогічні умови формування у студентів художньо-проектних знань і вмінь. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 16. С. 335–341. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2016_16_43 (Дата перегляду: 8.07.2019).

³⁸³ Мамус, Г. М. 2016. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях проектування та виготовлення виробів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Педагогіка / голов. ред. Г. Терещук ; редкол.: І. Задорожна, В. Кравець, Л. Морська [та ін.]. Тернопіль : ТНПУ. № 2. С. 151–157.

Ю. Білодід³⁸⁴ та О. Поліщук³⁸⁵ описують художньо-проектну діяльність як процес розробки предметів, які мають не лише корисні функціональні властивості, але й естетичну цінність у вигляді привабливих характеристик.

А. Глушич та В. Міроненко зауважують, що в художньо-проектній діяльності особливо важливими є особисті погляди автора на художні цінності, його здатність майстерно володіти різними виразними засобами сучасного мистецтва та мати авторську творчу концепцію. Ця діяльність може бути чисто індивідуальною або представляти спільний результат творчої групи чи школи. Вчені стверджують, що вирішення завдань проектування відбувається через вирішення творчих завдань у мистецькому проектуванні³⁸⁶.

На думку Г. Мамус, художньо-проектна діяльність – це процес формування предмета як споживацької цінності, наповнення його суспільним змістом, надаючи йому якостей зручності та краси³⁸³. Цікавою є визначення Ю. Білодід та О. Поліщук, які говорять про художньо-проектну діяльність, як про «процес створення конструктивно досконалих предметів, яким притаманні функціонально корисні властивості, доповнені естетично цінними характеристиками»^{384 385}.

Науковець, який досліджує теорію дизайну І. Волкотруб, вказав на дуже важливу функцію художньо-проектної діяльності: споріднює матеріальне виробництво з мистецтвом і тим самим збагачує духовний світ людини. На думку вченого, вивчення художньо-проектної діяльності є першочерговим культурним завданням розбудови майбутнього³⁸⁷.

Е. Роземблум зауважує, що поняття художньо-проектної діяльності було вперше введено наприкінці 60-х років як альтернатива архітектурному підходу того часу. Цей підхід також базувався на практиці образотворчого мистецтва³⁸⁸.

³⁸⁴ Білодід, Ю. М. 2005. *Основи дизайну*: навч. посібник / Ю. М. Білодід, О. П. Поліщук. Київ: ПАРАПАН, 240 с.

³⁸⁵ Поліщук, О. П. 2005. Дизайн-мислення: художньо-проектний елемент у творчості і культурі. *Гуманітарний часопис*. № 3. С. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2005_3_18 (Дата перегляду: 9.09.2019).

³⁸⁶ Глушич, А. О., Міроненко В. П. 2012. Художнє проектування та умови формування його основних засад. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. № 9. С. 14–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2012_9_5 (Дата перегляду: 9.09.2019).

³⁸⁷ Там само.

³⁸⁸ Там само.

У своїх дослідженнях Р. Матюшин акцентує увагу на важливості для розвитку творчості художника-проектанта таких аспектів, як організація виставок, створення музейних експозицій, розробка проєктів для святкового оформлення та індивідуальних фрагментів міського середовища та благоустрою³⁸⁶.

Художньо-проектна діяльність містить реалізацію різних видів навчальних проєктів. На основі аналізу праць І. Вороненка, С. Чирчика, В. Тименко узагальнено види художніх проєктів для майбутнього дизайнера³⁸⁹ (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Види художніх проєктів для майбутнього дизайнера

Параметр	Вид проєкту	Характеристика	Форма проєкту
Кількість учасників	Міні-проєкт	Виконується в межах аудиторного заняття	Залежить від виду діяльності
	Короткостроковий	Здійснюється в позааудиторний час у процесі вивчення конкретної теми	
	Довгостроковий (річні)	Виконується в позааудиторний час упродовж року і більше	
Характер взаємодії	Зі схованою координацією	Викладач – повноцінний учасник проєкту	Залежить від виду діяльності
	З відкритою координацією	Викладач організовує, координує, контролює роботу	
Збір інформації та джерела	Словесний	Анкетування та бесіди для збору інформації про об'єкт вивчення.	Відповідає дослідницькому методу
	Спостереження	Візуальне вивчення змін властивостей об'єкта	
	Збору й обробки статистичних даних	Текстовий аналіз тексту з метою отримання об'єктивних характеристик та інтерпретація його змісту.	
	Експериментальний	Виконання навчально-художнього експерименту	

³⁸⁹ Вороненко, Т. І. 2014. Використання CONCEPT MAPS для екологізації хімії: зб. матер. Всеукраїнської наук.-прак. Інтернет-конф. «Підготовка майбутнього вчителя хімії до впровадження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти» / за заг. ред. О. А. Блажка. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД». С. 113–116.

Продовження таблиці 2.2

Ціль проекту.	Навчальний	Виконується впродовж тривалого періоду	Залежить від виду діяльності
	Контролюючий	Реалізується в ході поточного та підсумкового контролю	Різноманітні завдання
Структура (кількість етапів)	Триетапні	Складаються з етапів: підготовчого, виконавчого, презентаційного	Залежить від виду діяльності
	П'ятиетапні	Етапи проекту: підготовка (концепція), планування, упровадження, контроль і корекція, завершення.	
Сфера змісту	Монопроекти	Реалізуються в межах одного навчального предмета	Залежить від виду діяльності
	Міжпредметні проекти	Позааудиторні етапи під керівництвом фахівців з різних галузей.	

При створенні власного продукту дизайнер проходить певні стадії робочого процесу. Всі ці стадії можемо описати на прикладі художньо-проектної діяльності.

Художньо-проектна діяльність має велике значення для формування творчої особистості. Л. Хоменко зазначає, що для досягнення позитивного результату майбутньому дизайнеру необхідно визначити певну структуру, вимоги та напрям руху діяльності. Дослідницею були визначені основні етапи художнього проектування для майбутнього дизайнера³⁹⁰.

Дослідниця Л. Хоменко пропонує такі етапи художньо-проектної діяльності:

1. Організаційно-підготовчий – знаходження та визначення проблеми. Збір та аналіз інформації, що стосується об'єкта проекту. Генерація ідей та варіантів у формі графічних замальовок або рефератів. Визначення параметрів та графічних вимог.

2. Конструкторський – підбір оптимального рішення для вирішення проблеми та обґрунтування його вибору. Розробка плану дій. Створення прототипу. Створення детального креслення для виготовлення. Вибір відповідних матеріалів. Вибір необхідного інструментарію та устаткування.

³⁹⁰ Хоменко, Л. М. 2016. *Основи проектування і моделювання: навчально-методичний посібник* / уклад. Л. М. Хоменко. Умань: ФОП Жовтий О. О. 125 с.

Економічна та екологічна обґрунтованість. Проведення невеликих маркетингових досліджень.

3. Завершальний – організація робочого середовища. Виконання технологічних процесів, передбачених у плані. Самоконтроль власної продуктивності. Оцінка якості виконаних завдань.

4. Технологічний – корекція виробу відповідно до плану. Проведення випробувань проекту. Підготовка текстової частини проекту. Оцінка проекту. Розробка презентації проекту. Захист проекту.

Отже, ми бачимо, що для виконання художньо-проектної діяльності майбутньому дизайнеру необхідно мати досить широке коло знань та інтересів з обов'язкових та вибіркових дисциплін для позитивної реалізації проекту.

С. Оборська³⁹¹ розглядає художньо-проектну діяльність як процес, що складається з поняття образу, функції, морфології, технологічної форми, естетичної цінності та інші аспекти.

Ця діяльність взаємодіє із сучасним художнім мисленням і виступає як невід'ємна частина системи духовної культури. Проектна культура діє на різні сфери знань, мистецтва та психології людини, впливаючи на її ставлення до соціального та предметного середовища. Шляхом використання творчості формується сприйняття образу світу через призму проектування, що виникає внаслідок людської діяльності.

Художньо-проектна діяльність майбутнього дизайнера є важливим фактором розвитку й формування його творчих здібностей. Ця діяльність дозволяє майбутньому дизайнеру виявляти свою креативність та експериментувати з новими ідеями та концепціями. Під час художньо-проектної діяльності дизайнер отримує можливість розширювати свій естетичний спектр та розвивати навички розуміння кольору, форми, композиції та матеріалів. Взаємодія з різними проектами сприяє розумінню потреб і смаків різних аудиторій, а також розвиває вміння працювати в команді та забезпечує досвід реалізації своїх ідей. Отже, художньо-проектна діяльність майбутнього

³⁹¹ Оборська, С. В. 2011. Дизайн і проектно-художня творчість: категорії дослідження: Зб.наук. праць, *Вісник*. Вип. 24 Серія «Мистецтвознавство». Київ : КНУКІМ. С. 145–152.

дизайнера не лише розширює його творчий потенціал, але й сприяє формуванню його професійної компетентності та творчих здібностей.

Художньо-проектна діяльність майбутнього дизайнера впливає на формування його творчих здібностей. Практичне занурення в процес створення проєктів сприяє розвитку креативності та спонтанності дизайнера, а також його здатності до генерації нових ідей. Художньо-проектна діяльність вимагає пошуку нестандартних рішень та експериментування з різними концепціями, що сприяє вдосконаленню технічних навичок та естетичного сприйняття. Крім того, взаємодія з різноманітними проєктами сприяє розширенню кругозору дизайнера, збагачує його знаннями про різні галузі та стилі, що дозволяє створювати більш оригінальні та інноваційні рішення. Заохочення до творчості й самовираження під час художньо-проектної діяльності позитивно впливає на розвиток особистісних якостей дизайнера, таких як самодисципліна, упевненість у власних здібностях. Загалом, художньо-проектна діяльність сприяє глибшому розумінню дизайнером своєї творчої ідентичності та вдосконаленню його професійних навичок, що робить його більш конкурентоспроможним у своїй галузі.

Пропонуємо виділити такі структурні одиниці формування творчих здібностей майбутнього дизайнера засобами художньо-проектної діяльності (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Структурні одиниці формування творчих здібностей майбутнього дизайнера засобами художньо-проектної діяльності

Характерні особливості виду (сфери)	Види художньо-проектної діяльності			
	графічний дизайн	промисловий дизайн	архітектурний дизайн	дизайн середовища
Суб'єкт проєктування	Художник-графік (графічний дизайн)	Художник-конструктор (промисловий дизайн, дизайн одягу, дизайн засобів)	Архітектор (архітектура)	Архітектор-дизайнер (дизайн архітектурного середовища)

Продовження таблиці 2.3

Об'єкт проектування	Книжкова графіка, візуальні комунікації, фірмовий стиль	Машини, прилади, побутове обладнання, меблі, одяг і т.д.	Планування і забудова населених місць, будівлі і споруди	Предметно-просторові комплекси середовища незаселеного, інтер'єри і відкриті міські простори
Форми обслуговування	Проблеми спілкування, орієнтації, естетичного стану середовища	Обладнання й оснащення промисловості, транспорту, науки, культурно-побутового сектора	Просторова організація міста і житлових, виробничих і рекреаційних процесів життєдіяльності	Комплексне забезпечення умов функціонування, житлових, виробничих, суспільних і міських об'єктів і систем
Орієнтири творчості	Унікальні рядові і «типові» розробки	Типологічно виправдані індивідуальні і тиражовані рішення	Ініційовані функціональні імімі завданнями і контекстом індивідуальні й типові об'єкти	Синтез індивідуальних і типових просторових, речових і декоративних структур, що визначають характер середовища
Морфологічний тип «носія» об'єкта проектування	Площина	Об'єми і їх візуально-пластичне трактування	«Просторовий» каркас середовища, його обробка	Багаторівнева система об'ємних (предметних), просторових і площинних компонентів

Також для майбутнього дизайнера важливе значення має застосування художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін з дизайну.

Художньо-проектна діяльність має велике значення в підготовці майбутнього дизайнера, що можемо підтвердити експериментальними даними.

Отже, у дизайн-сфері недостатньо володіти лише відомими методами та прийомами роботи, немає точних правил створення якісного продукту. Такий продукт створюється за допомогою сукупності знань із професійних предметів, вузькоспеціалізованих умінь та навичок. Оскільки дизайн-сфера – це галузь, яка тісно пов'язана з процесами та виконанням проєктів необхідно виокремити та більш детально розповісти про художньо-проектну діяльність.

Так у сфері дизайну проектування є процесом, який спрямований на оптимізацію функціональних аспектів людської діяльності та підвищення естетичного рівня виробів та їх складових. В галузі дизайну предметом проектування є структура та якість форми як окремих елементів, так і загального предметного середовища. Водночас, методичне підґрунтя проектування включає інструменти моделювання об'єкта та набір правил, які визначають послідовність і зміст етапів формування цього об'єкта.

Науковець Л. Хоружа³⁹² визначає проектну діяльність як метод розвитку творчості та самостійності, спрямований на трансформацію світу відповідно до ідеальних та реальних концепцій через творчі креативні процеси та операції, що призводять до створення конкретного продукту – проекту.

Проектна діяльність поєднує в собі послідовні етапи, які характеризуються науковим підходом до розв'язання проблеми. Цей процес складається з постановки проблеми, формування гіпотези, складання плану реалізації проекту, самої реалізації, аналізу отриманих результатів та можливостей їх упровадження, а також захисту проекту.

Активна участь у художньо-проектній діяльності впливає на розвиток естетичних смаків, ідеалів, почуттів і естетичної культури майбутніх дизайнерів під час навчання. Це готує їх до здатності забезпечувати ефективне навчання, виховання та формування творчих здібностей шляхом упровадження естетичних аспектів у навчальний процес.

2.2. Критерії, показники та рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності

Відомо, що для досягнення позитивного результату у будь якій діяльності важливим аспектом є умови, в яких відбувається та чи інша дія. Навчально-виховний процес не є винятком. При аналізі теоретичних та наукових джерел ми дійшли висновку, що для розвитку творчих здібностей майбутнього

³⁹² Хоружа, Л. 2006. Проектна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*. № 4. С. 11–15.

дизайнера засобами художньо-проектної діяльності необхідна наявність певних педагогічних умов.

На основі аналізу теоретичної літератури та практики можна прийти до висновку, що поняття «умова» може трактуватися окремими науковцями по-різному.

У новому тлумачному словнику української мови можемо прочитати таке визначення: «**умова** – це невід’ємний фактор, що дозволяє здійснити, створити або сприяє чому-небудь, роблячи це можливим або сприятливим»³⁹³.

Підтримуємо думку З. Бакума, що вибір педагогічних умов має лише частковий вплив на успішність розвитку досліджуваної компетентності внаслідок їх випадковості. Це вимагає створення гнучкого набору умов. Оскільки багато факторів впливають на вибір педагогічних умов, є необхідність встановлення конкретних критеріїв до них. Ці умови повинні спрямовуватися на формування позитивної мотивації здобувачів і приносити задоволення від результатів творчої діяльності. Крім того, вони повинні сприяти особистісному розвитку та творчим здібностям здобувачів і сприяти професійному росту викладачів³⁹⁴.

Цікавим є погляд А. Руденченко, яка стверджує, що ключовою умовою успішної діяльності фахівців у галузі мистецтва є сформована художня культура. Ця культура поєднує здатність до емоційного сприйняття навколишнього середовища, аналіз і синтез, культуру праці, знання про культуру інших народів і націй на різних етапах суспільного розвитку, а також уміння самореалізуватися й саморозвиватися в декоративно-прикладному та образотворчому мистецтві³⁹⁵.

На основі наукової літератури, пілотного опитування майбутніх дизайнерів (386 особи), викладачів (20 осіб) (дод. А6) було виокремлено педагогічні умови, що отримали не менш 75% позитивних відгуків, а саме:

³⁹³ *Новий тлумачний словник української мови: у 4 т.* 1999. Київ.: Аконіт. Т. 2. 910 с.

³⁹⁴ Бакум, З. П., Саприкіна, Л. В. 2014. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів одягу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. № 1. С. 44–49.

³⁹⁵ Руденченко, А. А. 2016. *Розвиток обдарованості студентів вищих навчальних закладів засобами етнодизайну: теорія і практика*: монографія. Київ: Видавництво НПУ ім. Драгоманова. 334 с.

створення стимулювального навчального середовища під час виконання художньо-проектної діяльності; застосування методів проблемного навчання для активізації та мотивації творчої діяльності майбутнього дизайнера; колаборація, спрямована на співпрацю та обмін ідеями для організації процесу творчості; забезпечення міждисциплінарного підходу при вивченні фахових дисциплін.

Проаналізуємо їх детальніше.

Створення стимулювального навчального середовища під час виконання художньо-проектної діяльності: Для розвитку творчих здібностей важливо створити стимулювальне середовище, яке сприяє вільному вираженню ідей та експериментуванню. Воно може містити різноманітні матеріали, інструменти, технології та можливості для самовираження. Також важливо підтримувати атмосферу відкритості, допускаючи помилки як частину процесу творчого розвитку.

Основні принципи стимулювального навчання включають:

1. Відкритість і відкритий доступ до інформації. Здобувачам варто мати можливість здобувати інформацію з різних джерел, використовувати актуальні технології та ресурси. Доступ до бібліотек, медіатек, онлайн-джерел, програмного забезпечення та інших матеріалів дозволяє майбутнім дизайнерам розширювати свої знання та навички.

2. Підтримка та співпраця. Педагоги мають активно підтримувати майбутнього дизайнера в їхньому творчому процесі, сприяти їхньому розвитку і самовираженню. Створення колаборативних груп, робота в команді та взаємний обмін думками та ідеями стимулюють творчість і розвиток новаторського мислення.

3. Створення інтерактивних завдань. Педагоги повинні пропонувати майбутнім дизайнерам цікаві завдання, які стимулюють творче мислення. Це можуть бути проекти, проблемні ситуації, кейси або інші завдання, що вимагають від майбутніх дизайнерів застосування своїх знань, умінь і креативності для розробки нових ідей та рішень.

4. Підтримка самостійності й самодисципліни: Важливо надавати майбутнім дизайнерам можливість самостійно обирати напрямок свого розвитку, встановлювати особисті цілі та планувати свою роботу. Педагоги можуть надавати підтримку і поради, але водночас спонукати майбутніх дизайнерів до самостійного дослідження, експериментування та самоорганізації.

5. Позитивне оцінювання і зворотний зв'язок. Педагоги повинні виявляти зацікавленість і позитивне ставлення до творчих зусиль майбутніх дизайнерів. Підтримка, похвала та конструктивний зворотний зв'язок спонукають майбутніх дизайнерів до подальшого розвитку та покращення своїх навичок. Крім того, важливо допомагати майбутнім дизайнерам виявляти й аналізувати свої помилки, адаптувати свої рішення та знайти нові шляхи розвитку.

Стимулювальне навчальне середовище підтримує творчий потенціал здобувачів і надає їм можливість розкрити свої здібності в галузі дизайну. Ця умова сприяє активному навчанню, самовизначенню і розвитку, що веде до формування творчих здібностей майбутнього дизайнера.

Застосування методів проблемного навчання для активізації та мотивації творчої діяльності майбутнього дизайнера. Важливим аспектом формування творчих здібностей є навчання, спрямоване на вирішення реальних проблем. Це включає постановку завдань, які вимагають від майбутніх дизайнерів аналізу, критичного мислення, генерації нових ідей та пошуку нестандартних рішень. Шляхом вирішення складних завдань, майбутні дизайнери розвивають свою творчість, відкривають нові можливості та розширюють свої знання та навички.

Основні аспекти проблемного навчання передбачають:

1. Постановку проблеми. Педагоги створюють ситуації, завдання або проєкти, які потребують творчого мислення та пошуку інноваційних рішень. Ці проблеми можуть бути пов'язані з реальними викликами у галузі дизайну або сценаріями, що моделюють реальні ситуації.

2. Активну участь майбутніх дизайнерів. Здобувачі залучаються до активного пошуку рішень, досліджень, дебатів і спільної роботи над вирішенням проблеми. Це включає аналіз, критичне мислення, творчий експеримент та здатність до співпраці з іншими.

3. Розвиток креативних навичок. Проблемне навчання сприяє розвитку креативних навичок здобувачів, таких як генерація нових ідей, деконструкція проблеми, виявлення альтернативних підходів і здатність до інноваційного мислення.

4. Практичне застосування знань. Проблемне навчання надає можливість майбутнім дизайнерам застосовувати свої знання та навички в реальних ситуаціях. Це допомагає здобувачам зрозуміти, як їхні знання можуть бути використані для вирішення практичних завдань і проблем у галузі дизайну.

Проблемне навчання стимулює активний підхід до навчання та розвитку творчих здібностей майбутнього дизайнера. Ця умова сприяє розвитку критичного мислення, проблемного пошуку, творчості та самостійності учнів. Проблемне навчання дає майбутнім дизайнерам можливість вирішувати реальні проблеми, що відбуваються в галузі дизайну, що розвиває їхні навички аналізу, критичного мислення, пошуку альтернативних рішень і комунікативних навичок. Ця педагогічна умова сприяє розкриттю творчого потенціалу майбутніх дизайнерів і готує їх до успішної роботи в галузі дизайну, де вимагається інноваційний підхід та здатність до розв'язання складних завдань.

Колаборація, спрямована на співпрацю та обмін ідеями для організації процесу творчості. Формування творчих здібностей відбувається через колаборацію та обмін ідеями з іншими здобувачами та фахівцями у сфері дизайну. Групова робота та проектна діяльність дозволяють спільно розв'язувати завдання, обмінюватись ідеями, надавати зворотний зв'язок та вчитися один від одного. Цей процес сприяє розширенню горизонтів та стимулює творчий потенціал учасників.

Основні аспекти цієї умови передбачають:

1. Групову роботу. Майбутні дизайнери спільно працюють над проєктами, завданнями або проблемами. Це сприяє взаємодії, обміну ідеями та колективному розв'язанню завдань. Групова робота дозволяє здобувачам вчитися один від одного, ділитися своїми знаннями та досвідом, а також розвивати навички співпраці та комунікації.

2. Взаємне навчання. Колаборація стимулює взаємне навчання, де майбутні дизайнери вчать один від одного шляхом обміну знаннями, поглядами та ідеями. Вони можуть ділитися своїми підходами, дослідженнями та критичним аналізом, що сприяє розширенню кругозору і розвитку творчих підходів.

3. Спільні проєкти. Майбутні дизайнери можуть спільно працювати над проєктами або завданнями, де кожен робить свій внесок і спільно розв'язує проблеми. Це сприяє взаємному навчанню, інтерактивному обміну ідеями, стимулює творчість та спонукає до знаходження інноваційних рішень.

4. Використання технологій. Сучасні технології, такі як спільні онлайн-платформи, форуми, мережеві інструменти тощо, дозволяють здобувачам спілкуватися, обмінюватися ідеями та працювати разом незалежно від місця розташування.

Такі технології допомагають забезпечити колаборацію та обмін ідеями навіть на відстані, сприяють ефективній комунікації та спільній роботі між майбутніми дизайнерами. Вони спонукають до активного обговорення, взаємного зворотнього зв'язку, спільного редагування та розвитку ідей.

Колаборація та обмін ідеями стимулюють творчі здібності майбутнього дизайнера, оскільки вони надають можливість учитися через взаємодію з різними поглядами, досвідом та підходами. Ця умова сприяє розвитку креативності, сприйняття альтернативних поглядів, здатності до комунікації та спільної роботи. Колаборація також може виявитися цінним джерелом натхнення та підтримки для майбутніх дизайнерів, допомагаючи їм розкрити свій потенціал та зростати як творчі особистості.

Забезпечення міждисциплінарного підходу при вивченні фахових дисциплін. Розуміння того, що дизайн тісно пов'язаний з іншими галузями, є важливим для майбутнього дизайнера. Педагогічний процес має сприяти формуванню широкого загального культурного багажу, а також розвивати здатність до інтеграції знань і підходів з інших галузей, таких як психологія, соціологія, технології, економіка та фахові дисципліни тощо. Взаємодія з представниками інших дисциплін, проведення спільних проєктів і завдань сприятимуть розширенню кругозору та розвитку творчих здібностей здобувача.

Основні аспекти цієї умови передбачають:

1. Поєднання різних дисциплін. У міждисциплінарному підході фахівці отримують можливість вивчати не лише дизайн, але й інші дисципліни, такі як психологія, соціологія, технології, мистецтво тощо. Це дозволяє їм розширити свій художньо-естетичний спектр, розуміти вплив різних факторів на дизайн та використовувати інноваційні підходи у своїй творчій роботі.

2. Інтеграцію знань і методів. Міждисциплінарний підхід передбачає поєднання знань і методів з різних галузей, що допомагає фахівцям розглядати проблеми та завдання з різних перспектив. Це сприяє розширенню їхнього розуміння дизайну, розвитку креативного мислення та здатності до інтеграції різних ідей та підходів у своїх проєктах.

3. Сприяння інноваціям. Міждисциплінарний підхід стимулює здобувачів до новаторського мислення та пошуку нестандартних рішень. Вони мають змогу використовувати знання і підходи з різних дисциплін для створення інноваційних дизайнів, що сприяє їхньому професійному зростанню та конкурентоспроможності.

4. Розвиток трансдисциплінарних знань. Міждисциплінарний підхід також сприяє розвитку трансдисциплінарних знань, які виходять за межі окремих дисциплін. Здобувачі набувають знань, які необхідні для розуміння і вирішення складних проблем у галузі дизайну, поєднуючи підходи з різних дисциплін. Це дозволяє їм розглядати дизайн як комплексну систему і розв'язувати проблеми з урахуванням багатьох аспектів.

Міждисциплінарний підхід є важливою педагогічною умовою для формування творчих здібностей майбутнього дизайнера. Він сприяє розширенню знань і розумінню здобувачів, розвитку креативного мислення та здатності до інноваційного підходу до дизайну. Крім того, міждисциплінарний підхід сприяє формуванню гнучкості мислення та здатності адаптуватися до нових викликів і змін у галузі дизайну.

Важливість наукового обґрунтування процесу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі фахової підготовки майбутніх дизайнерів зумовлена неналежним рівнем підготовки дизайнерів і розкриття їхнього творчого потенціалу в освітньому процесі закладів вищої освіти. На сучасному етапі навчання майбутніх дизайнерів постає суперечність між освітянами, які навчають, керуючись кейсами сучасних програм, посібників, планів, рекомендацій, розроблених і впроваджених спецкурсів та факультативів, і невисокими позитивними зрушеннями в підвищенні формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Відповідно, стає нагальною проблематика покращення та поглиблення практичної підготовки майбутніх дизайнерів як важливого аспекта, який активно впливає на модернізування та відшліфовування навчального процесу. Для висвітлення та розширення вищезгаданої проблеми в контексті наукового виміру, постала необхідність розробки та проведення експериментальних досліджень, кінцевим результатом яких мала стати комплексна програма їх реалізації.

Спираючись на все вищесказане, можемо виокремити критерії, рівні та показники сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Критерій (від грец. *critērion* – ознака, мірило) – способи класифікації, оцінки та визначення якості психічних явищ, дій або діяльності, особливо під

час їх формалізації. Вони розкривають закономірності та характеристики формування професійних знань у майбутніх фахівців³⁹⁶.

Ми пропонуємо такі критерії сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності: мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий, оцінювально-результативний критерій.

Опишемо основні характеристики критеріїв.

Мотиваційно-ціннісний критерій передбачає:

1. *Стимулювання мотивації.* Важливо створити середовище, що сприяє розвитку і підтримці мотивації дизайнера. Це досягається через надання можливостей для самореалізації, поставлення цілей, які відповідають мотиваційним факторам дизайнера, а також надання зворотного зв'язку та визнання його досягнень.

2. *Розвиток ціннісних орієнтацій.* Підготовка майбутнього дизайнера повинна сприяти формуванню його цінностей та етичних принципів. Це може включати навчання відповідального дизайну, стимулювання екологічної та соціальної свідомості, а також розвиток етичних принципів у виконанні професійних обов'язків.

3. *Урахування індивідуальних потреб* Підготовка майбутнього дизайнера повинна враховувати його індивідуальні потреби й пріоритети. Це може означати надання можливостей для спеціалізації в конкретних галузях дизайну, підтримку особистого розвитку та реалізації індивідуальних проєктів.

4. *Підтримка творчого середовища.* Важливо створити та підтримувати творче середовище, що сприяє розвитку інноваційного мислення та творчих здібностей майбутнього дизайнера. Це може означати надання доступу до відповідних ресурсів, таких як сучасне обладнання, програмне забезпечення, бібліотеки зразків і джерел натхнення. Також можна стимулювати співпрацю та обмін ідеями з іншими дизайнерами та фахівцями із суміжних галузей, що сприяє створенню інноваційних та цікавих проєктів.

³⁹⁶ Лемешук, М. А. 2017. Педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах: монографія. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «ВІЗАВІ». 175 с.

5. *Розвиток професійних навичок.* Критерій мотиваційно-ціннісного підходу включає також розвиток професійних навичок та компетенцій майбутнього дизайнера. Це може бути навчання технічних навичок, креативного мислення, аналітичних і комунікаційних умінь, а також керування проєктами. Розвиток цих навичок допомагає дизайнерам ефективно впроваджувати свої мотивації та цінності в реальну практику.

6. *Оцінка результатів.* Мотиваційно-ціннісний критерій передбачає оцінку результатів роботи дизайнера з урахуванням його мотиваційних факторів і цінностей. Це дозволяє оцінити ефективність дизайнерських рішень і їх відповідність визначеним цілям та цінностям. Отримані результати можуть використовуватися для подальшого розвитку дизайнера та вдосконалення процесу навчання.

Використання мотиваційно-ціннісного критерію при підготовці майбутнього дизайнера допомагає створити сприятливе середовище для його професійного розвитку, стимулює мотивацію та задоволення від роботи, а також сприяє формуванню дизайнерів з унікальними цінностями та творчим потенціалом.

Основні характеристики **креативного критерію** при підготовці майбутнього дизайнера містять такі аспекти:

1. *Стимулювання творчого мислення.* Креативний критерій сприяє розвитку творчого мислення в майбутнього дизайнера. Це означає навчання інноваційним підходам, розширення меж традиційного мислення та пошук нових ідей і рішень. Важливо розвивати в дизайнера здатність дивитися на проблеми та завдання з різних перспектив і знаходити нестандартні рішення. Це включає генерацію нових ідей, пошук альтернативних підходів і впровадження новаторських концепцій у дизайн. Важливо навчити дизайнера дивитися за межі стандартних рішень і шукати непередбачувані, прогресивні шляхи розвитку. Креативний критерій передбачає поставлення завдань, які стимулюють творчість і дозволяють майбутньому дизайнеру виявити свій потенціал. Це можуть бути проєкти з реальними проблемами або вигадані

ситуації, що вимагають нестандартного підходу. Важливо, щоб завдання були цікавими та викликали бажання експериментувати та шукати нові рішення.

2. *Експериментація і ризик.* Креативність вимагає готовності до експериментів та взяття на себе ризику. Підготовка майбутнього дизайнера повинна сприяти його здатності випробовувати нові ідеї, концепції та методи, навіть якщо це пов'язано з невизначеністю і можливими невдачами. Важливо навчити дизайнера бачити невдачі як частину процесу творчого розвитку і використовувати їх як можливість для вдосконалення. Креативний критерій сприяє експериментуванню з різними матеріалами, технологіями та процесами. Майбутнім дизайнерам варто мати можливість досліджувати та випробовувати нові матеріали, виготовлювати прототипи, використовувати цифрові технології та інші інструменти для реалізації своїх ідей. Це допомагає розширювати їхні можливості та забезпечує інноваційність у дизайні.

3. *Гнучкість і адаптивність.* Креативність потребує гнучкості й адаптивності, оскільки дизайнер зазвичай працює зі змінними вимогами, обмеженнями й контекстом. Важливо навчити майбутнього дизайнера пристосовуватися до нових умов, швидко реагувати на зміни та знаходити творчі рішення, навіть в непередбачуваних ситуаціях. Дизайнер повинен бути здатним критично аналізувати свою роботу, навколишній світ і дизайн-тренди, щоб приймати обґрунтовані рішення й створювати якісні дизайни. Критичне мислення допомагає дизайнеру зрозуміти сильний та слабкий бік своїх проєктів і постійно покращуватися.

4. *Системне мислення.* Креативний критерій спонукає майбутнього дизайнера до системного мислення. Це означає здатність розуміти взаємозв'язки і вплив різних факторів на дизайн і його споживачів. Важливо навчити дизайнера досліджувати, аналізувати та розуміти контекст своєї роботи, включаючи соціокультурні, економічні та екологічні аспекти. Системне мислення допомагає дизайнеру зрозуміти ширший вплив своєї роботи і розробляти комплексні та збалансовані рішення.

5. *Постійне навчання й саморозвиток.* Креативний критерій передбачає постійне навчання і саморозвиток майбутнього дизайнера. Швидкий технологічний розвиток і зміна трендів у дизайні вимагають від дизайнерів слідкувати за останніми інноваціями й уміти адаптуватися до нових викликів. Навчання новим методам, технологіям та трендам у дизайні, а також володіння навичками самоосвіти допоможуть майбутньому дизайнеру залишатися креативним і конкурентоспроможним.

6. *Комунікаційні навички.* Креативний критерій включає розвиток комунікаційних навичок майбутнього дизайнера. Добре розуміння і вміння передати свої ідеї, концепції та візію через комунікацію є важливим аспектом професійного дизайну. Дизайнер повинен уміти ефективно спілкуватися із замовниками, командою та іншими зацікавленими особами, щоб успішно реалізувати свої проекти. В багатьох проектах дизайнер працює у команді з іншими фахівцями, такими як розробники, маркетологи, інженери та інші. Вміння ефективно спілкуватися, слухати інших, розподіляти завдання та спільно працювати над проектами є важливими для успішної реалізації дизайну.

7. *Емоційний інтелект.* Креативний критерій сприяє розвитку емоційного інтелекту майбутнього дизайнера. Емоційний інтелект поєднує здатність розуміти, виявляти й контролювати власні емоції, а також емоції інших людей. У дизайні це важливо, оскільки дизайнер створює продукти та досвід, які впливають на емоційний стан користувачів. Розвиток емоційної інтелігенції допомагає створювати більш значущі та інтуїтивно зрозумілі дизайни.

Візуально-творчий критерій у підготовці майбутнього дизайнера враховує специфіку його обраної галузі або спеціалізації в дизайні. Основні характеристики цього критерію такі:

1. *Глибокі знання спеціальних фахових напрямів.* Візуально-творчий критерій передбачає поглиблене вивчення обраної галузі дизайну (Знання і вміння працювати з програмами для графічного дизайну, такими як Adobe

Photoshop, Adobe Illustrator, Adobe InDesign та інші. Майбутній дизайнер отримує спеціалізовані знання, пов'язані з його обраними галузями, такими як веб-дизайн, графічний дизайн, промисловий дизайн тощо. Важливо оволодіти концептуальними, технічними та практичними аспектами дизайну в контексті обраної спеціалізації.

2. *Спеціалізовані навички.* Візуально-творчий критерій передбачає розвиток спеціалізованих навичок, які необхідні для роботи в обраній галузі. Це можуть бути навички використання конкретного дизайн-софту, технічні навички роботи з матеріалами, розуміння особливостей та потреб цільової аудиторії тощо. Спеціалізовані навички допомагають майбутньому дизайнеру ефективно працювати у своїй галузі та вирішувати специфічні завдання. Кожна галузь дизайну має свої особливості й вимоги. Наприклад, у модному дизайні важливим є розуміння тенденцій моди, використання тканин та конструкцій. У геймдизайні цінними є навички створення персонажів, розробка ігрових інтерфейсів та геймплею. Майбутній дизайнер повинен вивчати специфіку своєї галузі та адаптувати свої навички та знання відповідно до неї. В окремих спеціалізаціях дизайну, таких як графічний дизайн або упаковка, важливим є розуміння процесів брендування та маркетингу. Майбутній дизайнер повинен бути знайомий з основними принципами створення бренду, розуміти важливість візуальної комунікації та здатний розробляти дизайн, який відображає цінності та ідентичність бренду. В деяких спеціалізаціях дизайну, таких як промисловий дизайн або архітектурний дизайн, важливим є розуміння різних матеріалів, їх характеристик і можливостей. Майбутній дизайнер повинен мати знання про властивості матеріалів, їх технічні особливості та способи використання в дизайні. У деяких галузях дизайну, таких як веб-дизайн або інтерактивний дизайн, важливим є розуміння технологічних інновацій і їх впливу на дизайнерські процеси. Майбутній дизайнер повинен бути ознайомлений з останніми технологічними розробками, такими як штучний інтелект, віртуальна реальність, аугментована реальність тощо, і знати, як їх

впроваджувати у свої проєкти для досягнення більшої ефективності та інноваційності.

3. *Дослідницький підхід.* Візуально-творчий критерій сприяє розвитку дослідницького підходу до дизайну. Майбутній дизайнер повинен бути здатним вивчати та аналізувати тренди, ринок, потреби користувачів і конкурентів у своїй обраній галузі. Важливо проводити дослідження, збирати інформацію та використовувати їх для розробки інноваційних і ефективних дизайн-рішень. Дослідницький підхід дозволяє майбутньому дизайнеру розуміти останні тенденції і забезпечує високу якість його роботи.

4. *Кросфункціональність.* Візуально-творчий критерій сприяє розвитку кросфункціональних навичок у майбутнього дизайнера. Це означає, що дизайнер повинен бути здатним співпрацювати з іншими фахівцями і використовувати їхні знання та підходи для досягнення більш комплексних дизайн-рішень. Кросфункціональність дозволяє об'єднувати різні аспекти й елементи дизайну з інших галузей, що призводить до створення інноваційних та унікальних проєктів.

Оцінювально-результативний критерій є важливою складовою підготовки майбутнього дизайнера й спрямований на оцінку його роботи та досягнень у процесі навчання. Цей критерій базується на оцінці результатів дизайнерських проєктів та досягнень у виконанні поставлених завдань. Основні характеристики оцінювально-результативного критерію:

1. *Якість роботи.* Ця характеристика оцінює рівень виконання дизайнерських проєктів та їх якість. Майбутній дизайнер повинен продемонструвати вміння створювати професійні, естетичні та функціональні дизайн-рішення. Якість роботи оцінюється з урахуванням таких факторів, як технічна вправність, творчість, дослідницький підхід та здатність втілювати задуми в реальні проєкти.

2. *Інноваційність.* Ця характеристика відображає здатність майбутнього дизайнера до новаторства та використання оригінальних ідей. В оцінці враховується здатність до творчого мислення, пошуку нестандартних

рішень та внесення нововведень у дизайн-проекти. Інноваційність є важливим аспектом для успіху в сучасному конкурентному середовищі дизайну.

3. *Виконання завдань.* Ця характеристика відображає здатність майбутнього дизайнера ефективно виконувати поставлені завдання. Дизайнер повинен бути здатним розуміти вимоги проєкту, виявляти гнучкість у роботі, дотримуватися встановлених строків і досягати поставлених цілей. Виконання завдань оцінюється з урахуванням точності, повноти та відповідності вимогам, поставленим перед дизайнером.

4. *Аналітичність і проблемне мислення.* Ця характеристика відображає здатність майбутнього дизайнера аналізувати проблеми, виявляти потреби та шукати оптимальні рішення. Дизайнер повинен мати здатність аналізувати ринок, цільову аудиторію, конкурентів та інші фактори, що впливають на дизайн-проект. Аналітичність та проблемне мислення допомагають створювати дизайн-рішення, які відповідають потребам та вимогам користувачів.

5. *Самооцінка та самокритичність.* Ця характеристика відображає здатність майбутнього дизайнера об'єктивно оцінювати свою роботу, виявляти сильні та слабкі позиції та працювати над своїм професійним розвитком. Дизайнер повинен бути відкритим до зворотного зв'язку, готовим до вдосконалення та самовдосконалення.

Оцінювально-результативний критерій допомагає майбутньому дизайнеру отримувати об'єктивну оцінку своєї праці та прогресу в процесі навчання. Він сприяє встановленню стандартів якості й досягненню поставлених цілей.

Пропонуємо такі критерії та показники сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів (табл. 2.4).

Критерії та показники сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності
(розроблено автором)

Критерії	Показники
Мотиваційно-ціннісний критерій	<ul style="list-style-type: none"> - існування мотивації, цілей, ідеалів та цінностей у майбутнього дизайнера; - бажання розвитку у вибраній професії в майбутньому; - усвідомлення майбутніми дизайнерами потреби у формуванні власних творчих здібностей; - усвідомлення цінності творчих здібностей для професійної діяльності; - бажання впроваджувати концепції дизайн-інновацій у професійній роботі за допомогою методів проектування; - необхідність розвитку знань, умінь, навичок і отримання практичного досвіду для успішної професійної діяльності в майбутньому дизайнера.
Креативний критерій	<ul style="list-style-type: none"> - здатність до нестандартного творчого мислення та генерації ідей; - швидкість виконання завдання; - експериментація та ризик; - гнучкість і адаптивність; - здатність до розширення простої ідеї; - системне мислення; - постійне навчання та саморозвиток; - емоційна інтелігенція
Візуально-творчий критерій	<ul style="list-style-type: none"> - наявність уміння маніпулювати уявними просторовими образами; - наявність здатності значний час зберігати зорову інформацію; - розвинутість сенсомоторної чіткості руки та зорових аналізаторів; - відчуття пропорцій і балансу; - спостережливість; - емпатичність
Оцінювально-результативний критерій	<ul style="list-style-type: none"> - сформованість умінь здійснювати адекватну самооцінку здобувачами власного рівня розвиненості творчих здібностей; - наявність умінь здійснювати самоосвітню роботу в напрямі розширення розвитку творчих здібностей; - уміння та навички самоаналізу власної креативної діяльності; - уміння самоорганізації та самореалізації

Враховуючи вказані критерії, доцільно визначити конкретні характеристики рівня розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час вивчення професійних дисциплін.

У науковій літературі термін «рівень» визначається як міра якості або здатність суб'єкта, що вимірюється за допомогою набору об'єктивних факторів, таких як критерії та показники. Це дозволяє комплексно оцінити певне

педагогічне явище та обґрунтувати рівень розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів³⁹⁷. В педагогічній теорії «рівень» тлумачиться як конкретний, стійкий стан матеріальних систем; це відношення між «вищими» і «нижчими» ступенями розвитку структур об'єктів або процесів.³⁹⁸

У сфері педагогічних досліджень розрізняють кілька рівнів діяльності: *інтуїтивний* (здобувачі вирішують завдання за допомогою внутрішнього відчуття та вмінь), *реконструктивний* (здобувачі діють у межах інструкцій і правил), *репродуктивно-творчий* (здобувачі виконують типові завдання, але в складних ситуаціях мають труднощі з орієнтацією), *творчо-реконструктивний* (здобувачі успішно вирішують завдання, але їхні дії не відрізняються оригінальністю та здатністю до прогнозування) і *творчий* рівень (здобувачі пропонують оригінальні методи вирішення завдань, виявляючи здатність до пошуку нових способів і прийомів)³⁹⁹.

Тому виокремлюємо три рівні розвитку творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін засобами художньо-проектної діяльності, кожний з яких взаємодіє з попереднім і наступним: *репродуктивний*, *реконструктивний*, *творчий*.

До *репродуктивного (низького)* рівня відносимо здобувачів, яким властиві епізодична мотивація, низький інтерес та небажання розвитку в професійній сфері, слабе розуміння необхідності розвитку творчих здібностей, відсутність або часткова відсутність бажання здобуття фахових знань, художніх та мистецьких умінь та навичок; демонструють середню активність та самостійність; основний тип діяльності – репродукція за зразком; не проявляють активності до саморозвитку та самоствердження в обраній сфері діяльності; не активні у творчій діяльності, не мають власного стилю, індивідуальності та не прагнуть до створення нового; рефлексивна позиція

³⁹⁷ Черкаський, А.В. 2013. Соціально-психологічні особливості спілкування в процесі спільної групової діяльності. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. т. Харків вип. 25. С. 548–556.

³⁹⁸ Спірін, О. М. 2013. Критерії і показники якості інформаційно- комунікаційних технологій навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 1 (33). URL: <http://eprints.zu.edu.ua/15476/> (Дата перегляду: 8.09.2021).

³⁹⁹ Бей, І. Ю. 2018. Формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до проектної діяльності: теоретичний аспект. *Scientific Journal Virtus Issue # 22, Part 1, March*. С. 68–73.

виявляється у відсутності самоконтролю; майбутній дизайнер вирішує поставлені завдання виключно шаблонами та демонструє відсутність пошуку альтернативного вирішення, не виявляє допитливості та ініціативи.

Реконструктивний рівень (задовільний) властивий тим здобувачам, які мають нестійку мотивацію та невиразний інтерес до здійснення професійної дизайнерської діяльності; недостатньо розуміють важливість розвитку творчих здібностей; мають нестійке бажання отримувати фахові знання з дизайн-освіти, художні знання, уміння та навички; у здобувача періодично виникає бажання до саморозвитку та самоствердження в обраній професії; фрагментарно виникає прагнення до створення власного творчого стилю та нових дизайнерських проєктів; здобувач не завжди може генерувати ідеї та витрачає більше часу, щоб розібратися в складному завданні; виникають труднощі пошуку альтернативних шляхів вирішення завдання; має здібність до шаблонного мислення; схильний до репродуктивного мисленнєвого процесу та характеризується допитливістю середнього рівня; такий здобувач має невисоку здатність до нестандартного творчого мислення; із певними труднощами маніпулює просторовими уявними образами; природні сенсомоторні рухи та якості руки розвинуті середньо, зорову інформацію в голові тримає недовго. Майбутні дизайнери цього рівня мають потенціал для самовдосконалення, вони можуть використовувати теоретичні знання в практичних завданнях, але їхні рішення не є унікальними.

Ці здобувачі можуть оцінити свою готовність до використання набутих знань у професійній сфері, але не завжди можуть виправити свої помилки. Вони усвідомлюють важливість самостійного навчання в дизайні, але їх розуміння цього зазвичай обумовлене необхідністю виконання обов'язкових творчих завдань.

Творчий (високий) рівень. Майбутні дизайнери цього рівня демонструють сформованість, стійку та усвідомлену мотивацію, виразний інтерес та бажання до здійснення професійної діяльності в галузі дизайну; виявляють зацікавленість до здобуття глибоких практичних і теоретичних фахових знань,

художніх умінь та навичок; демонструють яскравий прояв саморозвитку та самоствердження в професійній діяльності, інтенсивний пошук власного творчого стилю; такий здобувач відрізняється високою здатністю до генерування ідей, демонструє швидкість думки та різноплановість ідей і варіантів вирішення поставленого завдання; пропонує незвичні та оригінальні ідеї; проявляє здатність до конструктивного сприйняття критики, допитливий, виявляє інтерес у дизайн-сфері, відкритий до вирішення нестандартних завдань та головоломок, яскраво візуалізує; легко маніпулює просторовими уявними предметами, має високі показники загального інтелекту, високу здатність до нестандартного творчого мислення, розвинені сенсомоторні можливості руки та природну чутливість зорового аналізатора.

Нами було розроблено та обґрунтовано мотиваційно-ціннісний критерій сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за рівнями (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Характеристика мотиваційно-ціннісного критерію сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за рівнями

Рівень	Характеристика
репродуктивний	Здатність до виявлення інтересу; здатність до самовираження; недостатня мотивація до творчої діяльності, обмежена здатність до генерації нових ідей або небажання до самовдосконалення; невміння до самостійної роботи; обмежена інноваційність; відсутність емоційного зв'язку; неусвідомлення естетичних цінностей.

Продовження таблиці 2.2

реконструктивний	Здатність до самостійної роботи; мотивація до самовдосконалення; початкове естетичне сприйняття й здатність до оцінювання та аналізу естетичних якостей своїх творчих рішень; здатність до співпраці та комунікації з іншими учасниками проєктів; стійкість мотивації до творчої діяльності; наполегливість і витримка в роботі над проєктами, незалежно від труднощів або перешкод, з якими стикаються; нестійкі навички ефективного управління часом у творчому процесі, планування та організація своєї роботи, розподіл часу між різними завданнями та виконання їх у встановлені строки. Обмеженість у співпраці з іншими, недостатня стійкість мотивації та неефективне управління часом. Обмежена гнучкість; недостатня впевненість у собі та власних силах, недостатнє володіння технічними навичками.
творчий	Самодисципліна та самокерованість; творча самовираженість; ефективне висловлення своїх творчих ідей та концепцій; гнучкість у мисленні; стресостійкість; відмінні організаційні навички; висока самомотивація; креативне мислення; уміння працювати з клієнтами; перфекціонізм, який може сповільнювати робочий процес або можливу недостатню гнучкість у врахуванні зворотного зв'язку.

Креативність є життєво важливою для дизайнера, оскільки вона визначає здатність дизайнера до оригінального та інноваційного мислення. Це дозволяє дизайнерам створювати унікальні та видатні концепції, що залучають увагу клієнтів та вирізняються на ринку. Креативний дизайнер здатен пропонувати новаторські рішення для складних завдань, він може знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем та адаптуватися до швидко змінних потреб. Крім того, креативність розширює межі можливостей, надаючи дизайнерам простір для експериментування та розвиватку, що в результаті приводить до створення інноваційних дизайнів.

Нами було охарактеризовано креативний критерій сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності за рівнями (табл. 2.6).

Характеристика креативного критерію сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за рівнями.

Рівень	Характеристика
репродуктивний	Можуть виявляти обмежену креативність і нездатність до винайдення оригінальних ідей; можуть прагнути до стандартних та загальноприйнятих рішень, не виходячи за рамки традицій та шаблонів; можуть мати обмежений запас візуальних та концептуальних знань, що обмежує їх можливості в розробці новаторських та вражаючих дизайнів.
реконструктивний	Виявляють здатність до генерації ідей та використання новаторських підходів, але ще не досягли повної впевненості та розширення меж творчості; можуть працювати з різними концепціями та створювати прийнятні та функціональні дизайни; бракує оригінальності і виразності в їхніх рішеннях; потребують більшого досвіду та практики, щоб зрозуміти, як оптимізувати свої творчі процеси та досягати більш вражаючих результатів.
творчий	Мають здатність виходити за межі усталених шаблонів та творити нові концепції, які виражають їхню унікальність; володіють широким спектром технік, матеріалів та стилів, і мають відмінне розуміння взаємодії форми, кольору, текстури та композиції; здатні знаходити новаторські шляхи вирішення складних завдань та ефективно спілкуватися й пропонувати свої ідеї; можуть потребувати додаткової уваги до деталей та виявляти потребу в постійному саморозвитку для підтримки свого високого рівня творчості; може бракувати більшої гнучкості та здатності адаптуватися до змінюваних потреб і контекстів.

Візуально-творчий критерій є надзвичайно важливим для дизайнера, оскільки він визначає рівень їхньої експертизи та глибину знань у певній сфері дизайну. Цей критерій охоплює спеціалізовані навички, технічні знання та розуміння конкретних індустріальних стандартів і процесів. Спеціалізація може включати різні аспекти дизайну, такі як графічний дизайн, промисловий дизайн, веб-дизайн, модельний дизайн та багато інших. Чим вищий рівень спеціалізації, тим більше можливостей має дизайнер для праці в специфічних галузях та для вирішення конкретних викликів, що виникають у цих галузях. Спеціалізовані знання допомагають дизайнеру розуміти потреби та вимоги клієнтів у конкретній галузі, а також створювати ефективні та відповідні

рішення. Отже, візуально-творчий критерій сприяє розв'язанню складних завдань у дизайні, досягненню високої якості й підвищенню цінності для власної професійної сфери.

Нами було охарактеризовано візуально-творчий критерій сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за рівнями (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Характеристика візуально-творчого критерію сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за рівнями

Рівень	Характеристика
репродуктивний	Можуть мати базові технічні навички, не вистачає глибини знань і розуміння, необхідних для ефективної роботи в специфічних галузях; можуть проявляти обмежену креативність та бути залежними від шаблонних рішень та загальноприйнятих підходів. Володіють базовими дизайнерськими техніками, такими як використання основних програмних засобів, розуміння кольорової гами та композиції. Розробляють прості проекти з обмеженими деталями та інноваційністю. Бракує глибини розуміння дизайну, вміння виявляти оригінальність і створювати унікальні концепції, обмежена візуальна естетика та знання про сучасні тренди в дизайні.
реконструктивний	Мають глибше розуміння своєї обраної галузі дизайну; вміють застосовувати різноманітні техніки та інструменти у своїх проектах; можуть створювати злагоджені та естетично привабливі рішення, здатні до творчого експерименту та інноваційних підходів; бракує повної впевненості у власних здібностях та необхідної експертизи для вирішення складних та нетривіальних завдань.; може бракувати досвіду в роботі з більш складними проектами та незвичайними концепціями: мають середні знання про новітні тренди в галузі дизайну та потребують розвитку оригінальності та інноваційного мислення, можуть не володіти достатньою експертизою в спеціалізованих аспектах дизайну, що обмежує їхні можливості для творчого розвитку в конкретних напрямках.
Творчий	Вміють створювати унікальні, інноваційні дизайнерські рішення; володіють глибоким розумінням естетики, композиції, кольору, типографіки та інших дизайнерських принципів; ефективно використовують різноманітні техніки та інструменти, знають сучасні програмні засоби і технології, що дозволяє їм реалізовувати свої творчі ідеї; мають високий рівень критичного мислення та вміють аналізувати й оцінювати свої проекти з погляду ефективності та цілевої аудиторії.

Оцінювально-результативний критерій відіграє важливу роль для дизайнера, оскільки він дозволяє оцінити якість та ефективність роботи. Цей критерій допомагає визначити, наскільки успішно дизайнер виконує поставлені завдання, чи досягає він запланованих цілей та вимог замовника. Він відображає результати дизайнерської роботи, включаючи якість виконання проєктів, здатність до інноваційних рішень, естетичну привабливість та вплив дизайну на цільову аудиторію. Цей критерій є індикатором успіху та допомагає дизайнерам виявити сильні та слабкі позиції своєї роботи, зосередитися на поліпшенні своїх навичок та розвитку відповідних компетенцій. Важливо, щоб дизайнери мали чітке розуміння цього критерію і були готовими приймати й конструктивно використовувати оцінки та фідбек, щоб постійно вдосконалювати свою працю та досягати високих результатів. Нами було охарактеризовано оцінювально-результативний критерій сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності за рівнями (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Характеристика оцінювально-результативного критерію
сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами
художньо-проєктної діяльності за рівнями**

Рівень	Характеристика
репродуктивний	Мало уваги приділяють оцінці якості своєї роботи та недостатньо здатні аналізувати її ефективність; не розуміють важливості збору даних та фідбеку від замовників та користувачів для оцінювання результатів своєї творчої діяльності; не вміють об'єктивно оцінювати свою роботу та не розуміють, як виправляти виявлені недоліки.
реконструктивний	Вміють оцінювати результати своєї роботи й порівнювати їх з поставленими цілями і вимогами проєкту. Можуть розпізнавати сильні та слабкі позиції своїх дизайнерських рішень і робити відповідні корекції; оцінювати ефективність своїх проєктів на основі зібраних даних та фідбеку від замовників та користувачів; бракує систематичності та глибини аналізу; не завжди враховують всі аспекти проєкту й не вміють об'єктивно оцінювати свою роботу; потребують покращення в умінні зібрати та інтерпретувати дані для об'єктивної оцінки результатів своєї роботи.

Продовження таблиці 2.8

Творчий	Вміють ефективно оцінювати й аналізувати свою роботу з погляду якості, цілей та вимог проєкту. Мають здатність самокритично оцінювати свої досягнення, виділяти сильні позиції своєї роботи та розуміти, що потрібно поліпшити. Володіють навичками збирання фідбеку від замовників та користувачів і вміють використовувати його для подальшого вдосконалення своїх проєктів. Здатні презентувати свої ідеї та роботу професійно, аргументувати свої рішення та впевнено виступати перед аудиторією. не вистачає навичок керувати проєктами та ресурсами. Можуть мати обмежене розуміння комерційних аспектів дизайну, таких як бюджетування та маркетингові стратегії. Можуть бути менш гнучкими в адаптації до змін та вирішенні проблем, що можуть виникнути під час проєкту.
----------------	---

Отже, на основі наукової літератури, пілотного опитування майбутніх дизайнерів та викладачів було виокремлено такі педагогічні умови: створення стимулювального навчального середовища під час виконання художньо-проєктної діяльності; застосування методів проблемного навчання для активізації та мотивації творчої діяльності майбутнього дизайнера; творча співпраця та обмін ідеями для формування міждисциплінарного підходу при вивченні фахових дисциплін.

Також нами було визначено та охарактеризовано критерії (*мотиваційно-ціннісний критерій, креативний критерій, візуально-творчий критерій, оцінювально-результативний критерій*), показники та рівні сформованості майбутнього дизайнера засобами художньо-проєктної діяльності (репродуктивний, реконструктивний, творчий).

2.3. Модель розвитку художньо-проєктної діяльності майбутніх дизайнерів

Моделювання сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів-графіків за допомогою художньо-проєктної діяльності повинна орієнтуватися на етапи професійного становлення та саморозвитку особистості. Це відзначається відповідністю культурологічним, особистісно-орієнтованим, компетентнісним, системним, акмеологічним та діяльнісним підходами.

Талановита людина розкриває свої здібності через застосування отриманих знань у різних видах діяльності, таких як проєктна, розумова, комунікаційна та індивідуальна. У нашому дослідженні акцентується увага на процесі формування творчих здібностей майбутніх фахівців з графічного дизайну під час підготовки до професійної діяльності, що показує в собі розвиток навичок виконання проєктних розробок дизайнерських об'єктів і творче застосування набутих знань і досвіду в майбутній професійній роботі.

Під поняттям «модель» розуміється ідеально уявлена чи конкретно реалізована структура, яка може відобразити чи відтворити досліджуваний об'єкт, замінюючи його так, що дозволить нам отримати нові знання про цей об'єкт⁴⁰⁰. А. Амосов говорить про модель, як про систему із своєю структурою і функцією, що відображає структуру і функцію системи оригіналу⁴⁰¹.

На думку В. Маслова, модель – це суб'єктивне відтворення у свідомості людини або групи людей і зовнішнє відображення різними способами та формами найбільш суттєвих ознак, рис та якостей, властивих конкретному об'єкту, процесу, які притаманні їй дають загальну уяву про феномен, що нас цікавить, чи його окремі складові⁴⁰².

Сьогодні поняття «модель» та «моделювання» – невід'ємна частина наукових досліджень. Це і метод подання об'єктів, явищ і процесів, і засіб перевірки істинності теоретичних положень, чи експериментальне встановлення їх достовірності⁴⁰³.

Н. Зимогляд пропонує модель професійної діяльності дизайнера одягу з проєктування швейних виробів у вигляді схеми, яка містить мотиви, ціль діяльності, на її основі яких базується програма діяльності⁴⁰⁴.

Отже, у нашому дослідженні під моделлю будемо розуміти систему, яка відображає або відтворює об'єкт дослідження, розбиваючи його на системні

⁴⁰⁰ Єжова, О. 2014. Класифікація моделей в педагогічних дослідженнях. *Наукові записки*. Випуск 5. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 2. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка. 238 с.

⁴⁰¹ Там само.

⁴⁰² *Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти* : моногр. / [Г. В. Єльнікова, О. І. Зайченко, В. І. Маслов та ін.]; за ред. Г. В. Єльової. 2010. Київ -Чернівці : Книги. XXI. 460 с.

⁴⁰³ Там само.

⁴⁰⁴ Зимогляд, Н. С. 2010. Модель професійної діяльності дизайнера одягу з проєктування швейних виробів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : збірник наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харков. Вип. 28–29. С. 48–57.

одиниці, що при вивченні дозволяє нам отримувати нову інформацію про цей об'єкт.

Ми вважаємо, що доцільно створити експериментальну модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів на основі системного підходу, який забезпечує інтеграцію та взаємозв'язок структурних елементів. Відповідно, якість та успішність моделі буде залежати від місцезнаходження кожної структурної одиниці моделі.

Отже, метод формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів через художньо-проектну діяльність є сукупністю взаємопов'язаних компонентів освітнього процесу та дизайнерської роботи. Ці компоненти спрямовані на стимулювання розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців. Мета полягає в розкритті структури підготовки (з яких складових та етапів складається процес), його ролі, послідовності зв'язків між цими складовими та загальних особливостей змісту такої діяльності.

Велике значення має для майбутнього дизайнера усвідомлення ним структури та результатів своєї діяльності. У нашому дослідженні структурою процесу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів буде слугувати створена нами **структурно-функціональна модель**, а результатом – **сформовані творчі здібності майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності**.

Метою нашої моделі є, відповідно до суспільних потреб готувати сучасних дизайнерів з розвиненим творчими вміннями і вмінням якісно виконувати свою професійну роботу. Удосконалення процесу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів через художньо-проектну діяльність залежить від ефективності функціонування всіх складових комплексів, включаючи структурні блоки та функціональні компоненти, що сприяють розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів через художньо-проектну діяльність.

Під час побудови моделі ми застосували основні положення моделювання педагогічних систем і процесів, викладені в працях науковців Г. Балла⁴⁰⁵, В. Беспалька⁴⁰⁶, Ю. Кулюткіна⁴⁰⁷, Л. Мартинець⁴⁰⁸ та ін.

Творчі здібності є конструктивною системою. Саме тому ми використали структуру творчих здібностей С. Сисоєвої⁴⁰⁹, яка складається з таких компонентів, як проблемне бачення, здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей, до дослідницької діяльності; уміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію; розвинена уява, фантазія; здатність до виявлення протиріч, до подолання інерції мислення, до міжособистісного спілкування (дод. Д).

Художньо-проектна діяльність майбутнього дизайнера виявляє значний вплив на формування його творчих здібностей і також має свою структуру, яка складається із суб'єкта проектування (художник-графік, графічний дизайн), об'єкта проектування (книжкова графіка, візуальні комунікації, фірмовий стиль), форми обслуговування (проблеми спілкування, орієнтації, естетичного стану середовища), орієнтирів творчості (унікальні рядові й «типові» розробки), морфологічного типу «носія» об'єкта проектування (площина).

На основі розглянутих базових понять, принципів, педагогічних умов виділено структурні компоненти моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності.

1. *Концептуальний* компонент: передбачає глибокий аналіз історії та сучасних тенденцій дизайну для формування унікальних ідей та підходів. Стимулює творче мислення, абстрагування і перетворення концепцій, інтеграцію власного художнього стилю, сприяючи тим самим розвитку індивідуальної творчості та пошуку новаторських ідей у дизайні.

⁴⁰⁵ Там само.

⁴⁰⁶ Педагогічні технології в підготовці вчителів : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 2018. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ. 457 с.

⁴⁰⁷ Там само

⁴⁰⁸ Мартинець, Л. А. 2016. Теоретичні основи професійного розвитку педагога (психологічний аспект). Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. *Педагогічні науки*. Вип. 73 (2). С. 90–94. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpn_2016_73\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpn_2016_73(2)_20) (Дата перегляду: 9.05.2019)

⁴⁰⁹ Сисоєва, С. О. 1997. *Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня*: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ 428 с.

2. *Мотиваційно-потребовий* компонент: передбачає стимулювання мотивації та задоволення потреб майбутніх дизайнерів у творчому процесі. Цей компонент сприяє розвитку внутрішньої мотивації, пошуку власного стилю та задоволенню від самостійної художньо-проектної діяльності.

3. *Контекстуальний* компонент: передбачає ознайомлення здобувачів з художніми та культурними контекстами, в яких вони працюють. Застосовується для розуміння й адаптації до сучасних тенденцій, культурних впливів та соціальних контекстів, що допомагає створювати актуальні та виразні проекти.

4. *Практичний* компонент: передбачає розвиток практичних навичок і вмінь, пов'язаних з художньо-проектною діяльністю, включаючи володіння мистецькими техніками, використанням інструментів та програмного забезпечення, здатність до матеріалізації та втілення художніх ідей у конкретних проектах.

5. *Результативний* компонент передбачає вимірювання та ефективно втілення набутих творчих навичок та здібностей у практиці з метою досягнення конкретних творчих цілей та реалізації творчих проектів.

Для того, щоб модель успішно функціонувала, постає необхідність виділення в ній сукупності педагогічних умов, які сприятимуть ефективному формуванню досліджуваного явища.

Охарактеризуємо кожний з вищезазначених структурних компонентів моделі більш детально.

Концептуальний компонент передбачає вивчення розвитку мистецтва та дизайну в контексті їхнього еволюційного шляху. Аналіз історії та тенденцій дозволяє майбутньому дизайнеру осмислити та засвоїти концептуальні основи, що визначають художній стиль у різних історичних періодах. Вивчення тенденцій сприяє усвідомленню динаміки розвитку дизайну, що є необхідним для створення власних концепцій та підходів, адаптованих до сучасних вимог.

1. Аналіз історії та тенденцій: передбачає глибокий аналіз історичного розвитку мистецтва та дизайну. Здобувач, вивчаючи історію, засвоює концептуальні основи та визначальні риси попередніх творчих періодів, що служить основою для формування його власної концептуальної платформи. Служить основою для студента-дизайнера у формуванні власного художнього підходу, враховуючи еволюцію мистецтва та дизайну протягом часу.

2. Створення унікальних концепцій: що вимагає створення чітких та інноваційних підходів, які будуть визначати напрямок художньо-проектної діяльності здобувача. Відображення власного творчого підходу та пошук унікальності є ключовим для концептуального компонента.

3. Абстракція та перетворення ідей: створення концепцій включає в себе не лише ідентифікацію суттєвих елементів ідей, але й їхню абстракцію та перетворення. Цей аспект вимагає здатності здобувача виділяти суттєві аспекти та перетворювати їх у форми, що не тільки відповідають концепції, але й мають чітку, сформульовану ідею.

4. Інтеграція власного художнього погляду: передбачає не тільки усвідомлення власного стилю, але й його інтеграцію у створені концепції та проекти. Здобувач розвиває здатність впізнавати та виражати власні творчі та інтелектуальні характеристики, які надають концепціям унікальний та особистий відтінок.

5. Стимулювання інноваційного мислення: полягає у пошуку інноваційних ідей та концепцій. Здобувач вивчає та розглядає нестандартні підходи, експериментує з технікою та стилем, щоб розширити межі та вивести творчість за стандартні рамки. Це стимулює не лише творчий розвиток, але і здатність думати творчо й креативно, застосовуючи цей підхід у практичній діяльності.

Отже, концептуальний компонент є важливою складовою для майбутнього дизайнера, оскільки він не лише розвиває його теоретичні та аналітичні здібності, але й визначає його здатність до творчого переосмислення

існуючих ідей та генерації нових концепцій, що впливає формування його творчих здібностей..

Мотиваційно-потребовий компонент у рамках моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності є одним із ключових компонентів, спрямованих на стимулювання мотивації та задоволення потреб майбутніх дизайнерів у творчому процесі.

Цей компонент передбачає активне залучення здобувачів до художньо-проектної діяльності шляхом створення сприятливої мотиваційної атмосфери. Він спрямований на розуміння та задоволення потреб здобувачів у самовираженні, творчості та особистому зростанні.

Мотивація, як відомо, визначає специфічні вияви діяльності чи поведінки особистості. Згідно з класичним принципом Йеркса-Додсона, результативність і активність людини тісно пов'язані із силою мотивації.. Важливість включення емоційної сфери в пізнавальному процесі під час морального становлення підкреслювали вітчизняні та зарубіжні психологи.⁴¹⁰ Так, А. Маслоу зазначав, що «задоволення когнітивних потреб приносить людині почуття глибокого задоволення, воно стає джерелом найвищих, найбільших переживань. Почасту, розмірковуючи про пізнання, ми не відрізняємо цей процес від навчання й оцінюємо його з позиції результату, зовсім забуваючи про почуття, пов'язанні з досягненням, осяянням, інсайтом»⁴¹¹ .

Також важливо розглядати методи стимулювання внутрішньої позитивної мотивації в навчанні, враховуючи початковий інтерес здобувачів, що було визначено Г. Беленькою⁴¹². Це включає встановлення зв'язку із здобувачами у випадках негативної мотивації (прикладом є «Я розумію твої почуття»), висвітлення вимог щодо дисципліни, зацікавленість у нових можливостях для особистісного зростання, підтримка їх прагнень, наголос на значущості

⁴¹⁰ Башапець, Н. 2009. Педагогічні умови, що сприяють реалізації технології формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. Номер 1: Умань.

⁴¹¹ Задорожна, О. М. 2018. Формування світоглядних переконань студентів у природоохоронній діяльності : моногр.; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : ВПЦ «Візаві». 185 с.

⁴¹² Беленька, Г. В. 2006. Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : Монографія. Київ : Світлич. 304 с.

предмета для професійного розвитку та особистісної зрілості, високе оцінювання й підтримка спрямованості та послідовності їхніх зусиль, включення в наукові гуртки та групи з вирішення проблем.

У мотиваційно-потребовому компоненті важливо стимулювати внутрішню мотивацію здобувачів, спонукати їх до самостійного вивчення, пошуку нових ідей та концепцій. При цьому враховується індивідуальний підхід до потреб та інтересів кожного здобувача, сприяння розвитку їхньої особистості та пошуку власного стилю.

Цей компонент також орієнтований на створення відкритого середовища, де здобувачі можуть ділитися своїми ідеями, обмінюватися досвідом та взаємодіяти з викладачами та однокурсниками. Він спонукає до розвитку самооцінки, самодисципліни та саморегуляції здобувачів, що сприяє формуванню стійкого інтересу до художньо-проектної діяльності.

Загалом, мотиваційно-потребовий компонент в моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів визначається як система стимулів, що спрямована на підтримку мотивації та задоволення потреб майбутніх дизайнерів у творчому процесі. Цей компонент враховує індивідуальні потреби, інтереси та цінності здобувачів, сприяє їхньому особистому зростанню та розвитку творчих здібностей.

Для досягнення цієї мети в моделі передбачається:

1. Створення мотиваційного середовища: розробка завдань і проєктів, які зацікавлюють здобувачів і мотивують їх до творчої діяльності. Застосування різноманітних методів та підходів, що викликають інтерес та активну участь здобувачів у процесі навчання.

2. Визначення особистісних цілей: допомога майбутнім дизайнерам у формулюванні особистих цілей та уявлення про своє майбутнє професійне становлення як дизайнерів. Підтримка їх у самоорієнтації, розвитку особистих цінностей та ідентичності.

3. Підтримка саморегуляції: навчання здобувачів установлювати та досягати поставлених цілей, розвивати самоконтроль, самодисципліну та

самоорганізацію. Стимулювання внутрішньої мотивації та самостійної творчої ініціативи.

4. Врахування індивідуальних особливостей: адаптація навчального процесу до індивідуальних потреб та стилів навчання здобувачів. Створення умов для самовираження та реалізації творчого потенціалу кожного здобувача.

5. Підтримка взаємодії та співпраці: стимулювання комунікації, обміну ідеями, співпраця та взаємодія як із викладачами, так і з однокурсниками. Застосування проєктних завдань, які вимагають колаборації та комунікації, сприяння створенню спільного творчого середовища.

6. Забезпечення позитивного підсилення: заохочення та підтримка здобувачів у їхніх творчих зусиллях. Використання форми визнання, похвали та конструктивної критики, що допомагає стимулювати мотивацію та розвивати самооцінку в здобувачів.

7. Подання зразків та інспірації: представлення здобувачам прикладів творчої роботи, професійних досягнень та успіхів у сфері дизайну. Це можуть бути виставки, майстер-класи від провідних фахівців, вивчення великих дизайнерських творів, що спонукає здобувачів до розширення свого творчого потенціалу.

Мотиваційно-потребовий компонент є необхідним для підтримки внутрішньої мотивації, активної участі та розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Цей компонент допомагає створити сприятливе середовище, де здобувачі можуть проявити свою творчість, розвиватися та досягати успіху в галузі дизайну.

Контекстуальний компонент у рамках моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності відіграє важливу роль у розумінні й використанні контекстуальних факторів та впливів на творчий процес.

Цей компонент передбачає аналіз і розуміння соціокультурного, історичного, економічного та технологічного контексту дизайну. Він спрямований на розширення культурних знань та вмінь здобувачів, а також на

розвиток їхньої здатності адаптуватися до різних ситуацій і засвоювати нові ідеї. У контекстуальному компоненті важливо розглядати такі аспекти:

1. Соціокультурний контекст: розуміння соціальних, культурних та етичних аспектів дизайну. Вивчення культурних традицій, цінностей та норм, які впливають на сприйняття та оцінку дизайну. Урахування потреб та очікувань різних аудиторій і цільових груп.

2. Історичний контекст: аналіз історичних тенденцій та досягнень у галузі дизайну. Вивчення еволюції стилів, технік та матеріалів у дизайні. Використання історичного досвіду як джерела натхнення та вихідного пункту для творчого процесу.

3. Економічний контекст: урахування економічних аспектів та обмежень у дизайні. Аналіз ринкових тенденцій, попиту та конкуренції. Розуміння фінансових аспектів реалізації дизайнерських проєктів та їхньої комерційної цінності.

4. Технологічний контекст: ознайомлення із сучасними технологіями, матеріалами та інструментами, що використовуються в дизайні. Розуміння можливостей та обмежень, які надають сучасні технології, і їх вплив на творчий процес та реалізацію дизайнерських ідей.

5. Контекстуальний компонент моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності сприяє розумінню широкого спектра факторів, що впливають на дизайн та його сприйняття. Він допомагає здобувачам розширити свої культурні знання, адаптуватися до різноманітних ситуацій та розуміти важливість контексту у творчому процесі.

Практичний компонент у рамках моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності передбачає активну практичну роботу здобувачів з дизайнерськими завданнями та проєктами. Він спрямований на розвиток конкретних навичок, умінь та набуття досвіду у сфері дизайну. У практичному компоненті важливо розглядати такі аспекти:

1. Виконання дизайнерських завдань: здобувачі отримують реальні завдання з дизайну, які вимагають застосування творчих ідей та набутих знань. Вони працюють над створенням концепцій, розробкою дизайну та його реалізацією. Це дозволяє здобувачам відчутти практичний аспект дизайнерської роботи й набутти необхідного досвіду.

2. Експериментування та творчий пошук: здобувачі стимулюються до експериментування з різними матеріалами, техніками та ідеями. Вони навчаються знаходити нетрадиційні рішення, розширюють свій творчий потенціал та розвивають інноваційне мислення.

3. Використання технологій та інструментів: здобувачі навчаються використовувати сучасні технології, програмні засоби та дизайнерські інструменти для реалізації своїх ідей. Вони оволодівають практичними навичками роботи з комп'ютерними програмами, ручними інструментами та матеріалами, що дозволяє їм ефективно втілювати свої дизайнерські концепції.

4. Презентація та комунікація: здобувачі навчаються ефективно втілювати власні ідеї та пропонувати свої дизайнерські концепції через візуальну презентацію, усну розповідь або письмову форму. Вони розвивають навички публічних виступів, критичного аналізу та обговорення дизайнерських рішень. Важливою є здатність ефективно спілкуватися зі замовниками, клієнтами та іншими фахівцями у сфері дизайну.

Практичний компонент моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності сприяє розвитку практичних навичок, експериментуванню та використанню сучасних технологій у дизайнерському процесі. Цей компонент дозволяє здобувачам практично втілювати свої творчі ідеї та набувати досвіду, необхідного для успішної кар'єри в галузі дизайну.

Результативний компонент у рамках моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів є надзвичайно важливою складовою, що спрямована на оцінку здатності молодих спеціалістів до успішного втілення своїх дизайнерських здібностей у реальних проєктах та завданнях. Цей

КОМПОНЕНТ містить такі ключові аспекти:

1. Ефективне втілення дизайну: особистість має здатність успішно втілювати свої дизайнерські ідеї в матеріальну або цифрову форму, створюючи готові проекти та продукти.

2. Аналіз і критика власної роботи: передбачає здатність особистості критично оцінювати свої дизайнерські рішення та проекти з метою постійного вдосконалення та розвитку.

3. Дотримання вимог і стандартів: особистість повинна дотримуватися встановлених у галузі дизайну стандартів та вимог до якості та безпеки продуктів.

4. Творчий розвиток: містить в собі здатність особистості до постійного розширення свого творчого спектру, упровадження нових ідей та стилів у свою роботу.

5. Співпраця із замовниками та командами: особистість ефективно співпрацює з клієнтами, замовниками та іншими членами команди для досягнення спільних цілей і завдань.

6. Використання технологій та інструментів: передбачає вміння використовувати сучасні технології та інструменти в дизайні для досягнення найкращих результатів.

7. Збалансованість і гнучкість: особистість здатна зберігати баланс між творчістю та виконанням, а також бути гнучкою у вирішенні дизайнерських завдань під різні потреби та умови.

Результативний компонент визначає, наскільки успішно майбутні дизайнери зможуть втілити свої дизайнерські здібності в професійній практиці та досягти якісних та ефективних результатів у сфері дизайну.

Представлено модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін (рис.2.1).

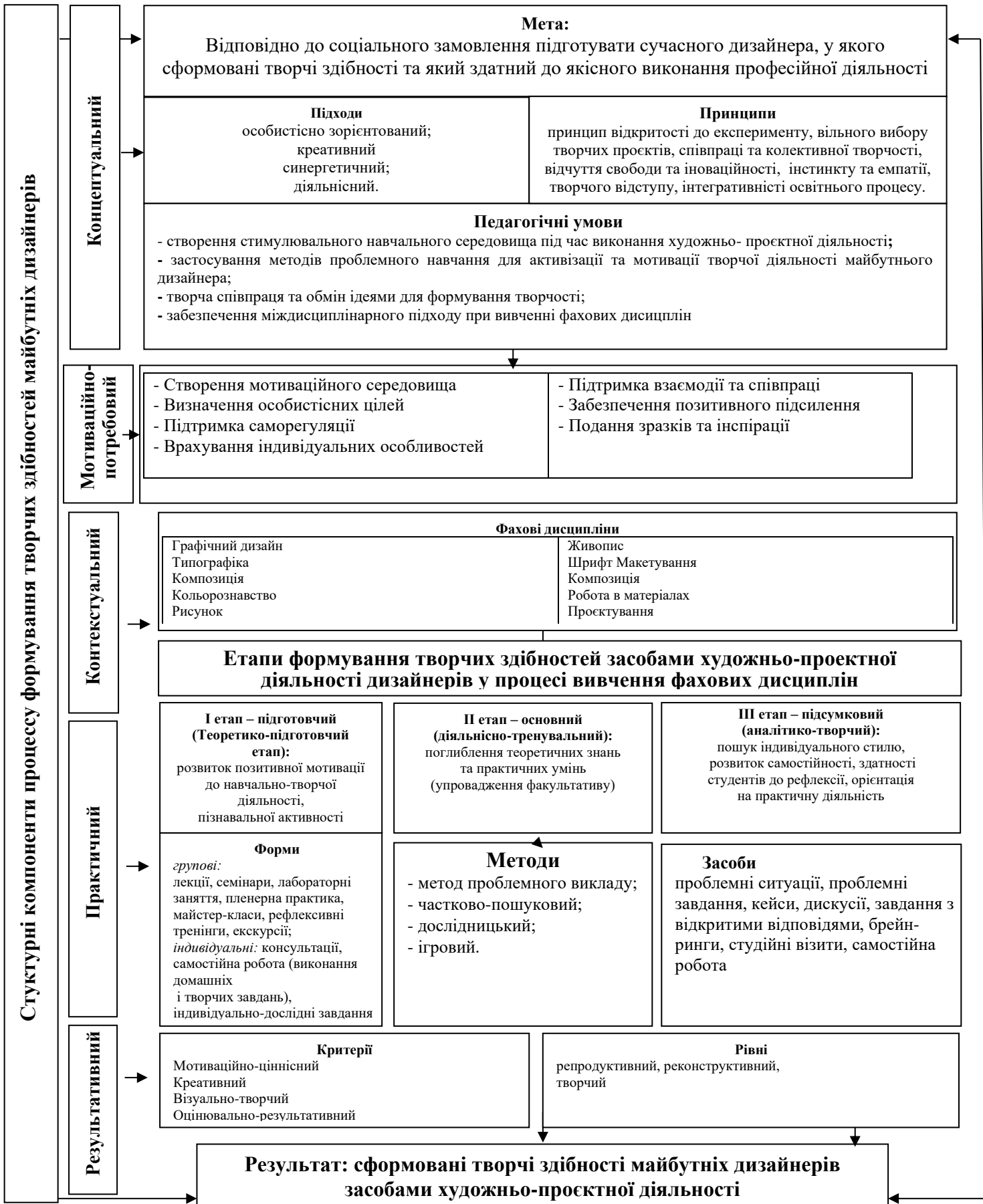

Рис.2.1. Модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін

Поглиблено розглянемо форми та методи організації освітнього процесу, застосовані під час втілення розробленої моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін. Це враховує той факт, що в експериментальних групах навчання дотримувалися визначених етапів упровадження цієї моделі. У контрольних групах зміст і методологія навчання залишалися сталі, і продовжували використовувати традиційні підходи.

Форми організації навчання визначають режими освітньої діяльності у вищих навчальних закладах; вони передбачають визначення часових та організаційних параметрів навчального процесу, місце проведення занять, характер взаємодії учасників навчання, їхні взаємини тощо⁴¹³. Способи організації навчання, що застосовуються для розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів, повинні бути вбудовані в концепцію «навчання-життя» та спрямовані на розвиток у студентів творчих здібностей, умінь, навичок і самостійної освіти.

Отже, серед форм навчання, що сприяють формуванню творчих здібностей майбутніх дизайнерів, виокремлено: участь здобувачів у різних видах аудиторного навчання (лекції, практичні, семінарські, індивідуальні заняття та консультації) з елементами творчих завдань; індивідуальна виховна та навчальна робота викладачів-предметників, куратора; діяльність здобувачів у наукових студентських конференціях, виставках, семінарах; самостійна робота здобувачів у предметних гуртках, факультативах, виховних заходах художнього спрямування; проведення факультативного спецкурсу.

Форми навчання можливі у використанні за допомогою впровадження системи методів. Під терміном «метод» мається на увазі інструмент для досягнення певної мети чи вирішення конкретного завдання; сукупність прийомів або операцій для практичного чи теоретичного засвоєння реальності⁴¹⁴. У цьому дослідженні «методи» визначаються як шляхи, засоби і

⁴¹³ Мальований, Ю. І. 2008. Форми навчання. *Енциклопедія освіти*. В: В. Г. Кремень, ред. Академія пед. наук України. Київ: ЮРІНКОН ІНТЕР. С. 965–967.

⁴¹⁴ Ягупов, В. В., 2002. *Педагогіка*: навч. посібник. Київ: Либідь. 102 с.

прийоми, за допомогою яких здобувачі отримують знання, розвивають навички та компетентності.

У педагогіці існує безліч класифікацій методів навчання, які враховують джерело інформації (згідно з С. Петровським і Є. Голантом), – усне, візуальне, практичне навчання; з огляду на спосіб подачі навчального матеріалу – методи передачі готових знань, дослідницький підхід; з урахуванням цілей навчання (за М. Даниловим і Б. Єсиповим) – методи набуття нових знань, розвитку навичок та вмінь, застосування знань на практиці, творчої активності, закріплення отриманих знань та умінь, методи контролю та оцінювання знань та навичок; методи організації та проведення навчально-пізнавальних активностей у рамках цілісного підходу до навчання – методи стимулювання, мотивації, контролю, а також методи самоконтролю, взаємоконтролю і корекції, а також самокорекції та взаємокорекції за Ю. Бабанським⁴¹⁵.

У нашому дослідженні використовуємо підходи, які розробив Ю. Бабанський. Ці підходи охоплюють чотири основні групи методів навчання: способи організації та проведення навчальних занять; засоби стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної активності; методи контролю та корекції навчальних процесів; двокомпонентні та комплексні методи⁴¹⁶.

Отже, при формуванні творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін нами було виокремлено форми та методи, які стали провідними для реалізації компонентів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів (дод. Ж).

На основі розроблених підходів, принципів, виокремлених педагогічних умов та компонентів виділимо етапи впровадження моделі формування творчих здібностей майбутнього дизайнера засобами художньо-проектної діяльності.

Теоретико-підготовчий етап передбачав забезпечення інформацією для початку проектування та розкриття можливостей формування творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін. Для досягнення позитивного

⁴¹⁵ Фіцула, М. М. 2002. *Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти*. Київ: Видавничий центр «Академія». с. 118–120.

⁴¹⁶ Там само.

результату постала необхідність у виборі оптимальних форм (лекції проблемного характеру, майстер-класи, інтегровані заняття) і методів (демонстрування, спостереження тощо) підвищення мотивації та зацікавленості до формування власних творчих здібностей. Засобами реалізації етапу визначено: навчальні програми, навчально-методичні посібники, відеофільми, Інтернет-ресурси, мультимедійні презентації, майстер-класи.

Забезпечення інформацією для початку проєктування в графічному дизайні збоку викладача включає такі аспекти:

1. Початкові вимоги. Встановлення початкових вимог до проєкту, таких як тема, обсяг, формат, терміни виконання, орієнтовні результати тощо. Це допомагає викладачу зрозуміти обсяг роботи та встановити ясні цілі та очікування.

2. Завдання навчання. Визначення основних завдань, які здобувачі повинні виконати в процесі проєктування. Ці завдання можуть містити розробку концепції, дослідження, створювання макету, виконання дизайну тощо. Викладач повинен чітко сформулювати ці задачі, щоб здобувачі мали розуміння того, що вони повинні досягти.

3. Ресурси та матеріали. Забезпечення здобувачів необхідними ресурсами та матеріалами для виконання проєкту. Це може бути доступ до комп'ютерів з відповідними програмними засобами, до бібліотеки зі зразками та дизайнерськими ресурсами, а також доступ до відповідних друкованих та електронних матеріалів.

4. Приклади та інспірація. Надання здобувачам прикладів успішних проєктів, які можуть слугувати джерелом інспірації та взірцем. Це може бути показ робіт відомих дизайнерів, студій або компаній, а також інші дизайнерські джерела, такі як книги, журнали, веб-сайти тощо.

5. Фідбек та оцінювання. Забезпечення здобувачам регулярного фідбеку та оцінювання їхнього прогресу. Викладач повинен надавати конструктивну критику, рекомендації та направлення для поліпшення роботи

здобувачів. Це допомагає стимулювати їхній розвиток, удосконалення технічних та творчих навичок у графічному дизайні.

б. Правові та етичні аспекти. Пояснення здобувачам правових та етичних аспектів, пов'язаних з використанням матеріалів, авторських прав, публікацією робіт та іншими аспектами, що стосуються графічного дизайну. Викладач повинен наголосити на важливості дотримання цих аспектів для професійної практики та забезпечення етичного ставлення до роботи.

Забезпечення інформацією для початку проєктування в графічному дизайні для викладача допомагає забезпечити здобувачам необхідні знання, ресурси та настанови для успішного виконання проєктів. Це сприяє розвитку їхніх навичок, творчих здібностей та професійної компетентності в графічному дизайні.

Забезпечення інформацією для початку проєктування в графічному дизайні є важливою складовою процесу творчої роботи. Цей етап передбачає збір, аналіз та використання різноманітних даних, що допомагають дизайнеру в розробці концепції та вирішенні завдань проєкту для початку проєктування в таких аспектах:

1. Завдання проєкту: Ретельне визначення мети та цілей проєкту, розуміння завдання, яке має бути вирішено. Це дозволяє зорієнтуватися в необхідних дизайнерських рішеннях і визначити вимоги до створюваного продукту.

2. Цільова аудиторія: Вивчення та аналіз цільової аудиторії, яка буде сприймати дизайн. Це передбачає вивчення її демографічних характеристик, потреб, звичок, психологічних особливостей та інших факторів, що впливають на сприйняття дизайну.

3. Дослідження конкурентів. Аналіз робіт та рішень, що вже існують на ринку, ідентифікація сильних і слабких позицій конкурентів. Це допомагає зрозуміти тенденції у сфері графічного дизайну, визначити можливості для розробки унікального та конкурентоспроможного дизайну.

4. Вивчення бренду. Якщо проєкт пов'язаний з розробкою дизайну для конкретного бренду, важливо детально дослідити його цінності, місію, визначні риси, стиль та елементи ідентифікації бренду.

Діяльнісно-тренувальний етап передбачає концептуальне вирішення ідеї проєкту і полягає в розробці основної концепції, яка буде відображати цілі, повідомлення та естетичний характер проєкту. Науково короткий опис концептуального вирішення ідеї проєкту має такі аспекти:

1. Ціль та повідомлення. Визначення основної мети та повідомлення проєкту. Це може бути передача певної інформації, стимулювання емоцій, просування товару або послуги тощо. Концептуальне вирішення повинно чітко визначити, що саме потрібно передати цільовій аудиторії.

2. Ідея та концепція. Розробка унікальної ідеї, яка буде основою проєкту. Це може бути концепція, символіка, метафора або стиль, що передає сутність проєкту. Вирішення ідеї повинно відповідати поставленій меті та повідомленню проєкту.

3. Візуальний стиль. Розробка візуального стилю, який відображає ідею та концепцію проєкту. Це може містити вибір кольорів, шрифтів, композиційних рішень, графічних елементів та інших візуальних аспектів. Візуальний стиль повинен підкреслювати повідомлення та передавати бажані емоції та враження.

4. Цільова аудиторія. Врахування потреб та вподобань цільової аудиторії в процесі концептуального вирішення. Розуміння цільової аудиторії допомагає визначити ефективні засоби комунікації та стиль, який буде залучати та сприймати цільову аудиторію

Концептуальне вирішення ідеї проєкту для графічного дизайнера дозволяє створити цілісний та зрозумілий дизайн, який відповідає поставленим завданням, що визначає основні елементи та характеристики проєкту, які допомагають відзначитися серед конкуренції та привернути увагу аудиторії.

Концептуальне вирішення ідеї проєкту для графічного дизайнера має науково обґрунтовані принципи та засади, які базуються на психології

сприйняття, естетиці та комунікації. Це дозволяє створювати ефективні та привабливі дизайнерські рішення, що задовольняють потреби та очікування клієнтів та аудиторії.

Такі ідеї проєкту є важливим етапом у процесі графічного дизайну, оскільки визначають напрямок роботи та створюють основу для подальшого розвитку та реалізації проєкту. Вони дозволяють дизайнеру передати повідомлення, створити емоційний зв'язок та забезпечити впізнаваність та оригінальність роботи.

Важливо використовувати різноманітні методи і форми навчання, зокрема лекції, практичні заняття, майстер-класи, обговорення, тренінги, ігри, виїзди в музеї тощо. Також корисно використовувати такі методи, як, вирішення проблемних ситуацій, розробка проєктів і презентацій, а також засоби, такі як пошук інформації, відеоролики, Інтернет-ресурси.

Аналітико-творчий етап має на меті розвивати вміння учнів використовувати їхні творчі здібності в майбутній професійній діяльності зокрема в графічному оформленні (дизайнерські проєкти, створення друкованої продукції, обробка, оцифрування та впровадження рукописних матеріалів). Це досягається через використання різних навчальних методів, таких як демонстрація, спостереження, організація творчо-пошукової діяльності, методи контролю та корекції графічних навичок з метою подальшої оцінки рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Кінцеве графічне оформлення всіх креслень проєкту для графічного дизайнера має такі елементи:

1. Композиція. Встановлення балансу та організація розміщення елементів на кресленні. Композиція повинна бути збалансованою, логічною та естетично затвердженою, щоб привернути увагу та забезпечити зрозумілість.

2. Типографіка. Вибір відповідного шрифту, його розміру та розташування на кресленні. Текст повинен бути читабельним, зрозумілим та відповідати загальному стилю проєкту.

3. Кольори. Використання палітри кольорів, що відповідає концепції проєкту. Кольори повинні бути гармонійними, відображати належний настрій та емоції, а також підкреслювати важливі елементи.

4. Графічні елементи. Використання різних графічних елементів, таких як іконки, логотипи, лінії, форми тощо, для підкреслення та покращення візуального сприйняття проєкту.

5. Пропорції та масштаб. Визначення відповідних пропорцій та масштабу елементів на кресленні для створення гармонійного та збалансованого образу.

6. Повідомлення та естетика. Врахування головного повідомлення проєкту та забезпечення його передачі через графічне оформлення. Дизайн повинен бути привабливим, цікавим та відповідати естетичним стандартам.

Кінцеве графічне оформлення всіх креслень проєкту для графічного дизайнера має науково обґрунтовані принципи та принципи, які базуються на знаннях про естетику, комунікацію та психологію сприйняття. Воно вимагає ретельної роботи з деталями, дотримання стандартів та врахування особливостей конкретного проєкту.

Під час кінцевого графічного оформлення креслень проєкту важливо забезпечити їх зрозумілість, естетичну привабливість і відповідність специфічним вимогам та цілям проєкту. Кожен елемент від шрифту та кольорів до композиції та графічних елементів повинен працювати разом, створюючи гармонійний і цілісний образ.

Кінцеве графічне оформлення креслень проєкту для графічного дизайнера є важливим етапом, що вимагає знань про дизайн та естетику, вправності у використанні графічних програм та інструментів, а також здатності до креативного мислення та критичного аналізу. Це допомагає створити проєкт, який буде привабливим, ефективним та відповідатиме потребам та очікуванням замовника та цільової аудиторії.

Художньо-проєктна діяльність майбутнього дизайнера виявляє значний вплив на формування його творчих здібностей і також має свою структуру, що

складається із суб'єкта проєктування (художник-графік, графічний дизайн), об'єкта проєктування (книжкова графіка, візуальні комунікації, фірмовий стиль), форми обслуговування (проблеми спілкування, орієнтації, естетичного стану середовища), орієнтирів творчості (унікальні і «типові» розробки), морфологічного типу «носія» об'єкта проєктування (площина).

На основі розглянутих базових понять, принципів, педагогічних умов виділено структурні компоненти моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності: концептуальний, мотиваційно-потребовий, контекстуальний, практичний компоненти. Були виділені етапи впровадження моделі формування творчих здібностей майбутнього дизайнера: теоретико-підготовчий, діяльнісно-тренувальний, аналітико-творчий.

Отже, розроблена модель є цілісною педагогічною системою, яка поєднує структурні компоненти із взаємозв'язками між ними. Ця модель може бути використана для формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час вивчення професійних предметів і слугувати основою для подальших досліджень. Розроблені компоненти, критерії, показники та рівні розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів будуть використані в методиці організації діагностичного етапу педагогічного дослідження.

Висновки до другого розділу

На сучасному етапі розвитку освітньої галузі актуальним є підвищення якості освіти здобувачів. Це передбачає покращення рівня знань та вмінь, що відповідає вимогам які висувають роботодавці, замовники та суспільство зокрема.

Художньо-проєктна діяльність – особливий вид проєктної діяльності, об'єктом якої є продукти виробничого й побутового призначення, що випускаються за призначенням в одному екземплярі, великими або малими серіями.

На основі наукової літератури, де окреслюються творчі здібності, пілотного опитування майбутніх фахівців та викладачів було виокремлено такі педагогічні *умови*: створення стимулювального навчального середовища під час виконання художньо-проектної діяльності; застосування методів проблемного навчання для активізації та мотивації творчої діяльності майбутнього дизайнера; творча співпраця та обмін ідеями для формування міждисциплінарного підходу при вивченні фахових дисциплін.

Також було визначено та охарактеризовано *критерії* (мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий, оцінювально-результативний), *показники* та *рівні* сформованості майбутнього дизайнера засобами художньо-проектної діяльності (репродуктивний, реконструктивний, творчий).

На основі розглянутих базових понять, принципів, педагогічних умов виділено структурні *компоненти* моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності: концептуальний мотиваційно-потребовий, контекстуальний, практичний та результативний.

На основі розроблених підходів, принципів, виокремлених педагогічних умов та компонентів виділено *етапи впровадження моделі* формування творчих здібностей майбутнього дизайнера засобами художньо-проектної діяльності: теоретико-підготовчий, діяльнісно-тренувальний, аналітико-творчий.

Матеріали розділу викладені у таких публікаціях автора [298; 299; 302; 303].

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДИЗАЙНЕРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

3.1. Програма експериментальної роботи та діагностика стану сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін

Відповідно до мети та завдань реалізації вищезазначеної проблеми, виникла необхідність у проведенні експериментального дослідження, яке б базувалося на теоретичному й практичному рівнях та реалізовувалося у загальні структурні методичні рекомендації.

Експеримент мав складну структуру та здійснювався шляхом використання методів емпіричного дослідження. *Основною метою* експерименту було теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Експериментальна діяльність передбачала такі кроки: початкове спостереження за об'єктом дослідження; аналіз поточного рівня розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів; упровадження моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів за допомогою поетапної методики, яка включала художньо-проєктну діяльність під час вивчення спеціальних предметів; вибір і використання найбільш ефективних форм, методів і засобів навчання для досягнення поставленої мети; визначення структурних компонентів проблеми формування творчих здібностей, а також встановлення критеріїв, показників і рівнів їх розвитку в майбутніх дизайнерів; проведення початкових та кінцевих діагностичних оцінок з використанням визначених критеріїв у контрольних і експериментальних групах; аналіз статистичної

достовірності отриманих даних; математичне оброблення отриманої інформації.

Ця робота здійснювалася протягом 2018 – 2023 років та мала чотири етапи: діагностувальний (попередній дослідницький етап), констатувальний, формувальний та узагальнювальний. На кожному етапі застосовувалися різні методи:

- *теоретичні*, які використовувалися для аналізу педагогічної, філософської, психологічної, навчально-методичної літератури, а також для аналізу державних і міжнародних нормативних документів у галузі освіти, вищої мистецької освіти та професійної освіти щодо формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів;

- *емпіричні* (інтерв'ю, спостереження, анкетування, опитування, тестування, бесіди, експертні оцінки), які дозволили діагностувати рівень розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців, визначити основні характеристики особистості фахівця в галузі дизайну, описати сферу інтересів і мотивів студентів щодо розвитку їхніх творчих здібностей та створити модель фахівця в галузі дизайну із сформованими творчими здібностями;

- *методи математичної статистики*, такі як методика В. Черепанова, методика П. Воловика та критерій кутового перетворення Фішера, були використані для визначення достовірності обробки результатів дослідження й аналізу дослідницьких даних, зокрема побудову таблиць, схем, діаграм тощо.

Експериментальним дослідженням було охоплено 486 здобувачів спеціальності 022 «Дизайн» освітньо-кваліфікаційного першого (бакалаврського) рівня чотирьох закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку спеціалістів дизайн-сфери: Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Київського університету імені Бориса Грінченка; 48 викладачів дизайнерських дисциплін. У формуальному етапі

експерименту брали участь 386 здобувачів та 20 викладачів дисциплін сфери дизайну.

Запропонована модель формування творчості майбутніх дизайнерів реалізується у III етапи. Коротко охарактеризуємо кожен з них.

I. Теоретико-підготовчий етап.

Термін проведення: перший курс у підготовці майбутніх дизайнерів.

Мета: На цьому етапі здобувачі зосереджують увагу на розумінні сутності творчих здібностей та їх важливості в графічному дизайні. Здійснюється аналіз, чому творчі здібності важливі для майбутніх дизайнерів і як їх можна реалізувати саме в контексті дизайну.

Завдання етапу: Розширення уявлень здобувачів про те, що таке творчі здібності та як вони пов'язані із графічним дизайном. Розгляд важливості розвитку основних аспектів творчості у сфері дизайну.

Зміст: Лекції та семінари з психології творчості та дизайну. Аналіз робіт відомих дизайнерів, яким вдалося використовувати свої творчі здібності для досягнення успіху. Дискусії та групові обговорення про те, як здобувачі можуть розвивати свої творчі здібності.

Організаційні форми та методи: Проведення творчих майстерень з вивченням базових принципів та прийомів дизайну. Запрошення гостей серед професійних дизайнерів для взаємодії та обміну досвідом. Використання кейс-стаді для вивчення успішних проєктів, що базуються на творчих здібностях.

Результат: Розуміння здобувачами важливості розвитку творчих здібностей у контексті дизайну. Здатність здобувачів виокремлювати та оцінювати творчі здібності в собі та інших.

II. Діяльнісно-тренувальний етап.

Термін проведення: другий та третій курс у підготовці майбутніх дизайнерів.

Мета: На цьому етапі студенти розвивають свої творчі здібності через практичні завдання в художньо-проєктній діяльності, зокрема елементи каліграфії, шрифтів, орнаментики, кольорів тощо.

Завдання етапу: Впровадження елементів художньо-проектної діяльності в дизайнерські проекти. Реалізація творчих ідей та концепцій, з використанням різноманітних аспектів художньо-проектної діяльності.

Зміст: Практичні заняття, де студенти розробляють проекти, в яких використовуються елементи художньо-проектної діяльності. Робота над спільними проектами, де студенти застосовують свої знання та навички в реальних творчих завданнях, враховуючи художньо-проектні елементи. Практичні заняття з каліграфії та вивчення різних стилів каліграфічних написів. Вивчення та аналіз шрифтів та їх вплив на сприйняття тексту. Дослідження орнаментальних та колористичних рішень у графічному дизайні.

Організаційні форми та методи: Індивідуальні та групові консультації з практичними аспектами використання елементів художньо-проектної діяльності. Проведення звітів та обговорень студентських проектів, де акцентується на використанні елементів художньо-проектної діяльності. Майстер-класи з вивчення технік каліграфії та роботи зі шрифтами. Практичні завдання, де студенти створюють власні дизайнерські роботи з використанням каліграфії, шрифтів, орнаментики та кольорів. Колективні проекти, які містять елементи каліграфії та шрифтів.

Результат: Розвиток творчих здібностей студентів через активну участь у художньо-проектній діяльності. Здатність студентів упізнавати, аналізувати та використовувати елементи художньо-проектної діяльності у своїх роботах.

III. Аналітико-творчий етап.

Термін проведення: четвертий курс у підготовці майбутніх дизайнерів.

Мета: На цьому етапі студенти глибше аналізують свої творчі рішення, застосовуючи знання з художньо-проектної діяльності.

Завдання етапу: Аналіз власних дизайнерських рішень та їх вдосконалення за допомогою засвоєних знань та навичок у галузі художньо-проектної діяльності. Розробка власних авторських проектів, в яких студенти використовують різноманітні елементи художньо-проектної діяльності.

Зміст: Критичний аналіз власних робіт, виокремлення сильних та слабких позицій. Розробка проєктів, де студенти поєднують елементи художньо-проєктної діяльності для досягнення бажаних ефектів у дизайні. Розробка проєктів, де студенти поєднують каліграфію, шрифти, орнаментику та кольори для досягнення бажаних ефектів у дизайні.

Організаційні форми та методи: Індивідуальні консультації та робота над власними проєктами з урахуванням художньо-проєктних елементів. Аналіз робіт відомих дизайнерів, які успішно використовують елементи художньо-проєктної діяльності у своїх проєктах. Публікація результатів робіт студентів у спеціалізованих графічних виданнях та виставках.

Результат: Глибший рівень аналізу власних дизайнерських рішень та їх удосконалення за допомогою елементів художньо-проєктної діяльності. Здатність студентів застосовувати різноманітні елементи художньо-проєктної діяльності для створення оригінальних та високоякісних проєктів.

Для розуміння та оцінки сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у ході дослідження відбувся констатувальний етап експериментального дослідження, метою якого стало окреслення сукупних ознак творчої особистості фахівця в галузі дизайну, здатного до творчого пошуку; визначення рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін; аналіз загальних знань про здібності, зокрема про творчі здібності, творчість та її розвиток, професійну спрямованість, індивідуалізацію, інтегративність, комунікативність, новизну й ситуативність. Для отримання цієї інформації було здійснено педагогічний пошук у межах вивчення проблеми, зокрема, аналізу навчальних документів, пов'язаних із діяльністю освітніх закладів у сфері дизайн-освіти (нормативних актів, навчальних планів, програм, навчально-методичних комплексів, методичних рекомендацій, посібників тощо). Додатково було проведено педагогічний експеримент, бесіди та анкетування (використання авторських анкет), а також застосовані методи математичної статистики, зокрема методика В Черепанова.

Для оцінки рівнів сформованості творчих здібностей були залучені незалежні експерти, які аналізували правильність, повноту та точність наданих відповідей.

Кількість експертів визначалася за формулою (1) запропонованою В. Черепановим

$$N = \frac{jd^2}{\Delta Q^2} \cdot 1 - g \quad (1)$$

де j – коефіцієнт, який для $0,8 < g < 0,99$ у нашому випадку становить $0,9$; d – розмах індивідуальних оцінок; g – довірлива ймовірність (для педагогічних досліджень g лежить у межах $0,8 < g < 0,99$); ΔQ – задане значення похибки колективної експертної оцінки.

Отже, здійснивши об'явунок за формулою (1), було встановлено, що для надійності експертної оцінки на рівні довірливої ймовірності $g = 0,9$ необхідно не менше ніж 20 експертів. Саме тому було обрано 24 експерти із закладів вищої освіти, у яких здійснювався експеримент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Київського університету імені Бориса Грінченка.

Основною вимогою до відбору експертів було вміння проявити максимальну здатність до передбачення майбутнього й адекватного відображення тенденції та закономірності розвитку досліджуваного процесу.

Для цього встановлені критерії: наявність вищої фахової освіти, спеціалізація в мистецькій сфері, досвід роботи в галузі не менше 10 років, відповідність посади характеру й рівню досліджуваної проблеми, якість раніше виконаних експертиз. Крім того, оцінювалася об'єктивність, неупередженість, діловитість і зацікавленість експерта. Вибір експертів за їхньою компетентністю здійснювався відповідно до методики П. Воловика, використовуючи визначену формулу (2):

$$K_i = \frac{\sum_{j=1}^n X_{ij}}{\sum_{j=1}^n X_{j\max}}, \quad (2)$$

де X_i – оцінка експерта за відповідним пунктом анкети; $X_{i\max}$ – максимальна оцінка, яку може отримати експерт за цим пунктом; n – відповідає кількості запитань в анкеті.

Компетентність групи експертів визначається за формулою (3)

$$K_{г р} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n K_i \quad (3)$$

де n – кількість експертів, які входять до експертної групи;

K_i – компетентність i -го експерта.

Об'єктивність та неупередженість експертів виявлялися через їхню здатність об'єктивно оцінювати підготовку майбутніх дизайнерів у формуванні творчих здібностей з використанням методів художньо-проектної діяльності під час вивчення спеціалізованих дисциплін; їхня діловитість виявлялася у вмінні вирішувати проблеми під час навчального процесу; зацікавленість експертів проявлялася через їхнє позитивне ставлення до наукових досліджень і бажання брати участь у експерименті.

Експертні техніки поєднували індивідуальну роботу експертів із створеними автором опитувальниками. Ця індивідуальність виявлялася в тому, що експерти працювали незалежно один від одного та не знали оцінок інших колег-експертів. Анкетування здійснювалося як під час особистої розмови інтерв'юера з експертом, так і шляхом самостійного заповнення (відправлення електронною поштою за попередньою домовленістю). Метод проведення групової експертизи був дистанційним, оскільки, як було вказано раніше, брали участь експерти з різних мистецьких закладів вищої освіти з різних регіонів України.

Майбутнім дизайнерам було запропоноване пілотне опитування з метою визначення творчих здібностей, необхідності їх формування та варіативністю засобів формування творчих здібностей у майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін (дод. А. 1). Результати анкетування такі.

Більшість здобувачів не сформулювало чітко думку про те, якими засобами та методами мистецькі заклади освіти формують творчі здібності та як застосовувати набуті знання на практиці (32,3%), правильно відповідь змогло дати лише 14,4% здобувачів. Це говорить про те, що майбутні дизайнери не до кінця розуміють значення творчих здібностей в їхньому подальшому професійному розвитку. Також за результатами опитування майбутні дизайнери не змогли дати відповідь на питання, що таке художньо-проектна діяльність і в чому може бути її позитивний вплив на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Майбутні дизайнери не мали змоги відповісти на запитання «Чи є використання засобів та методів навчання каліграфії в мистецьких закладах вищої освіти невід'ємною складовою при формуванні творчих здібностей майбутніх дизайнерів?» (28,5 % здобувачів не дали відповідь на це запитання). Це, можливо, через те, що це питання не розглядається в освітньому процесі на пряму. Зауважимо, що більшість здобувачів (54,2%) не розуміє, як саме художньо-проектна діяльність та каліграфія можуть сприяти формуванню творчих здібностей у майбутній професійній діяльності. На прохання перерахувати відомі їм засоби формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час вивчення фахових дисциплін здобувачі назвали обмежену кількість методів. Це вказує на те, що здобувачам не вистачає інформації щодо художньо-проектної діяльності та каліграфії, їх можливостей та ефективності в освітньому процесі для формування творчих здібностей.

Майбутнім дизайнерам не вдалося правильно розглянути сутність творчих здібностей. Можна зробити висновок, що цьому аспекту недостатньо уваги приділяється під час викладання мистецьких предметів. Більшість здобувачів (84,6%) вважає важливим формувати творчі здібності під час вивчення мистецьких дисциплін, оскільки вони відзначають, що ці предмети надають базові спеціальні знання, корисні для майбутніх дизайнерів у їхній професійній діяльності. Проте вони не розуміють, як саме цей процес повинен відбуватися та які методи використовувати для розвитку цих здібностей. Це

свідчить про те, що здобувачам не вистачає глибокого розуміння щодо змісту, форм та методів спеціалізованих мистецьких дисциплін. Відсутність такого розуміння обмежує їхні можливості використання та розвитку своїх творчих здібностей.

Отже, розглянувши результати проведеного анкетування, бесід, колективної діяльності та виконання проєктів, можна зробити висновок, що здобувачі виявляють зацікавленість у більш ширшому вивченні художньо-проєктної діяльності, зокрема – каліграфічної галузі. Такі здобувачі, окрім офіційних завдань, самостійно шукають матеріал для вивчення, опановують різні каліграфічні техніки. Це допомагає їм краще зрозуміти правила та принципи каліграфії. Проблема полягає в тому, що більшість матеріалу із зарубіжних видань, і часто викладач, не знаючи англійської мови не може пояснити здобувачу нюанси виконання тієї чи іншої роботи. Але позитивним є той факт, що майбутні дизайнери мають бажання підвищувати свій каліграфічний рівень та дізнаватися більше про нюанси, витoki та можливості каліграфії.

На поточному етапі педагогічного дослідження ми перевірили наявність необхідних умов для формування творчих здібностей у майбутніх дизайнерів під час навчання фаховим дисциплінам. Ми аналізували досвід роботи викладачів, які читають фахові дисципліни в університетах, а також досліджували підходи викладачів до розвитку творчих здібностей на заняттях і засіданнях методичних об'єднань факультетів дизайну. Цей аналіз проведено за допомогою *анкетування, інтерв'ю, обговорень на круглих столах, участі у власних проєктах, відвідування практичних занять і методичних засідань викладачів кафедр дизайну.*

За результатами дослідження можна зробити висновок, що більшість викладачів з галузі дизайну використовують художньо-проєктну активність під час занять не з метою розвитку творчих здібностей, а для втілення конкретного проєкту. Саме тому виникає ситуація, коли здобувач використовує ті чи інші засоби, методи та прийоми виразної мови лише як фактичне ілюстрування

власної ідеї, а не як засіб для формування, розвитку та розширення ідеї та думки як такої. Відтак 28% респондентів не користуються засобами художньо-проектної діяльності, методами створення та перетворення її складових і формами вираження для формування творчих здібностей, тому що не володіють про них достатньою інформацією та методикою їх використання.

Тільки 7,5% респондентів мотивують здобувачів до самостійного вивчення різних видів художньо-проектної діяльності, акцентуючи на них увагу лише як на галузях, тоді як інша більшість викладачів не бачать у цьому потреби, оскільки не розуміє, наскільки важливим є внесок кожної з галузей художньо-проектної діяльності у формування творчих здібностей. Викладачі (60,3%) вважають, що для успішного виконання технічного завдання майбутньому дизайнеру достатньо теоретичної та лише частково практичної інформації про різні галузі художньо-проектної діяльності. Досить малий відсоток викладачів, які організують майстер-класи, відкриті пари та лекції з фахових дисципліни, вивчають зарубіжний досвід. Лише 6,3% респондентів вважають, що занурення здобувачів в атмосферу фахових дисциплін художньо-проектної діяльності, її методик, засобів та виражальних можливостей буде ефективним аспектом розвитку творчих здібностей. Це ще раз акцентує увагу на тому факті, що більшість викладачів не бачить потенціалу та необхідності заглиблення в певні фахові дисципліни в рамках художньо-проектної діяльності та не знають, якими саме художньо-проектними засобами та методами формувати в здобувачів творчі здібності.

Серед труднощів, які виникають у процесі формування творчих здібностей при вивченні фахових дисциплін, а саме каліграфії, 38,3% викладачів наголошують на недостатності методичних забезпечень, матеріалів українською мовою та 46,9% респондентів указують на необхідність великої кількості ілюстративного матеріалу до занять і програмного забезпечення. На запитання анкети «Чи потребуєте Ви методичної допомоги при викладанні фахових дисциплін, а саме: каліграфії, шрифтів, типографіки, макетування, моделювання упаковки, основ композиції та проектною графіки, проектування,

тиражної графіки щодо формування творчих здібностей здобувачів?» майже половина респондентів дала стверджувальну відповідь. Це ще раз доводить те, що немає належного методичного забезпечення з деяких фахових дисциплін, а процес формування творчих здібностей повинен бути цілеспрямованим, загальним та здійснюватися в закладах вищої освіти мистецького профілю, аби майбутні дизайнери набували творчої майстерності в процесі навчання, освіти та з приходом на роботу мали змогу креативно, професійно та нестандартно вирішувати поставлені технічні завдання.

З результатів дослідження помітно, що викладачі в мистецьких закладах освіти намагаються використовувати фахові дисципліни із застосуванням художньо-проектної діяльності з метою формування творчих здібностей, підбирають методичний та навчальний матеріал, також дають здобувачам пошук інформацію на самостійне опрацювання, але через те, що більшість інформації іноземною мовою, здобувачі використовують одні й ті ж джерела, де втрачається новизна та суттєвий відсоток творчості.

Тому можна прийти до висновку, що в навчальному процесі вищих закладів мистецтв недостатньо проаналізована проблема використання різних методів, засобів і форм викладання предметів з художньо-проектної сфери для розвитку творчих здібностей. Це пов'язано, з одного боку, із необхідністю оновлення методичних матеріалів для здобувачів, а з іншого – із необхідністю перегляду підходів до викладання предметів, які пов'язані з каліграфією та схожими з нею дисциплінами. До недоліків системи підготовки дизайнерів у вищих навчальних закладах мистецтв можна віднести відсутність науково обґрунтованої моделі формування творчих здібностей під час вивчення фахових дисциплін, а також недостатність методичних, схематичних та наочних посібників. Також відзначається не повною мірою розкриття системного підходу до формування творчих здібностей здобувачів у процесі їхньої професійно-практичної діяльності.

У сучасному інформаційному просторі та в умовах перенасиченості спеціалістами розвиток власної творчості та креативності є необхідною умовою

для успішної роботи майбутнього дизайнера: збагачення емоційно-чуттєвого досвіду; наявне вміння маніпулювати уявними просторовими образами, сформоване вміння значний час зберігати зорову інформацію; розвинена сенсомоторна чіткість руки та зорових аналізаторів; уміння робити вибір оптимального варіанта розв'язку проблеми та його обґрунтування; розвиненість асоціативного мислення; уміння прогнозувати можливі перешкоди в умовах створення дизайнерського продукту, засоби їх усунення та адаптування до технічних вимог; бажання збагачувати власні знання щодо нових винаходів, систем зображення, програм для використання їх у своїй роботі з різних категорій технічних завдань; аналіз засвоєних знань, що стосуються варіативності матеріалів виконання технічного завдання, загальної ерудованості, комунікабельності (філософія, психологія), гармонії (відчуття балансу), аналітичності та самоорганізації.

Вивчення досвіду роботи викладачів, які читають фахові дисципліни, наприклад, такі як каліграфія та шрифти, показує, що педагоги не завжди володіють новітньою інформацією, методами, прийомами та засобами каліграфічного інструментарію.

Результати дослідження показали, що недостатня увага у вищих навчальних мистецьких закладах освіти до вивчення фахових дисциплін, наприклад каліграфії та її можливостей у контексті художньо-проектної діяльності, робить процес формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів неповним. Адже питання ставиться не щодо формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами каліграфії, а фактичного навчання елементів каліграфії, що, на нашу думку, є вузьким.

У наступному етапі наукового дослідження проводилося визначення рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів за допомогою методів художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових предметів. Для цього в параграфі 2.2 були зібрані та визначені критерії на основі аналізу наукових джерел, навчальних документів та опитування. Серед них

враховувалися мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий і оцінювально-результативний критерії.

Були створені анкети, в яких питання розподілені згідно із розробленими критеріями та показниками. Кожний показник мав три запитання.

Обробка даних кожного з критеріїв проводилася на основі визначення K – коефіцієнта значущості анкетних даних.

$K = \frac{P-O}{N}$, де:

P – кількість позитивних відповідей;

O – кількість негативних відповідей;

N – загальна кількість відповідей.

Числовий показник K : від -1 до 1 був умовно поділений на три частини відповідно до трьох рівнів.

$-1 < K < -0,33$ – репродуктивний рівень;

$-0,33 < K < 0,33$ – реконструктивний рівень;

$-0,33 < K < 1$ – творчий рівень.

Одним із завдань дослідження було визначити рівень сформованості творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за організаційно-ціннісним критерієм. Для вирішення поставленого завдання було розроблено й запропоновано здобувачам анкету (дод. Б. 3). Результати дослідження узагальнені та представлені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Результати визначення рівня сформованості творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за мотиваційно-ціннісним критерієм

Показники організаційно-ціннісного критерію	№ запитання	Кількісні та якісні показники (386 - 100%)					
		Рівні					
		Репродуктивний		Реконструктивний		Творчий	
		кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%
Присутність мотивації, прагнень, цілей, ідеалів і цінностей у майбутнього дизайнера, бажання розвиватися в обраній професійній сфері в майбутньому.	1	139	36	182	47,1	65	16,8
	2	70	18,1	175	45,3	141	36,5
	3	183	47,4	149	38,6	54	13,9

Продовження таблиці 3.1

	СзА	130	33,6	168	43,5	86	22,2
Усвідомлення майбутнім дизайнерами потреби у формуванні власних творчих здібностей.	4	45	11,6	137	35,4	204	52,8
	5	182	47,1	149	38,6	55	14,2
	6	174	45,0	101	26,1	93	24,0
	СзБ	133	34,4	129	33,4	117	30,3
Прагнення застосовувати ідеї дизайнерської інноватики професійній діяльності шляхом використання методів проектування.	7	113	29,2	175	45,3	98	25,3
	8	42	10,8	224	58,0	120	31,0
	9	115	29,7	186	48,1	85	22,0
	СзВ	90	23,3	195	50,5	101	26,1
Середнє значення загального показника мотиваційно-ціннісного критерію		118	30,4	164	42,5	101	26,7
Сз А, Сз Б, Сз В – середні статистичні значення показників мотиваційно-ціннісного критерію							

Здійснивши аналіз результатів анкетування та обрахунку коефіцієнта їх значущості, можна зробити висновок, що загалом у майбутніх дизайнерів переважає реконструктивний рівень за мотиваційно-ціннісним критерієм – 42,5%, більше чверті опитуваних проявило репродуктивний рівень 30,4% та 26,7 – творчий.

Відповіді респондентів вказали на те, що в більшості майбутніх дизайнерів наявні мотиви цілей, ідеалів, ціннісних установок, бажання розвитку у вибраній професії в майбутньому – 43,5% респондентів виявили реконструктивний рівень. 56,2% творчі здібності тісно пов'язані з навчанням, освітою, психологічною підготовкою майбутнього дизайнера до професійної діяльності; тільки 16,2% здобувачів байдужі до цього. Це свідчить, що здобувачі освіти демонструють глибоке розуміння необхідності формування своїх творчих здібностей для успішної кар'єри та виявляють бажання активно залучати інноваційні ідеї у своєму професійному житті. Вони виявляють готовність застосовувати методи проектування, удосконалювати свої навички та знання та постійно збагачувати свій досвід у сфері майбутньої професійної діяльності.

На запитання «Чи вважаєте Ви, що творчі здібності дизайнера можуть бути реалізовані за допомогою таких компонентів: ініціатива, участь в

професійній діяльності, індивідуальність та широта думки?» та «Чи важливим елементом є творчі здібності в більшості аспектів вироблення дизайн-продукції?» відповіді респондентів розподілилися так: 23,3% – репродуктивний рівень, 50,5 – реконструктивний рівень та 26,7 % – творчий рівень. Це ще раз свідчить про інтерес здобувачів до формування та вдосконалення власних творчих здібностей під час вивчення фахових дисциплін.

Такі ж самі висновки (52,8%) можна зробити щодо нестійкої мотивації формування творчих здібностей у майбутніх дизайнерів під час вивчення фахових предметів. Тільки 19,6% респондентів вбачають користь у вивченні каліграфічних дисциплін для ефективного формування креативності та підвищення рівня творчості.

Переважає більшість здобувачів 62,2% виявила бажання до креативного здійснення професійної діяльності, орієнтована на підвищення власних творчих можливостей, розширення кругозору, збільшення асоціативного мислення та, як наслідок, покращений результат при виконанні технічного завдання; тільки 19,2 % не бачить у тому необхідності, до того ж здобувачі погодилися із твердженням, що художньо-проектна діяльність, зокрема каліграфічні дисципліни, мають позитивний вплив на формування творчих здібностей (41,2%).

Під час експериментального дослідження було проведено низку заходів (педагогічне спостереження, бесіди), де з'ясовано, що здобувачі мають стійку зацікавленість у формуванні творчих здібностей та у вивченні каліграфічних дисциплін. Але, на жаль, у мистецьких закладах вищої освіти засоби, форми та методи навчання каліграфії розглядаються лише фактично та більше зводяться до практичного опанування каліграфічними матеріалами, повторень написання елементів та літер. При цьому під час навчання основним напрямком є оволодіння здобувачем певними видами шрифту, надання уваги шрифтовим елементам та вправам лише як засобу повторення для покращення кінцевого результату, а не як засобу розвитку творчої складової. При вивченні таких дисциплін, як «Каліграфія», «Типографіка», «Шрифт», «Піктографія та основи

візуальної комунікації», мало уваги звертається формуванню творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами каліграфічного інструментарію; розробляється недостатня кількість завдань каліграфічних вправ; майже не проводиться позааудиторна робота зі здобувачами, спрямована на формування зазначених здібностей.

Відтак важливо відводити належне місце процесу формування творчих здібностей у навчальних закладах, надавати цьому системного характеру, охоплювати всі етапи навчального процесу та взаємодіяти з іншими предметами, ураховуючи глибинний аналіз і завдання.

Наступною метою було визначити, наскільки творчі здібності майбутніх дизайнерів розвинені за креативним критерієм. Для цього була розроблена анкета. Щоб оцінити результати анкетування, була розроблена система оцінювання, яка залежала від того, наскільки повно та точно відповіли учасники. Якщо відповідь була повністю обґрунтованою, учасник отримував 5 балів; за наявність деяких неточностей – 4 бали; за неповну відповідь – 3 бали. Результати щодо рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів за креативним критерієм наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Результати визначення рівня сформованості творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за креативним критерієм

Показники креативного критерію	№ запитання	Кількісні та якісні показники (386 - 100%)					
		Рівні					
		Репродуктивний		Реконструктивний		Творчий	
		кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%
наявність у здобувачів здатності до генерації цікавих ідей;	1	125	32	196	50,7	65	16,8
	2	78	20	169	43,7	139	36
	3	192	49,7	132	35,7	62	16
Висока розвиненість інтуїтивних навичок та швидкість виконання завдання;	СЗА	132	33,9	166	43,4	89	22,9
наявність умінь пошуку альтернативи, висловлення оригінальних ідей;	4	120	31	186	48,1	80	20,7
	5	127	32,9	167	43,2	92	23,8
	6	106	27,4	199	51,5	81	20,9
Присутня здатність до розширення простої ідеї;							

Продовження таблиці 3.2

	СзБ	118	34,4	184	47,6	84	30,3
наявність уміння	7	186	48,1	155	40,1	45	11,6
конструктивно сприймати критику;	8	65	16,8	228	59,0	93	24,0
висока здатність до передбачення можливих невдач;	9	87	22,5	198	51,2	101	26,2
	СзВ	113	23,3	194	50,5	80	26,1
середнє значення загального показника креативного критерію		121	30,5	181	47,1	84	26,4
Сз А, Сз Б, Сз В – середні статистичні значення показників мотиваційно-ціннісного критерію							

Аналізуючи результати опитування та обраховуючи їх значущість, можна прийти до висновку, що в майбутніх дизайнерів переважає реконструктивний рівень за креативним підходом – 47,1%. Найменший відсоток респондентів проявив творчий рівень у розвитку творчих здібностей – 26,4%. Відносно великий відсоток учасників продемонстрував репродуктивний рівень – 30,5%.

Відповіді здобувачів засвідчили, що більшість майбутніх дизайнерів (47,6%) усвідомлює важливість наявності вміння пошуку альтернативи та висловлення оригінальних ідей при виконанні завдання. Також 50,7% майбутніх дизайнерів розуміють необхідність уміння генерації нестандартних ідей при розробці будь-якого дизайнерського виробу. 43,7% здобувачів вважають, що висока розвиненість інтуїтивних навичок та швидкість виконання завдання є необхідною складовою при роботі графічним дизайнером. 49,7% здобувачів графічних дизайнерів не змогли пояснити, що саме передбачає собою формування творчих здібностей дизайнера. Це говорить про те, що із здобувачами мистецьких закладів проводять опосередковану роботу із визначення їхніх здібностей, показ інтегрованих можливостей графічного дизайну через призму їхніх власних творчих здібностей. Також було виявлено, що лише 23,8% опитаних розуміють, що саме та які чинники впливають на формування творчих здібностей майбутнього дизайнера. Це показник того, що педагоги несуть лише навчальну та виховну мету на своїх заняттях, частково ігноруюючи при цьому розвивальну. Відтак майбутній дизайнер не може створювати нові продукти, а лише конструювати та надихатися вже відомими.

При опитуванні були отримані результати анкетування, де виявлено, що в 48,1 % здобувачів відсутні вміння конструктивно сприймати критику. Аналіз та синтез власної діяльності, результату є важливим аспектом у роботі графічного дизайнера. Це допомагає професіоналу відрізнити якісний продукт від посереднього та запобігти негативним наслідкам. Також адекватне сприймання критики є невід'ємною частиною розвитку творчої особистості для її самореалізації, самоактуалізації та саморозвитку.

Із 386 опитаних здобувачів 51,2% репродуктивно розуміють, на яких принципах ґрунтується творчість і творчий процес дизайнера, де лише 26,2 % мають творчий рівень розуміння. Отже, при визначенні візуально-творчого критерію ми з'ясували, що велика кількість майбутніх дизайнерів (47,1%) має реконструктивний рівень сформованості творчих здібностей. Вони розуміють необхідність їх формування надалі для подальшого використання в робочому процесі, але не знають як та якими засобами, методами та формами це можна зробити, а художньо-проектна діяльність за допомогою каліграфії дає змогу здобувачам це реалізувати.

Наступним завданням було встановити рівень сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів через застосування засобів художньо-проектної діяльності під час навчання фахових дисциплін за *візуально-творчим критерієм*. У цьому контексті здобувачам було запропоновано заповнити анкету. Результати визначення рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів за допомогою методів художньо-проектної діяльності в процесі вивчення спеціальних дисциплін за візуально-творчим критерієм представлено (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Результати визначення рівня сформованості творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за візуально-творчим критерієм

Показники візуально-творчого критерію	№ запитання	Кількісні та якісні показники (386 - 100%)					
		Рівні					
		Репродуктивний		Реконструктивний		Творчий	
		кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%
Наявність уміння маніпулювати уявними просторовими образами	1	150	38,8	194	50,2	42	10,8
	2	131	33,9	161	41,7	94	24,3
	3	169	43,7	182	47,1	35	9
	СзА	150	37,1	179	46,3	57	14,7
Здатність до нестандартного творчого мислення та наявність здатності значний час зберігати зорову інформацію	4	170	44	171	44,3	45	11,6
	5	192	49,7	135	34,9	59	15,2
	6	198	51,2	125	32,3	63	16,3
	СзБ	187	48,3	144	37,1	56	14,4
Розвиненість сенсомоторної чіткості руки та зорових аналізаторів	7	175	45,3	143	37	68	17,6
	8	190	49,2	154	39,8	42	10,8
	9	201	52	110	28,4	75	19,4
	СзВ	189	42,8	136	35,1	62	15,9
Середнє значення загального показника спеціального критерію		175	42,7	153	39,5	58	15
Сз А, Сз Б, Сз В – середні статистичні значення показників мотиваційно-ціннісного критерію							

Здійснивши аналіз даних, можна зробити висновок, що за візуально-творчим критерієм у здобувачів переважає репродуктивний рівень (42,7%) сформованості творчих здібностей, 39,5% виявило реконструктивний рівень та всього лише 15% продемонструвало творчий рівень сформованості творчих здібностей. Це дозволяє зробити висновок, що здобувач володіють лише окремими, несистемними та неусвідомленими творчими здібностями, що схожі більше на чуттєві образи, аніж на точні та виважені сформовані психологічні особливості, на які можливо опиратися під час роботи із візуальними образами.

У ході анкетування було виявлено, що лише 10,8% здобувачів уміють маніпулювати уявними та зоровими образами для отримання нового елемента чи зображення, що вказує на їхній низький творчий рівень сформованості

творчих здібностей. Своєю чергою лише 9% здобувачів мають творчий рівень уміння значний час зберігати зорову інформацію, що говорить про недостатню кількість вправ, форм та методів роботи із здобувачами дизайнерами для формування та розвитку цієї особливості. Не всі здобувачі змогли застосувати розвинені сенсомоторні чіткості руки та зорових аналізаторів, які є доцільними під час проведення занять із використанням творчих здібностей, тому це виявилось в наступних результатах: 42,7% опитуваних показало репродуктивний рівень, а творчий – 15%.

Отже, результати опитування вказують на те, що в процесі фахової підготовки в майбутніх дизайнерів недостатньо сформувалися вміння та навички застосовувати творчі здібності на рівні їх логічного повноцінного розуміння. Це свідчить про те, що сучасний рівень та зміст підготовки майбутніх дизайнерів до формування їхніх творчих здібностей під час вивчення фахових дисциплін є не досить ефективним, що в результаті призводить до недостатньої сформованості творчих здібностей майбутнього дизайнера.

Наступним кроком стало виявлення рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін за *оцінювально-результативним критерієм*. Для розв'язання поставленого завдання було розроблено й запропоновано здобувачами анкету (див. додаток). Результати дослідження представлені в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Результати визначення рівня сформованості творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності за оцінювально-результативним критерієм

Показники оцінювально-результативного критерію	№ запитання	Кількісні та якісні показники (386 - 100%)					
		Рівні					
		Репродуктивний		Реконструктивний		Творчий	
		кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%	кільк.	якісн.,%
Сформованість умінь здійснювати адекватну самооцінку здобувачами власного рівня розвиненості творчих здібностей	1	54	13,9	175	45,3	157	40,6
	2	36	9,3	186	48,1	164	42,4
	3	45	11,6	193	50	148	38,4
	СЗА	45	11,5	184	47,8	156	40,5

Продовження таблиці 3.4

Наявність умінь здійснювати самоосвітню роботу в напрямі розширення розвитку творчих здібностей	4	28	7,3	192	49,7	166	43
	5	51	13,3	174	45	161	41,7
	6	98	25,3	158	40,9	130	33,6
	СзБ	59	15,3	175	31,5	152	39,4
Уміння та навички самоаналізу власної креативної діяльності; уміння самоорганізації та самореалізації	7	136	35,2	152	39,3	98	25,3
	8	54	13,9	198	51,2	134	34,7
	9	71	18,3	168	43,5	147	38
	СзВ	87	22,5	173	44,6	135	32,6
Середнє значення загального показника мотиваційно-ціннісного критерію		64	16,4	177	41,3	147	37,5
Сз А, Сз Б, Сз В – середні статистичні значення показників мотиваційно-ціннісного критерію							

Результати визначення рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін за оцінювально-результативним критерієм виділено такі: репродуктивний рівень виявили 16,4 % респондентів, реконструктивний – 41,3%, творчий – 37,5%.

47,8% (блок А) респондентів виявило достатній рівень сформованості умінь здійснювати адекватну самооцінку власного рівня розвиненості творчих здібностей; 40,5 % творчий та 11,5% – репродуктивний.

Більшість респондентів (50,6%) визначила свій рівень творчих здібностей як «реконструктивний», 42,4% – як «репродуктивний» і лише 7% – як «творчий». Це свідчить про реконструктивний рівень самокритичності здобувачів.

Досить цікавим виявився результат відповіді на запитання: «Яким рівнем творчих здібностей повинен володіти сучасний графічний дизайнер?». Результати розподілилися так: 57,2 % респондентів визначило рівень творчих здібностей сучасного дизайнера як реконструктивний, 31,2 % – як «творчий» і 11,6% – як «репродуктивний».

Отже, майбутні дизайнери прийшли до висновку, що підвищення їхнього рівня творчих здібностей під час навчання в мистецькому закладі є необхідною передумовою для успішної професійної діяльності. Результати аналізу

здатності майбутніх дизайнерів до підвищення рівня їхніх творчих здібностей, контролю, самоконтролю, професійного самовдосконалення, оцінки (блок Б) показали, що більшість майбутніх дизайнерів не виявляють активності у використанні знань, навичок та вмій під час вивчення фахових дисциплін для формування творчих здібностей (63,1%). Це пояснюється відсутністю необхідної теоретичної підготовки та практичного досвіду. Тільки 7,8% респондентів висловили готовність та впевненість у здатності до такого виду діяльності. Ці результати вказують на те, що педагоги не достатньо використовують методи художньо-проектної діяльності на своїх курсах та не надають достатньої кількості інформації, що необхідна для формування належних творчих здібностей у майбутніх графічних дизайнерів. Це ще раз вказує на необхідність цілеспрямованого процесу формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у ході вивчення фахових предметів за допомогою художньо-проектної діяльності.

Вивчення здатності студентів до рефлексії при викладанні мистецьких дисциплін показало, що більшість майбутніх дизайнерів зацікавлена в участі в майстер-класах та інтегрованих заняттях з графічного дизайну та мистецьких заходів. За результатами анкетування (блок В) видно, що 22,5% респондентів показали репродуктивний рівень, 44,6% – реконструктивний, а 32,6% – творчий. Це свідчить про готовність студентів до використання засобів художньо-проектної діяльності для формування своїх творчих здібностей. Висновок полягає в тому, що викладачам мистецьких предметів варто активно використовувати каліграфічні елементи для формування творчих здібностей студентів, що сприятиме покращенню якості освітнього процесу та підготовці висококваліфікованих спеціалістів.

Вивчені дані показують, що в майбутніх дизайнерів ще не розвинені достатньо практичні навички. Отже, є потреба в систематичній роботі з їх навчання та вдосконалення.

Проведене констатувально-експериментальне дослідження вказує на те, що рівні сформованості творчих здібностей майбутнього дизайнера

(репродуктивний, реконструктивний, творчий) можна визначити за допомогою кількісних показників. З цією метою був використаний коефіцієнт повноти виконання завдань з формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності під час вивчення фахових дисциплін.

У нашому дослідженні K_y виражає результати в значеннях, які характеризують ступінь їх наближення до найбільш високого, тобто абсолютного прояву певної якості. Коефіцієнт надає можливість показати досягнення однаковою мірою для кожної ознаки певного феномену одиниці вимірювання.

Визначення K_y проводилося за такою формулою:

$$K_y = m/n, \text{ де}$$

K_y – коефіцієнт успішності;

m – число отриманих балів;

n – максимально можливе число балів (60).

Вираження кількості значень визначених рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін було здійснено за допомогою коефіцієнта успішності та визначено так:

$$K_y > 0,10 \quad 48 < n < 60 - \text{високий рівень}$$

$$0,5 < K_y < 0,10 \quad 24 < n < 48 - \text{достатній рівень}$$

$$K_y < 0,5 \quad n < 24 - \text{початковий рівень}$$

Обробка результатів анкет, оцінка незалежними експертами творчих завдань і кількісний аналіз відповідей дозволили скласти загальну характеристику рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін. Результати дослідження представлені в табл. 3.5.

Показники рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивченні фахових дисциплін

Рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів	КРИТЕРІЇ				
	Мотиваційно-ціннісний	Креативний	Візуально-творчий	Оцінювально-результативний	Середнє значення
	Кількість здобувачів (у %)				
Репродуктивний	30,4	30,5	42,7	16,4	30 %
Реконструктивний	42,5	47,1	39,5	41,3	42,6 %
Творчий	26,7	26,4	15	37,5	26,4 %

Продемонструємо вищезгадану таблицю у вигляді діаграми для наочного показу результатів нашого дослідження.

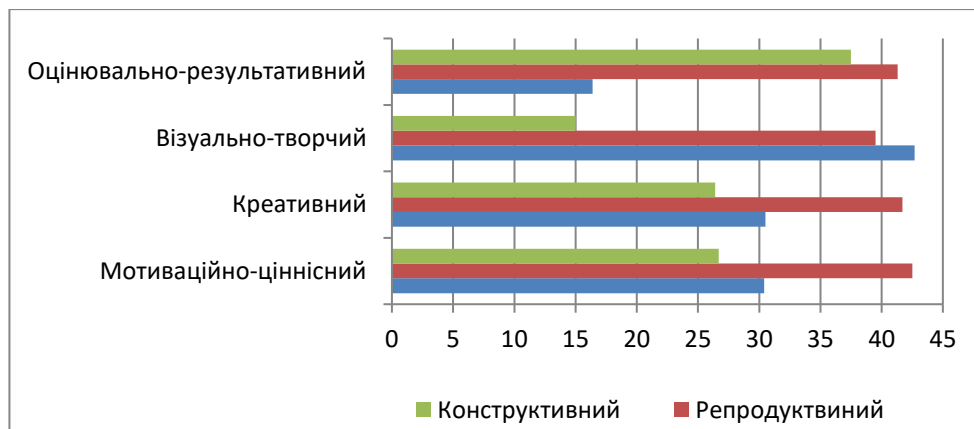

Рис. 3.1. Діаграма рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів при вивченні фахових дисциплін за визначеними критеріями.

Розглянемо запропоновано таблицю у вигляді діаграми, яка наочніше покаже результати нашого дослідження.

Аналіз результатів констатувального експерименту засвідчив, що в майбутніх дизайнерів переважає реконструктивний рівень сформованості творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін (50,5 %), за такими критеріями: мотиваційно-ціннісним (42,5%), креативним (47,1%), візуально-творчим (39,5%) та оцінювально-результативним (41,3%).

Результати вказують на те, що в мистецьких університетах формування творчих здібностей у майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових

дисциплін має свої недоліки. У сучасному освітньому середовищі важливо визначити найбільш актуальні проблеми, які впливають на якість навчання майбутніх дизайнерів. Однією з основних труднощів є недостатня реалізація ключових дидактичних принципів, таких як системність, фундаментальність, індивідуалізація та активність у навчальному процесі фахових дисциплін. Ця проблема проявляється в розрізненості методів подання науково-навчального матеріалу з різних фахових дисциплін, обмеженій міждисциплінарній інтеграції, малій кількості майстер-класів із залученням експертів, митців і фахівців у сфері дизайну. Також варто відзначити недооцінку важливості фундаментальної художньо-проектної складової підготовки майбутніх дизайнерів, що може впливати на їхню професійну підготовку та розвиток. Ці аспекти потребують уважного вивчення та вдосконалення, щоб поліпшити якість освіти в галузі дизайну з метою формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів в процесі вивчення фахових дисциплін.

Отже, висновки констатувального експерименту свідчать про те, що більшість майбутніх дизайнерів знаходиться на репродуктивному та реконструктивному рівнях сформованості творчих здібностей, а при викладанні фахових дисциплін недостатньо використовуються засоби художньо-проектної діяльності для їх формування, саме тому нами була розроблена методика формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін.

3.2. Методика формування творчих здібностей дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін

На формувальному етапі експерименту проводилася перевірка ефективності розробленої авторської моделі, спрямованої на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів через художньо-проектну діяльність. Під час перевірки досліджуваного явища було враховано, що експеримент як один із методів дослідження є науковим досвідом в галузі освітньої та виховної

роботи. Його основне завдання полягало у вивченні та спостереженні в контрольованих умовах досліджуваного педагогічного явища.

Результати аналізу наукових джерел, дисертацій і практичних досліджень мистецьких закладів вищої освіти показали недоліки в експериментальних дослідженнях, де була використана та впроваджена модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів через художньо-проектну діяльність.

Вирішення зазначеної проблеми призвело до проведення педагогічного дослідження, організація якого відповідає основній меті – підтвердити ефективність розробленої моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів через застосування авторської методики художньо-проектної діяльності.

Метою розробленої методики є формування в майбутніх дизайнерів творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін.

Реалізація означеної мети здійснювалася в процесі виконання низки виділених *завдань*:

- створення освітнього середовища, яке сприятиме цілеспрямованому формуванню позитивної мотивації, творчої спрямованості, прагненню майбутніх дизайнерів до формування творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін;

- створення навчально-методичного забезпечення фахових дисциплін, зорієнтованих на формування творчих здібностей майбутнього дизайнера;

- упровадження методично доцільних форм і методів формування творчих здібностей здобувачів, які ґрунтуються на засобах професійної спрямованості й забезпечують вплив навчальної та позааудиторної діяльності майбутніх дизайнерів на формування творчих здібностей.

Під час розроблення експериментальної методики враховувалися виокремлені й проаналізовані детально в підрозділі 1.3 наукові принципи формування творчих здібностей у майбутніх дизайнерів, а саме: принцип відкритості до експерименту, вільного вибору творчих проєктів, співпраці та

колективної творчості, відчуття свободи та інноваційності, інстинкту та емпатії, творчого відступу, інтегративності освітнього процесу.

Поетапна методика впровадження моделі формування творчих здібностей майбутнього дизайнера засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін передбачала реалізацію трьох етапів: теоретико-підготовчого, діяльнісно-тренувального, аналітико-творчого.

Теоретико-підготовчий етап передбачав проведення діагностики рівня сформованості творчих здібностей майбутнього дизайнера. На цьому етапі здійснювалося формування комплексу базових знань здобувачів про зміст, структуру творчих здібностей шляхом удосконалення змісту фахових дисциплін, визначення оптимальних форм і методів навчання. Основним завданням підготовчого етапу було підвищення мотивації здобувачів до формування власних творчих здібностей.

Як було вказано раніше, реалізація моделі розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів та педагогічний експеримент відбувалися в процесі вивчення спеціальних дисциплін. Для цього використовувалися методичні матеріали «Інструктивно-методичні матеріали до лекційних та практичних занять обов'язкової освітньої компоненти «Графічний дизайн» з використанням провідних форм і методів навчання, які були адаптовані та розширені для цілеспрямованого розвитку мотиваційного, когнітивного, контекстуального та практичного аспектів творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Наприклад, у процесі вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» з метою урахування мотиваційно-потребового компонента творчих здібностей майбутніх дизайнерів та для створення мотиваційного середовища, а саме: допомога здобувачам у формулюванні особистих цілей та уявлення про своє майбутнє професійне становлення як дизайнерів; підтримка їх у самоорієнтації, розвитку особистих цінностей та ідентичності; спроможність установлювати та досягати поставлених цілей, розвивати самоконтроль, самодисципліну та самоорганізацію; стимулювання внутрішньої мотивації та самостійної творчої ініціативи, викладачам рекомендувалося використовувати такі форми роботи,

як лекції-пресконференції, лекції-діалоги, лекції-провокації (орієнтовні теми: «Майбутнє дизайну: тренди та інновації», «Етика в дизайні», «Дизайн, що змінює світ», «Дизайнерські стратегії для соціальних змін», «Дизайн та емоційний інтелект», «Дизайн та біоміметика»). На практичних заняттях було рекомендовано використовувати такі методи роботи: дебати (орієнтовні теми: «Зміст творчих здібностей у дизайні: важливість інтуїції проти систематичного підходу», «Структура творчих здібностей у дизайнерів: взаємозв'язок між творчістю та організованістю», «Дизайн та суспільство: збалансованість між естетикою та функціональністю», «Дизайн та етика: відповідальність дизайнерів у сучасному світі», «Вплив дизайну на покращення життя людей з особливими потребами»), круглі столи (орієнтовні теми: «Творчість у дизайні: співвідношення інтуїції та аналізу», «Структура творчих здібностей у дизайні: відкритість та організованість», «Ключові функції творчих здібностей у дизайні: генерація ідей та креативне мислення», «Дослідницький підхід до розвитку творчих здібностей у дизайнерів», «Творчі здібності та впровадження інновацій у дизайні», «Творчість та співпраця: роль колективної роботи в розвитку дизайнерських здібностей»), пошуково-дослідницькі колективні проєкти (орієнтовні теми: «Вплив творчих здібностей на інноваційний дизайн», «Творчі здібності та виклики сталого дизайну», «Роль творчих здібностей у процесі інтерактивного дизайну», «Творчість у дизайні корпоративної ідентичності», «Творчість та інновації у веб-дизайні», «Творчість у дизайні простору: роль архітектурного мислення»).

На заняттях з основ композиції та проєктної графіки для забезпечення формування когнітивного компонента, аналітичних навичок, творчого мислення, розвитку здатності до візуалізації ідей, концепцій та дизайну простору; навчання здобувачів розуміти та використовувати просторові взаємозв'язки, перспективу та композицію для створення ефективного та привабливого дизайну; стимулювання здобувачів до розв'язання складних та нетривіальних проблем через застосування творчих підходів; використання методів дизайн-мислення та проєктування, що сприяють знаходженню нових,

інноваційних рішень та виробленню оригінальних концепцій, доцільним стало проведення: дискусії (орієнтовні теми: «Вплив кольору на сприйняття композиції», «Роль симетрії та асиметрії в композиції», «Використання принципів відстаней та пропорцій у проектній графіці», «Контраст як засіб вираження емоцій у дизайні», «Роль кольору, форми та текстури в графічному дизайні: вплив на емоційну сприйнятливність та комунікацію», «Використання композиційних принципів в графічному дизайні: збалансованість, ритм, акцентуація», «Взаємозв'язок між функціональністю та естетикою у графічному дизайні: проблема форми й функції»), рольових ігор (орієнтовні теми: «Дизайнер та клієнт: пошук ефективного рішення для завдання дизайну логотипу», «Архітектор та інтер'єрний дизайнер: планування та оформлення житлового простору», «Графічний дизайнер та маркетолог: створення рекламного плаката для продукту»); науково-практичних конференцій (орієнтовні теми: «Використання золотого перетину в композиції та його вплив на сприйняття дизайну», «Техніки розміщення об'єктів у тривимірному просторі на основі композиційних принципів», «Взаємодія типографії та композиції в дизайні веб-інтерфейсів», «Розвиток композиційних та графічних прийомів у сучасному ілюстраційному мистецтві», «Використання різних графічних технік та інструментів у процесі графічного дизайну», «Інтерактивність та анімація в графічному дизайні: нові можливості та виклики», «Вплив технологій віртуальної реальності на графічний дизайн: перетин мистецтва та технологій»).

Специфіка художньо-проектної діяльності передбачає ознайомлення з художніми та культурними контекстами в процесі вивчення фахових дисциплін. Саме в процесі вивчення дисциплін «Основи теорії дизайну», «Комп'ютерні дизайн-технології», «Теорія та історія орнаменту», «Шрифт», «Типографіка» та «Каліграфія» здобувачі розуміють і адаптуються до сучасних тенденцій, культурних впливів та соціальних контекстів, що допомагає створювати актуальні та виразні проекти. Тому для досягнення ефективності у формуванні визначених у дисертаційній роботі структурних компонентів

творчих здібностей майбутніх дизайнерів на заняттях з цих предметів влаштовувалася послідовна систематична діяльність.

Наприклад, викладачам рекомендувалося використовувати різноманітні інноваційні методи на лекціях для розвитку практичних навичок, зокрема: *проблемні лекції* (орієнтовні теми: з основ теорії дизайну «Виклики сучасного дизайну: створення естетично привабливих та функціональних інтерфейсів для мобільних пристроїв», «Синергія мистецтва та технологій: пошук нових форм творчого вираження»; з комп'ютерних дизайн-технологій «Етичні аспекти комп'ютерного дизайну: вплив технологій на суспільство та культуру», «Виклики і можливості віртуальної реальності в комп'ютерному дизайні», «Забезпечення доступності та включеності в комп'ютерному дизайні», з теорії та історії орнаменту «Орнамент у контексті культурної спадщини: збереження та перетворення», «Орнаментальний дизайн та інтеркультурна комунікація», «Орнамент та сучасний дизайн: від модерну до постмодерну», «Інноваційні підходи до орнаментального дизайну: злиття традиції та сучасності», «Експериментальні підходи до орнаменту: від абстракції до мінімалізму», «Індивідуальність і самовираження в орнаментальному дизайні», з каліграфії «Інтерпретація каліграфії: від традицій до експерименту», «Каліграфічний дизайн: використання каліграфії у веб-дизайні та графічному дизайні», «Творчість у каліграфії: процес та вдосконалення».

Крім проведення лекційних занять зазначених курсів, здобувачі брали участь у різноманітних активностях, спрямованих на активізацію творчості та розвиток їхніх навичок. Ці активності передбачали участь у науково-практичних конференціях, семінарах, тренінгах та майстер-класах. Крім того, здобувачі брали участь у кінолекторіях, конкурсах та працювали у творчих групах. Це дозволило їм провести дослідження для підтвердження ефективності використання авторської моделі під час навчання.

На етапі **діяльнісно-тренувального етапу** впроваджувалися нові методичні підходи. Це передбачало впровадження рекомендацій «Інструктивно-методичні матеріали для лекцій та практичних занять» у рамках

обов'язкової освітньої програми «Графічний дизайн», а також застосування нових інноваційних методів навчання. До цього також входила підготовка навчальних матеріалів для лекцій і практичних занять, а також організація освітніх заходів, спрямованих на переконання студентів у важливості розвитку їхніх власних творчих здібностей.

Основною метою розроблених методичних рекомендацій визначено надання майбутнім дизайнерам актуальної інформації щодо змісту, структури, функцій, сутності та ролі творчих здібностей та художньо-проектної діяльності з позицій фахової підготовки. Вирішення проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів певною мірою заповнює прогалини в культурно ціннісній сфері дизайну і сприяє створенню науково обґрунтованої концепції розвитку дизайн-освіти в умовах суперечливих тенденцій девальвації традиційних базових цінностей. Під час виконання робіт закріплюються і поглиблюються знання фахових дисциплін спеціалізації «Графічний дизайн».

Завдання методичних рекомендацій полягало в тому, щоб:

- розглянути формування й розвиток творчих здібностей майбутніх дизайнерів та роль і значення каліграфії в процесі їхньої підготовки;
- дослідити особливості процесу навчання каліграфії та виявити ресурси щодо розвитку творчості;
- сформувати завдання з елементами творчої каліграфії;
- виконати концептуальний пошук та визначити вихідні дані розробки каліграфічних вправ з елементами творчості;
- розробити подарункову канцелярію з використанням елементів каліграфії.

Під час розробки педагогічного проекту для методичних рекомендацій враховано впровадження Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), що є визнаним засобом організації навчального процесу в університетах України. Використання цієї системи сприяло структуруванню матеріалу для лекцій і практичних занять, створенню комплексу навчальних матеріалів, а

також розробці завдань для контролю навчальних досягнень здобувачів з різних тем і модулів. Установлені чіткі критерії та показники для оцінювання результатів самостійної роботи здобувачів. З урахуванням того, що кредити ЄКТС базуються на навчальному навантаженні, необхідному для досягнення очікуваних навчальних результатів, методичних рекомендацій, було призначено 1 кредит ЄКТС, що відповідає 30 годинам, з яких 60% припадає на аудиторні заняття, а 40% – на самостійну роботу здобувачів (методичні рекомендації подано у Додатку С).

У процесі розроблення методичних рекомендацій нами було визначено, що ці методичні рекомендації складатимуться з одного самостійного модуля «Теоретичні засади формування творчих здібностей фахівця дизайн-сфери», який має 7 тем. Обрано наступні види навчальних заходів, як передбачено навчальним планом: лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувачів та контрольні заходи (модульний контроль). Під час розробки методичних рекомендацій було враховано кількість годин, які виділені на їх вивчення (1 кредит = 30 годин, згідно із Європейською кредитно-трансферною системою), зокрема 4 години лекцій, 13 годин практичних занять, 1 година на модульний контроль і 12 годин самостійної роботи здобувачів.

Як було зазначено раніше, методичні рекомендації були розроблені з метою забезпечення тісного зв'язку між теоретичним курсом і практичними навичками. У рамках лекційного курсу здобувачі не тільки отримували огляд загальноприйнятих теоретичних концепцій і нових дискусійних ідей, що стосуються основних аспектів досліджуваної проблеми, але й здійснювали активні дії для засвоєння знань з вивченої теми.

Під час виконання **першого завдання** *«Розглянути формування й розвиток творчих здібностей майбутніх дизайнерів та роль і значення каліграфії в процесі їхньої підготовки»* в рамках першої лекції на тему «Зміст, структура та основні функції творчих здібностей майбутніх дизайнерів» подається вступна частина, аналізуються завдання методичних рекомендацій,

розглядається сутність та особливості творчих здібностей у контексті дизайн-сфери, структура та основні функції творчих здібностей особистості.

Розробку лекції з теми «Зміст, структура та основні функції творчих здібностей майбутніх дизайнерів» ми здійснювали в такій послідовності:

Постановка проблеми. Здобувачам було запропоновано дати відповіді на запитання:

Які основні компоненти здібностей потрібні майбутнім дизайнерам для успішної роботи в галузі дизайну? Які різні аспекти та ділянки дизайну вимагають різних типів творчих здібностей? Як можна поєднати творчість та систематичність у дизайнерському процесі? Як творчі здібності впливають на вибір матеріалів, кольорів та форм у дизайні? Як можна розвивати та підтримувати творчі здібності в майбутніх дизайнерів? Як впливає культурне середовище на розвиток творчих здібностей у дизайнерів? Які різні методи та стратегії можна застосувати для стимулювання творчих здібностей у дизайні? Які фактори сприяють або заважають розвитку творчості у дизайнерів? Як можна оцінити та виміряти рівень творчих здібностей у дизайнерів? Як творчі здібності сприяють інноваціям у галузі дизайну?

Надання інформаційної системи розпочалося з ознайомлення здобувачів з теоретичними знаннями та досвідом, що вже були набуті у зв'язку із досліджуваною проблемою. Вони отримали інформацію про джерела, які містять необхідні відомості з певної теми. На цьому етапі здобувачам також було запропоновано розв'язати завдання проблемного характеру. Ці завдання сприяли формуванню системи вторинної інформації, що в подальшому розширювалася під керівництвом викладача. Серед прикладів завдань було визначення поняття «творчі здібності», висвітлення сутності терміну «творчі здібності дизайнера», аналіз впливу творчих здібностей на професійну діяльність дизайнера, дослідження механізму розвитку творчих здібностей дизайнера, а також визначення основних причин низького рівня сформованості цих здібностей та способів підвищення ефективності процесу їх формування у вищому навчальному закладі.

Грунтовний аналіз проблеми на лекціях. Під час цього етапу лекційного заняття відбулося детальне обговорення конкретних питань та розгляду положень, пов'язаних з темою лекції. Здобувачі займалися дослідженнями теми, висловлювали свої ідеї, надавали власну оцінку та обґрунтовували свій вибір. Вони активно обговорювали та обмінювалися думками, відстоювали свої погляди та пропонували шляхи вирішення проблеми, розглядали підходи до розв'язання ситуації і робили висновки. Наведемо кілька прикладів запропонованих завдань: Висловіть власні ідеї щодо твердження: «Творчі здібності досягаються протягом довгого часу й розвивається зі зміною навколишнього середовища, тобто вони є безперервним процесом оцінки й навчання». Охарактеризуйте специфічні особливості творчих здібностей дизайнерської діяльності. Обґрунтуйте ваше розуміння того, які творчі здібності та вміння допоможуть майбутньому дизайнеру стати успішним у його професійній діяльності. Визначте, чи є формування творчих здібностей майбутнього дизайнера способом забезпечення успішного працевлаштування. Визначте, яка роль освітнього закладу у формуванні в здобувачів творчих здібностей.

Оцінка результатів та підсумки. На цьому етапі викладач аналізував роботу здобувачів щодо вирішення поставленої проблеми та робив підсумки проведеного лекційного заняття.

Завдання для самостійної роботи містить в собі самостійне вивчення навчального матеріалу здобувачами. Запропоновано розробити критерії для оцінювання рівня розвитку власних творчих здібностей. Твердження про особливості творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера потрібно було сформулювати й оформити на окремих картках. Звертаючись до вивчення літератури з рекомендованого переліку, необхідно було також розглянути унікальні риси творчих здібностей як важливої складової професійної компетентності майбутніх фахівців. Також здобувачам було запропоновано підготувати доповідь на тему: «Значення розвитку творчих здібностей під час підготовки до професії дизайнера». Успішному виконанню зазначеного вище

сприяло використання таких форм організації навчання, як: семінари-дискусії/диспути, семінари-конференції, тренінги, ділові ігри тощо.

Наведемо приклад застосування означених форм при вивченні теми другої лекції «Засоби художньо-проектної діяльності в процесі навчання графічного дизайну».Ця лекція розкриває сутність і вагому роль творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера; поглиблює знання щодо сутності та ролі творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера; сприяє усвідомленню майбутніми дизайнерами необхідності формування власних творчих здібностей, які сприятимуть здійсненню ефективної професійної діяльності.

Заняття проходило у форматі семінару-диспуту, де здобувачі використовували методи проблемного запитання та дискусії. Група здобувачів була розділена на три підгрупи: дві з них, що склалися з прихильників та опонентів, мали завдання захищати два різних погляди на одну проблему, тоді як третя підгрупа виступала експертами й повинна була зробити висновки з проведеної дискусії. Здобувачам було запропоновано такі завдання для виконання: Перерахуйте використання різних графічних технік та інструментів у процесі графічного дизайну. Наведіть приклади інтерактивності та анімації в графічному дизайні: їх нові можливості та виклики. Визначте вплив технологій віртуальної реальності на графічний дизайн: перетин мистецтва та технологій.

Під час обговорення проблемних питань була застосована інтерактивна вправа «метод ПРЕС». В рамках цієї вправи чотири представники з кожної дискусійної групи мали висловити свою думку щодо запропонованого завдання. Перший здобувач пояснював свою думку, починаючи відповідь з фрази «Я вважаю, що...». Другий учасник групи розкривав докази своєї позиції, починаючи свою відповідь з фрази «Тому що...». Третій здобувач наводив факти, що підтверджували його позицію, використовуючи фразу «Наприклад...». Четвертий учасник групи узагальнював думку й робив висновок про необхідність прийняття певної позиції, починаючи свій виступ з фрази «Отже, тому...».

На підсумковому етапі заняття експерти провели короткий аналіз результатів дискусії, відзначивши помилкові погляди та судження учасників, найбільш переконливі аргументи, цікаві приклади і факти, а також щирість учасників. Викладач підвів підсумки спільної діяльності учасників дискусії, включаючи експертів.

Під час виконання **другого завдання** «Дослідити особливості процесу навчання каліграфії та виявити ресурси щодо розвитку творчості» з метою формування контекстуальних творчих здібностей майбутніх дизайнерів було заплановано проведення практичного заняття «Розгляд розвитку, ролі та значення каліграфії в процесі підготовки дизайнерів». Метою цього заняття стало розширити та поглибити знання щодо розвитку, ролі та значення каліграфії як одного із засобів художньо-проектної діяльності; виховувати інтерес до майбутньої професії, мотиваційно-ціннісне ставлення до ролі та значення каліграфії. Формою роботи стали індивідуальні та групові заняття, де здобувачі аналізували шість класичних (традиційних) методик навчання каліграфії, виявляли їх недоліки та переваги^{423 424}.

Метод Карстера, що полягає в складанні окремих груп букв і символів у послідовність кроків, що проводяться поетапно, може бути використаний для навчання письма. У першому етапі проводиться написання дев'ятнадцяти елементів у великому масштабі. Другий етап передбачає написання літер, які відрізняються особливими штрихами. На третьому етапі пишуться слова без використання допоміжних ліній. Був розроблений з метою розвитку точних, вільних, упевнених і швидких рухів руки⁴²⁵.

Метод рукопису Карстера отримав широку популярність у сучасній освіті. Ця спеціально розроблена система вправ є однією з найпоширеніших для навчання швидкого письма, і вона зосереджує увагу викладача на розвитку

⁴²³ *Методика навчання каліграфічного письма в початковій школі* : навчальний посібник для студентів денної та заочної форм навчання педагогічних закладів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта / упорядник Н. О. Янко. 2021. Чернівці : НУЧК імені Т. Г. Шевченка. 92 с.

⁴²⁴ Нікулочкіна, О. 2005. Основні вимоги до каліграфічного письма. *Початкова освіта*. № 35/36 (вересень). С. 3–11.

⁴²⁵ Цєпова, І. В. *Специфіка використання методу Карстера у формуванні навички письма в учнів сучасної початкової школи*.

URL:[http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2610/1/Цєпова %20І.%20В.%20Специфіка%20використання%20методу%20Карстера.pdf](http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2610/1/Цєпова%20І.%20В.%20Специфіка%20використання%20методу%20Карстера.pdf) (Дата перегляду:18.10.2022).

рухів м'язів передпліччя, кисті руки та пальців. Переваги: корисний саме для дорослих при виробленні швидкості або виправлення почерку⁴²⁶. Недолік: розчерки складні за технікою виконання (дод. З. 1).

Аналітико-синтетичний метод⁴²⁷ передбачає в себе розглядання та розкладання графеми на окремі елементи під час читання, а також складання цих елементів при написанні слова чи складу. Цей метод, визначений Н. Агарковою як метод поелементно-цілісного письма, сприяє розвитку візуально-рухових уявлень про літери та вдосконаленню навичок письма⁴²⁸.

Здобувачі, спільно з викладачем, аналізують форму букви, розбиваючи її на окремі візуальні елементи. Вони визначають кількість цих елементів та їх просторові і пропорційні відношення. У цьому підході важливо розуміти, що кожна літера має унікальну конфігурацію, хоча може складатися із схожих елементів. Форма літери залежить від кількості повторень елементів (наприклад, «и» - «ш», «л» - «м»), їх довжини (наприклад, «п» - «р», «ч» - «и») та їх розташування на площині (наприклад, «в» - «д», «е» - «з»). Головною метою цього прийому є навчання здобувачів виявляти графічні помилки, а також їх попередження або усунення⁴²⁹.

На думку В. Трунової⁴³⁰, цей прийом можна успішно використовувати під час самоконтролю або контролю однокласниками один одного⁴³¹.

Демонстрація процесу написання – головний синтетичний прийом, який може бути проведений на дошці перед усією групою або індивідуально в альбомі здобувача. Цей метод супроводжується усним поясненням, з яких елементів складається літера і скільки їх потрібно використовувати^{432 433}. На початковому

⁴²⁶ Акмалдінова, О. М., Письменна О. О. 2005. Про концепцію формування навичок письма при навчанні іноземної мови студентів денної, заочної і дистанційної форм навчання вищого технічного навчального закладу. *Нові технології навчання* : науково-методичний збірник. Київ Вип. 41. С. 60–67..

⁴²⁷ Цєпова, І. В. 2015. Методи і прийоми навчання письма: Історія і сучасність. *Науковий огляд*. № 8 (18). URL: <http://www.naukajournal.org> (Дата перегляду: 18.05.2022).

⁴²⁸ Агапова, Т. П. 1996. *Формування творчої активності студентів творами живопису в навчальному процесі* : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків 20 с.

⁴²⁹ Засименко, В. В. 2005. *Комунікація як засіб навчання письма* (на матеріалі офіційно ділових текстів). Збірник наукових праць. Пед. науки / Херсонський державний ун-т. Херсон : ХДУ. Вип. 39. С. 69–73.

⁴³⁰ Трунова, В. А. 2008. *Вчимося правильно писати*: навчально-наочний посібник. вид. 3-е, випр. Київ Ізмаїл: СМІЛ. 136 с.

⁴³¹ Волковська, Т. 2006. Проектування як метод особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова освіта*. Методичний порадник. № 40 (376). С. 98.

⁴³² Цєпова, І. В. 2014. *Уроки письма*. Електронні демонстраційні матеріали. 1 клас. Харків : Вид-во «Ранок».

⁴³³ Там само

етапі пояснення здійснюється викладачем, але під час формування навичок написання це можуть робити й самі здобувачі.

Приєм уявного письма, який передбачає синтез рухів руки під час письма, щоне супроводжується видимим зображенням літер. Це означає, що таке письмо не залишає сліду на папері, екрані індивідуального планшета або дошці.⁴³⁴ Написання вологим пензлем (за допомогою вологої серветки) на дошці – це синтетичний прийом, спрямований на розвиток графічної вправності у нерішучих здобувачів, які соромляться своїх помилок, особливо, коли вони роблять їх перед усією групою. Здобувачів заспокоює той факт, що написане швидко висихає і не залишає слідів ні на дошці, ні в пам'яті однокласників⁴³⁵.

Писання літер на манці (піску) – це синтетичний прийом, який передбачає в себе використання пальців для зображення літер на поверхні шкіри. Головною метою цього прийому є усвідомлення та запам'ятовування послідовності рухів руки під час письма без обмежень лініями та рядками. Написана літера може бути легко видалена швидким потрусанням коробочки або площини, щоб знову повторити вправу. Створення літер за допомогою конструктора – це синтетичний метод, який дозволяє здобувачам практично поєднувати аналізовані деталі букви за допомогою набору пластмасових (фабричних) або картонних елементів рукописних літер.

Вивчаючи форму певної літери, майбутні дизайнери складають її з відповідних елементів прямо на своїх партах. Ще одним видом цієї аналітично-синтетичної роботи є реконструювання літер. Тут здобувачі можуть "перетворити" одну літеру на іншу, видаляючи, додавши або замінивши елементи. Для більш ширшого розуміння майбутніми дизайнерами можливостей використання каліграфії було продовжено демонстрування методів навчання каліграфії за допомогою копіювального (стігмографічного) методу, суть якого полягає в тому, що здобувачі повторюють написані зразки, використовуючи точки або бліде чорнило.

⁴³⁴ Цепова, І. В. 2008. *Готуємося до уроків навчання грамоти (письмо)*. Харків : Веста : Вид-во «Ранок». 160 с.

⁴³⁵ Там само

Копіювальний метод, який включає в себе наведення (обведення) букв та їхніх комплексів, – основний прийом, за яким відтворюються графеми за заданим контуром⁴³⁶.

Для наведення літер здобувачі можуть використовувати різні методи, такі як використання трафарету, шаблону, зразка збільшеного розміру в прописах, пунктирних ліній, крапок або слабкого контуру на картках та зошитах з друкованою основою. Під час наведення здобувачам надаються орієнтири, що вказують на початок письма кожної літери та правильну послідовність рухів руки. Відсутність таких орієнтирів може призвести до неправильного напрямку штриху та порушення плавності письма, наприклад, початок письма з неправильного боку. Використання технік письма – письмо «сухим пером», тактильне письмо (дозволяє здобувачам відчувати форму та структуру літер за допомогою дотику, рухаючи пальцем по грубому папері^{437, 438}), калькування – прийом, коли майбутні дизайнери порівнюють своє написання із зразком, щоб наочно виявити свої графічні помилки.^{440 441}

Лінійний метод – це прийом до навчання письма, який базується на шрифтових принципах. Здобувачі вчаться за допомогою точних і рівномірних відстаней між елементами букв, точних пропорцій висоти і ширини літер. Вони можуть користуватися спеціальними сітками, надрукованими в зошиті чи альбомах, що полегшує процес навчання. На початковому етапі лінійний метод є основним. Цей метод допомагає майбутнім фахівцям засвоїти правильне написання літер, розуміти точне місце початку зображення, дотримуватися висоти, ширини і нахилу літер під час написання, а також використовувати

⁴³⁶ 314. Скрипченко, Н. Ф. 1966. *Формування навичок письма авторучкою*. Рад. школа. № 4.

⁴³⁷ 315. Потапова, Н., Отрошко, Т. 2019. Педагогічні умови організації самостійної навчальної діяльності майбутніх учителів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Вип. 1. С. 111–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2019_1_16 (Дата перегляду: 15.05.2022).

⁴³⁸ Бондар, В. І., Ільченко, А. М. 2009. *Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі* : навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА. 252 с.

⁴³⁹ Гуз, С. 1997. Методика Марії Монтесорі у початковому шкільному навчанні. *Педагогіка і психологія проф. освіти*. № 3/4. Ч. 2. С. 84–89.

⁴⁴⁰ Олійник, С. П. 1994. *Осмілене письмо за зразком як засіб формування правописних навичок у першокласників*: дис.канд. пед.наук: 13.00.02. Харков 189 с.

⁴⁴¹ Цєпова І. В. *Готуємося до уроків навчання грамоти (письмо)* / І. В. Цєпова. — Харків : Веста : Вид-во «Ранок», 2008. — 160 с.

правильне поєднання елементів і букв^{442 443} (А. Заїка⁴⁴⁴, М. Захарійчук^{445 446}, В. Федієнко⁴⁴⁷ та ін.), а також зошити в одну лінію (О. Жаданова, В. Заїка, Н. Калінкіна, В. Мосолов, О. Проніна, Є. Сарапулова⁴⁴⁸, І. Цєпова⁴⁴¹ та ін.).

До навчальних прийомів лінійного методу належать⁴⁴⁹:

1) Викладач надає пояснення щодо написання, спираючись на сітку зошита. Це передбачає чітке визначення початку зображення літери та її елементів, орієнтацію рухів руки вздовж рядків і встановлення місця завершення написання. Перед застосуванням цього методу майбутній дизайнер ознайомлюється з розташуванням рядків і ліній на розліновці.

2) Майбутні дизайнери надають пояснення під час самостійного письма літер або їх поєднань. Особлива увага приділяється коментуванню під час письма, оскільки відсутність пояснень ускладнює мислення, яке нерозривно пов'язане з мовленням. Проте важливо уникати перевантаженого та складного коментаря до зображення букви, оскільки здобувачі не можуть одразу засвоїти велику кількість слів і можуть заплутатись у лініях та рядках.

3) У прийомі письма в рядках-сходінках, запропонованому В.Агафоновим, використовується спеціальний рядок з поступово зменшеною висотою для написання складних літер. Майбутні дизайнери пишуть ці літери в одному рядку, змінюючи їх розмір поетапно, поки не досягнуть стандартної висоти.⁴⁵⁰

4) Списування з готового зразка – це процес, у якому майбутні дизайнери відтворюють написання літер, які подані в розліновках прописів, на дошці або

⁴⁴² Краснова, Н. М. 2018. *Особливості навчання каліграфії в гімназіях XIX – на початку XX ст.* Матеріали міжнародних наукових читань 2018 в Музеї Бориса Лятошинського в Житомирі [«Митець – культура – Вимір часу»] / ред.-упор.: І. Є. Копоть. Житомир : Вид. О. О. Євєнук. Том.1. С. 12–21.

⁴⁴³ Цєпова, І. В. 2015. Методи і прийоми навчання письма: Історія і сучасність. *Науковий огляд.* № 8 (18). URL: <http://www.naukajournal.org> (Дата перегляду: 18.05.2022).

⁴⁴⁴ Заїка, А. 2005. Організація навчально-виховного процесу у початковій школі в 2005/2006 навчальному році : метод. рек. *Початкова школа* : науково-методичний журнал. № 5. С. 1–5.

⁴⁴⁵ Захарійчук, М. 2005. Технологія написання педагогічних характеристик. *Початкова школа* : науково-методичний журнал. № 4. С. 2–4.

⁴⁴⁶ Вашуленко, М., Науменко, В., Захарійчук, М. 2005. Як працювати за посібником «Післябукварик». *Початкова школа* : науково-методичний журнал. № 2. С. 8–12.

⁴⁴⁷ Федієнко, В. 2022. *Ми готуємось до школи без проблем* : робочий зошит для дітей ст. дошк. віку : 5+; Вид. 4-те, випр. й допов. Харків : Школа. 128 с.

⁴⁴⁸ Сарапулова, Є. 2005. Ефективна технологія навчання письма. Палітра педагога : *Ефективні технології освіти дошкільнят і молодших школярів.* № 3. С. 24–25.

⁴⁴⁹ Різник, М. Г. 1978. *Письмо і шрифти*: навч. посібник. Київ: Вища школа. 152 с..

⁴⁵⁰ Там само.

на окремих картках. Під час списування відбувається визначення й порівняння зорової інформації з готовим зразком. Цей прийом також може мати назви, такі як «Письмо за аналогією» або «Пиши, як я». Важливо, щоб навчання письма за допомогою цього прийому було активним, а не механічним. Проте деякі здобувачі, коли розглядають готовий зразок для наслідування, можуть не завжди усвідомлювати послідовність рухів руки, тому іноді вони самостійно винаймають способи та місця поєднання елементів або літер між собою (дод. 3. 1).

5) Письмо на індивідуальних дошках (планшетах) – це додатковий прийом лінійного методу, який сприяє тренуванню написання літер у розліновці, яка відповідає сітці прописів, але має більший розмір. На таких дошках майбутні дизайнери можуть використовувати крейду або маркер для письма, стирати написане й переписувати заново. Цей підхід надає здобувачам більшої свободи й можливість повторювати написання без обмежень, що сприяє поліпшенню їхньої навички письма.

Тактовий (ритмічний) метод, який полягає в тому, щоб писати в постійному темпі. Це сприяє розвитку плавного письма і допомагає майбутнім дизайнерам поступово перейти від повільного до швидкого письма ⁴⁵¹. Цей метод сприяє розвитку точності й упорядкованості рухів, які є необхідними для формування навичок письма ⁴⁵².

У XIX столітті педагоги акцентували увагу на ритмічності пальців руки як важливій складовій частині чіткого й каліграфічного письма. Концепцію тактового методу висловив К. Ушинський⁴⁵³ стверджуючи, що такт для руки, що пише, аналогічний такту для ноги, що танцює. Точний розмір рухів він вважав ключем до гарного й швидкого письма. В. Вахтеров, однак, критикував тактовий метод, стверджуючи, що він вимагає надмірних зусиль і уваги від

⁴⁵¹ Палійчук, О. М. 2015. *Методика навчання каліграфічного письма* : навч. посіб. 2-ге вид. Чернівці : Букрек, 343 с.

⁴⁵² Прищепа, О. Ю. 1996. *Особливості формування графічних навичок письма у шестирічних першокласників*: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ 182 с.

⁴⁵³ Ушинський, К. Д. 1983. *Вибрані педагогічні твори* : у 2 т. Київ : Рад. шк. (Педагогічна бібліотека).

учнів. Методику зображення літер під лічбу описав І. Євсеєв⁴⁵⁴, а тактовий метод був ретельно розроблений М. Боголюбовим, В. Гербачем, П. Градобосвим і В. Сагліним. Методисти наголошували, що використання цього методу вимагає значного напруження та концентрації уваги, тому його не варто застосовувати великими обсягами, особливо на початкових етапах навчання письма. Переваги: точність, пропорції – науковий підхід до каліграфії⁴⁵⁵. Недолік: часта коса сітка не сприяє розвитку навичок письма, формування окоміру; швидко втомлюються очі^{456 458}.

Генетичний метод, який передбачає систематичне оволодіння буквами, розпочинаючи з найпростіших за формою і зображенням, а потім поступово переходячи до більш складних^{454 459}.

Перед написанням кожної літери за генетичним методом необхідно вивчити форми та назви її елементів⁴⁶⁰. Створення кожної наступної букви відбувається шляхом додавання нового компонента до попереднього з необхідним засвоєнням спільного компонента, що утворює основу групи літер. У процесі навчання письма використовуються два основних підходи генетичного методу:

- 1) Додавання елементів – використовується для закріплення навички розрізняти подібні літери: наприклад, і - ї, с - є, л - м, и - ш, г - п - т і так далі.
- 2) Узагальнення письмових букв за основним компонентом – сприяє формуванню у майбутніх дизайнерів навички групувати окремі графеми за певною спільною ознакою.

Використання генетичного підходу сприяє утвердженню письмових навичок, що стосуються вже вивчених елементів або літер, які утворюють нові

⁴⁵⁴ *Методика навчання каліграфічного письма в початковій школі* : навчальний посібник для студентів денної та заочної форм навчання педагогічних закладів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта / упорядник Н. О. Янко. 2021. Чернівці : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 92 с.

⁴⁵⁵ Цєпова, І. В. 2015. Методи і прийоми навчання письма: історія і сучасність. *Науковий огляд*. № 8 (18). С. 1–11. URL: <http://oaji.net/articles/2015/797-1445617539.pdf> (Дата перегляду: 8.08.2022).

⁴⁵⁶ Сугейко, Л. Г. 2015. Каліграфія : навч.-метод. посіб. для здобувачів ступеня вищ. освіти «бакалавр» спец. 6.010102 «Початкова освіта». Херсон : Стар. 146 с.

⁴⁵⁸ Прищепа, О. Ю. 2007. Формування графічних навичок письма – необхідна умова розвитку писемного мовлення. *Початкова школа*. № 9. С. 3–6.

⁴⁵⁹ Рішення колегії МОН України «Про розроблення єдиних зразків каліграфічного письма цифр, українських і російських букв та їх з'єднань». Інформаційний збірник МОН України, 2003. № 23 (грудень).

⁴⁶⁰ Кирей, І. Ф., Трунова, А. В. 1994. *Методика викладання каліграфії* : навч. посіб. Київ : Вища школа. 196 с.

комбінації. Цей підхід дозволяє вдосконалити навички письма, раціонально використовуючи отримані знання під час засвоєння нового матеріалу.

Важливою складовою на цьому етапі став аналіз та опис робочого простору для занять з каліграфії, оскільки велика складність завдань може призводити до втрати мотивації здобувача до подальшого навчання. Тому майбутнім дизайнерам було запропоновано створити свій робочий простір, відповідно вимог та порад фахівців^{461 462 463 464 465}. Із здобувачами була проведена роз'яснювальна робота, де акцентувалась увага на вільному місці на столі для розміщення планшета або попітру, важливості чорновиків та розбору канцелярських матеріалів для роботи⁴⁶⁶. На цьому етапі здобувач звертає увагу на гігієну своєї праці, позу тіла, голови, рук. Відтак навчання та робота не приносить шкоду здоров'ю, адже виконання дизайн-проектів є, зазвичай, сидячою роботою.

На цьому ж етапі майбутнім дизайнерам були запропоновані практичні форми роботи такі, як метод вправ, копіювання, повторення за зразком де вони на власному досвіді могли відтворити каліграфічні рухи (дод. З. 1).

Для того, щоб здобувачі мали правильне уявлення про вибір матеріалів було проведено пояснення за допомогою технологій ІКТ, де порушувалися теми обрання паперу та вибору правильних чорнил для письма.

Отже, на цьому практичному занятті здобувачі навчилися застосовувати шість методів навчання каліграфії та знайомитися з правилами організації робочого простору, працюючи як колективно, так і в парах та індивідуально.

Також, для більшого розкриття контекстуального компонента нами була запропонована практична робота № 3, темою якої стало «Виявлення ресурсів розвитку творчих здібностей при навчанні каліграфії», а метою – сприяти

⁴⁶¹ *Каліграфія* : програма з каліграфії та метод. реком. до неї / уклад. В. А. Трунова. 2005. Київ : СМІЛ; Ізмаїл. 64 с.

⁴⁶² *Методика навчання каліграфії* : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., доп. та перероб. / укладач С. М. Паршук. 2017. Миколаїв : СПД Румянцева. 124 с.

⁴⁶³ *Методика навчання каліграфії в сучасній початковій школі* : навч. посіб. для вчит. почат. класів, викладачів і студ. ВНЗ I–IV рівнів акредитації / Н. М. Боднар, О. Ю. Прищеп, В. А. Трунова, І. В. Цєпова, М. І. Чабайовська ; за ред. В. А. Трунової. 2017. Харків : Ранок. 464 с. (Учителю початкових класів).

⁴⁶⁴ Наумчук В. І., Наумчук, М. М. 2012. *Навчаємо писати літери* : навч.- метод. посіб. для вчителів почат. класів, вихователів дит. садків, студ. пед. закл. Тернопіль: Астон, 196 с.

⁴⁶⁵ Там само

⁴⁶⁶ Терещенко, А. А., Чернявський, К. В. 2016. Вплив цифрового прогресу на класичну каліграфію. Зародження леттерінгу як засобу сучасного дизайну. *Технології та дизайн*. № 2 (19). С. 1–7.

усвідомленню основ ресурсу розвитку творчих здібностей за допомогою каліграфії, ознайомити з широким спектром інструментів для каліграфії, розкрити можливості використання інструментів для каліграфії в дизайн-сфері та окреслити потенціал творчого розвитку.

Основні форми роботи такі: малюнок за зразком, самостійна композиція, копіювання. Основну увагу було приділено знаряддю каліграфів та різновидам інструментів для каліграфії.

Завдання 1. Вправа на ознайомлення з каліграфічним інструментарієм. Напишіть, намалюйте, графічно зобразіть будь-яку фігуру за допомогою каліграфічних інструментів. Це може бути дерев'яна паличка, пташине, очеретове чи металеве перо, пензлик, фломастер тощо. При виконанні цього завдання здобувачі ознайомлюються з графічним інструментарієм та практичним його застосуванням⁴⁶⁸.

Завдання 2. Виконайте довільні штрихи за допомогою плакатного пера. За допомогою цього завдання здобувачі ознайомилися з плакатними перами, їх формою та механізмом (дод. И, та И. 1). Ознайомлення з плакатними перами, редісом, еліпсоподібними перами або з округлим кінчиком виявилось корисним для здобувачів, оскільки цей досвід дав їм можливість побачити широкий спектр можливостей інструментарію каліграфії. Це відкрило нові перспективи для цікавого вирішення технічних завдань, надаючи їм можливість працювати не лише ефективно, але й творчо. Таке розширене розуміння інструментів сприяє розвитку їхнього художнього потенціалу та дозволяє здійснювати технічні завдання з відчуттям творчості та унікальності (дод. И. 1).

Завдання 3. Виконайте довільні штрихи за допомогою каламу.

Для здобувачів у галузі дизайну знання про калам та його виготовлення є надзвичайно важливим і корисним. Це не лише розширює їхні знання про традиційні методи письма та мистецтва, але й створює можливості для творчого вираження. Розуміння та вміння працювати з каламом можуть надати

⁴⁶⁸ Там само.

їм незамінний інструмент для створення унікальних графічних робіт та ілюстрацій.

Калам може допомогти здобувачам розвинути їхні вміння контролю над лініями, структурою та тоном, що є надзвичайно важливим у галузі дизайну. Знання та вміння працювати з каламом можуть допомогти створити унікальні графічні та художні роботи, які виражають особливий стиль і вишуканість. Крім того, це навичка може бути використана у виготовленні каліграфічних шрифтів, логотипів та інших елементів дизайну, що додає їхнім роботам унікальності та естетичної цінності.

Завдання 4. Виконайте довільні штрихи за допомогою маркерів, фломастерів, брашпенів, колапенів та рапідографа.

Існує багато різних видів маркерів для каліграфії, кожен з яких має відмінність у зрізі писальної частини. Каліграфічні фломастери є ідеальним інструментом для створення гарних написів на різних поверхнях, включаючи деревину, картон та полотно. Вони оснащені водостійкими чорнилами на водній основі й характеризуються високою стійкістю до світла й атмосферних впливів.

Вміння працювати з різними графічними інструментами є критично важливим для графічних дизайнерів. Це розширює їхні можливості у творчому вираженні та дозволяє використовувати різні техніки для досягнення бажаних результатів. Графічний дизайнер, який володіє різними інструментами, може експериментувати з текстурами, контурами, товщиною ліній та тоном, що допомагає створювати унікальні та виразні дизайнерські роботи. Це також розвиває їхній творчі навички та надає можливість пристосовуватися до різних проєктів і задач, що є ключовим у сучасній графічній індустрії.

Також було запропоновано на цьому етапі виконувати довільні штрихи за допомогою художніх пензлів, як незамінним інструментом для живопису та каліграфії. Ця вправа є надзвичайно важливою для графічного дизайнера, оскільки вона допомагає розвивати вміння виражати свої ідеї через різноманітні рухи та лінії. Використання художніх пензлів забезпечує глибше розуміння

текстур, тонів та форм, дозволяючи дизайнерам ефективно відтворювати різноманітні стилі та настрої у своїх творіннях.

Здатність створювати довільні штрихи за допомогою художніх пензлів розширює креативний діапазон дизайнера та допомагає йому виявити свою унікальність у мистецькому вираженні. Ця вправа розвиває координацію рухів, чуття до текстур та відчуття композиції, що важливо для створення візуально привабливих та динамічних дизайнів. Крім того, вона надає можливість експериментувати з різними техніками малювання та письма, що дозволяє дизайнерам знаходити нові, інноваційні підходи до своєї творчості. Усе це робить цю вправу необхідною для розвитку та вдосконалення майстерності графічного дизайнера.

Отже, каліграфія має великий масив можливостей для реалізації необхідного результату, оскільки тільки інструментів для праці є достатня кількість. Розробка нових елементів потребує поєднання в єдине ціле низки факторів: теоретичних знань, практичних умінь та індивідуальних особливостей виконання. Саме тому для майбутнього дизайнера така велика та різноманітна кількість інструментів дає великий поштовх до творчості, розвитку своїх здібностей та художніх можливостей.

Розкриття практичного компонента формування творчих здібностей майбутнього дизайнера було впроваджено на *практичному занятті № 4* за темою «Формування завдань з елементами творчої каліграфії», де розглянуто спільне й відмінне між графікою та каліграфією, визначено можливість формування умінь початкових каліграфічних вправ гострим пером, пензлем, використання каліграфічних знань за ситуативно зумовлених обставин, додавання до простих каліграфічних вправ елементів флорішів.

Основні питання теми направлені на розкриття поняття техніки, графіки та її технології, інтеграції виражальних можливостей графіки та каліграфії, пропонуються початкові каліграфічні вправи гострим пером, пензлем, вводяться поняття флоріши, дудлінг, скрайбінг.

Оскільки зміст вищої освіти фахівців з дизайну досить різноманітний, є доцільним звернути увагу на доповнення та коригування професійних умінь та навичок з мистецтва каліграфії, її напрямів та елементів. Як вже зазначалося вище, каліграфія має великий потенціал для розвитку творчих здібностей. Саме тому на заняттях було виділено два основні види каліграфії: гострокінцеву та пласким пером.

Завдання 5. Виконайте орнаментальні вправи пласким пером.

Здобувачі на цьому етапі вивчення вправляються в мистецтві письма. Вони починають з розмічання орнаментів олівцем на клітинковій бумазі, але з часом переходять до письма на звичайній білій бумазі без розмітки. Під час написання важливо наголошувати на правильності використання туші, щоб уникнути перенасичення пера фарбою, яке може призвести до неправильних товщин штрихів і ускладнити написання кутів букв.

Під час письма рекомендується проводити кожен ліній без перерви, уникати необхідності виправлень під час написання. З'єднувальні лінії мають бути суцільні без видимих проміжків. Особлива увага має бути приділена заокругленим елементам, де використовуються дугоподібні штрихи для забезпечення гармонійного з'єднання елементів написання. Ці навички допомагають здобувачам удосконалювати своє вміння письма та створювати красиві й зрозумілі написи (дод. II).

Далі майбутнім дизайнерам пропонується продовжити формування своєї творчості за допомогою комплексу практичних вправ.

Здобувачам пропонується взяти перо шириною не менше 5 мм. Зафіксувати сталий кут нахилу пера приблизно 30° і намалювати на папері різні види ліній. Спробувати намалювати сонечко, людську фігуру або будиночок. Це допоможе краще усвідомити особливості ширококінцевого інструмента, зокрема зміну товщини і форми ліній залежно від напрямку руху пера. Також можна повторити цю вправу, зберігаючи кут нахилу 45° , а потім переходити до прямого (0°) кута, коли робоча поверхня пера паралельна лініям на папері.

Важливо вміти змінювати кут нахилу пера, що стане в нагоді при подальшому вивченні різних технік роботи з ширококінцевим пером.

Для багатьох найбільших труднощів викликає здатність проводити чіткі вертикальні штрихи. Також важливо уникати автоматичного виконання їх паралельно один одному, оскільки навіть невеликі відхилення можуть призвести до зсуву всього написаного тексту. Тому кожен новий штрих потрібно виконувати, «забуваючи» про попередній, і зосереджувати увагу на правильному орієнтуванні в площині паперу. Важливо не фіксувати зір на перо, а, навпаки, спостерігати за кінцевою точкою руху. Якщо вертикальні штрихи не виходять перпендикулярно до рядка, можна спробувати коригувати це, змінюючи нахил самого паперу. Кожен здобувач може знайти оптимальне положення паперу під час практики, що найбільш відповідає потребам. На малюнку зображено три різні методики роботи з ширококінцевим пером. Зазвичай використовується третя методика, де перо тримають під кутом 45° (вертикальні лінії виходять товстими, а горизонтальні мають товщину, що приблизно досягає половини товщини вертикальних ліній), (дод. И. 1).

Під час виконання спадного штриху рекомендується переміщати всю руку з ліктем вниз, утримуючи кисть у стабільному положенні. Штрих варто вести, «тягнучи» перо прямо до себе, незначно відводячи його назад за допомогою руху корпусу. Варто набагато частіше виконувати довгі лінії, що запобігає застою руху та неспритності, дозволяючи руці рухатися вільно. Важливо контролювати своє дихання та «видихати» штрихи, не напружуючись, дозволяючи собі трохи недбалості, оскільки надто напружений підхід може завадити прогресуванню каліграфічних навичок ⁴⁶⁹.

Також здобувачам було запропоновано вправу «Зірка». Важливо навчитися працювати з пером під різними нахилами, оскільки кожен каліграфічний шрифт пишеться під своїм характерним кутом. Для цього на папері здобувачі малювали дві перпендикулярні лінії, утворюючи хрест, і провели лінії до центру з різними нахилами пера (0° , 30° , 45° , 75°). Ця вправа

⁴⁶⁹ Українська абетка. Малюнки Георгія Нарбута / упоряд. О. Савчук. 2020. Харків : Видавець Олександр Савчук. 64 с..

демонструє різницю в ширині ліній залежно від нахилу пера та допомагає відпрацювати правильне виконання шрифтів.

Майбутнім дизайнерам запропонували почати роботу з пером під кутом 0° , коли перо розташовано паралельно верхньому краю аркуша, і проводити лінії вниз. Під кутом 0° перо надає максимальну ширину лінії вертикальному напрямку, яку можна отримати з цим пером. На початку вправи можете написати кілька рядків прямих штрихів, звертаючи увагу, щоб не змінювався кут нахилу пера. В продовженні цього комплексу вправ також запропонували вправу «Робота з пласким пером під кутом 30° » (дод. И. 2) та роботу з пером під кутом 45° де тренували діагональні та горизонтальні штрихи, зберігаючи нахил пера незмінним (дод. И. 4).

Також до комплексу була включена вправа «Робота з пласким пером під кутом 90° ». Працюючи під кутом 90° здобувачі ставили перо паралельно боковому краю листа та проводили лінію вниз. Цей кут нахилу дозволяє отримати мінімальну ширину вертикальної лінії та максимальну ширину горизонтальної лінії з використанням вибраного пера. Для початку можна провести декілька рядів прямих штрихів, зберігаючи стабільний кут пера, а потім експериментувати, поєднуючи елементи (дод. И, И. 1).

Плаский пензель, що використовується для написання шрифту, має багато спільного з ширококінцевим пером щодо стилю письма та технік роботи. Їх відмінність полягає в тому, що пензель, завдяки своїй еластичності, дозволяє накласти більший тиск, ніж перо. Крім того, сприйняття поступово розвивається, дозволяючи бачити як чорні лінії, створені пером, так і білі «порожнечі», що з'являються між лініями, утворюючи цілісний малюнок⁴⁷⁰.

Наступним завданням було розглянути такі форми роботи, як флоріши, дудлінг, зентангл, леттеринг, скрайбінг за допомогою використання плаского пера. Здобувачі демонстрували елементарне зображення в техніці дудлінг, використовуючи пласке перо.

⁴⁷⁰ Квітка, О. Л. 2014. *Морфологія і функція графічних знаків в дизайні візуальних комунікацій* : дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07. Харків 200 с.

Дудлінг – це спонтанне малювання, яке виконується без свідомого планування та використовує найпростіші елементи, такі як кола, лінії та крапки, для створення вільних та експресивних композицій. У цьому стилі малювання немає правил або обмежень, дозволяючи творцеві розслабитися та відчути вільність самовираження. Дудлінг дає можливість відключити раціональне мислення та відкрити простір для інтуїтивних та спонтанних творчих рішень.

Компоненти візуального вираження, такі як точка, лінія, відтінок, кольори, текстура, розмір, пропорції, напрямок та рух, впливають на сприйняття зорове сприйняття.

Отже, дудлінг стає корисним інструментом для полегшення концентрації та підвищення продуктивності здобувачів.

Дудлінг та зентангл – дві різні техніки малювання, але між ними існує невелика відмінність. У випадку з дудлінгом можна одночасно займатися іншими справами, тоді як зентангл вимагає більшої уваги та концентрації. Останній є більш усвідомленим малюнком. Тому здобувачам для формування їхньої творчості було запропоновано показати елементарне зображення в техніці зентангл, використовуючи пласке перо.

Зентангл дозволяє відчути себе справжнім творцем, заспокоїти стрес і агресію і покращити своє самопочуття за допомогою малюнків, орнаментів та різноманітних візерунків. Традиційно для зентанглу використовуються квадратні аркуші розміром 9x9 см та ручки чи лінери з чорнилом. У цих квадратах створюють малюнки або розділяють їх на сегменти, які заповнюються однотипними елементами, такими як крапки, кола, ромби, залежно від фантазії.

Для продовження формування творчості за допомогою каліграфічних вправ та технік здобувачам надали можливість створити ілюстрацію в техніці леттеринг, використовуючи пласке перо.

Леттеринг – це процес зміни або створення букви, яка вже існує. Це може бути як просте малювання букви олівцем у блокноті, так і створення її з нуля, використовуючи різні матеріали, такі як пластилін, дерево або навіть

вишивка хрестиком. Всі ці техніки можна віднести до леттерингу з технічного погляду⁴⁷¹. Леттеринг – це не просто шрифт, а набір унікальних букв або символів, які створені (намальовані, вирізані) для конкретної ситуації. Часто люди називають будь-який набір букв шрифтом, якщо він складається з кількох символів. Проте те, що вони бачать, насправді може бути леттерінгом. Головна особливість леттерингу полягає в його графічній складовій: унікальні форми, які поєднуються одна з одною в конкретному слові або фразі.

Використовуюючи як основу техніку леттеринг наступними засобами формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів стали вправи в техніці браш леттеринг (використовуючи пензель або брашпен) та крейдяний леттеринг(використовуючи пастельний олівець або крейду).

Brushlettering або браш леттеринг – це техніка, в якій букви малюються за допомогою пензля або брашпена (фломастер з наконечником у вигляді пензля). Основний принцип полягає в тому, що коли лінія йде вгору, лінія є тонкою, і ви не натискаєте на пензель. Коли лінія йде вниз, ви натискаєте на пензель, і лінія виходить жирнішою. Цей принцип також використовується в каліграфії, але в леттерингу є вільна можливість писати букви в будь-якому стилі, використовуючи власну креативність, тоді як у каліграфії дотримуються певних правил написання кожної букви.

Chalk lettering / крейдяний леттеринг – крейдою на чорній дошці або пастельним олівцем по чорному папері.

Для досягнення каліграфічних типів леттерингу потрібно довго й уважно тренувати навички. Основна мета полягає в тому, щоб забезпечити здатність писати кожну літеру в єдиному стилі завжди. Це схоже на традиційну каліграфію, таку як в'язь, англійський курсив або італійський курсив, з відмінністю в тому, що є більше шрифтів, на яких можна базуватися.

Кінцевим завданням цього етапу стало малювання зображення в техніці «скрайбінг», використовуючи вже відомі здобувачам інструменти.

⁴⁷¹ Терещенко, А. А., Чернявський, К. В. 2016. Вплив цифрового прогресу на класичну каліграфію. Зародження леттерингу як засобу сучасного дизайну. *Технології та дизайн*. № 2 (19). С. 1–7.

Скрайбінг (від англійського «scribe» – складати нарис або записувати) – це метод викладання або пояснення, який супроводжується графічними ілюстраціями, що передають основний зміст сказаного. Це створює ефект паралельного відтворення, де ми слухаємо розповідь або пояснення про щось і одночасно бачимо графічну відповідність до того, що чуємо.

Основною метою скрайбінгу є полегшення сприйняття та запам'ятовування нової інформації завдяки використанню візуальних засобів. Головна мета полягає в передачі інформації в зрозумілому та привабливому форматі для слухачів. Це досягається шляхом використання різноманітних графічних елементів, таких як малюнки, піктограми, символи, ключові слова, схеми та діаграми. Скрайбінг відрізняється своєрідністю, адже він поєднує в собі словесне та візуальне сприйняття, що допомагає краще засвоювати та розуміти інформацію.

Отже, каліграфія з ширококінецьним пером має великий діапазон можливостей. Нестандартне застосування каліграфічних умінь та навичок створює позитивне середовище для розвитку творчих здібностей майбутнього дизайнера, розкриває потенціал каліграфа та здобувача.

На третьому аналітико-творчому етапі було проведене практичне заняття «Процес каліграфічного письма як засіб розвитку творчих здібностей», де майбутні дизайнери відпрацьовували навички письма гострим пером, формували вміння письма пласким пером, розглядали традиційні елементи скоропису гострим пером, демонстрували та закріпили елементи готичного шрифту пласким пером. Використали такі форми роботи, як практичні заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота здобувачів.

Основними завданнями було виконання концептуального пошуку та визначення вихідних даних до проектування, розробка пошукових ескізів та обґрунтування змісту образу, формування складових проекту та виготовлення канцелярської продукції з елементами каліграфії. Розвиток цифрових технологій вплинув на каліграфію, створюючи нові можливості для взаємодії різних каліграфічних культур. Це призвело до появи нових стилів та форм у

графічному дизайні, які активно використовуються сьогодні й мають потенціал для подальшого розвитку. Одна з основних ознак сучасного суспільства – його комунікативність, спрямована на сприйняття інформації будь-якого рівня складності за допомогою простих візуальних форм.

Сучасні розробки все більше використовують продукти каліграфії, оскільки їх головним критерієм є оригінальність. Каліграфічні композиції передусім передають емоційний настрій, а потім уже вербальну інформацію. Зацікавленість каліграфією зростає завдяки емоційному змісту та унікальній формі передачі повідомлення. Здатність каліграфічного напису передавати інтонацію пов'язана насамперед з безпосереднім фізіологічним актом письма, через який емоції особи передаються за допомогою невербальних особливостей руху руки, швидкості й ритму.

Каліграфічне повідомлення завжди персоніфіковане ^{472 473}.

Рукописні каліграфічні шрифти знаходять своє застосування в дизайні різноманітних матеріалів, таких як книги, вітальні листівки, запрошення, бланки, листівки, плакати. Наприклад, особлива увага приділяється оформленню зовнішнього покриття книги, зокрема першій сторінці, оскільки вона має привертати увагу та надавати відповідну інформацію про книгу. На цій сторінці розміщуються назва книги, прізвище автора та інші деталі за допомогою відповідного шрифту. Для створення оригінального оформлення палітурки чи обкладинки каліграф може використовувати різноманітний асортимент шрифтових, орнаментальних, декоративних та інших засобів оформлення, враховуючи призначення та вид видання.

Форзаци, або оформлення, створюються не лише для видань художньої літератури, а й для різноманітних спеціальних видань, таких як дитячі, наукові, науково-популярні, навчальні, агітаційні. У науково-популярних журналах ілюстративний рукописний каліграфічний шрифт широко використовується для оживлення сторінок і розворотів. Цей шрифт гарно поєднується з різними

⁴⁷² Макарова, А. Л. 2014. *Засоби побудови образу в графічному дизайні: система структурних взаємозв'язків* : дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07. Харків 200 с.

⁴⁷³ Там само.

набірними шрифтами, створюючи особливий ефект. Каліграф, залежно від змісту оповідання або рубрики, вибирає відповідні знаряддя письма, що створюють шрифт з характерним малюнком, який відтворює настрій оповідання.

Особлива увага приділяється каліграфічному шрифту в різних видовищних плакатах, таких як рекламні, політичні та агітаційні. Текст на плакаті має виділятися й бути легко запам'ятовуваним. Тому використовуються шрифти з високим контрастом. Сучасний плакат характеризується чіткою композицією, яскравими кольорами та раціональним використанням фотографій.

Поза книжковою продукцією, поліграфічні вироби містять такі некнижкові формати, як складні буклети зі складною фальцовкою, флаєри, театральні програми, квитки, листівки, зошити, теки, шкільні приладдя, а також частини фірмового стилю, такі як візитки, сертифікати, декоративні елементи для договорів, наліпки й багато іншого, а також пакувальний папір та інші матеріали.

Багато некнижкових поліграфічних виробів виконують рекламну роль, зокрема малоформатна продукція, така як етикетки, квитки, бланки, листівки, флаєри та інші подібні видання, що згруповані під загальною назвою «малі поліграфічні форми». Швидке зростання популярності цих видань вимагає вдосконалення їх художнього оформлення та якості виконання. У цьому контексті використання нових каліграфічних шрифтів може виявитися дуже ефективним. Іноді лише одне слово або символ, створений унікальним каліграфічним шрифтом, може значно підвищити привабливість і рекламний потенціал таких видань.

Отже, каліграфи мають нескінченні можливості у створенні різноманітних рукописних шрифтів. Вони використовують різні інструменти та експериментують зі щільністю, нахилом, пропорціями, жирністю та декоративністю, щоб створити унікальність кожного шрифту. Кожен шрифт, створений каліграфом, відповідає конкретному змісту та призначенню видання.

Рукописні каліграфічні шрифти відрізняються від рисованих та наборних шрифтів індивідуальністю своїх графічних особливостей. Вони вражають швидкістю виконання та свіжістю, що додають особливого характеру тексту.

Саме тому на третьому підсумковому етапі майбутнім дизайнерам запропонували виконати творчий проєкт поліграфії із застосуванням засобів художньо-проєктної діяльності (зокрема з використання каліграфії).

Завдання-вправи: Розробка майбутніми дизайнерами пошукових ескізів та обґрунтування змісту образу з використанням різних інструментів, зокрема плаского пера, широкого пензля, туші, акварелі та акрилу. Для виготовлення необхідної орнаментальної композиції візьміть декілька орнаментів, що і створить основу для розробки пошукових ескізів.

На основі досвіду в дослідженні та проєктуванні різних інформаційних засобів виявлено, що графічні засоби передачі інформації повинні мати не лише функціональну важливість для відтворення конкретного змісту, але й естетичне значення. Якщо текст відтворює зміст за допомогою слів, то зображення виражається формою.

Форма містить п'ять основних елементів: точку, лінію, плоску фігуру, кольори та текстуру. Ці елементи становлять різноманітні форми, які можна використовувати для графічного представлення інформації.

Оскільки вище були досліджені методики навчання каліграфії і стало зрозуміло, що будь-які методики починаються із вправ та ритмічного повторення простих штрихів, тому можна говорити, що навіть до простих вправ можна поставитися творчо. *Можна на певному етапі не просто писати пропорційні палички, коротші, довші, а користуватися ними, наприклад, як елементами орнаменту, створювати текстури.* Тим самим уже включається творчість, тому що людина не просто пише рядки, а виконує ці вправи за певною ритмічною структурою. Цей ритм не обов'язково має бути таким закономірним та рівним. Саме тому на цьому етапі застосовуємо творчість, змінюємо ритмічні побудови й до всіх класичних традиційних елементів вправ додаємо вправи на основі орнаментальних композицій, що і є новизною.

Для цього було обрано низку орнаментів та проведений творчий пошук з використанням різних інструментів, зокрема плаского пера, широкого пензля, туші, акварелі та акрилу. Для виготовлення необхідної орнаментальної композиції були взяті декілька орнаментів, що і створило основу для розробки пошукових ескізів.

Наприклад: Основою для каліграфічного малюнка може слугувати орнамент, який використовувався в Київській області, що зображає символ Матері.

Рис. 3.2. Київська область

Завдання-вправи: На початку зробіть ескізи в довільному кольоровому вирішенні, потім змістіть акцент на форму зображення. Використовуйте туш та пласке перо.

Завдання-вправи: На малюнку збережіть основні елементи та схематичну побудову орнаменту. Зображення виконайте пласким пером та чорною тушшю під нахилом пера 0° та 90° із засічками (дод. И.6).

Завдання-вправи: Продовжуйте експерименти, але вже в однотонному кольоровому вирішенні за допомогою широкого сухого пензля та акварелі. (дод. И.10).

Завдання-вправи: Оберіть інші орнаменти для пошуку. Наприклад, символи Сонця і Води

Завдання-вправи: Для створення зображення використовуйте туш та пласке перо. Малюйте елементи по орнаменту, інвертуйте та малюйте між орнаментом, поєднайте обидва варіанти за допомогою довгих та коротких штрихів під нахилом пера 0° , 90° та 180° (дод. И. 5, И. 6)

Завдання-вправи: Подовжуйте експерименти. Наприклад, з символікою листя хмелю. Тут використовуйте плаский напівсухий пензель для збереження текстури та акрилову фарбу.

Рис. 3.3. Поділля

Завдання-вправи: Подовжуйте експерименти. Наприклад, на основі орнаменту виноградної лози за допомогою широкого сухого пензля та акварелі двох кольорів.

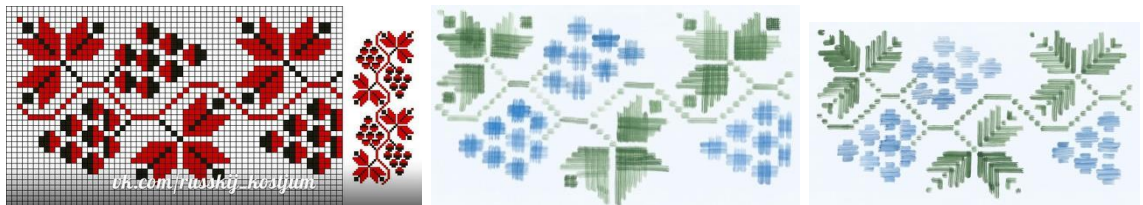

Рис. 3.4.

Отже, можна побачити, що всі творчі пошуки були зроблені за допомогою елементів каліграфії та каліграфічних вправ. Це говорить про те, що навіть прості за формою та складністю елементи можуть утворювати цікаві інформаційно складні за наповненістю композиції. На цьому етапі дослідження бачимо, що майбутні дизайнери використали багато складових та знань із трьох предметних галузей: графіки, каліграфії та орнаментики, що дало змогу не тільки зробити візуальний малюнок, але й наповнити його змістом навіть не викорисовуюючи при цьому текстове оформлення.

Завдання 49. Формування складових проєкту та виготовлення канцелярської продукції до Дня Незалежності з елементами каліграфії.

Завдання-вправи: Поставити чітку мету для реалізації проєкту та зрозуміти план виконання.

З вищезазначеного матеріалу стає зрозумілим, що каліграфія навіть на етапі використання лише каліграфічних вправ дає нам неповторний та широкий спектр можливостей.

Завдання-вправи: Оберіть ідею поліграфії. Наприклад, ідея із подарунковою канцелярією до 30-ти річчя Незалежності України з використанням елементів каліграфії.

Завдання-вправи: Розділіть процес проєктування та розробки канцелярії на п'ять ключових етапів. Наприклад:

- 1) Планування
- 2) Творчий пошук
- 3) Дизайн
- 4) Друк

Завдання-вправи: На етапі планування визначте, що саме необхідно спроектувати та якими засобами це буде реалізовано. Наприклад, взявши за основу каліграфічні елементи національної орнаментики можна прийти до висновку, що в сукупності це гарне поєднання для національного свята.

Завдання-вправи: Оберіть основні кольори. Наприклад, оскільки ми створюємо канцелярією до 30-ти річчя Незалежності України, то це будуть кольори, що складають національну палітру – жовтий та блакитний (дод. И. 11).

Завдання-вправи: На етапі творчого пошуку візьміть українські орнаменти, їх фрагменти та намальовані пласким каліграфічним інструментом (напівсухим та вологим) з використанням акварельної фарби.

Завдання-вправи: На етапі створення рукописного малюнка намагайтесь передати неповторну текстуру штриха пензля (дод. И. 12).

Завдання-вправи: На етапі дизайну переведіть намальовані вручну зображення в цифровий формат за допомогою Photoshop чи Illustrator у вектор. Для цього сфотографуйте зображення високої якості або відскануйте на сканері. Надалі можливо перевести у вектор чи вирізати по самій картинці.

Завдання-вправи: Спроектуйте макети в програмі.

Проєктування макетів у Photoshop дозволяє відносно просту модифікацію, вона зберігає елементи дизайну, організовані шарами, що дає змогу повернутися для виправлення чи перероблення, і також працювати з різними елементами на наступних етапах.

Завдання-вправи: Програмно спроектуйте блокнот, закладки, теку для документів, чашку, еко-сумку. Ці орнаментальні структури використовуйте як текстури для вищезазначених або для одиничних елементів для використання (.дод. К.6).

Завдання-вправи: Підготовка макета до друку та безпосередній його друк.

Отже, використання новаторських та інтерактивних методів навчання, активізація позанавчальних та науково-дослідницьких зусиль здобувачів мистецьких університетів сприяє формуванню всіх визначених нами складових структурних компонентів творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

У цьому розділі досліджено особливості впровадження розробленої авторської моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів за допомогою художньо-проектної діяльності в процесі вивчення спеціалізованих предметів. Модель передбачає оптимальне поєднання загальноосвітніх методів та засобів, спрямованих на досягнення мети дослідження. Сформульовано ціль та завдання моделі, розглянуті етапи її реалізації, зокрема теоретичну підготовку, практичні тренування та аналіз і творчий процес. Описано різноманітні методи та форми художньо-проектної діяльності, які сприяють формуванню творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час вивчення спеціалізованих предметів. Визначено ключову роль методичних рекомендацій «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів за допомогою художньо-проектної діяльності в процесі вивчення спеціальних предметів».

Результати апробації ефективності моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін розглянемо в наступному підрозділі дисертації.

3.3. Експериментальна перевірка ефективності методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін

Як було зазначено в попередньому параграфі, на формувальному етапі педагогічного експерименту в процесі вивчення фахових дисциплін майбутніми дизайнерами експериментальної групи було впроваджено модель формування творчих здібностей з поетапною методикою її реалізації. У процесі навчання здобувачів контрольної групи були використані розроблені нами «Інструктивно-методичні матеріали до лекційних та практичних занять» обов'язкової освітньої компоненти «Графічний дизайн» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (проведено 4 лекції та 14 практичних занять). Після завершення формувального етапу ми виконали повторний аналіз рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів для порівняння впливу експериментального методу – моделі формування творчих здібностей. З метою оцінки результатів формувальної роботи проведемо аналіз отриманих даних, порівняючи їх із констатувальним зрізом.

Враховуючи мету нашого дослідження, основні аспекти творчих здібностей майбутніх дизайнерів визначаються через мотиваційно-ціннісний, креативний, візуально-творчий та оцінювально-результативний критерії. Тому ми провели порівняльний аналіз змін у формуванні творчих здібностей майбутніх дизайнерів після формувального етапу експерименту, оцінюючи кожен з цих критеріїв окремо.

Під мотиваційно-ціннісним критерієм розуміємо наявність мотивації, цілей, ідеалів та цінностей у майбутніх дизайнерів, їхню готовність до розвитку в обраній професії, усвідомлення необхідності розвитку власних творчих здібностей та їхньої цінності для професійної діяльності.

Також цей критерій передбачає прагнення застосовувати ідеї дизайнерської інновації, а також бажання збагачувати свої знання і навички в

майбутній професійній діяльності. За отриманими результатами (табл. 3.6) можна побачити, що творчі здібності в експериментальній та контрольній групах підвищуються, але цей процес має відмінності в характері.

У контрольній групі, де формувальний експеримент не проводився, спостерігаються незначні зміни в рівні розвиненості творчих здібностей (творчий показник зріс на 2,7%, а реконструктивний та репродуктивний зменшився на 1,5% та 1,2% відповідно). Ці незначні зміни можуть бути зумовлені як випадковим характером тестування, так і нерегулярною участю здобувачів у творчих проєктах.

Таблиця 3.6

Розподіл здобувачів експериментальної і контрольної груп за мотиваційно-ціннісним критерієм на формуальному етапі експерименту

№	Рівень творчих здібностей	Експериментальна група				Контрольна група			
		до		після		до		після	
		к-сть	у %	к-сть	у %	к-сть	у %	к-сть	у %
1.	Репродуктивний	32	24,8	9	7	124	48,3	121	47,1
2.	Реконструктивний	71	55	51	39,5	88	34,2	84	32,7
3.	Творчий	26	20,2	69	53,5	45	17,5	52	20,2
Всього		129	100	129	100	257	100	257	100

В експериментальній групі зміни в рівнях творчих здібностей мають більш виражений характер. Так, творчий рівень творчих здібностей експериментальної групи зріс з 20,2% до 53,5%, що свідчить про підвищення рівня творчості серед майбутніх дизайнерів. Реконструктивний рівень творчих здібностей зменшився з 55% до 39,5%, але такі показники мають позитивне підґрунтя, оскільки більшість здобувачів просто перейшли в групу з конструктивним рівнем сформованості творчих здібностей (див. рис 3.5).

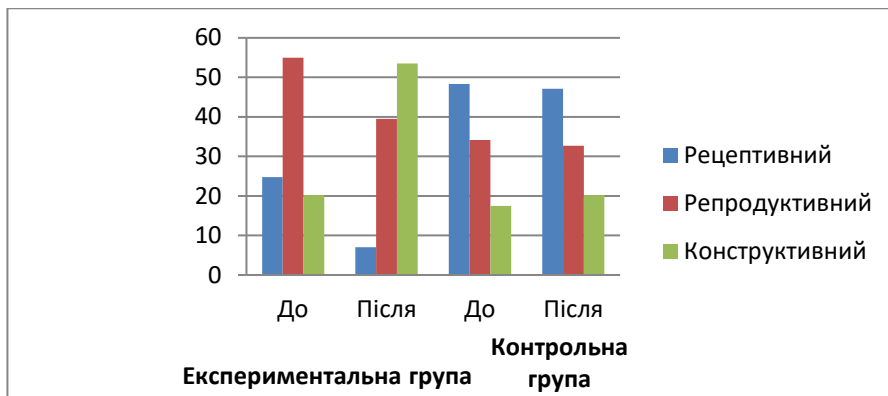

Рис. 3.5. Розподіл здобувачів експериментальної та контрольної груп за організаційно-ціннісним критерієм на формувальному етапі експерименту (% відношення)

Дослідження креативного критерію рівня сформованості творчих здібностей майбутніх здобувачів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін дало нам змогу виявити таку закономірність: творчий рівень творчих здібностей після формувального етапу педагогічного експерименту виріс в експериментальній групі до 33,5%, у контрольній групі – знизився до 9,7%. Ми пояснюємо це відсутністю прогресу творчих здібностей та якісного педагогічного впливу з їх формування та відображенням у системі вищих навчальних закладів. Результати експериментальної групи до і після формувального етапу експерименту значно видозмінилися, а в контрольній залишилися сталими (табл.3.7).

Таблиця 3.7

Розподіл здобувачів експериментальної і контрольної груп за креативним критерієм на формувальному етапі експерименту

№	Рівень творчих здібностей	Експериментальна група				Контрольна група			
		до		після		до		після	
		к-сть	у %	к-сть	у %	к-сть	у %	к-сть	у %
1.	Репродуктивний	64	49,6	11	8,5	139	54,1	117	45,5
2.	Реконструктивний	57	44,2	75	58	90	35	115	44,7
3.	Творчий	8	6,2	43	33,5	28	10,9	25	9,7
Всього		129	100	129	100	257	100	257	100

Саме такі показники, на нашу думку, показують необхідність та ефективність упровадження методичної роботи з формування творчих здібностей здобувачів (див.рис.3.6).

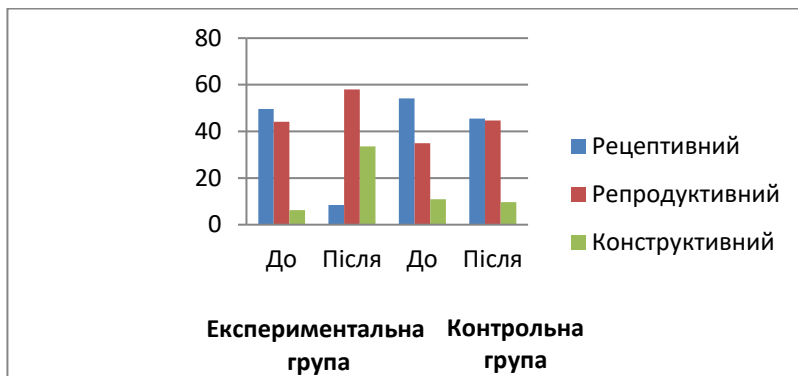

Рис. 3.6. Розподіл здобувачів експериментальної і контрольної груп за креативним критерієм на формувальному етапі експерименту

Візуально-творчий критерій, за нашими визначеннями, розуміється, як наявність уміння маніпулювати уявними просторовими образами; здатність до нестандартного творчого мислення; наявність здатності значний час зберігати зорову інформацію; розвинутість сенсомоторної чіткості руки та зорових аналізаторів (табл.3.8).

Таблиця 3.8

Розподіл здобувачів експериментальної і контрольної груп за візуально-творчим критерієм на формувальному етапі експерименту

№	Рівень творчих здібностей	Експериментальна група				Контрольна група			
		до		після		до		після	
		к-сть	у %	к-сть	у %	к-сть	у %	к-сть	у %
1.	Репродуктивний	61	47,3	23	17,8	135	52,5	142	55,3
2.	Реконструктивний	49	37,9	76	58,9	113	44	99	38,5
3.	Творчий	19	14,7	30	23,3	9	3,5	16	6,2
Всього		129	100	129	100	257	100	257	100

У процесі експериментальної роботи було виявлено, що кількість здобувачів експериментальної групи, які мають сформовані творчі здібності на конструктивному рівні становить 30%, а здобувачів контрольної групи – 6,2%. Ці показники нижчі, порівняно із результатами діагностики. Ми обґрунтовуємо

Продовження таблиці 3.9

1.	Репродуктивний	52	40,3	21	16,3	128	49,8	132	51,4
2.	Реконструктивний	61	47,3	62	48,1	116	45,1	109	42,4
3.	Творчий	16	12,4	46	35,6	13	5,1	16	6,2
Всього		129	100	129	100	257	100	257	100

В експериментальній групі спостерігалось позитивне зростання на 23,2% (від 12,4% до 35,6%) після завершення формувального етапу експерименту. Це вказує на успішне формування творчих здібностей учасників, що є доказом ефективності педагогічного впливу.

Репродуктивний рівень творчих здібностей майбутніх дизайнерів експериментальної групи після формувального етапу педагогічного експерименту знизився до 16,3% (для порівняння, це й же рівень у контрольній групі становить 51,4%) – див рис.3.8.

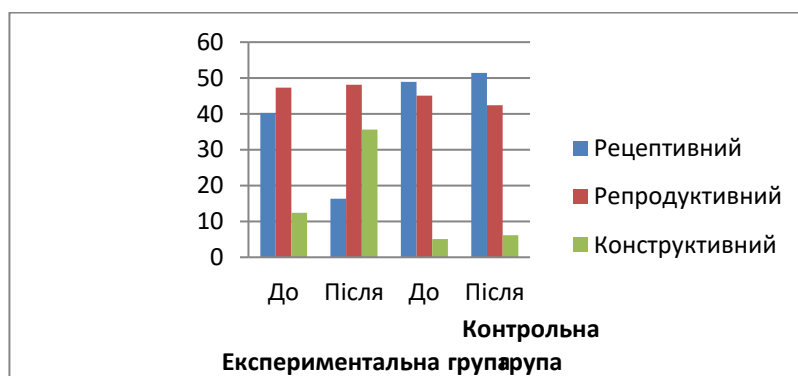

Рис. 3.8. Розподіл здобувачів експериментальної і контрольної груп за оцінювально-результативним критерієм на формувальному етапі експерименту (% співвідношення)

Отже, робота, яка була проведена на початковому етапі педагогічного експерименту з увпровадження методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів через художньо-проектну діяльність під час вивчення фахових предметів, є ефективною. Ця методика сприяє покращенню результативності професійної підготовки здобувачів, підвищуючи як окремі аспекти, так і загальний рівень їхніх творчих здібностей.

Саме тому ми вирішили знову провести діагностування учасників контрольної та експериментальної груп і виявили позитивні зміни в окремих

складових творчих здібностей учасників експериментальної групи. Загальні результати нашого дослідження наведено (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Критеріальні показники рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів на констатувальному та формувальному етапах експерименту

% та абсолютне значення	Експериментальна група						Контрольна група					
	Констатувальний етап			Формувальний етап			Констатувальний етап			Формувальний етап		
	Репродуктивний	Реконструктивний	Творчий	Репродуктивний	Реконструктивний	Творчий	Репродуктивний	Реконструктивний	Творчий	Репродуктивний	Реконструктивний	Творчий
<i>Організаційно-ціннісним критерієм</i>												
abc	32	71	26	9	51	69	124	88	45	121	84	52
%	24,8	55	20,2	7	39,5	53,5	48,3	34,2	17,5	47,1	32,7	20,2
<i>Креативний критерій</i>												
abc	64	57	8	11	75	43	139	90	28	112	115	30
%	49,6	44,2	6,2	8,5	58	33,5	54,1	35	10,9	45,5	44,7	9,7
<i>Візуально-творчий критерій</i>												
abc	61	49	19	23	76	30	135	113	9	142	99	16
%	47,3	37,9	14,7	17,8	58,9	23,3	52,5	44	3,5	55,3	38,5	6,2
<i>Оцінювально-результативний критерій</i>												
abc	52	61	16	21	62	46	128	116	13	132	109	16
%	40,3	47,3	12,4	16,3	48,1	35,6	49,8	45,1	5,1	51,4	42,4	6,2

Після застосування авторської моделі формування творчих здібностей учасників експериментальної групи спостерігалось покращення їхнього конструктивного рівня творчості на 27,3%. Водночас у контрольній групі творчі здібності зросли лише на 1,2% (див. рис. 3.9).

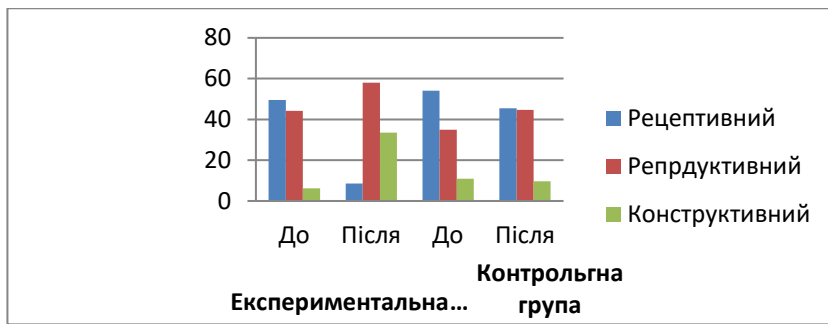

Рис. 3.9. Розподіл здобувачів експериментальної та контрольної груп за рівнями творчих здібностей на формувальному етапі (% співвідношення)

Достатній рівень сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів після формувального етапу педагогічного експерименту в експериментальній групі становить 58%, а у контрольній 44,7%.

Достовірність отриманих результатів перевіримо за допомогою методів математичної статистики (критерій кутового перетворення Фішера ϕ^*). Визначимо гіпотези щодо ефективності проведеної експериментальної роботи:

1. H_0 – кількість майбутніх дизайнерів експериментальної групи, які володіють конструктивним і репродуктивним рівнями сформованих творчих здібностей, після проведення формувального етапу педагогічного експерименту статистично відносно не змінилися.

2. H_1 – кількість майбутніх дизайнерів експериментальної групи, які володіють конструктивним і репродуктивним рівнями сформованих творчих здібностей, після проведення формувального етапу педагогічного експерименту змінилася статистично значимо порівняно з результатами констатувального етапу.

Перевірка гіпотез передбачає розміщення статистичного порівняння результатів у таблиці 3.11 та подальший обрахунок емпіричного значення.

Статистичне порівняння результатів експериментальної групи до і після формувального етапу експерименту

Групи	«Є ефект» (творчий реконструктивний рівень творчих здібностей)		«Немає ефекту» (репродуктивний рівень рівень творчих здібностей)		Суми
	Кількість	у %	Кількість	у %	
До експерименту	61	47,3	68	52,7	129
Після експерименту	106	82,2	23	17,8	129
Сума	167		91		258

Розрахуємо емпіричне значення величини кутів для кожної відсоткової частки

$$\phi_1 (47,3) = 1,64, (p \leq 0,05)$$

$$\phi_2 (82,2) = 2,31 ((p \leq 0,05)$$

Емпіричне значення ϕ^* визначається за формулою:

$$\phi^* = (\phi_1 - \phi_2) \cdot$$

Отже

$$\phi^*_{\text{емп}} = (1,64 - 2,31)^* = 6,056$$

$$\phi^*_{\text{кр}} \leq 0,07 (p \leq 0,05)$$

Отже, оскільки проведені підрахунки свідчать про переважання емпіричного значення критерію кутового перетворення ($\phi^*_{\text{емп}} \leq \phi^*_{\text{кр}}$), то гіпотеза H_0 відхиляється. Приймається H_1 , що в кількості здобувачів експериментальної групи, які володіють конструктивним і репродуктивним рівнями творчих здібностей, після завершення формувального етапу педагогічного експерименту відбулися статистично значущі зміни порівнянно з результатами констатувального етапу. Проведені розрахунки підтверджують, що отримані результати педагогічного експерименту для експериментальної групи є статистично достовірними.

Розглянемо схожі розрахунки для учасників контрольної групи:

N_0 – кількість здобувачів контрольної групи, які володіють конструктивним і репродуктивним рівнями творчих здібностей, після

проведення формувального етапу педагогічного експерименту змінилася статистично не значимо;

N_1 – кількість здобувачів контрольної групи, які володіють конструктивним і репродуктивним рівнями творчих здібностей, після проведення формувального етапу педагогічного експерименту змінилася статистично значимо порівняно з результатами констатувального етапу.

Отримані в ході експерименту результати контрольної групи представлено (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

Статистичне порівняння результатів контрольної групи до і після формувального етапу експерименту

Групи	«Є ефект» (творчий реконструктивний рівень творчих здібностей)		«Немає ефекту» (репродуктивний рівень рівень творчих здібностей)		Суми
	Кількість	у %	Кількість	у %	
До експерименту	133	51,8	124	48,2	257
Після експерименту	138	53,7	119	46,3	257
Сума	271		243		514

Для кожної відсоткової частки емпіричне значення величини кутів ϕ становитиме:

$$\phi_1(51,8\%) = 2,31,$$

$$\phi_2(53,7\%) = 1,64.$$

Отже,

$$\phi^*_{емп} = (2,31 - 1,64) * = 0,431$$

Отримане емпіричне значення ϕ^* необхідно порівняти з табличними критичними значеннями:

$$\phi^*_{кр} \leq 0,09 \quad (p \leq 0,05)$$

Оскільки проведені підрахунки свідчать про переважання емпіричного значення критерію кутового перетворення ($\phi^*_{емп} \leq \phi^*_{кр}$), то гіпотеза H_1 відхиляється, приймається H_0 , то кількість здобувачів експериментальної групи, які володіють конструктивним і репродуктивним рівнями творчих

здібностей після проведення формувального етапу педагогічного експерименту змінилася статистично не значимо порівняно з результатами констатувального етапу.

Отже, отримані результати підтвердили *гіпотезу експериментального дослідження*: упровадження моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін дало позитивний результат.

Висновки до третього розділу

Для перевірки ефективності моделі формування творчих здібностей у майбутніх дизайнерів була розроблена та впроваджена спеціальна експериментальна програма. Ця програма складалася з чотирьох основних етапів: діагностичний, констатувальний, формувальний та узагальнювальний. Її метою було визначити, наскільки успішно методика впливає на формування творчих здібностей у здобувачів, які навчаються на спеціальності «Дизайн».

В експериментальному дослідженні взяло участь 486 здобувачів курсів спеціальності 022 «Дизайн» освітньо-кваліфікаційного першого (бакалаврського) рівня чотирьох закладів вищої освіти України, які здійснюють підготовку спеціалістів дизайн-сфери: Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Житомирського державного університету імені Івана Франка, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Київського університету імені Бориса Грінченка.

Аналіз результатів констатувального експерименту засвідчив, що в майбутніх дизайнерів переважає реконструктивний рівень сформованості творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін (50,5 %), за такими критеріями: мотиваційно-ціннісним (42,5%), креативним (47,1%), візуально-творчим (39,5%) та оцінювально-результативним (41,3%).

Дослідження показали, що в навчальних закладах, які готують майбутніх дизайнерів, недостатньо уваги приділяється формуванню їхніх творчих

здібностей під час вивчення фахових предметів. Головною проблемою є недостатня кількість системного впровадження ключових принципів навчання, таких як системність, фундаментальність, індивідуалізація та активність, у навчальний процес. Недоліки містять розбіжність у способі викладання фахових предметів, слабку інтеграцію між предметами, недостатню кількість майстер-класів та залучення експертів, митців і професіоналів у галузі дизайну. Крім того, недооцінюється важливість фундаментальної художньо-проектної складової під час навчання майбутніх дизайнерів. Тому важливо знайти способи вдосконалення навчального процесу з метою формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час вивчення спеціальних предметів.

На констатувальному етапі відповідно до завдань дослідження визначено зміст і структуру моделі сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін; визначено критерії, показники та рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів; обґрунтовано педагогічні умови, які позитивно впливають на процес формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін; обґрунтовано експериментальну методику та проведено аналіз початкового рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Ґрунтуючись на теоретичних відомостях, що окреслені в попередніх розділах дисертаційного дослідження, та отриманих статистичних даних під час констатувального етапу, на формувальному етапі експерименту була проведена експериментальна перевірка змісту, структури та методів ефективності реалізації моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів; розроблено методичні рекомендації; здійснено аналіз теоретичних положень та окреслено висновки; виконано впровадження результатів дослідження в практичну діяльність вищих закладів освіти мистецького напрямку, що дозволило підтвердити висунуту нами гіпотезу й підвищити рівень ефективності формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Формувальний етап педагогічного дослідження був упроваджений з обов'язковим урахуванням реалізації моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення таких дисциплін, як «Каліграфія», «Кольорознавство», «Типографіка», «Шрифт», «Піктографія та основи візуальної комунікації», та методичних рекомендацій до обов'язкової освітньої компоненти «Графічний дизайн» основною метою якого було сформувати в майбутніх дизайнерів творчі здібності.

Проаналізовано рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін на основі розроблених критеріїв оцінки в експериментальній та контрольній групах. Після проведення формувального етапу експерименту реконструктивний рівень творчих здібностей майбутніх дизайнерів в експериментальній групі становить – 53,5% , а в контрольній – 32,7% , що говорить про значне підвищення досліджуваного явища.

На основі проведеного експериментального дослідження якісний рівень творчих здібностей у контрольній групі збільшився на 1,9%, а в експериментальній – на 34,9%, що свідчить про ефективність застосування моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів в процесі вивчення фахових дисциплін.

Отже, результати педагогічного експерименту підтвердили істинність висунутої нами гіпотези та ефективність експериментальної методики.

Матеріали розділу викладені у таких публікаціях автора[36, 290, 301, 304, 305].

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано теоретико-експериментальне розв'язання проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін. Відповідно до мети і завдань дослідження описано науково-теоретичні та практичні результати:

1. Вивчення й теоретичний аналіз наукової літератури, мистецьких закладів вищої освіти, сучасних тенденцій у викладанні гуманітарних дисциплін засвідчив, що проблема формування творчості та творчих здібностей майбутніх дизайнерів потребує комплексного розв'язання.

Протягом періоду становлення людини сучасного типу завжди гостро стояло питання формування особистості як повноцінного суб'єкта соціуму. Творча діяльність людини складається з послідовності творчих актів, які є умовними одиницями для вивчення механізмів творчості. До творчого процесу людину спонукає потреба створити щось нове, а детектори новизни в мозку відповідають за виявлення нових подразників та стимулюють потяг до творчості. З'ясовано, що наукові дослідження нейрофізіології, психології та психотерапії допомагають охарактеризувати психофізіологічні механізми творчої діяльності людини, хоча поки що не дають вичерпної відповіді на те, як система механізмів мозку діє у творчому акті.

Встановлено сутність та зміст базових понять дослідження, зокрема: «творчі здібності», що розуміються як індивідуально-психологічні властивості особистості, які є умовою успішного здійснення творчої діяльності, винайдення та реалізації творчого рішення для стандартних завдань; «засоби художньо-проектної діяльності», що визначаються як різноманітні матеріали, інструменти, техніки та технології, які використовуються художниками, дизайнерами та іншими творчими професіоналами для створення проєктів і творів мистецтва; «формування творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності», що окреслюються як цілеспрямований процес розвитку художньо-творчого потенціалу особистості, спрямований на розширення та

поглиблення її здатностей до генерації нових ідей, розв'язання проблем, творчого мислення та самовираження з використанням різноманітних художніх матеріалів, інструментів, технік та технологій для створення проєктів та творів мистецтва.

На основі аналізу наукових джерел визначено підходи до формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів: особистісно-орієнтований, синергетичний, креативний, діяльнісний.

2. Розроблено критерії (мотиваційно-ціннісний, креативний, спеціальний, оцінювально-результативний) і рівні (репродуктивний, реконструктивний, творчий) їх сформованості. Діагностика рівнів сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення фахових дисциплін показала, що в майбутніх дизайнерів переважає реконструктивний рівень сформованості творчих здібностей (50,5 %). Тобто такі здобувачі мають нестійку мотивацію та невиразний інтерес до здійснення професійної дизайнерської діяльності; недостатньо розуміють важливість розвитку творчих здібностей; мають нестійке бажання отримувати фахові знання з дизайн-освіти, художні знання, уміння та навички; у здобувача періодично виникає бажання до саморозвитку та самоствердження в обраній професії; фрагментарно виникає прагнення до створення власного творчого стилю та нових дизайнерських проєктів; здобувач не завжди може генерувати ідеї та витрачає більше часу, щоб розібратися в складному завданні; виникають труднощі пошуку альтернативних шляхів вирішення завдання; має здібність до шаблонного мислення; такий здобувач має середню здатність до нестандартного творчого мислення; із певними труднощами маніпулює просторовими уявними образами. Майбутні дизайнери цього рівня мають потенціал для самовдосконалення, вони можуть використовувати теоретичні знання в практичних завданнях, але їхні рішення не є унікальними.

3. Обґрунтована теоретична модель формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проєктної діяльності у процесі вивченні фахових дисциплін, структурними елементами якої визначено

концептуальний (глибокий аналіз історії та сучасних тенденцій дизайну для формування унікальних ідей та підходів перетворення концепцій, інтеграцію власного художнього стилю); мотиваційно-потребовий (стимулювання мотивації та задоволення потреб майбутніх дизайнерів у творчому процесі); контекстуальний (ознайомлення здобувачів з художніми та культурними контекстами для розуміння й адаптації до сучасних тенденцій, культурних впливів); практичний (розвиток практичних навичок і вмінь, пов'язаних з художньо-проектною діяльністю, включаючи володіння мистецькими техніками, використанням інструментів та програмного забезпечення, здатність до матеріалізації та втілення художніх ідей у конкретних проектах); та результативний (вимірювання та ефективного втілення набутих творчих навичок та здібностей у практиці з метою досягнення конкретних творчих цілей та реалізації творчих проєктів) компоненти; виділено етапи її впровадження: теоретико-підготовчий, діяльнісно-тренувальний, аналітико-творчий.

4. Розроблено методику формування творчих здібностей майбутніх фахівців з дизайну в закладі вищої освіти засобами художньо-проектної діяльності та експериментально перевірено її ефективність. Визначено фахові дисципліни та проаналізовано їх зміст і потенціал у формуванні творчих здібностей майбутніх дизайнерів: «Графічний дизайн», «Основи теорії дизайну», «Кольорознавство», «Рисунок», «Проектування», «Дизайн-проектування», «Художнє проектування», «Живопис», «Робота в матеріалах», «Композиція», «Формоутворення та макетування», «Макетування моделювання упаковки», «Фотографіка», «Дизайн реклами», «Фірмовий стиль», «Теорія та історія орнаменту», «Шрифт», «Типографіка», «Каліграфія». Також було проаналізовані матеріали та їх можливості в розвитку творчих здібностей у процесі вивчення фахових дисциплін.

З метою визначення ефективності упровадження методики формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін була розроблена й запропонована експериментальна програма організації дослідження, яка

передбачала чотири етапи: діагностувальний, констатувальний, формувальний та узагальнювальний.

Формувальний етап педагогічного дослідження був упроваджений з обов'язковим урахуванням реалізації моделі формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі вивчення таких дисциплін, як «Графічний дизайн», «Кольорознавство», «Теорія та історія орнаменту», «Шрифт», «Типографіка», «Каліграфія» та методичних рекомендацій до обов'язкової освітньої компоненти «Графічний дизайн» щодо формування в майбутніх дизайнерів творчих здібностей засобами художньо-проектної діяльності.

Проаналізовано рівні сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів на основі розроблених критеріїв їх оцінки в експериментальній та контрольній групах.

Рівень сформованості творчих здібностей контрольної групи на початку та наприкінці експерименту майже не змінився, переважає середній рівень (на початку експерименту: репродуктивний рівень – 49,8%, реконструктивний – 45,1%, творчий – 5,1%; наприкінці експерименту: репродуктивний – 51,4%, реконструктивний – 42,4%, творчий – 6,2%). Натомість у здобувачів експериментальних груп показники творчого рівня збільшились з 14,7% до 23,3%, реконструктивного рівня – з 37,9% до 58,9%. Кількість здобувачів, які мали репродуктивний рівень, зменшилась з 47,3% до 17,8%.

5. Окреслено навчально-методичне забезпечення для обов'язкової освітньої компоненти «Графічний дизайн». Створені лекції та практичні заняття, запропоновані теми та питання для обговорення на заняттях, завдання для самостійної роботи, навчальні матеріали, які включають теоретичні концепції та практичні завдання; приклади та завдання для вирішення практичних проблем у мистецтві; індивідуальні та групові проекти із завданнями, які розвивають творчість та співпрацю; матеріали і додаткові ресурси для самостійного вивчення та глибшого розуміння теми.

Пропонована робота не претендує на вичерпне дослідження всіх аспектів аналізованої проблеми. Перспективними є такі напрями досліджень: вивчення

питань формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів на курсах підвищення кваліфікації; формування творчих здібностей у процесі неформальної, інформальної освіти; застосування проєктної технології в освітньому процесі закладів вищої освіти або в професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агапова, Т. П. 1996. Формування творчої активності студентів творами живопису в навчальному процесі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Харків. 20 с.
2. Акмалдінова, О. М., Письменна О. О. 2005. Про концепцію формування навичок письма при навчанні іноземної мови студентів денної, заочної і дистанційної форм навчання вищого технічного навчального закладу. *Нові технології навчання* : науково-методичний збірник. Київ. Вип. 41. С. 60–67.
3. Алексеєва С. В. 2010. Функціональна та організаційно-процесуальна характеристика методики дослідницької діяльності учнів з дизайну в професійних навчальних закладах художнього профілю. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*. Збірник наукових праць Київ. 365 с
4. Алексеєва, С. 2018. Концепція підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Професійна педагогіка. URL: https://www.researchgate.net/publication/330350495_koncepcia_pidgotovki_majbutnih_dizajneriv_do_rozvitku_profesijnoi_kar'eri (Дата перегляду: 24.10.2019).
5. Алексеєва, С. В. 2018. *Підготовка майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри: теорія і практика*. Монографія. Київ: Міленіум. 484 с.
6. Алексеєва С. В. (2023) Теоретичні засади розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів під час фахової підготовки у закладах вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*. № 9(23), С. 249-258
7. Аніщенко О. В 2008. Наукова організація праці учнів і педагогів в історії загальноосвітньої школи України: *Навчальна програма спецкурсу*. Ніжин: МІЛАНІК.
8. Антонова О. Є. (2019). Особливості підготовки креативного фахівця: досвід закладів вищої освіти України. *Проблеми освіти*. Вип. 91. С. 11-15

9. Антонова О. Є. Постова. С.А. 2019. Використання сервісів google в процесі організації гурткової роботи з інформатики з обдарованими учнями. *Нові технології навчання*. 2019. Номер 92. С. 7-14.

10. Антонова, О. 2018. Обдарованість дорослої людини: проблеми, перспективи. *Aduálna príprava profesionálov v oblasti vzdelávania dospelých / Профессиональная подготовка специалистов в условиях непрерывного образования: андрагогический подход* : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej dňa 18. mája 2018 na Katedre andragogiky, Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove. Prešove. С. 5–15.

11. Антонова, О. 2018. Розвиток обдарованості дорослої людини: проблеми, перспективи. *Професійна освіта : андрагогічний підхід* : монографія / кол. авторів; за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид. О. О. Євенок. С. 90–118.

12. Антонова, О. Є. 2014. Чинники розвитку обдарованості у дорослої людини. *Андрагогічний вісник: Наукове електронне періодичне видання*. Випуск 5. С. 78–87.

13. Антонова, О. Є. 2020. Психолого-педагогічний супровід обдарованої особистості учня. *Школа становлення відповідального громадянина*. Авторська модель Людмили Корінної: Навчально-методичний посібник / Автор-упорядник Л. В. Корінна; за заг. ред. С. В. Кириленко, О. І. Кіян, І. Н. Євтушенко. Київ –Житомир – Чернівці: "Букрек". С. 55–68.

14. Антонович, Є., Прищенко, С. 2012. *Дизайн реклами*: методолог. підходи, духовність особистості: методологія, теорія і практика, Київ. С. 36–43.

15. Аристотель. 2017. *Поетика* / Пер. Б. Тен. Харків : Фоліо.

16. Атанов, Г. 2002. Обґрунтування та сутність діяльнісного підходу до навчання. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. № 3. С. 85–94.

17. Бабенко Т. Формування професійної культури педагога, online . URL: <https://core.ac.uk/reader/53035444> (Дата перегляду: 12.04.2022).

18. Базалук, О. 2010. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання. *Філософські обрії*. № 23. С. 187–200.

19. Бакум, З. П., Саприкіна, Л. В. 2014. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів одягу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. № 1. С. 44–49.

20. Башавець Н. А. Педагогічні умови, що сприяють реалізації технології формування культури здоров'язбереження як світоглядної орієнтації майбутніх фахівців. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / голов. ред. М. Т. Мартинюк. Умань, 2009. Ч. 1. С. 12–23.

21. Башинська, Т. 2003. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. *Початкова школа*. № 7. С. 59–62.

22. Бей, І. Ю. 2018. Формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до проектної діяльності: теоретичний аспект. *Scientific Journal Virtus Issue # 22, Part 1, March*. С. 68–73.

23. Березюк, О. С. 2013. *Дидактична модель професійної діяльності майбутнього фахівця в умовах інноваційного освітнього простору (концептуальний підхід)*. І частина (колектив авторів – Березюк О. С., Власенко О. М., Башманівський О. Л., Захарчук Н. В., Піддубна О. М. та ін.): Монографія / за ред. О. С. Березюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.

24. Березюк, О. С. 2015. Формування етнокультурної компетентності особистості в системі професійного навчання. *Проблеми освіти: Наук-метод. зб.* / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ. Вип. 85. С. 37–41.

25. Березюк, О. С., та Тимченко, М. Ю, 2019. До проблеми застосування проектної діяльності у сучасній системі вищої освіти. *Українська полоністика*. Вип. 16. С.93–98.

26. Березюк, О. С. 2017. Дослідницька спрямованість змісту етнокультурологічної підготовки майбутнього вчителя в умовах поліського регіону. *Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал]*. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки "Полісся". Житомир. Вип. 12. С. 62–66.

27. Бех, І. Д. 2009. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. Київ.: *Виховання і культура*. № 12 (17,18). С. 5–7.
28. Бех, Ю. В. 2012. *Філософські проблеми сучасного управління складними системами : ідеї, принципи і моделі : монографія / Ю. В. Бех, А. І. Слепцов*. Київ. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 404 с.
29. Бех, І. Д. 1998. *Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник*. Київ: ІЗИН. 204 с.
30. Беленька, Г. В. 2006. *Вихователь дітей дошкільного віку : становлення фахівця в умовах навчання : Монографія*. Київ. : Світич. 304 с.
31. Білодід, Ю. М. 2005. *Основи дизайну : навч. посібник / Ю. М. Білодід, О. П. Поліщук*. Київ : ПАРАПАН, 240 с.
32. Білоус, В. С. 2007. *Синергетика і самоорганізація в економічній діяльності*. Київ 376 с.
33. Близнюк, М. М. 2018. *Художньо-проектна діяльність: до питання навчання майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва*. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. Серія : Педагогічна. Вип. 24. С. 138–141.
34. Бодрова Т. О. 2013. Аксіологічні орієнтири підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін . Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя/ Психолого-педагогічні науки. №1. С. 160–164.
35. Бодько, Л. 2013. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Початкова школа*. № 10. С. 1–4.
36. Божко, Т. О. 2009. Креативність у структурі підготовки дизайнерів-графіків. *Скрижалі. Декоративне мистецтво і дизайн: наук.-мист. Студії / Київський держ. ін-т декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука; редкол.: М. Г. Чобітько, І. І. Міщенко та ін. Київ; Чернівці: Родовід. С. 211–213.*
37. Бондар, В. І., Ільченко, А. М. 2009. *Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтесорі : навч. посіб.* Полтава : РВВ ПДАА. 252 с.

38. Бондаренко, В. В. 2009. Перспективи розвитку дизайнерської освіти та творчі зв'язки дизайнерських шкіл. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. праць / за ред. В. Я. Даниленка. Харків: ХДАДМ. 164 с.

39. Бровченко, А. І. 2011. *Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання* : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика трудового навчання». Київ. 24 с.

40. Брюханова Г. В. 2015. Історична динаміка підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка зб.наук. пр.Київ: КУБГ, Вип. 24*

41. Брюханова, Г. В. 2014. Професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні: історичний аспект. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. Вип. 3–4. С. 113–117.

42. Важинський, С. Е., Щербак, Т. І. 2016. *Методика та організація наукових досліджень* : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 260 с.

43. Вашуленко, М., Науменко, В., Захарійчук, М. 2005. Як працювати за посібником «Післябукварик». *Початкова школа : науково-методичний журнал*. № 2. С. 8–12.

44. Вельдбрехт О. О. 2009. Культурно-історична еволюція уявлення про творчу особистість. *Практична психологія та соціальна робота*. № 10. – С. 67–71

45. Вдовченко, В. В. 2009. Результативність науково-дослідної роботи в технологічному напрямі профільного навчання з «Основ дизайну». *Анотовані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2008 рік*: інформ. видання. Київ: Педагогічна думка. С. 341–343.

46. Вдовченко, В. В. 2014. Формування понять з художнього та технічного проектування (за проектно-технологічною системою неперервної технологічної

освіти професора Вдовченка В. В.). *Реклама як художньо-комунікативні практики*. зб. матеріалів Міжн. наук.-практ. конф., м. Харків, 27 бер. 2014 р. / за заг. ред. В. Я. Даниленка. Харків: ХДАДМ. С. 21–24.

47. Вдовченко, В. В. 2019. *Технології: Художньо-проектна творчість*. 10-11 кл. Профільний рівень: науково-методичний посібник для вчителя. Київ.: Педагогічна думка. 180 с.

48. Вдовченко, В. В., Антонович, Є. А. 2006. *Методика викладання образотворчого мистецтва і дизайну: навч. програма для підготовки, перепідготовки вчителя образотв. мистецтва і вчителя труд. навч.* Для викладання профільних програм за напрямом «Дизайн», «Етнодизайн», «Основи дизайну», «Графічний дизайн», «Веб-дизайн», «Дизайн середовища (дизайн інтер'єрів та екстер'єрів)», «Ландшафтний дизайн». *Завуч.* № 16 (274). С. 33–44.

49. *Відкрите суспільство та його вороги*: пер. з англ. 1994. У 2 т. Т. 2. *Спалах пророцтва: Гегель, Маркс та послідовники* / К. Р. Поппер. Київ. : Основи. 494 с.

50. Вітчинкіна, К. О. 2009. Обґрунтування дизайну як творчої проектно-художньої діяльності. *Вісник ХДАДМ.* № 8. С. 23–27.

51. Вознюк, О. В. 2010. Проблема наукової і предметної інтеграції знань у системі професійної підготовки. *Вісник національної академії оборони.* № 1 (14).

52. Вознюк, О. В., Дубасенюк О. А. 2009. *Цільові орієнтири розвитку особистості у системі освіти: інтегративний підхід: монографія.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 684 с.

53. Вознюк, О. В., Кубіцький, С. О. 2007. *Синергетичний підхід як інноваційний метод аналізу освітніх систем.* *Наукові записки.* Психолого-педагогічні науки. Ніжин. держ. ун-т ім. Миколи Гоголя; за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко. Ніжин : Вид-во НДУ. № 2.

54. Волковська, Т. 2006. *Проектування як метод особистісно-орієнтованого навчання.* *Початкова освіта.* Методичний порадник. № 40 (376). С. 9–10.

55. Вороненко, Т. І. 2014. Використання CONCEPT MAPS для екологізації хімії: зб. матер. Всеукраїнської наук.-прак. Інтернет-конф. «Підготовка майбутнього вчителя хімії до впровадження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти» / за заг. ред. О. А. Блажка. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД». С. 113–116.
56. *Вступ до філософії* За ред. Г. І. Волинка та Ю. О. Федева. 1996. 137–140.
57. Гайдеггер, Мартін. 2007. *Дорогою до мови* / Переклав з нім. Володимир Кам'янець. Львів: Літопис. 232 с.
58. Гаркуша І. В., Крижановський А. Є. Самоактуалізація, самовизначення та самореалізація як рушійна сила кар'єрної спрямованості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «педагогіка і психологія». педагогічні науки. 2020. № 2 (20)
59. Гегель, Г. В. Ф. 2004 . *Феноменологія духу*. Київ: Вид-во Соломії Павличко. 548 с.
60. Генрих, Д. 2006. Свідоме життя. *Дослідження співвідношення суб'єктивності та метафізики*. Київ: КУРС. 188 с.
61. Герасименко А. С. Теоретичні основи української педагогіки кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. *Київська філософська школа* : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2020 - 172с/
62. Гладун, О. 2012. Візуальна мова графічного дизайну як комунікативна знакова система. *Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв*. № 15. С. 11–14.
63. Глива, Є. 2006. *Онтологічний образ людини в творчості Григорія Сковороди*. Київ. : Видавництво ТОВ «КММ». 256 с.
64. Глушич, А. О., Міроненко В. П. 2012. Художнє проектування та умови формування його основних засад. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*. № 9. С. 14–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2012_9_5 (Дата перегляду: 12.05.2019).

65. Гнатюк, Д. О. 2013. Системно-діяльнісний підхід як основа організації ефективного навчання. *Педагогічний пошук*. № 4. С. 33–37.
66. Гончаренко С. 1997. *Український педагогічний словник*. Київ.
67. Гончаренко С. У. 2000. *Професійна освіта* : словник : [навчальний посібник] / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа. 380 с.
68. Гринчишин, О. М. 2006. Ретроспективний аналіз використання проектної методики в зарубіжній та вітчизняній системі освіти. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук* : зб. наук. пр. викладачів гуманіт. ін-ту. Хмельницький : ХНУ. С. 10–12.
69. Губарева С. С. Використання проектної технології при викладанні історії. Online URL: <http://khpel.edu.kh.ua/Files/downloads/%D0%94%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%93%D1%83%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D0%B2%D0%B0%20%D0%A1.%D0%A1..pdf> (Дата перегляду: 23.05.2020).
70. Гужва, О. П. «Вічна філософія» як орієнтир у Сковородинівському світоспогляданні. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2012. Вип. 39. С. 34–49.
71. Гуз С. 1997. Методика Марії Монтессорі у початковому шкільному навчанні. *Педагогіка і психологія проф. освіти*. № 3/4. Ч. 2. С. 84–89.
72. Даниленко, В. Я. 2003. *Дизайн: підручник*. Харків. : ХДАДМ. 320 с.
73. Даниленко, В. Я. 1999. Дизайн-освіта в Україні в європейському контексті. *Вісник Львівської академії мистецтв*. Спецвипуск. Львів. С. 173–177.
74. Даниленко В. Я. 2005. *Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури* : монографія. Харків: ХДАДМ; Колорит,. 244 с
75. Дасюк, Ж. М. 2007. Психологічний аналіз проблеми комунікативної компетентності у вітчизняній та зарубіжній науковій думці. *Проблеми загальної та педагогічної психології* / за ред. С. Д. Максименка. Київ.: Міленіум. Т. ІХ. Ч. 4. С. 137–14.

76. Дегтярєва, Г. 2015. Особистісний та діяльнісний підходи у післядипломній освіті інженерно-педагогічних працівників. *Вісник Львівського університету*. Вип. 19. Ч. 1. С. 369–377.

77. Дейнега, О. С. 2022. Особливості дивергентного мислення школярів та студентів. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти*. № 5, 40–43.

78. Джафарова, О. С. 2014. Художня діяльність як засіб активізації творчого самовираження учнів початкових класів шкіл-інтернатів. *Актуальні питання мистецької педагогіки*. Вип. 3. С. 36–40.

79. Джеджула О. М. 2007. *Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів* : дис. докт. пед. наук : 13.00.04 Тернопіль, 42 с.

80. Дзюба, І. М. 2011. Нагнітання мороку: від чорносотенців початку ХХ століття до українофобів початку століття ХХІ. Київ.: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія». 503 с.

81. Довгополова Л. Д. Метод проектів у зарубіжній педагогічній теорії та практиці: історичний аспект, online . URL: <http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-15.pdf> (Дата перегляду: 10.05.2022).

82. Доценко С. 2018. Генезис дослідження проблеми творчості. *Педагогіка та психологія*. збір. наук. пр. За заг. ред. Прокопенко І.Ф., Золотухіна С.Т. Харків, Вип. 59

83. Доценко, С. О. 2016. Особливості мотивації творчої діяльності учнів початкових класів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ. Вип. 47 (100). С. 191–201.

84. Дротенко, В. І. 1997. Творчість. Символізм. Культура. *Творчість Ігоря Северяніна в контексті культури срібного віку* : матеріали всеукраїнської науково-теаретичної конференції, присвяченої 110-літтю від дня народження І. Северяніна. Дрогобич, С.12–15.

85. Дротенко, В. І. 2014. Природа априорних и аподиктичних форм суб'єктивності. *Рецепція ідей Канта у філософії та культурі російського*

Срібного віку : матеріали Міжнародної наукової конференції 2014 р. / Ред. колегія: В. С. Возняк (головний редактор), В. В. Лімонченко, О. А. Ткаченко, В. С. Мовчан. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, С. 96–101.

86. Дубасенюк, О. А. 2009. Формування методологічної культури молодого дослідника у процесі його наукового становлення у сфері педагогіки. *Професійна освіта: педагогіка і психологія* / [за ред. Т. Левовицького, І. Вільш, І. Зязюна, Н. Ничкало]. (Ченстохова-Київ). Вип. XI. С. 67–74.

87. Дубасенюк, О. А. 2012. *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 436 с.

88. Дубасенюк, О. А. 2015. Формування у майбутніх педагогів-дослідників системи методологічних знань. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. № 2. С. 76–99.

89. Дубова Н. 2015. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. Випуск 52. С.26-30

90. Дунаєва, О. М. 2008. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів в процесі професійної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти». Вінниця. 20 с.

91. Дуткевич Т. В. 2012. *Дитяча психологія*. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури. 424 с.

92. Дяченко, М. В. 2016. Етична парадигма давньогрецьких стоїків. *Культура України*. Вип. 52. С. 19–28.

93. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. 2008. Київ : Юрінком Інтер. 1040 с.

94. Єжижанська, Т. 2012. *Візуальна комунікація, інформація, комунікація, суспільство* : матеріали I Міжнародної наукової конференції ІКС. 25–28 квітня 2012 р. Львів. С. 30–31.

95. Єжова, О. 2014. Класифікація моделей в педагогічних дослідженнях. *Наукові записки*. Випуск 5. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 2. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка. 238 с.
96. Єльнікова, Г. В. 2010. *Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти* : моногр. / [Г. В. Єльнікова, О. І. Зайченко, В. І. Маслов та ін.]; за ред. Г. В. Єлькової. Київ. Чернівці : Книги ХХІ. 460 с.
97. Єрмаков, І. Г., Шевцова, С. М. 2008. Метод проектів у контексті життєвих результатів діяльності учнів. *Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика*: Науково-методичний посібник / За редакцією С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. Київ: Департамент. 520 с.
98. Життєва компетентність особистості: Науково-методичний посібник / За ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова, Г. М. Несен. 2003. Київ: Богдана. 520 с.
99. Жук, М. Й. 2013. Особливості організації проектної діяльності дизайнера житлового інтер'єру. *Технічна естетика і дизайн*. Вип. 12. С. 69–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texnect_2013_12_14 (Дата перегляду: 10.09.2022).
100. Задорожна, О. М. 2018. *Формування світоглядних переконань студентів у природоохоронній діяльності* : моногр.; Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : ВПЦ «Візаві». 185 с.
101. Заїка, А. 2005. Організація навчально-виховного процесу у початковій школі в 2005/2006 навчальному році : метод. рек. *Початкова школа : науково-методичний журнал*. № 5. С. 1–5.
102. Засименко, В. В. 2005. *Комунікація як засіб навчання письма (на матеріалі офіційноділових текстів)*. Збірник наукових праць. Пед. науки / Херсонський державний ун-т. Херсон : ХДУ. Вип. 39. С. 69–73.
103. Захарійчук, М. 2005. Технологія написання педагогічних характеристик. *Початкова школа : науково-методичний журнал*. № 4. С. 2–4.

104. Захарова С. Г. 2015. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців з дизайну. *Теорія та практика дизайну. Технічна естетика*. Вип. 8. С. 82-90
105. Захарова С. Г. 2016. Формування професійного мислення майбутніх дизайнерів у процесі їх підготовки. *Теорія і практика дизайну. Мистецтвознавство*. Вип. 9. 2016.
106. Збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. О. А. Краєва. С. 310–321.
107. Зимогляд, Н. С. 2010. Модель професійної діяльності дизайнера одягу з проектування швейних виробів *Проблеми інженерно-педагогічної освіти* : збірник наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. Харків. Вип. 28–29. С. 48–57.
108. Золотарьова І. М. Конспект лекцій з дисципліни «*Основи психології та педагогіки*». Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2012. – 36 с.
109. Іващенко, І. 2010. До питання про умови можливості перекладу філософського тексту (на прикладі перекладів «Вступу» до «Феноменології духу» Г. В. Ф. Гегеля). *Філософська думка*. № 3. С. 111–123.
110. Ідея культури: виклики сучасної цивілізації / Є. Бистрицький, С. Пролєєв, Р. Кобець, Р. Зимовець. 2003. Київ : Альтерпрес, 192 с.
111. Ізбаш, С. С. 2007. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Київ 20 с.
112. *Інноваційна педагогічна діяльність як чинник формування життєтворчої компетентності здобувача освіти* : моногр. Нічуговська Л. І., Ніколенко Л. М. та ін.]; уклад. : Криворотько А. О. Дніпро : Видавець Біла Київ. О., 2022. online . URL: <http://ukped.com/skarbnichka/396.html> (Дата перегляду: 09.06.2020).
113. Ісаєва, Г. 2005. Метод проектів – ефективна технологія навчання./ *Підручник для Директора*. Київ. Плянди. № 9–10. С. 4–10.

114. Іщенко, Л. М. 2011. Програма Ради Європи «Песталоцці»: як учителям узяти участь? *Постметодика*. № 3. С. 57–60.
115. Кайнова, В. 2007. Проектна і науково-дослідницька діяльність – шлях до творчості. *Рідна школа*. № 10. С. 21–22.
116. Трунова В. А. 2005. *Каліграфія* : програма з каліграфії та метод. реком. до неї / уклад. В. А. Трунова. Київ. СМІЛ. 64 с.
117. Каплінський, В., Фрицюк, В. 2023. Використання творчого підходу до розв’язання педагогічних ситуацій в інноваційному освітньому просторі вищої школи. *Наукові інновації та передові технології*. № 3 (17).
118. Каплінський В.В., Дамзін О.В. (2023) Інноваційно-творчий потенціал практикоорієнтованого посібника для майбутніх вчителів фізичної культури. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. Випуск 1 (15). С. 354-363
119. Каплінський В.В. (2022) Збагачення творчого потенціалу майбутнього вчителя засобами аналізу та розв’язання проблемно-педагогічних ситуацій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2022. Випуск 70. С. 67-73.
120. Карпенко Н. А. 2016. *Психологія творчості*: навч. посібник .Львів: ЛьвДУВС. 156 с
121. Качуровський, М. О., Наумкіна, О. А., Цикін, В. О. 2004. *Синергетика: нове мислення*: навч. посібн. Суми: Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка. 128 с.
122. Квітка, О. Л. 2014. Морфологія і функція графічних знаків в дизайні візуальних комунікацій : дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07. Харків. 200 с.
123. Кирей, І. Ф., Трунова, А. В. 1994. *Методика викладання каліграфії* : навч. посіб. Київ : Вища школа. 196 с.
124. Киричук О. В. 2002. *Основи психології*: Підручник. За заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь. 632 с.
125. Клейнер, Я. С. 2007. Механізми державного управління: підходи до визначення. *Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами* :

Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. Донецьк. Т. VIII. Вип. 90. Серія «Державне управління». С. 337–346.

126. Коберник, О. М. 2006. Проективна педагогіка і національна школа. *Шлях освіти*. № 7. С. 7–9.

127. Коберник, О. 2008. Проектно-технологічна система трудового навчання в контексті розвитку освітньої галузі «Технологія». *Молодь і ринок*. № 10 (45). С. 10–14.

128. Коваленко Є. І. 2008. Коменський Ян Амос. *Енциклопедія освіти /* Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер. С. 407–408.

129. Козаков В. 2003. *Психологія діяльності та навчальний менеджмент*: Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни. За заг. ред. В. А. Козакова. Київ: КНЕУ.

130. Колот А. М. 2002. *Мотивація персоналу* : підручник. Київ : КНЕУ. 337 с.

131. Комашко Н. В. 2011. Формування творчої компетентності майбутніх дизайнерів у процесі вивчення комп'ютерної графіки: спец. 13.00.04. «Теорія і методика професійної освіти». Черкаси. 20 с.

132. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: *Бібліотека з освітньої політики*: колективна монографія. [Н. М. Бібік, Л. С. Ващенко, О. І. Локшина [та ін.]; за заг. ред. О. В. Овчарук. 2004. Київ: «К.І.С.». 112 с.

133. Кондратьєва Н. В. «Метод проектів як засіб реалізації особистісно-орієнтованого підходу у викладанні хімії», online . URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010084ur-1сес.doc.html> (Дата перегляду: 13.08.2018).

134. Король, А. 2012. Сутність поняття дизайн і його види. *Молодь і ринок*. № 4. С. 140–145.

135. Король, А. 2015. Методика навчання графічного дизайну учнів у позашкільних навчальних закладах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. № 2. С. 33–39.
136. Косович, О. В. 2011. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського університету*: Серія: Педагогіка. Соціальна робота / [редкол.: Козубовська І. В. (гол. ред.) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». Вип. 22. С. 76–78.
137. Костюк, В. В. 2001. Творче самовиявлення особистості школяра у навчально-виховному процесі: [монографія]. Київ, 168 с.
138. Кочетков В. М., Хоменко І.М. *Особливості застосування інструментів мотивації праці в управлінні персоналом машинобудівних підприємств*. online URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=2594> (Дата перегляду: 10.11.2021).
139. Кравець, В. 1996. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. *Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва* : навч. посіб для студ. пед. навч. закл. Тернопіль. С. 122–178.
140. Кравченко, Л. М., Маєвська, О. М. 2017. Європейський досвід формування художньо практичної компетентності особистості. *Мистецтво та освіта*. № 3 (85). С. 6–10.
141. Краснова, Н. М. 2018. Особливості навчання каліграфії в гімназіях ХІХ – на початку ХХ ст. *Матеріали міжнародних наукових читань 2018 в Музеї Бориса Лятошинського в Житомирі* [«Митець – культура – Вимір часу»] / ред.-упор.: І. Є. Копоть. Житомир : Вид. О. О. Євнюк. Том.1. С. 12–21.
142. Крат, Ю. Г. 2013. Феномен «Іншого» в екзистенціальній філософії Ж.-П. Сартра. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: філософія, соціологія, політологія. Т. 2. № 23. С. 161–165.
143. Кузьменко В. 2014. Проблема розвитку індивідуальності студента у процесі професійної підготовки. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія. Вип. 36. С. 129-135.

144. Кулачківська С. Є. 2004. Психологічні засади розвитку індивідуальності дитини. *Актуальні проблеми психології*. Том IV. Психологія розвитку дошкільника: Зб. наук. ст. Заг. ред. С. Д. Максименка та С. Є. Кулачківської. Київ: Нора-прінт
145. Куленко М. Я. 2006. *Основи графічного дизайну*: підручник. Київ: Кондор. 492 с.
146. Кулінка Ю. С. 2020-2021. Використання дизайн-орієнтованих завдань на уроках трудового навчання. *Підготовка вчителя трудового навчання в контексті оновлення професійних і освітніх стандартів* : колективна монографія / кол. авт. ; наук. редактор : доктор пед. наук, проф. В. В. Стешенко. Слов'янськ, С. 51-77.
147. Кульчицька, О. І. 2006. Біографічні і соціально-психологічні фактори розвитку творчої обдарованості. *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень*. В. О. Моляко, О. Л. Музика. Житомир. С. 269–288.
148. Курач, М. С. 2013. Художньо-проектна діяльність як засіб розвитку креативності майбутніх учителів технологій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : Педагогіка і психологія. № 40. С. 236–240.
149. Курач, М. С. 2016. Організаційно-педагогічні умови формування у студентів художньо-проектних знань і вмінь. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 16. С. 335–341. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2016_16_43 (Дата перегляду: 10.09.2019).
150. Кучер С. Л. Концептуальні засади організації неперервної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій. *Вісник Дніпропетровського університету Імені Альфреда Нобеля*. Серія “Педагогіка і психологія”. Педагогічні науки. 2016. № 2 (12). С. 222–227.
151. Ладивір С. О. Розвивальні можливості дослідницького методу навчання дошкільників. *Актуальні проблеми психології. Психологія розвитку дошкільника*. Збірник наукових статей Т. IV. Вип. IV. Київ, 2007. с. 96-97

152. Лазарєв, М. О. 1995. *Основи педагогічної творчості*: навч. посібник для пед. ін-т. Суми: ВВП «Мрія». ЛТД. 204 с.
153. Лагода О. М. *Сучасні дизайнерські та мистецькі практики*. online . URL: <https://sdamzavas.net/1-36078.html> (Дата перегляду: 10.05.2019).
154. Левчук, Л. 2014. Проблема художньої творчості в контексті сучасної естетичної теорії: процес концептуалізації. *Гуманітарний часопис*. № 3. С. 9–16.
155. Легенький Ю. *Дизайн: культурологія та естетика*. Київ. КДУТД, 2000. 272 с
156. Лемещук, М. А. 2017. *Педагогічні умови соціалізації старших дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення в дошкільних навчальних закладах*: монографія. Умань: Видавничо-поліграфічний центр «ВІЗАВІ». 175 с.
157. Лі Цзяці Методика формування художньо-проектних умінь майбутніх учителів музики в процесі вивчення фахових дисциплін online . URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.08/dis_Li_Jiaqi.pdf (Дата перегляду: 10.10.2018).
158. Ліцюань, Лі. 2020. *Формування методологічної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки*: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Суми. 260 с.
159. Лобастов, Г. В. 2016. Николай Лосский и Эвальд Ильенков: вокруг интуиции. *Творчість М. О. Лосського у контексті філософії та культури російського Срібного віку* : матеріали Міжнародної наукової конференції 2015 р. / Ред. колегія: В. С. Возняк (головний редактор), Г. Є. Аляєв, В. В. Лімонченко, О. А. Ткаченко. Дрогобич : Швидкодрук. С. 68–94.
160. Логвін В. 2002. Метод проектів у контексті сучасної освіти. *Завуч*. № 26. С. 4.
161. Лук'янова, Л. 2009. Технологія організації проектної діяльності. *Імідж сучасного педагога*. № 10. С. 16–21.
162. Лук'янович О. 1997. *Стан і проблеми системи художньої освіти в Україні в 1943- 1946 рр.* Матеріали науково-методичної конференції

професорсько-викладацького складу та аспірантів інституту за підсумками науково-творчої роботи на 1996 р. – 1996. Харків: ХДАДМ, С. 108–109.

163. Мала Т. В. 2009. Основні проблеми підготовки компетентних фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах. Вісник ХДАДМ. – 2009. – С. 116–122.

164. Макарова, А. 2014. *Засоби побудови образу в графічному дизайні: система структурних взаємозв'язків* : автореф. дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07. Харків. 20 с.

165. Макарова, А. Л. 2014. *Засоби побудови образу в графічному дизайні: система структурних взаємозв'язків* : дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07. Харків, 200 с.

166. Маковійчук, О., Шульга, А. 2020. Особливості організації художньо-проектної діяльності молодших школярів. *Освітній дискурс*: збірник наукових праць / Голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ «Науково інформаційне агентство «Наука-технології-інформація». Випуск 26 (9). 99 с.

167. Максименко, С. Д. 2004. *Загальна психологія*: навч. посіб. Київ: «Центр навчальної літератури». С. 247–256.

168. Максимова, А. Б. 2012. Дипломне проектування за темою фірмового або корпоративного стилю в процесі підготовки графіка дизайнера. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір* : наук. видання / за заг. ред В. О. Огнев'юка. К.: Київ ун-т Ім. Б. Грінченка. С. 674–682.

169. Мала, Т. В. 2008. *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з книжкового дизайну у вищих навчальних закладах* : дис. кандидата пед. наук : 13.00.04. Луганськ. 292 с.

170. Малахов, В. 1996. *Етика* : курс лекцій. Київ : Либідь, 304 с.

171. Малиновський, В. Я. 2003. *Державне управління*: навч. посіб. Вид. 2-е, доп. та переоб. Київ.: Атіка. 576 с.

172. Мальований, Ю. І. 2008. *Форми навчання. Енциклопедія освіти*. В: В. Г. Кремень, ред. Академія пед. наук України. Київ.: ЮРІНКОН ІНТЕР. С. 965–967.

173. Мамус, Г. М. 2016. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях проектування та виготовлення виробів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Сер. Педагогіка / голов. ред. Г. Терещук ; редкол.: І. Задорожна, В. Кравець, Л. Морська [та ін.]. Тернопіль : ТНПУ. № 2. С. 151–157.

174. Мараховський, А., Марейчева, М. 2011. Формоутворення комунікативних просторів в дизайні інтер'єру медіатек як відзеркалення новітніх технологій. *Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв*. № 2. С. 47–49.

175. Марголин, В. И. 1990. Наука в дизайн-образовании: не востребуемые ресурсы. *Техническая эстетика*. № 2. С. 19–20.

176. Мартинець, Л. А. 2016. Теоретичні основи професійного розвитку педагога (психологічний аспект). Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. *Педагогічні науки*. Вип. 73 (2). С. 90–94. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_73\(2\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2016_73(2)_20) (Дата перегляду: 8.08.2021).

177. Марцин, В. С., Міценко, Н. Г., Даниленко, О. А. 2002. *Основи наукових досліджень*: навчальний посібник. Львів.: Ромус-Поліграф.

178. Меіковская Н. Б. Соціальна лінгвістика. С. 155 online . URL: https://stud.com.ua/122960/literatura/osnovni_etapi_rozvitku_listi (Дата перегляду: 06.03.2021)

179. Мелашенко О. 2012. Проблема діалогічності та сучасна ціннісна орієнтація студентства технічного університету. *Вісник НТУУ КПІІІ*. Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 3

180. Мельниченко, Б. 2003. Метод проектів за рубежом: минуле і сучасне. *Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати*. Практико зорієнтований збірник. Київ. : Департамент. С. 133–136.

181. Мельничук, О. С. 1977. Дизайн. *Словник іноземних слів*. Київ: Головна редакція УРЕ. 209 с.

182. Метод проектів – сучасна педагогічна технологія навчання освітніх закладів різних рівнів / О. Карбованець, Н. Куруц, Н. Голуб, А. Майорош. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер. Педагогіка.

Соціальна робота. / ред. кол.: І. В. Козубовська, О. П. Бартош, В. В. Туряниця та ін. 2008. Ужгород. Вип. 15. С. 80–83.

183. *Метод проектів як освітня технологія.* URL: <http://PLD.org.ua> (Дата перегляду: 8.10.2019)

184. *Методика викладання психології у вищій школі:* [навч. посіб.] / Ю. Ю. Бойко-Бузиль, С. Л. Горбенко та ін. 2012. Київ: Атіка. 272 с.

185. *Методика навчання каліграфії :* навч.-метод. посіб. 2-ге вид., доп. та перероб. / укладач С. М. Паршук. 2017. Миколаїв : СПД Румянцева. 124 с.

186. *Методика навчання каліграфії в сучасній початковій школі :* навч. посіб. для вчит. почат. класів, викладачів і студ. ВНЗ I–IV рівнів акредитації / Н. М. Боднар, О. Ю. Прищепа, В. А. Трунова, І. В. Цєпова, М. І. Чабайовська ; за ред. В. А. Трунової. 2017. Харків : Ранок. 464 с. (Учителю початкових класів).

187. *Методика навчання каліграфічного письма в початковій школі :* навчальний посібник для студентів денної та заочної форм навчання педагогічних закладів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта / упорядник Н. О. Янко. 2021. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка. 92 с.

188. Мешко, О. І., Янкович О. І., Мешко, Г. М. 1996. *Історія зарубіжної школи і педагогіки.* Тернопіль. 246 с.

189. Мигаль, С. 2000. *Львівська дизайнерська школа: становлення, проблеми, перспективи.* Діалог культур: Україна у світовому контексті. *Художня освіта :* зб. наук. пр., вип. 5. Львів. С. 387–388.

190. Мирончук, Н. М. 2014. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів Психолого-педагогічні науки. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка.* Вип. 4. С. 85–88.

191. Моє педагогічне кредо / Джон Дьюї ; пер. з англ. В. О. Коваленка. *Шлях освіти.* № 1. С. 50–55.

192. Моляко, В. О. 2007. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. *Психологічна газета.* № 6. С.4–5.

193. Музика О.Л., Музика О.О. 2013. Ціннісні орієнтири і психологічна підтримка обдарованих дітей. *На злеті думки. Залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької роботи: зб. доповідей та тез науково-практичної конференції*. Житомир: МАН, Житомирське регіональне відділення. С. 6-11
194. М'ясоїд П. А. 2001. *Загальна психологія: навч. посіб. 2-ге вид., допов.* Київ: Вища шк. 487 с.
195. *Навчальний посібник / За заг. ред. С. П. Бондар. 2003. Рівне. Ред.-вид. центр «Тетіс» Міжнародного університету «РЕГІ» імені Академіка Степана Дем'янчука. 200 с.*
196. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності й майбутнього*, online URL: http://mirslouvrei.com/content_eco/kulturologicheskij-podxod32415.html (Дата перегляду: 12.05.2020).
197. Наумчук В. І., Наумчук, М. М. 2012. *Навчаємо писати літери* : навч.- метод. посіб. для вчителів почат. класів, вихователів дит. садків, студ. пед. закл. Тернопіль: Астон, 196 с.
198. Нікулочкіна, О. 2005. Основні вимоги до каліграфічного письма. *Початкова освіта*. № 35/36 (вересень). С. 3–11.
199. *Німецько-український словник гуманітарних наук. 2009. Київ: Дух і літера. 158 с.*
200. Ніцше, Ф. 2022. *По той бік добра і зла / Пер. з нім. Д. Мелашенко.* Харків : Фоліо. 219 с.
201. Ніцше, Ф. 1993. *Так казав Заратустра. Жадання влади / Пер. з нім. А. Онишка, П. Таращука.* Київ : Основи, Дніпро. 415 с.
202. Ніцше, Ф. 2002. *По той бік добра і зла. Генеалогія моралі.* Пер. з нім. А. Онишко. Львів: Літопис, 320 с.
203. *Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. 1999. Київ: Аконіт. Т. 2. 910 с.*
204. Оборська, С. В. 2011. Дизайн і проектно-художня творчість: категорії дослідження: Зб.наук. праць, *Вісник*. Вип. 24 Серія «Мистецтвознавство». Київ : КНУКІМ. С. 145–152.

205. Огієнко, О. І. 2011. Тенденції розвитку проектної технології у зарубіжній педагогіці ХХ століття. *Порівняльна професійна педагогіка*. № 1. online URL: <http://www.khnu.km.ua/root/res/2-7001-15.pdf> (Дата перегляду: 7.08.2021).

206. Олійник, С. П. 1994. *Осмілене письмо за зразком як засіб формування правописних навчюк у першокласній*; дис.канд. пед.наук: 13.00.02. Харків. 189 с.

207. Олійник І.В. 2019. Психолого-педагогічні детермінанти формування дослідницьких здібностей. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. № 2 (18)

208. Оружа, Л. 2010. Розвиток дизайнерської освіти в світі. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова*. № 7. С. 168–172.

209. Островерхова, Н. М. 2008. *Методологія аналізу якості уроку як педагогічної системи*. Монографія. Харків: ТИТУЛ. 402 с.

210. Палійчук, О. М. 2015. *Методика навчання каліграфічного письма* : навч. посіб. 2-ге вид. Чернівці : Букрек, 343 с.

211. Паньок, Т. Дай, Чжен, Цзю, Дутін. 2020. Розвиток креативності як один з головних чинників професійної підготовки майбутніх дизайнерів. *Актуальні проблеми сучасного дизайну* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (23 квітня 2020 р., м. Київ) : В 2-х т. Т. 2. Київ : КНУТД. С. 315–318.

212. Пасічний, А. М. 2008. *Дизайн. Образотворче мистецтво: словник-довідник*. Тернопіль: *Навчальна книга – Богдан*. 216 с.

213. Пасько, О. М. 2021. *Методика навчання пошукового макетування майбутніх фахівців з дизайну*: автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.02; Київ. держ. акад. декор.-приклад. мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука. Київ.

214. Педагогіка Швейцарії XVIII – початку ХІХ ст. *Історія зарубіжної педагогіки*: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Д. Скільський. 2011. Київ : Смолоскип. С. 180–201.

215. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 4 (58). С. 11–20.
216. *Педагогічні технології в підготовці вчителів* : навчальний посібник / кол. авторів ; за ред. І. Ф. Прокопенка. 2018. 3-є вид., допов. і переробл. Харків : ХНПУ. 457 с.
217. *Педагогічні технології у неперервній педагогічній освіті*: Монографія / За ред. С. О. Сисоєвої. 2001. Київ: Віпол. 502 с.
218. Пехота, О. М. 2003. *Освітні технології*: навч.-метод. посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. Київ : Вид-во А.С.К. 255 с.
219. Підласий, І. П. 2004. *Практична педагогіка або три технології*. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. Київ: Видавничий Дім «Слово». 616 с.
220. Пічкур М.О. 2009. Формування професійної культури майбутнього художника-дизайнера: суть, принципи й педагогічні умови. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету*. Серія: педагогіка.
221. Платон. 2000. Платон – *Держава* / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Основи. 355 с.
222. *Політика любові»* у педагогічній теорії Йоганна Генріха Песталоцці. 2014. *Школа*. № 8. С. 28–33.
223. Поліщук, О. П. . 2014. Людина у вимірах естетичної та культурної антропології: моделювання, інологіка і ціннісний вектор образної стратегії мислення в 183 умовах цивілізаційних зрушень сучасності. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Вип. 3. С. 3–7.
224. Поліщук, О. П. 2005. Дизайн-мислення: художньо-проектний елемент у творчості і культурі. *Гуманітарний часопис*. № 3. С. 103–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2005_3_18
225. Полякова Ю. В. Організація праці при проведенні наукових досліджень. online . URL: http://www.lac.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/kafedry/MEV/Poljakova/Lecture_1.pdf (Дата перегляду: 10.02.2020).

226. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392, Київ. «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальносередньої освіти».

227. Потапова, Н., Отрошко, Т. 2019. Педагогічні умови організації самостійної навчальної діяльності майбутніх учителів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Вип. 1. С. 111–117.

228. Причепій, Є. М. 2009. *Філософія* : підручник – 3-тє вид., стер. / Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. Київ: Академвидав. 592 с.

229. Прищєпа, О Ю. 1996. *Особливості формування графічних навичок письма у шестирічних першокласників*: дис. канд. пед. наук: 13.00.02. Київ. 182 с.

230. Прищєпа, О. Ю. 2007. Формування графічних навичок письма – необхідна умова розвитку писемного мовлення. *Початкова школа*. № 9. С. 3–6.

231. Програма навчальної дисципліни вибіркової освітньої компоненти «Кольорознавство» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 022 Дизайн , online 2021 URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/50/5ecaac.pdf>

232. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Графічний дизайн» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online 2021 URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/StudyProgram/304/pnudsq.pdf>

233. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Основи теорії дизайну» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online 2021 URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/436/bkheztgn.pdf>

234. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Рисунок» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/436/bkheztgn.pdf>

235. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Живопис» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/50/jxwmzm.pdf>

236. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Композиція» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/50/alfgkn.pdf>

237. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Формоутворення та макетування» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/436/j0uqagls.pdf>

238. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Шрифт» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/296/1518g4.pdf>

239. Програма навчальної дисципліни обов'язкової освітньої компоненти «Типографіка» для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 02 Культура і мистецтво 022 Дизайн, online. 2021. URL: <https://eportfolio.zu.edu.ua/media/TeachingProgram/296/5y8tov.pdf>

240. Проектна діяльність у технологічній освіті: [монографія] / Пікельна В. С., Савченко Л. О., Кулінка Ю. С., Літковець О. Д., Кучер З. С., Сergyogina I. Ю., Гура Л. В., Драшко О. М., Лаврентьева О. О., Яковлева В. А., Волкова Н. В., Кучер С. Л., Савченко К. Ю. 2012. Кривий Ріг : СПД Залозний В. В. 320 с.

241. Проектування змісту профільного навчання технологій у старшій школі: [колективна монографія] / Тарара А. М., Вдовченко В. В., Мачача Т. С., Туташинський В. І. 2017 . Київ : Педагогічна думка. 361 с.

242. *Професійна освіта: словник: [навчальний посібник] / уклад. С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа. 380 с.*
243. Прусак В. Ф. Педагогічні умови підготовки майбутніх дизайнерів у вищих навчальних закладах України // Збірник наукових праць. *Педагогічні науки*. Вип.41. Херсон: ХДУ, 2006. С. 296-301.
244. Пуліна, А. А. 2005. Метод проектів: історія й перспективи розвитку в сучасній системі освіти. *Педагогічні науки: збірник наукових праць / редкол.: Є. С. Барбіна, В. Л. Федяєва, В. В. Кузьменко та ін. Херсон. Вип. 40. С. 116–119.*
245. Рибалка, В. В. 2002. Особистісний підхід як психолого-педагогічний принцип організації профільної та професійної підготовки учнівської молоді. *Психологія особистісно орієнтованої професійної підготовки учнівської молоді: наук.-метод. посіб. Київ, Тернопіль: Підручники і посібники. С. 80–90.*
246. Рибалка, В. В. 2018. Методологічні засади теоретичної та практичної психології: особистість, психологічна діяльність, духовність. *Психологія і особистість*. № 1. С. 9–19.
247. Рижова, І. С. 2016. Методи, принципи, підходи до аналізу дизайнерської культури як умови гармонізації відносин Людини, природи, суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. № 66. С. 192–205.
248. Різник, М. Г. 1978. *Письмо і шрифт: навч. посібник*. Київ: Вища школа. 152 с.
249. Рішення колегії МОН України «Про розроблення єдиних зразків каліграфічного письма цифр, українських і російських букв та їх з'єднань». *Інформаційний збірник МОН України*, 2003. № 23 (грудень).
250. Роземблум, Е. А. 1989. Художественное проектирование: стратегия и практика. *Декоративное искусство*. № 9. 30 с.
251. Руденченко, А. А. 2016. *Розвиток обдарованості студентів вищих навчальних закладів засобами етнодизайну: теорія і практика: монографія*. Київ: Видавництво НПУ ім. Драгоманова. 334 с.

252. Рудницька О. П. 2002. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник. Київ : ТОВ «Інтерпроф». 270 с.
253. Рябокiнь Л. М. 2009. Формування творчості у студентів ВТНЗ, як основа самоактуалізації особистості. *Вісник національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка, Психологія. №1
254. Савченко, О. Я. 2004. *Особистісно орієнтовне спілкування*. Навчання і виховання учнів 3 класу. К.: Поч. школа. С. 12–18.
255. Савченко, О. Я. 2012. Розвиток особистості школяра – стриженева проблема творчості В. О. Сухомлинського. *В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів*: монографія / Упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко; авт. кол.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». С. 97–105.
256. Савченко, О. Я. 2008. *Особистісно-орієнтоване навчання*. *Енциклопедія освіти* / ред. В. Г. Кременя. Київ. 627 с.
257. Савчин, Г. 2018. Синестезія як принцип розвитку художньо-естетичної свідомості. *Молодий вчений*. 3 (55). 263–267.
258. Сарапулова, Є. 2005. Ефективна технологія навчання письма. *Палітра педагога* : Ефективні технології освіти дошкільнят і молодших школярів. № 3. С. 24–25.
259. Сартр, Ж.-П. 2001. *Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології* / пер з франц. В. Лях, П. Тарашук. К.: Соломії Павличко «Основи». С. 386–391.
260. Семенко І. Формування креативної компетентності у процесі професійної підготовки студентів. *Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. За заг. ред. І. Ф Прокопенко., С. Т.Золотухіна. Харків, Вип. 59
261. Семченко, В. А. 2004. *Психологія педагогічної діяльності*: навч. посіб. Київ.: Вища школа. 335 с.
262. Сенека, Луцій Анней. 2017. *Моральні листи до Луція* / пер. А. Содомори. Львів : Апріорі. 188 с.

263. Селівачов М. Р. 2003. Історико-культурний аспект дизайну. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції. *Дизайн освіта досвід, проблеми, перспективи*. Харків: ХДАДМ, 2003. С. 312.
264. *Синергетика і освіта* : монографія / За ред. В. Г. Кременя. 2014. Київ.: Інститут обдарованої дитини. 348 с.
265. *Синергетичне світобачення: наукові і педагогічні аспекти*: Монографія / За ред. Н. В. Кочубей. 2005. Суми: ВТД «Університетська книга». 177 с.
266. Сисоєва, С. 2001. Педагогічні технології і професійний розвиток особистості. *Prace Naukowe. Pedagogika* 8-9-10. С. 741–754.
267. Сисоєва, С. О. 2006. *Основи педагогічної творчості* : [підручник]. Київ : Міленіум. 344 с.
268. Сисоєва, С. О., Алексюк, А. М., Воловик, П. М., Кульчицька, О. І., Сігаєва, Л. Є. 2001. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті*. Київ : ВПОЛ. 502 с.
269. Сисоєва, С. 2005. Особистісно зорієнтовані технології: метод проектів. *Підручник для директора*. . Київ. : Плеяди. № 9–10. С. 25–28.
270. Сисоєва, С. О. 1997. *Теоретичні і методичні основи підготовки вчителя до формування творчої особистості учня*: дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ. 428 с.
271. Сікорський, П. 2021. Основні педагогічні підходи та їх вплив на формування навчальних технологій. *Освітні обрії*. № 1(52).
272. Сікорський, П. І. 1998. *Теоретико-методологічні основи диференційованого навчання* : монографія. Львів: Каменяр. 196 с.
273. Скрипченко, Н. Ф. 1966. *Фломування навичокт письма авторучкою*. Рад. школа. № 4.
274. Скрипченко, О. В., Долинська, Л. В., Огороднійчук, З. В., Лисянська, Т. М. 2005. *Загальна психологія*: Підручник. Київ.: Либідь. С. 464.

275. Слюсаревський Н. М. Субкультура як об'єкт дослідження. online . URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4267/1/N_Sliusarevskiy_STMM_3_NDL_KL.pdf (Дата перегляду: 26.05.2020).

276. Сологуб, А. І. 2010. *Теорія і практика навчання творчо обдарованих старшокласників*: Монографія. Київ.: Інфосистем. 216 с.

277. Сологуб, А. І. 2012. *Освіта обдарованих влітку*: методичний посібник. Київ: ТОВ «Інформаційні системи». 90 с.

278. Сотська Г. 2003. Художнє конструювання у змісті курсу образотворче мистецтво. *Професійно-художня освіта України* : зб. наук. пр. Київ. С. 156–157

279. Спірін, О. М. 2013. *Критерії і показники якості інформаційно-комунікаційних технологій навчання. Інформаційні технології і засоби навчання. № 1 (33)*. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/15476/> (Дата перегляду: 10.09.2020).

280. Степанов, О. М., Фіцула М. М. 2003. *Основи психології і педагогіки* : [посібник]. Київ.: Академвидав. 504 с.

281. Сугейко, Л. Г. 2015. *Каліграфія* : навч.-метод. посіб. для здобувачів ступеня вищ. освіти «бакалавр» спец. 6.010102 «Початкова освіта». Херсон : Стар. 146 с.

282. Сусь, Б. А. 2017. *Діяльнісний підхід як ефективний спосіб забезпечення дієвості знань*: збірник наукових праць. Бердянськ. С. 5–8.

283. Сухомлинська, О. В. 2012. Деякі аспекти еволюції сприйняття творчості В. Сухомлинського: дорога довжиною в 40 років. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / Упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко; авт. кол.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка. С. 74–96.

284. Сухомлинський, В. О. 1976. *Сто порад учителеві*. Вибр. тв.: у 5 т. Київ.: Рад. школа. Т. 2. С. 419–654.

285. Сухомлинський, В. О. 1976. *Вчити вчитися*. Вибр. тв.: у 5 т. К.: Рад. школа. Т. 5. С. 426–436.
286. Сухомлинський, В. О. 1976. *Проблема виховання всебічно розвинутої особистості*. Вибр. тв.: у 5 т. К.: Рад. школа. Т. 1. С. 55–206.
287. Сухомлинський, В. О. 1976. *Серце віддаю дітям*. Вибр. тв.: у 5 т. Київ.: Рад. школа. Т. 3. С. 7–279.
288. *Сучасні педагогічні технології*. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Е. І. Федорчук. 2006. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА. 57 с.
289. Тадеуш, О. М. 2017. Метод проєктів як форма продуктивного навчання студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. Вип. 29 (39). С.142–146.
290. Таран, З. 2004. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проєктами. *Відкритий урок*. № 5/6. С. 18–20.
291. Тарара, А. М. 2014. *Технічна творчість учнів основної школи у процесі проєктної і технологічної діяльності* : навч.-метод. посіб.; НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Пед. Думка. 133 с.
292. Татіївський П. М. 2002 *Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні* : дис. канд. техн. наук : 05.01.03. Київ. 190 с
293. Татенко, В. О. 2009. *Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми* : навч. посіб. Київ. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк». 288 с.
294. Татіївський, П. М. 2002. *Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні* : дис. .канд. техн. наук : 05.01.03; НАН України, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського. К. 190 с.
295. *Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти* : моногр. / [Г. В. Єльнікова, О. І. Зайченко, В. І. Маслов та ін.]; за ред. Г. В. Єлькової. 2010. Київ.-Чернівці : Книги. ХХІ. 460 с.

296. Терещенко, А. А., Чернявський, К. В. 2016. Вплив цифрового прогресу на класичну каліграфію. Зародження леттерінгу як засобу сучасного дизайну. *Технології та дизайн*. № 2 (19). С. 1–7.

297. Тименко, В. П. 2002. *Безперервна система загальної дизайн-освіти: стан і перспективи розвитку*. Київ: Науковий світ.

298. Тимченко, М. Ю., 2016. Проблема адаптації обдарованих учнів у колективі *Навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами: теорія та практика*: зб. праць вчених, молодих науковців, педагогів-практиків. Житомир: ЖДУ, 2016. С.90–96.

299. Тимченко, М. Ю., 2017. Розвиток творчих здібностей на уроках «Я у світі» засобами диференціації з використанням інтерактивних технологій. В: Басюк Н.А., ред. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти* : зб.наук.праць. Житомир: вид-во ЖДУ ім.І. Франка. С.237–240

300. Тимченко, М. Ю., 2015. Розвиток математичних знань молодших школярів засобами диференціації. В: Рудницька Н.Ю. та ін. *Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку*. Житомир: ФОП Левковець Н.М., 2015. С.413–416.

301. Тимченко, М. Ю., 2015. Розвиток потенційних можливостей як механізм формування таланту. *Освіта сьогодення: актуальні питання та перспективи*: збірник матеріалів Всеукраїнської студентської наукової конференції Кам'янець – Подільський, 19 березня 2015. Кам'янець – Подільський: ТОВ «Друкарня Рута». С. 80–84

302. Тимченко, М. Ю., 2017. Життєвий успіх та способи його досягнення сучасним студентством. В: Мирончук Н.М., ред. *Теорія і практика організації та самоорганізації суб'єктів освітньої діяльності в розвивально-виховному середовищі навчального закладу* : збір. наук. праць. Житомир: ФОП Левковець. С. 58–63.

303. Тимченко, М. Ю., 2017. Розвиток творчого світосприйняття дітей засобами народної казки. В:Березюк О.С.,Власенко О.М.,ред. *Проектування*

освітнього розвивального середовища Полісся: регіональний аспект: збір.наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, С. 104–109

304. Тимченко, М. Ю., 2018. Проблема розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів в науковій літературі. В: Березюк О.С., Власенко О.М., ред. *Дидактичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців сучасних освітніх закладів: збір. наук. праць.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С. 63–70.

305. Тимченко, М. Ю., 2019. Проблема самоорганізації майбутнього дизайнера як одна з передумов успішного розвитку творчих здібностей. *Нові технології навчання.* №92. С.287–291.

306. Тимченко, М. Ю., 2019. Розвиток творчих здібностей майбутніх дизайнерів в процесі навчання як провідна передумова становлення спеціаліста. *Проблеми освіти.* Вип. 92. С.192–196.

307. Тимченко, М. Ю., 2019. Художньо-проектна діяльність як провідний засіб розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів. *Освітні обрії.* Том 48. №41. С. 70–73.

308. Тимченко, М. Ю., 2019. Художньо-проектна діяльність як провідний засіб формування творчих здібностей. В:Сидорчук Н.Г.,ред. *Компетентнісні засади освітньо-виховного процесу в умовах ціложиттєвого навчання: збір.наук. праць молод. дослідн.* Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. Вип. 3. С. 113–119.

309. Тимченко, М. Ю., 2020. Науково-теоретичні основи формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VI міжнар.наук.-практ. конф.,* Суми, 23-24 квітня 2020.Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. С. 174–176.

310. Тимченко, М. Ю., 2020. Педагогічні умови формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності в вищій школі. В: О.С. Березюк, О. М. Власенко, ред. *Дидактичні основи*

реформування освіти у вищій школі: збір. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, С. 58–62.

311. Тимченко, М. Ю., 2020. Проблема формування творчих здібностей майбутнього графічного дизайнера у сучасних реаліях. *Сучасні виклики і актуальні проблеми науки, освіти та виробництва: міжгалузеві диспути: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, Київ, 3 червня 2020 року. Київ. С. 234–237

312. Тимченко, М. Ю., 2020. Художньо- проектна діяльність як засіб розвитку світогляду майбутнього дизайнера у сучасному вимірі. *Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах: тези доп. I міжнар. науково-практ.інтернет-конференції*, Дніпро, 28-29 травня 2020. Т.2. Дніпро:б.в. С.427–428

313. Тимченко, М. Ю., 2021. Зв'язок каліграфії та орнаментики у розвитку творчих здібностей дизайнерів. В:Київ, 29–30 січня. *V Міжнародна науково-практична конференція «Модернізація та наукові дослідження: парадигма інноваційного розвитку суспільства і технологій.* ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти». С. 81–86.

314. Тимченко, М. Ю., 2023. Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів засобами художньо-проектної діяльності та шляхи їх реалізації. *Наукові інновації та передові технології.* №10(24). С. 707-717.

315. Тимченко, М. Ю., Березюк О.С., 2020. Проблема формування творчих здібностей майбутніх фахівців в історичному дискурсі. *UCRAINICA IX. Současné ukrajínistiky problémy jazyka, literatury a kultury: sborník příspěvků.* Olomouc: Universits Palackého v Olomouci. S.316-318.

316. Тимченко, М. Ю.,2015.Розвиток талантів особистості як чинник гармонізації соціального середовища. В: О. А. Дубасенюк., ред. *Сталий розвиток: проблеми і перспективи.* зб. наук. праць. Житомир: Вид-во «Полісся», 2015. С. 99–108.

317. Тимченко, М. Ю., 2017. Інтеграція методів навчання природознавства як передумова формування творчих здібностей молодших школярів. В: Вітвицька С.С., Колесник Н.Є. *Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика*: збірник наукових праць. Житомир : ФО-П «Н. М. Левковець». Ч. II. С.256–259.

318. Тименко В. 2012. *Педагогічна технологія "дизайн-освіта" у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах*. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Вип. 2

319. Тименко В. П. 2010. Трудове навчання: основи дизайну. *Трудова підготовка в закладах освіти*. № 9. С. 35–44.

320. Трошкін, О. В. 2004. *Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності* : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Донецьк. 227 с.

321. Трунова, В. А. 2008. Вчимося правильно писати: навчально-наочний посібник. вид. 3-е, випр. Київ – Ізмаїл: СМІЛ. 136 с.

322. Туриніна, О. Л. 2007. *Психологія творчості* : навч. посіб. Київ. : МАУП. 160 с.

323. *Українська абетка*. Малюнки Георгія Нарбута / упоряд. О. Савчук. 2020. Харків : Видавець Олександр Савчук. 64 с.

324. Ушинський, К. Д. 1983. *Вибрані педагогічні твори* : у 2 т. Київ. : Рад. шк. (Педагогічна бібліотека).

325. Ушкалов, Л. В. 2004. *Григорій Сковорода: семінарій*. Харків: Майдан. 776 с.

326. Фасоля, А. 2006. Особистісно-зорієнтоване навчання: шлях становлення. *Українська мова і література в школі*. № 5. С. 45–49.

327. Федів, Ю. О., Мозгова Н. Г. 2001. *Історія української філософії*. Київ. 512 с.

328. Федієнко, В. 2022. *Ми готуємось до школи без проблем* : робочий зошит для дітей ст. дошк. віку : 5+; Вид. 4-те, випр. й допов. Харків : Школа. 128 с.
329. Федорчук, Е. І. 2006. *Сучасні педагогічні технології*: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА. 57 с.
330. Федотова, О. С. *Когнитивное моделирование как метод познания и изучения объекта в научных исследованиях* URL: www.gramota.net/materials/2/2015/4-2/57.html (Дата перегляду: 8.05.2021).
331. Фіголь, О. 2002. Історія зародження і розвитку дизайну. *Пластичне мистецтво*. № 1. С. 41.
332. Фіцула, М. М. 2009. Педагогіка. Видання 3-тє, стереотипне. Київ: Видавничий центр «Академвидав». 528 с.
333. Фіцула, М. М., 2002. *Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти*. Київ: Видавничий центр «Академія». С. 118–120.
334. Франко, І. Я. 1986. Зібр.тв.: в 50 т. К. Т. 45. С. 294.
335. Фурса, О. О. 2005. *Організаційно-педагогічні засади навчально-виховного процесу у мистецькому коледжі* : дис. на здобуття наук. ступеня кандидата педагогічних наук : 13.00.04. К. 235 с.
336. Хандій, О. О. 2010. *Управління персоналом підприємства: концептуальне визначення та механізми розвитку*: монографія. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля. 240 с.
337. Харитоновна, В. В. 2007. *Художнє конструювання як складова проектнотехнологічної діяльності учнів*. Педагогічні науки: зб. наук. праць ХДУ. Херсон : Видавництво ХДУ. Вип. 46. С. 15–109.
338. Харченко, Л. *Концепція самопізнання у філософії Григорія Сковороди*. URL: http://www.medievist.org.ua/2016/02/blogpost_22.html (Дата перегляду: 10.05.2019).

339. Хоменко Л. В. *Формування мотивації до музично-викладацької діяльності студентів педагогічних коледжів.*, online . URL: <http://www.psychorelax.ru/forum.php> (Дата перегляду: 10.05.2019).
340. Хоменко, Л. М. 2016. *Основи проектування і моделювання*: навч. метод. посібник. Умань: ФОП Жовтий О. О. 125 с.
341. Хоружа, Л. 2006. Проектна культура вчителя: етичний компонент. *Шлях освіти*. № 4. С.11– 15.
342. Цєпова, І. В. 2008. *Готуємося до уроків навчання грамоти (письмо)*. Харків : Веста : Вид-во «Ранок». 160 с.
343. Цєпова, І. В. *Специфіка використання методу Карстера у формуванні навички письма в учнів сучасної початкової школи*, online. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2610/1/Цєпова%20І.%20В.%20Специфіка%20використання%20методу%20Карстера%20.pdf>
344. Цєпова, І. В. 2014. *Уроки письма. Електронні демонстраційні матеріали*. 1 клас. Харків : Вид-во «Ранок».
345. Цєпова, І. В. 2015. Методи і прийоми навчання письма: Історія і сучасність. *Науковий огляд*. № 8 (18). URL: <http://www.naukajournal.org> (Дата перегляду: 8.08.2021).
346. Цимбалару, А. 2009. *Педагогічне проектування*. Київ. : Шкільний світ. 128 с.
347. Цідило, П. 2015. *Підготовка майбутніх дизайнерів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності*. Тернопіль, 24 с.
348. Черкаський, А. В. 2013. Соціально-психологічні особливості спілкування в процесі спільної групової діяльності. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Харків, вип. 25. С. 548–556.

349. Чернишов, В. В. *Релігійні основи світогляду Григорія Сковороди*. URL: http://shron.chtyvo.org.ua/Chernyshov_Viktor/Relihiini_osnovy_svitohliadu_HSkovorody.pdf (Дата перегляду: 20.08.2021).

350. Чирчик, С. 2011. Акмеологічний підхід у професійній підготовці майбутніх дизайнерів. *Вища школа*. № 5/6. 36 с.

351. Чирчик, С. 2017. *Теоретичні і методичні основи формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру*. Автореф. Дис на здобуття наук. ст. докт. пед. наук. Житомир. 42 с.

352. Чувасова Н. 2013. Креативність особистості: зміст і структура. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Вип. 38

353. Шовш К. С. *Формування академічної культури майбутніх педагогічних працівників у закладах вищої освіти*. online . URL: https://old.npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.01/dis_Shovsh.pdf (Дата перегляду: 10.12.2022).

354. Шумега, С. С. 2004. *Дизайн* : навч. посіб. Київ. 215 с.

355. Ягупов, В. В., 2002. *Педагогіка*: навч. посібник. Київ: Либідь. 102 с.

356. Яремчук М., Сениця Н. *Педагогічні умови формування віртуального освітнього простору закладу вищої освіти*, online . URL: [organizationalpedagogicheskie-usloviya-v-terminologicheskome-apparate#ixzz349LHX8V7](https://www.researchgate.net/publication/353491987) (Дата перегляду: 5.10.2020).

357. Cunliffe-Charlesworth, H. 2006. Studio Spaces for Employment, Teaching and Learning. *In proceedings of 3rd International CLTAD Conference (Center for Learning and Teaching in Art and Design)*, Enhancing Curricula, 6-7 April, Lisbon, Portugal, pp. 121-136.

358. Davies, A. 2002. Enhancing the Design Curriculum through Pedagogic Research. *In proceedings of 1st International CLTAD Conference (Center for Learning and Teaching in Art and Design)*, *Enhancing Curricula: Exploring effective*

curriculum practices in Art, Design and Communication in Higher Education, 10-12 April, London, UK, pp.

359. Fisher G. 2006. The Quality Enhancement Framework in Scotland and its Relevance to Art, Design and Media Subjects. *In proceedings of 3d International CLTD Conference (Centre for Learning and Teaching in Art & Design)*, Enhancing Curricula, 6-7 April, Lisbon, Portugal, pp. 497-507.

360. Gloag, J. *The Missing Technician*. L., 1944. 210 p.

361. Jones, J. Christopher. 1927. *Design Methods*. 2nd ed. Engineering design. Design, Industrial, USA

362. Keeton, M.T. & Tate P.J. 1978. *Learning by Experience: What, Why, How*. -Bass Inc., London.

363. Kilpatrick W. H. Dangers and Difficulties of the Project Method and How to Overcome Them: Introductory Statement and Definition of Terms. *Teachers College Record*. 1921. Vol. 22, No. 4. P. 288–289.

364. Kolb, D. A. 1984. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, London: Prentice-Hall.

365. Nolen-Hoeksema S. Rethinking Rumination / S. NolenHoeksema, B. E. Wisco, S. Lyubomirsky. *Perspectives on Psychological Science*. 2008. № 5, Vol. 3. P. 400–424.

366. QAA .200. *Subject Benchmark Statement for Art and Design*. *Quality Assurance Agency for Higher Education*. Available from: <http://www.qaa.ac.uk/academicinfrastructure/benchmark/statements/ADHA08.pdf>. Last access: 7.05 2015.

367. Rayment & Britton. 2007. (Rayment, T. & Britton, B. (2007). The Assessment of the GCSE Art: Criterion-Referencing and Cognitive Abilities. In T. Rayment (ed.) *The Problem of Assessment in Art and Design*. Readings in Art & Design Education Series, Volume 4, Intellect, Bristol, UK, pp. 41- 48.

368. Sara R. 2006. Sharing and Developing Studio Practice: a Cross-disciplinary Study comparing Teaching and Learning approaches in the Art and Design Disciplines. *In proceedings of 3rd International CLTAD Conference (Center for Learning and Teaching in Art and Design)*, Enhancing Curricula, 6-7 April, Lisbon, Portugal, pp. 323-345.

369. Schön, D. A. 1985. *The Design Studio: An Exploration of its Traditions and Potentials*. RIBA Publications Ltd, London.

370. Zimovin O. I. Reflection and creativity as the factors of personality selfdevelopment. *Problems of Modern Psychology* : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методики для вивчення стану сформованості проблеми сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів

А. 1

АНКЕТА «РОЛЬ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ФОРМУВАННІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ДИЗАЙНЕРА»

Шановні студенти!

Просимо Вас надати відповіді на наступні запитання:

1. Чи необхідно студенту- дизайнеру такі дисципліни, як «Історія мистецтв», «Культурологія», «Кольорознавство», «Нарисна геометрія», «Теорія тіней та перспектива», «Психологія творчості», «Типографіка», «Піктографія та основи візуальної комунікації», «Шрифт» та «Каліграфія»?
 1. Так.
 2. Ні
 3. Важко відповісти

2. Які, на вашу думку, пріоритетні цілі та завдання перерахованих в першому запитанні дисциплін? _____

3. На Вашу думку, чи впливають зазначені вище предмети на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів?
 1. Так.
 2. Ні
 3. Важко відповісти

4. Я люблю працювати із шрифтами, каліграфією та піктографією тому, що _____

5. Шрифтові дисципліни та каліграфія роблять мене більш зосередженим, розвивають мою увагу, я дізнаюсь більше історичних відомостей через шрифти та їх написання.
 1. Так.
 2. Ні
 3. Важко відповісти

6. Дисципліна «Каліграфія» спрямована на розвиток творчого потенціалу, покликана якомога емоційніше й дієвіше доносити до реципієнта необхідну візуальну інформацію, а за рахунок формотворчості дана інформація має сприйматися точно, логічно, комфортно.
 1. Так.
 2. Ні
 3. Важко відповісти

7. Яка з перелічених нижче навчальних дисциплін, на Вашу думку найбільш явно впливає на формування творчих здібностей у графічних дизайнерів?

- Культурологія
- Історія
Каліграфія
- Кольорознавство
- Нарисна геометрія
- Теорія тіней та перспектива
- Психологія творчості
- Типографіка
- Піктографія та основи візуальної комунікації
- Шрифт

8. Чи є правильним твердження, що каліграфічні та шрифтові дисципліни є засобом формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Поясніть вашу думку. _____

9. Чи є вивчення каліграфічних та шрифтових дисциплін у мистецьких закладах вищої освіти невід'ємною складовою при формуванні творчих здібностей при підготовці студентів до майбутньої дизайнерської діяльності? Обґрунтуйте Вашу відповідь. _____

10. Чи замислювалися Ви над тим, як вплине на процес та результат Вашої професійної діяльності сформовані творчі здібності?

1. Так.
2. Ні
3. Важко відповісти

* Анкету розробила автор дисертації (М. Тимченко).

Анкета

Місце навчання _____

Курс _____

Шановні студенти, опитування анонімне, тому відповідайте, будь ласка, відверто та об'єктивно, адже тоді опитування буде повноцінним і корисним. Заздалегідь вдячні Вам за щирість та відвертість.

1. Творчість притаманна всім людям?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
2. Творчість і креативність пов'язані між собою?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
3. Чи можна розвинути творчість?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
4. Оригінальність і творчість – це одне і теж?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
5. Творчість може виявлятися тільки в одному напрямі чи діяльності?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
6. Чи можна вважати удосконалення чогось старого виявом творчості?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
7. Ви вважаєте себе творчою особистістю?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
8. Чи залежить творчість від рівня IQ?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
9. Творчість передається по спадковості?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
10. Чи можна розглядати творчість лише як вид діяльності?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка

Дякуємо за участь в експерименті!

* Анкету розробила автор дисертації (М. Тимченко).

Анкета

Шановний друже!

Ваші увазі пропонується запитання, які передбачають запитання в межах наукового дослідження.. Просимо Вас щиро відповісти на запитання отриману інформацію буде використано в пошукових цілях.

1. Вам легко вдається знайти вирішення непередбачливої ситуації?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
2. Ви бачите вирішення проблеми там, де його не бачать інші?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
3. Руйнувати стереотипи – це добре?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
4. Ви любите виконувати одноманітну роботу?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
5. Ви завжди дотримуєтесь правил?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
6. Вам більше подобається процес діяльності чи кінцевий результат?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
7. Ваші рішення виважені та обдумані чи спонтанні?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
8. Вам важко пояснити людям свої ідеї?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
9. До вирішення проблем треба підходити одним і тим же чином?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
10. Вміння виокремлювати проблему є ознакою творчості?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка

Дякуємо за участь в експерименті!

** Анкету розробила автор дисертації (М. Тимченко).*

Анкета

Місце навчання _____

Курс _____

Шановні студенти, опитування анонімне, тому відповідайте, будь ласка, відверто та об'єктивно, адже тоді опитування буде повноцінним і корисним. Заздалегідь вдячні Вам за щирість та відвертість.

1. Ви завжди плануєте справи завчасно?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
2. Ви сумніваєтесь в очевидних речах?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
3. Ви доводите до кінця розпочаті справи?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
4. Ви любите фантазувати?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
5. Творчість виявляється тільки індивідуально, а не в групі?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
6. Ви любите створювати щось нове?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
7. Творчість є виявом креативності?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
8. Ви легко можете уявити неіснуючий предмет чи явище?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
9. До вирішення проблем треба підходити однаково?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка
10. Високий розумовий розвиток і є творчістю?
 - г) так
 - д) ні
 - е) інша думка

Дякуємо за участь в експерименті!

** Анкету розробила автор дисертації (М. Тимченко).*

Анкета

Місце навчання _____

Курс _____

Шановні студенти, опитування анонімне, тому відповідайте, будь ласка, відверто та об'єктивно, адже тоді опитування буде повноцінним і корисним. Заздалегідь вдячні Вам за щирість та відвертість.

11. Як правило, я легко пристосовуюсь до людей, ідей та умов.
 - ж) так
 - з) ні
12. Мені подобається вирішувати типові, стандартні завдання.
 - ж) так
 - з) ні
13. Мені здається, що я б із задоволенням створював або конструював нове, ніж покращував би, вдосконалював старе.
 - ж) так
 - з) ні
14. Зазвичай я обачливий, коли маю справу з колективом.
 - ж) так
 - з) ні
15. В більшості випадків я дію самостійно, без допомоги і підказки друзів та старших.
 - ж) так
 - з) ні
16. Ніколи не намагався змінити своє ставлення до себе та свої стосунки з друзями.
 - ж) так
 - з) ні
17. Дуже часто я утримувався від висування ідей, пропозицій, хоча і мав їх.
 - ж) так
 - з) ні
18. Мені часто вдається знайти нестандартні, оригінальні рішення завдань.
 - ж) так
 - з) ні
19. Мені подобається, коли відбувається швидка зміна різних видів діяльності.
 - ж) так
 - з) ні
20. Для мене є характерним прагнення реалізувати одночасно декілька ідей, вирішити декілька проблем?
 - а) так
 - б) ні
21. Дуже часто я один вступаю в суперечку з однолітками або старшими.
 - а) так
 - б) ні
22. . Як правило, я легко погоджуюсь і підкоряюсь колективній думці.
 - а) так
 - б) ні
23. У мене часто виникають оригінальні ідеї.
 - а) так
 - б) ні
24. Мені подобається виконувати завдання за розробленим планом, схемою, інструкцією.
 - а) так

- б) ні
25. Я завжди охоче розповсюджую, пропагую нові ідеї.
- а) так
б) ні
26. Я надаю перевагу виконанню роботи по новому, хоча знаю, що це пов'язано з ризиком бути незрозумілим товаришами, старшими.
- а) так
б) ні
27. Зазвичай я працюю без суттєвих змін, відхилень від тих рекомендацій, які дають учителі, батьки.
- а) так
б) ні
28. Мені часто доводилось виправдовувати свої дії інструкціями, правилами, рекомендаціями або авторитетами.
- а) так
б) ні
29. Мені подобається виконувати завдання дослідницького характеру.
- а) так
б) ні
30. Я завжди до кінця відстоюю свою точку зору.
- а) так
б) ні

Дякуємо за участь в експерименті!

* Анкету розробила автор дисертації (М. Тимченко).

Анкета

Місце навчання _____

Курс _____

Шановні студенти, опитування анонімне, тому відповідайте, будь ласка, відверто та об'єктивно, адже тоді опитування буде повноцінним і корисним. Заздалегідь вдячні Вам за щирість та відвертість.

1. Творчість - це розумова й практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей.
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
2. Здібності - це індивідуально-психологічні стійкі властивості особистості.
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
3. Чи вважаєте ви ідею «новітньою» та «творчою» якщо вона є новою лише для автора, а не для суспільства?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
4. Чи гарантують творчі здібності самі по собі творчі здобутки?
 - а) так, гарантують
 - б) ні, не гарантують
 - в) інша думка
5. На вашу думку, чи впливає на розвиток творчих здібностей коло спілкування особистості?
 - а) так, впливає
 - б) ні, не впливає
 - в) інша думка
6. Розвиток творчих здібностей проходить за допомогою низки чинників:
 - а) внутрішніх (вікові й індивідуально-психологічні особливості особистості)
 - б) зовнішні (чинниками мікросередовища: характером і системою сімейного виховання, впливом школи і спілкування з однолітками)
 - в) внутрішніх та зовнішніх у сукупності.
7. Творчість - це постійна вроджена властивість.
 - а) так, постійна
 - б) ні, це властивість, яка піддається змінам
 - в) інша думка
8. Основними показниками творчих здібностей є:
 - а) Повторення отриманих раніше результатів, в певному своєму «аранжуванні»
 - б) Допитливість, точність, сміливість, гнучкість думки.
9. Чи можна вважати творчою особистістю людину, яка спрямована на знаходження одного вірного рішення задачі?
 - а) так
 - б) ні
 - в) інша думка
10. На вашу думку, чи знижується творча активність з віком чи продовжує розвиватися?
 - а) знижується
 - б) продовжується
 - в) стабільно залишається на одному рівні

* Анкету розробила автор дисертації (М. Тимченко).

ДОДАТОК Б

МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

Додаток Б.1

«АНКЕТА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЗА ВІЗУАЛЬНО-ТВОРЧИМ КРИТЕРІЄМ»

Шановний студент!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, що проводиться з метою вивчення думки студентів стосовно рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Анкета анонімна, тому прізвище вказувати не потрібно. Результати опитування будуть використані лише в узагальненому вигляді. Заздалегідь вдячні за співпрацю!

Прочитайте уважно текст анкети й оцініть, будь-ласка, запропоновані у списку твердження. Поставте 2 бали за твердження, яке є найважливішим для Вас та 1 бал – менш важливим.

1. Я вважаю, що в дизайнера має бути наявне вміння маніпулювати уявними просторовими образами.
2. На мій погляд, в дизайнера має бути -здатність до нестандартного творчого мислення.
3. Я вважаю, що фахівець в галузі дизайну має вміти значний час зберігати зорову інформацію.
4. Я впевнений, що в графічного дизайнер має бути розвинута сенсомоторна чіткість руки та зорових аналізаторів.
5. Я вважаю, що графічний дизайнер має бути готовим до вироблення ідей і варіантів у вигляді графічних замальовок чи рефератів.
6. Графічний дизайнер запов'язаний вміти робити вибір оптимального варіанту розв'язку проблеми та його обґрунтування, розробку клаузури, макетування проєкту, складання ескізу на виготовлення, добір матеріалів, вибір інструментів та обладнання.
7. Я можу виконати будь-яке технічне завдання за допомогою сформованих творчих здібностей.
8. У сфері графічного дизайну провідну роль грає асоціативне мислення.
9. Я усвідомлюю важливість творчих здібностей при роботі з графічними категоріями.
10. Я усвідомлюю, що творчі здібності забезпечують можливість прогнозувати можливі перешкоди в умовах створення дизайнерського продукту, засоби їх усунення та адаптування до технічних вимог.
11. Я постійно збагачую власні знання щодо нових винаходів, систем зображення, програм для використання їх у своїй роботі з різних категорій технічних завдань.
12. Я вмію змінювати свою думку, ідею та принципи виконання в залежності від технічного завдання.
13. При виконанні проєкту я можу адаптувати свої творчі ідеї під конкретне замовлення.
14. Я вважаю, що важливими аспектом при роботі над проєктом є знання про сам проєкт, нестандартність думки, критичність мислення в поєднанні с креативністю.
15. На мій погляд, творчі здібності дизайнера проявляються в кількості засвоєних знань, що стосуються варіативності матеріалів виконання технічного завдання, загальної ерудованості, комунікабельності (філософія, психологія), гармонії (відчуття балансу), аналітичності та самоорганізації.

**АНКЕТА «ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЗА КРЕАТИВНИМ КРИТЕРІЄМ»**

Шановний студент!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, що проводиться з метою вивчення думки студентів стосовно рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Анкета анонімна, тому прізвище вказувати не потрібно. Результати опитування будуть використані лише у загальному вигляді.

Заздалегідь вдячні за співпрацю!

В ході анкетування дайте відповіді на приведені нижче запитання про творчі здібності у сфері дизайну. Відповідь зафіксуйте.

1. Творчі здібності особистості, на мою думку, це _____

2. Творчі здібності дизайнера розумію як _____

3. Володіти розвинутими творчими здібностями для майбутнього дизайнера є необхідною умовою оскільки _____

4. Формування творчих здібностей дизайнера передбачає _____

5. На формування творчих здібностей майбутнього дизайнера впливають наступні чинники _____

6. Засобами ефективної творчої діяльності в галузі дизайну, на мою думку, є _____

7. Творчість та творчий процес дизайнера ґрунтується на принципах (підкреслити найвагоміші)

<p>Генерація ідей, інтуїтивність навичок, швидкість виконання завдання; вміння пошуку альтернативи; висловлення оригінальних ідей; здатність до розширення простої ідеї; вміння конструктивно сприймати критику; здатність до передбачення можливих невдач; вміння маніпулювати уявними просторовими образами; здатність до нестандартного творчого мислення; наявність здатності значний час зберігати зорову інформацію; розвинутість сенсомоторної чіткості руки та зорових аналізаторів;</p>
--

- 8. Для кожного дизайнера повсякденною нормою має стати _____

- 9. Чи може творчість виявлятися тільки в одному напрямі чи діяльності?
Відповідь обґрунтуйте _____

- 10. Чи вважаєте Ви себе творчою особистістю? Відповідь обґрунтуйте. _____

**АНКЕТА «ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЗА МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИМ КРИТЕРІЄМ»**

Шановний студент!

Просимо Вас взяти участь в опитуванні, що проводиться з метою вивчення думки студентів стосовно рівня сформованості творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Анкета анонімна, тому прізвище вказувати не потрібно. Результати опитування будуть використані лише у загальному вигляді.

Заздалегідь вдячні за співпрацю!

Оцініть рівень значущості у Вашій майбутній професійній діяльності та рівень сформованості у Вас особисто вказаних нижче мотивів володіння творчими здібностями. Висловіть, будь-ласка, Ваші погляди щодо запропонованих нижче мотивів та оцініть їх за п'ятибальною шкалою: оцінка 5 відбиває найбільший ступінь Вашого ставлення, оцінка 1 – найменший.

П/н №	Творчі мотиви	Важливість					Сформованість				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	Творчі здібності тісно пов'язані з навчанням, освітою, психологічною підготовкою майбутнього дизайнера до професійної діяльності.										
2	Бажання розвитку у вибраній професії у майбутньому										
3	Прагнення застосовувати творчі ідеї дизайнерської інноватики професійній діяльності шляхом використання методів проєктування.										
4	Творчі здібності необхідні для поглибленні знань, умінь, навичок і набутті досвіду у майбутній професійній діяльності дизайнера.										
5	Творчі здібності є важливим і значущими з точки зору можливостей працевлаштування, кар'єри, конкурентноспроможності.										
6	Сформовані творчі здібності допомагають набагато краще та ефективніше втілювати отримані знання та навички на практиці.										
7	Сформовані творчі здібності допомагають вирішувати типові, стандартні завдання по новому.										
8	Творчі здібності є важливим елементом в більшості аспектів вироблення дизайн продукції										
9	Творчі здібності дизайнера можуть бути реалізовані за допомогою таких компонентів: ініціатива, участь в професійній діяльності, індивідуальності та широті думки										
10	Усвідомлення власних нестандартних ідей										
11	Жодний з мотивів не має значення										

РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ МОТИВІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(за методикою К. Замфір в модифікації А. А. Реана)

У процесі обробки отриманих результатів дослідження підраховувалися показники внутрішньої мотивації (ВМ), зовнішньої позитивної (ЗПМ) і зовнішньої негативної (ЗНМ) мотивації відповідно до пропонувананих в методиці ключів:

$$ВМ = (\text{оцінка пункту 6} + \text{оцінка пункту 7}) / 2$$

$$ЗПМ = (\text{оцінка пункту 1} + \text{оцінка пункту 2} + \text{оцінка пункту 5}) / 3$$

$$ЗНМ = (\text{оцінка пункту 3} + \text{оцінка пункту 4}) / 2$$

Показником сформованості кожного типу мотивації стало число, укладене в межах від 1 до 5 (в тому числі можлива наявність і дробового числа).

На підставі отриманих результатів визначався мотиваційний комплекс майбутнього дизайнера, який являє співвідношення між собою трьох видів мотивації: ВМ, ЗПМ та ЗНМ.

Оптимальним мотиваційним комплексом було обрано наступні два типи поєднання: ВМ > ЗПМ > ЗНМ (високий рівень) та ВМ = ЗПМ > ЗНМ (середній рівень). Найгіршим мотиваційним комплексом визначено: ЗНМ > ЗПМ > ВМ (початковий рівень).

Результати дослідження дозволили розділити загальну вибірку, що складалася з 386 респондентів на дві групи, виходячи з рівня прояву у майбутніх дизайнерів мотиваційних тенденцій. Таким чином, до першої групи увійшли студенти, у яких виявлені домінуючі високі показники внутрішньої мотивації до майбутньої професійної діяльності – 76 (19,6%) осіб. Другу групу склали респонденти у яких за методикою були виявлені середні показники зовнішньої позитивної мотивації – 204 (52,8%) осіб, а також й ті студенти, яким притаманні високі показники зовнішньої негативною мотивації – 106 (27,4%) осіб.

Отримані результати дослідження представлено у вигляді діаграми (див. рис. 1)

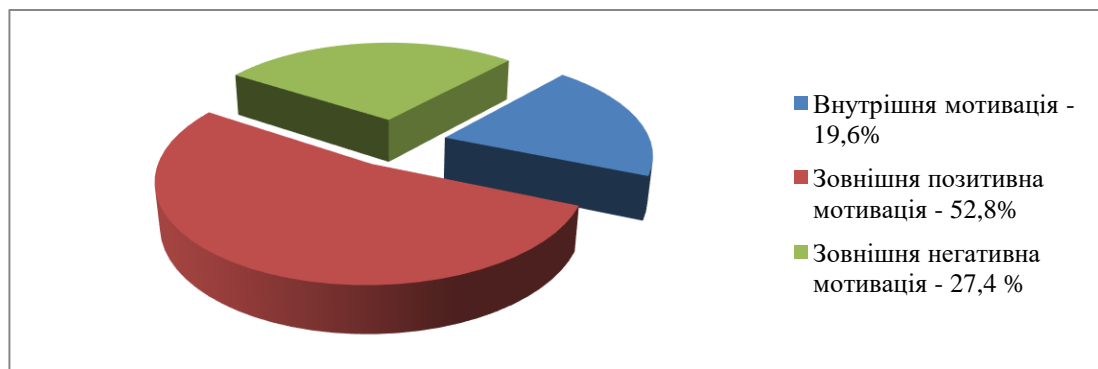

Рис. 1 Мотиваційні комплекси професійної діяльності притаманні майбутнім дизайнерам.

ОПИТУВАЛЬНИК ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ

Шановні викладачі!

Просимо відповісти на питання «Який з підходів ви вважаєте актуальними при викладанні фахових дисциплін?»

Таблиця 2.1

№	Назва підходу	Вибір викладачів у % співвідношенні
1.	Антропологічний	3 %
2.	Діяльнісний	85 %
3.	Історикологічний	18 %
4.	Компетентнісний	90 %
5.	Культурологічний	95 %
6.	Особистісно-зорієнтований	81%
7.	Ресурсний	15 %
8.	Системний	33 %
9.	Технологічний	28 %

ДОДАТОК В
Аналіз базових понять

Додаток В. 1
Таблиця 1.1

Визначення поняття «Здібності»

№	Автор, джерело	Зміст поняття
1.	С. Гончаренко	це здатність належно виконувати певні дії, засновані на доцільному викроистанні людиною набутих знань і навичок.
2.	М.Груздєв	результат виробленої системи навичок
3.	(П.Шимбирєв, Р.Лемберг)	системна складова навички
4.	А. Я. Анцупов , Морозов А. В.	це елементи діяльності, що дозволяють що-небудь робити з високою якістю, наприклад точно і правильно виконувати якусь дію, операцію, серію дій або операцій.
5.	І.Каюров	знання в дії
6.	І.Каюров	заснована на знаннях готовність людини виконувати ту або іншу діяльність
7.	О.Вишневський	вміння є наслідком засвоєння інформації

Види здібностей (за С. Гончаренко)

	Здібності	Зміст здібностей
1.	Гностичні (пізнавальні)	Здатність до аналізу ситуації, формулювання мети і завдань, здобування нових знань, необхідних для їх вирішення, приведення їх у мобілізаційну готовність для розв'язання наступної проблеми (завдання), аналізу позитивних і негативних проявів у знаннях, діяльності та поведінці людей, а також у власній діяльності та поведінці
2.	Проектувальні	Здатність до передбачення наслідків від тих чи інших дій, формулювання системи цілей, планування змісту інформації, власної діяльності на тривалий період.
3.	Конструктивні	Здатності, пов'язані з комбінаційною побудовою наступної дії, переглядом різних варіантів її побудови в умовах системи обмежень, продиктованих світом.
4.	Комунікативні	Здатність викликати в учнів цікавість до заняття, встановлювати педагогічно доцільні стосунки з учнями, їхніми батьками, колегами, адміністрацією, а також здатність впливати на об'єкт комунікації, підпорядковувати процес спілкування його меті, управляти ним та досягати бажаного результату комунікації
5.	Дослідницькі	Здатності до самостійних розроблень, інноваційної діяльності, апробації та впровадження творчих знахідок
6.	Організаційні	Здатність до використання наявного арсеналу засобів, форм, методів педагогічного впливу для повноцінної учнівської діяльності різних видів, керування нею та створенню умов для виявлення учнями самоорганізації, саморегуляції, самоконтролю

Структура здібностей (О.Романовська)

	Здібності	Зміст здібності
1.	Інтелектуально-логічні	Аналізувати, синтезувати, виконувати розумові операції порівняння, виділяти головне, основне, описувати явища, процеси, систематизації, класифікації, абстрагування, конкретизування, узагальнення.
2.	Інтелектуально-евристичні	формування гіпотез, генерування оригінальних ідей, фантазування, асоціативність мислення, незалежність суджень, переносити знання та навички в нові ситуації, бачити протиріччя, проблеми.
3.	Комунікативно-творчі	відстоювати свою точку зору, переконувати інших у процесі творчої дискусії, оволодіння досвідом інших людей, швидко засвоювати раціональні методи і прийоми творчої діяльності, співробітництва, продуктивне спілкування, успішно вирішувати конфліктні ситуації під час колективної творчої діяльності.

Сутність поняття «творчість»

Дослідники	Зміст поняття «творчість»
Дж. Гілфорд	Універсальна творча здатність особистості породжувати незвичайні ідеї, що відрізняються від традиційної схеми мислення; загальна творча здатність людини успішно вирішувати завдання, що встають перед нею.
К. Сімпсон	Сукупність здібностей та інших рис, які сприяють посиленому творчому мисленню.
Р. Холмен	плав сприйняття, здійснених новим способом; здатність знаходити нові зв'язки, виникнення нових
Р. Стейнберг, Д. Лаверт	Здатність йти на розумний ризик; готовність долати перешкоди, протистояти думці оточення, бути толерантним до невизначеності.
С. Рубінштейн	Діяльність суб'єкта, в процесі якої створюється щось нове, оригінальне, що входить в історію розвитку творця і в історію розвитку науки, мистецтва тощо.
М. Ярошевський	Перетворення у свідомості й поведінці суб'єкта.
А. Матюшкін	Вихід за межі вже наявних знань.
И. Колобутіна, Н. Хрящева	Здатність до конструктивного, нестандартного мислення й поведінки, до усвідомлення та розвитку досвіду.
А. Брушлинський	Основна ознака будь-якого мислення як акту творчості, оскільки будь-яке мислення завжди є пошук і відкриття істотного, нового (для суспільства або певного індивіда), тому воно завжди є продуктивним, самостійним, творчим; творча діяльність в зв'язку з цим характеризується спрямованістю на розв'язання завдань, для яких немає шляху вирішення, знань, необхідних для його розробки.
О. Яковлєва	Реалізація людиною власної індивідуальності, що мається на увазі як унікальність кожної окремої людини; процес виявлення власної індивідуальності.
Д. Богоявленська	Здатність не лише до вищого рівня виконання будь-якої діяльності, але й до її перетворення та розвитку; вищий рівень інтелектуальної активності.
В. Дружинін	Здатність несвідомого творчого суб'єкта у вільних умовах породжувати безліч моделей світу
В. Риндак	Здатність виходити за межі конкретної ситуації.
Г. Чижако	Здатність породжувати оригінальні ідеї в умовах постановки або вирішення нових проблем, здатність усвідомити пропуски й протиріччя, сформулювати гіпотези відносно відсутніх елементів ситуації.
Л. Єрмолаєва Томіна	Особистісна якість, що базується на потенційних можливостях кожної людини, актуалізації

	неусвідомлюваної потреби бути неповторною особистістю (індивідуальністю), вільною, гармонійно поєднуючою індивідуальне й соціально значиме; сукупність різноманітних здібностей, кожна з яких може бути представлена різною мірою в одній або іншій індивідуальності.
Л. Виготський	розумова й практична діяльність, результатом якої є створення оригінальних, неповторних цінностей, виявлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження і перетворення матеріального світу або духовної культури;
К.К. Платонов	мислення у його вищій формі, яке виходить за межі того, що потрібно для розв'язування задачі, що виникла, вже відомими способами

ДОДАТОК Д
Характеристика структури творчих здібностей

Додаток Д

Таблиця 1. 5

Структура творчих здібностей(за С. Сисоевою)

№	Вид	Характеристика
1.	Проблемне бачення	це вміння усвідомити і побачити проблему. Критерії оцінки: здатність до висування та усвідомлення проблеми, розв'язання якої веде до вирішення протиріччя – високий рівень. Самостійне усвідомлення лише деяких аспектів проблеми, формулювання проблеми за допомогою вчителя – середній рівень. Усвідомлення аспектів проблемної ситуації після пояснення учителя, формулювання проблеми разом з учителем – низький рівень.
2.	Здатність до висування гіпотез, оригінальних ідей	це здатність конструювати систему висновків, за допомогою яких на підставі фактів формується висновок про об'єкти, явища, їх розвиток. Критерії оцінки: вміння вийти за межі певних правил, змінити точки зору на проблему, абстрагуватися від задачі; висунути (як правило, суб'єктив, но) нові ідеї – високий рівень. Слабка система умовиводів, не всі мають практичне підкріплення, генерується значно обмежена кількість гіпотез; рідко висуваються суб'єктивно нові, оригінальні ідеї – середній рівень. Труднощі в аналізі причиново,наслідкового взаємозв'язку, висновки суперечливі, низька здатність до висування суб'єктивно нових ідей або їх відсутність – низький рівень.
3.	Здатність до дослідницької діяльності	це здатність до знаходження нового засобами наукових досліджень. Критерії оцінки: використання під час пошуку фактів, нової інформації найпростіших наукових методів дослідницької діяльності, вміння аналізувати літературу з конкретної проблеми; навчальну проблему – високий рівень. Наявний інтерес до дослідницької діяльності, але вона здійснюється під керівництвом педагога – середній рівень. Наукові засоби майже не використовуються; відсутній потяг до дослідження проблем на науко, вому рівні – низький рівень.
4.	Вміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію	– це вміння розділяти ціле на частини; поєднувати частини в єдине ціле; знаходити логічні взаємозв'язки між окремими частинами цілого. Критерії оцінки: бачення складових частин будь чого, вміння порівнювати предмети, поняття, усвідомлювати інформацію, виділяти головне, робити висновки – високий рівень. Допущення помилок при поділі цілого на частини; самостійне усвідомлення інформації, головне зміщується з другорядним – середній рівень. Відсутність здатності до самостійного аналізу; невміння виділити головне, зробити правильні висновки; робота на репродуктивному рівні – низький рівень.

5.	Розвинута уява, фантазія	це пізнавальний процес, який виражається в побудові образів. Критерії оцінки: розвинена фантазія, що дає можливість створювати багато образів та ідей, відтворювати пропущені ланки та факти в логічному ланцюгу; бурний вияв фантазії в оповіданнях, малюнках – високий рівень. Образи та ідеї більше пов'язані з первинними даними, більш однотипні; фантазія та уява не виходять за межі реального – середній рівень. Фантазія носить переважно реконструктивний характер, образи будуються тільки на основі конкретного матеріалу, за аналогією з чимось – низький рівень.
6.	Здатність до виявлення протиріч	Здатність до виявлення протиріч володіння операціями щодо самостійного знаходження нового, що заперечує старе, несумісне з цим новим – високий рівень. Знаходження протиріччя шляхом багаторазового порівняння зі стороною допомогою – середній рівень. Знаходження протиріч тільки під керівництвом учителя – низький рівень.
7.	Здатність до подолання інерції мислення	це здатність суб'єкта змінювати сплановану програму дій в умовах, які об'єктивно вимагають від нього перебудови. Критерії оцінки: вільне подолання стереотипів мислення, аналіз розв'язання задачі з різних боків, урахування об'єктивних умов – високий рівень. Ускладнення при виході за межі умовності, але при сторонній допомозі швидко переключення від однієї програми дій на іншу – середній рівень. Ускладнення при виході за межі стереотипів на, віть при сторонній допомозі – низький рівень.
8.	Здатність до міжособистісного спілкування	це здатність вступати в контакт з людьми, результатом чого є взаємні зміни поведінки, діяльності, відносин, установок. Критерії оцінки: при необхідності активно орієнтується на роботу в колективі, може організувати співробітництво – високий рівень. Тісні контакти з 3–4 особами, з іншими спілкується вибірково – середній рівень. Має тісні стосунки лише з 1 особою, не виражена потреба в спілкуванні, можлива конфліктність стосунків; ізольованість від колективу – низький рівень.

ДОДАТОК Е
Характеристика понятійного апарату дослідження

Додаток Е. 1
Таблиця 1. 6.

Сутність поняття «компетентність»

№	Автор	Сутність поняття
1	Програма «DeSeCo» (Definition and Selection of Competencies)	Це здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання.
2	Словник професійної освіти	(від. лат. <i>competo</i> – відповідний, підхожий) як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію
3	Дж. Равен	...необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі і включає вузькоспеціальні знання, особливі предметні навички, засоби мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії. Бути компетентним спеціалістом означає мати набір специфічних компетентностей різного рівня (бути здатним спостерігати, бути глибоко обізнаним у предметі, вміти самостійно ставити запитання, доводити власну правоту, справлятися з міжособистісними конфліктами тощо.
4	Міжнародна комісія Ради Європи	загальні вміння, що передбачають: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні та соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок
5	Г.Єльнікова	поняття, що стосується людини, розкриває аспекти її поведінки й забезпечує професійно якісне виконання роботи
6	Ж. Дасюк	особистісні можливості спеціаліста, які дають йому змогу діяти конструктивно в рамках певної професійної компетенції
7	Г. Чередніченко	загальні та спеціальні здібності людини до виконання певної професійної діяльності; знання, навички, вміння, а також накопичений професійний та життєвий досвід; готовність до професійної діяльності
8	С. Гончаренко	сукупності знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію
9	І.Бех	той, хто має право авторитетного судження як спеціаліст високого рівня в певному колі питань.
10	В. Калініна	широке поняття, яке характеризує і визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбувається через здобуття необхідних компетенцій, що складають мету професійної підготовки фахівця

Сутність поняття «компетенція»

№	Автор	Зміст поняття
1.	Г.Сльникова	поняття, що стосується роботи і характеризує сферу професійної діяльності, у якій працівник є компетентним
	О. Кучай	сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), що задаються до певного кола предметів і процесів та необхідних для якісної, продуктивної діяльності щодо них
	О. Пометун	інтегративне поняття, що містить такі аспекти: готовність до ціле покликання; готовність до оцінювання, готовність до дії, готовність до рефлексії
	за матеріалами дискусій, організованих в рамках проєкту ПРООН «Освітня політика та освіта «рівний-рівному»	об'єктивна категорія, суспільно визнаний рівень знань, умінь і навичок, ставлень тощо у певній сфері діяльності людини як абстрактного носія
	М.С. Головань	деяка відчужена, наперед задана вимога до підготовки особи (властивості або якості, потенційні здатності особи), наперед задана деяка відчужена, наперед задана вимога до підготовки особи (властивості або якості, потенційні здатності особи), наперед задана

Перелік компетенцій, якими має володіти людина в державі

№	Держава	Кометентності
1.	Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> - інтелектуальні знання; - знання, які можна застосовувати; - навчальна компетентність; - методологічні або інструментальні ключові компетентності; - соціальні компетентності; - ціннісні орієнтації.
2.	Австрія	<ul style="list-style-type: none"> - предметна компетентність; - особистісна компетентність; - соціальна компетентність; - методологічна компетентність.
3.	Нідерланди	<ul style="list-style-type: none"> - здатність до самонавчання; - впевненість та вміння обирати напрямки розвитку; - уміння діяти в різних ситуаціях, застосовувати різні альтернативи для виконання дії, грати різні ролі; - уміння розв'язувати проблеми, обумовлювати варіанти свого вибору, брати до уваги різні обставини, поважати інших, бути лояльною людиною; - уміння співпрацювати та знаходити творчі рішення.
4.	Бельгія	<ul style="list-style-type: none"> - соціальні компетентності; - комунікативні компетенції; - вміння співпрацювати; - компетентність в опануванні бази даних інформаційно комп'ютерних технологій; - компетентність в розв'язуванні проблем; - самокерування та саморегуляція; - уміння критично мислити, діяти;
5.	Фінляндія	<ul style="list-style-type: none"> - пізнавальні компетентності; - уміння оперувати в умовах змінювання; - соціальні компетенції; особистісні компетентності; - творчі компетентності; - педагогічні та комунікативні компетентності; - адміністративні компетентності; - стратегічні компетентності; - уміння діяти паралельно за різними напрямками
6.	Шотландія	<ul style="list-style-type: none"> - особистісні якості (самоповага та повага до інших; відчуття соціальної відповідальності; - обов'язок вчитися; - відчуття незалежності, уміння та навички (основні навички комунікації) - особиста ефективність у вирішенні проблем критичне мислення, планування та організація; - рецензування та оцінювання, робота в команді), - знання та розуміння (знання про себе, знання про свої права, відповідальність, роботу, сфера професійних знань, обов'язки).

Зміст основних компетенцій згідно МОН

№	Компетентність	Зміст
1.	Вільне володіння державною мовою	<ul style="list-style-type: none"> - вміння усно й письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти - любов до читання - відчуття краси слова - усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження - готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях
2.	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	<ul style="list-style-type: none"> - активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади - можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях - оволодіння навичками міжкультурного спілкування
3.	Математична компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - виявлення простих математичних залежностей у навколишньому світі - моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичних відношень та вимірювань - усвідомлення ролі математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини
4.	Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технології	<ul style="list-style-type: none"> - допитливість, прагнення шукати і пропонувати нові ідеї - самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати - формулювати припущення і робити висновки на основі проведених дослідів - пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження
5.	Екологічна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення основи екологічного природокористування - дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміючи важливість збереження природи для сталого розвитку суспільства
6.	Інформаційно-цифрова компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування - здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях
7.	Навчання впродовж життя	<ul style="list-style-type: none"> - опанування уміннями і навичками, необхідними для подальшого навчання - організація власного навчального середовища - отримання нової інформації з метою застосування її для

		<p>оцінювання навчальних потреб</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення власних навчальних цілей та способів їх досягнення - навчання працювати самостійно і в групі
8.	Громадянські та соціальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення ідей демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, рівних прав і можливостей - співпраця з іншими особами для досягнення спільної мети - повага до прав інших осіб уміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, цінувати культурне розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України - дбайливе ставлення до власного здоров'я і збереження здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя
9.	Загальнокультурна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості
10.	Підприємливість та фінансова грамотність	<ul style="list-style-type: none"> - ініціативність - готовність брати відповідальність за власні рішення - вміння організувати свою діяльність для досягнення цілей - усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці - готовність до втілення в життя ініційованих ідей - прийняття власних рішень

Основні компетентності та компетенції майбутнього дизайнера

№	Особисті компетентності	Мисленнєві компетентності	Професійні компетентності
1	Комунікабельність (психологія, філософія)	Інтуїтивність	ТВВЗ (теорія вирішення винахідницьких задач)
2	Ерудованість	Алгоритмічність	Комбінаторика
3	Знання іноземних мов	Системність	Теорія дизайну
4	Начитаність	Аналітичність	Модульні сітки
5	Насмотреність	Критичність	Типографіка
6	Посидючість	Альтернативність	Форма
7	Грамотність	Концептуальність	Колір
8	Скрупульозність	Латеральність	Світло та тіні
9	Самоосвіта	Нестандартність	Композиція
10	Самоорганізація	Образність	Інтерактивна взаємодія
11	Самооцінка	Продуктивність	Інформаційна архітектура
12	Інформаційна активність	Стратегічність	Прототипування
13	Пунктуальність	Ємоційність	Мистецтво задавати запитання
14	Участь у суспільно важливих некомерційних проєктах		Вміння вести переговори
15	Розвинута уява		Аналітична обробка даних - Маркетинг - Навички виступів на публіку - безпомилкова письмова мова
16	Сила волі		Планування - мати уявлення про технології розробки - менеджмент
17	Гармонія (відчуття балансу)		Відмінне володіння інструментами - історія мистецтв - гостре око та окомір
18	Цілепокладання		
19	Терпіння		
20	Відчуття кордонів		
21	Гарна пам'ять		
22	Самоконтроль		
23	Необмежене відчуття гумору (в тому числі чорний гумор, сарказм, самоіронія)		

Структура компетентностей та компетенцій майбутнього дизайнера

№	Кометентності	Компетенції
1	Загальні компетентності	<ul style="list-style-type: none"> - Аналітичне та креативне мислення; - фасилітація зустрічей, брейнштормів, критики; - комунікація та командна взаємодія;
2	Аналітичні	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння предметної галузі та ринку; - виділення та відслідковування інтерфейсів; - побудова та перевірка гіпотез; - статистика, аналіз, візуалізація;
3	Користувацькі дослідження та аналітика	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння та опис користувачів; - пошук інсайтів та потреб; - перевірка дизайн-рішень;
4	Інформаційна архітектура та проєктування	<ul style="list-style-type: none"> - проєктування структури та навігації; - проєктування екранів інтерфейсу; - проєктування взаємозв'язку поза інтернету; - опис принципів роботи інтерфейсу та споживача;
5	Візуальний дизайн	<ul style="list-style-type: none"> - базові навички (композиція, сітки, типографіка); - іконографіка, ілюстрація; - анімація інтерфейсу та моушн-дизайн; - створення гайдлайнів; - візуалізація даних; - айдентика та брендинг; - шрифтовий дизайн;
6	Фрон-енд	<ul style="list-style-type: none"> - верстка (HTML, JavaScript) та анімація; - робота з джерелами даних; - налаштування робочого оточення для тестування; - оптимізація
7	Контент стратегія та копірайтинг	<ul style="list-style-type: none"> - мікро-копірайтинг; - побудова контент-стратегії та планування;
8	Забезпечення якості	<ul style="list-style-type: none"> - експертна оцінка; - формалізоване тестування якості;
9	Маркетинг та PR	<ul style="list-style-type: none"> - публікації та презентації; - пошукова оптимізація (SEO); - просування мобільних додатків;
10	Управління проєктами та продуктами	<ul style="list-style-type: none"> - планування проєктних робіт; - організація команди; - побудова UX- стратегій.

Додаток Ж
Форми методи та засоби навчання майбутніх дизайнерів

Додаток Ж
Таблиця 2.1

**Форми та методи аудиторної та позааудиторної діяльності, спрямовані на
формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів
(за Ю. Бабанським)**

Компоненти моделі творчих здібностей дизайнера	Форми, спрямовані на формування компонента	Методи формування компонента
Мотиваційно-потребовий	Проектна робота - творчі лабораторії і майстер-класи - співпраця з професіоналами - конкурси та виставки - зустрічі з професіоналами	Метод проблемних ситуацій - проєктів; - розв'язку протиріч; - творчого експерименту; - особистісно орієнтованого навчання; - стимулювання самооцінки; - моделювання; - партнерського навчання; - творчих завдань; - ігрового навчання;
Когнітивний	- Проблемні лекції, лекції бесіди, бінарні лекції; - практичні заняття; - лабораторне заняття; - консультація; - семінари; - конференції; -самостійна робота студентів у предметних гуртках; - консультації; -проведення факультативу	- Методи організації та здійснення навчальнопізнавальної діяльності: - словесні (пояснення, бесіда, дискусія, мозковий штурм, експрес-опитування, тести тощо), - наочні (демонстрування, спостереження, експеримент), - практичні (тренінги, кейси, проєкти), методи інтерактивного та інформаційно-комунікаційного, у т. ч. змішаного, оф-та онлайн навчання, побудованих на різних платформах, технічних та програмних засобах - Методи контролю та корекції: - метод усного контролю; - метод письмового контролю; - метод тестового контролю; - графічна перевірка.
Контекстуальний	- усне опитування, - презентації; - портфоліо, кейси;	- Методи стимулювання й мотивації: - метод ігрового проєктування;

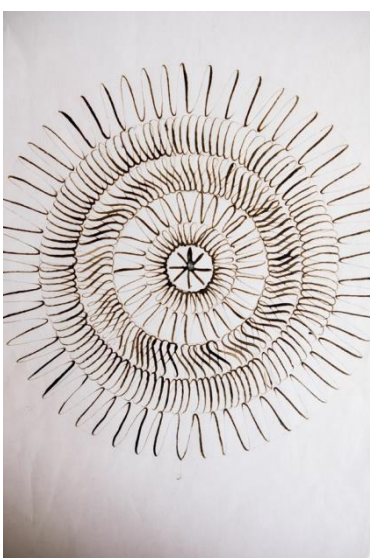
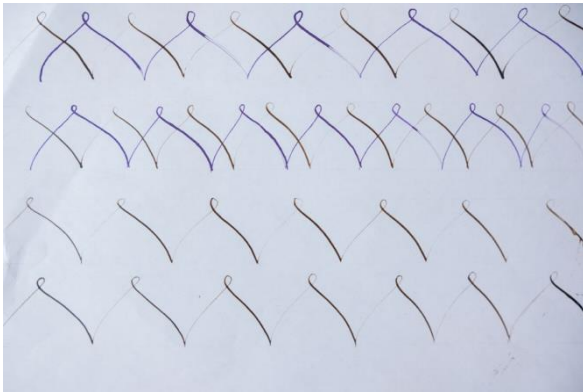
	<ul style="list-style-type: none"> -колоквіуми; -само- та взаємооцінювання - екскурсії. - проведення факультативу. 	<ul style="list-style-type: none"> - методи інтерактивного навчання; - методи організації творчо-пошукової діяльності; - методи ціннісно-сислової діяльності; - методи перцепції; - Методи контролю та корекції: - метод усного контролю; - метод письмового контролю; - метод тестового контролю; - графічна перевірка.
Практичний	<ul style="list-style-type: none"> - Лекції проблемного характеру, інтерактивні лекції (лекції із застосуванням зворотного зв'язку); - практичні заняття; - диспути; - ділові ігри; - проведення факультативу. 	<ul style="list-style-type: none"> Методи стимулювання й мотивації: - метод дискусії, диспути; - метод пізнавальних ігор; - метод комунікації та участі; - методи інтерактивного навчання; - Методи контролю та корекції: - метод усного контролю; - метод письмового контролю; - метод тестового контролю; - графічна перевірка.

Додаток 3

Приклади каліграфічних вправ в техніці флоріш з використанням туші та гострого пера

Додаток 3. 1

Формування завдань з елементами творчої каліграфії

Каліграфічні вправи в техніці флоріш. Туш, гостре перо.

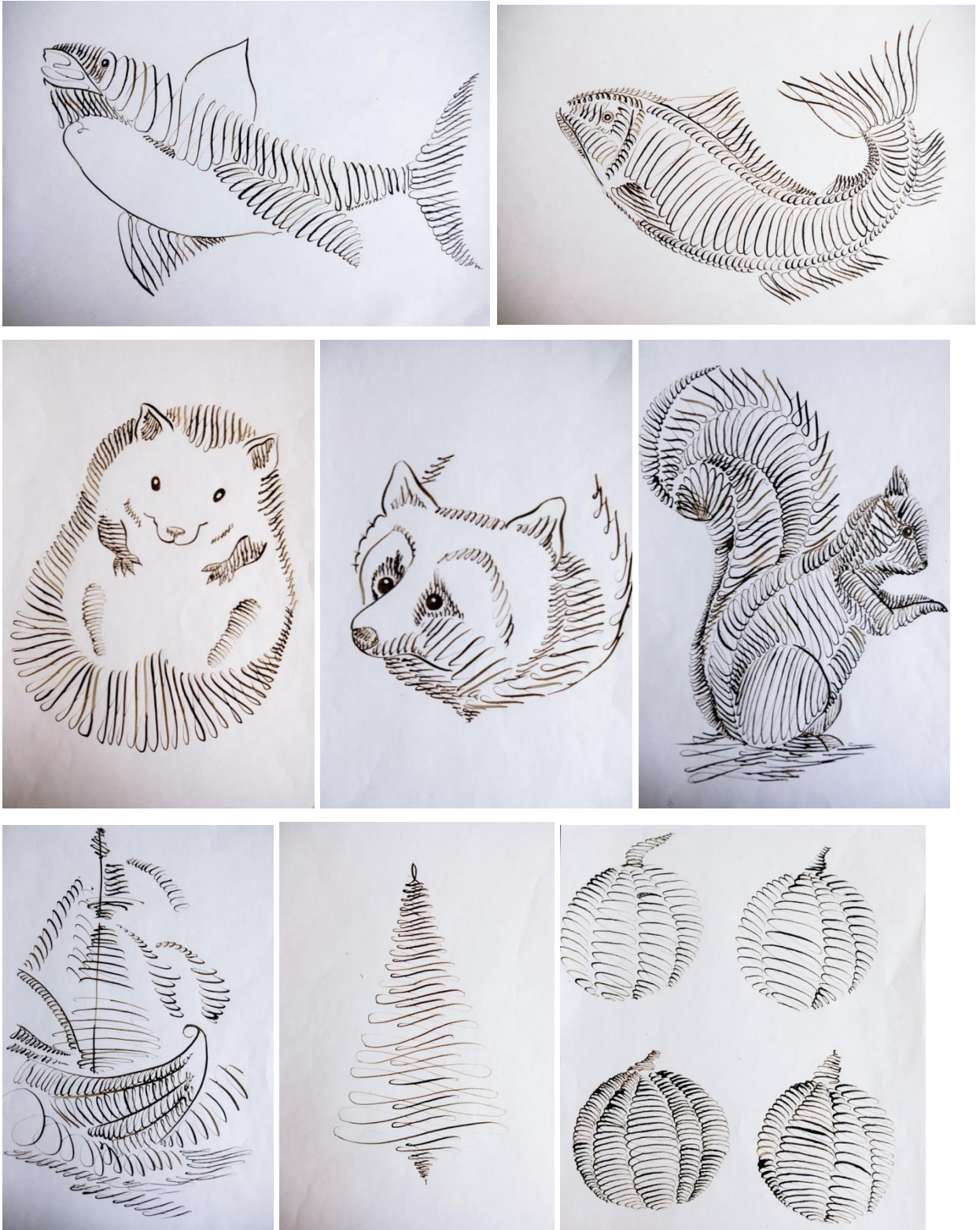

Рис. А.2 Каліграфічні вправи в техніці флоріш. Туш, гостре перо.

Додаток И

Приклади поєднання засобів художньо-проектної діяльності на основі каліграфії

Додаток И. 1

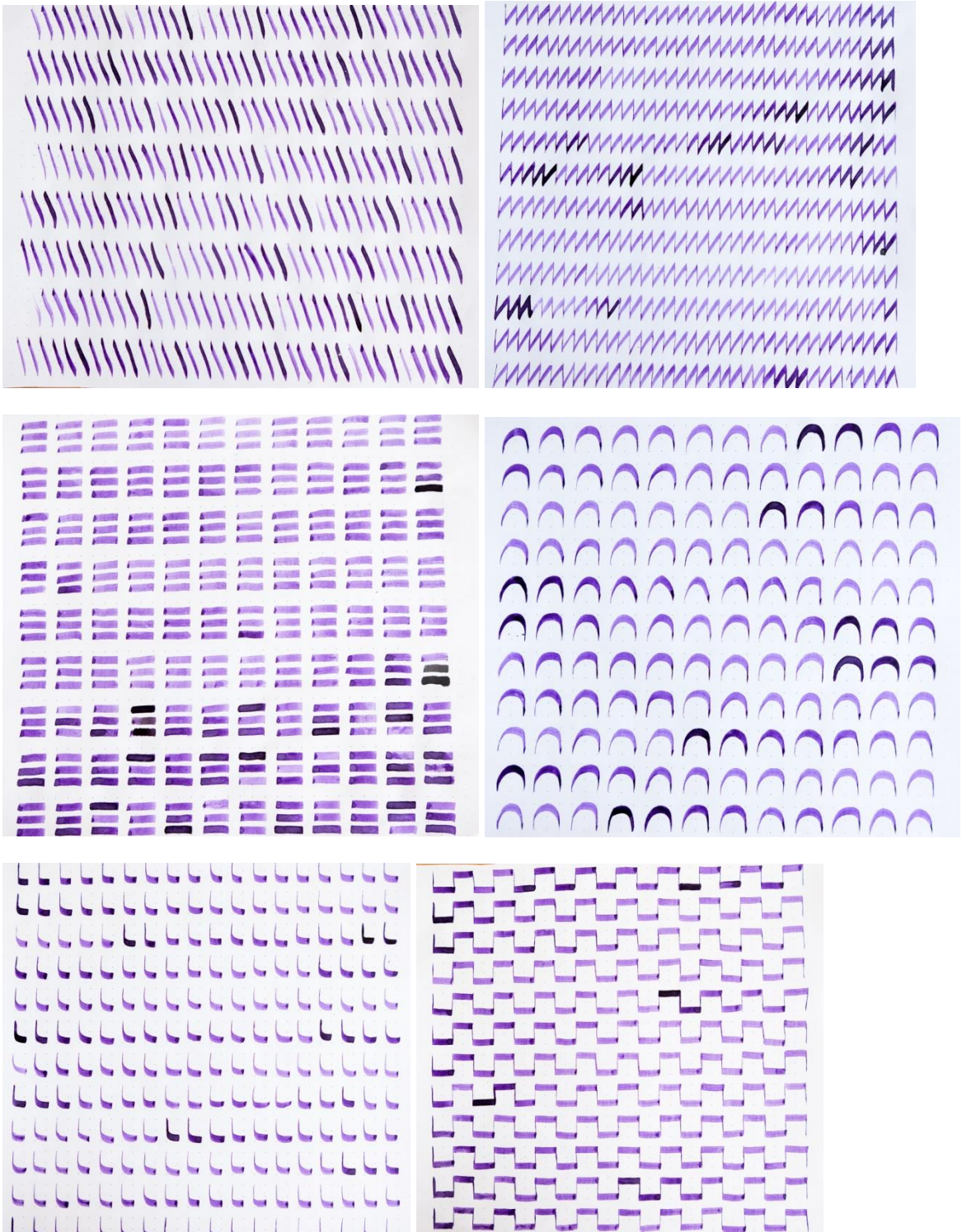

Рис. А.3 Початкові каліграфічні вправи. Пласке перо, туш.

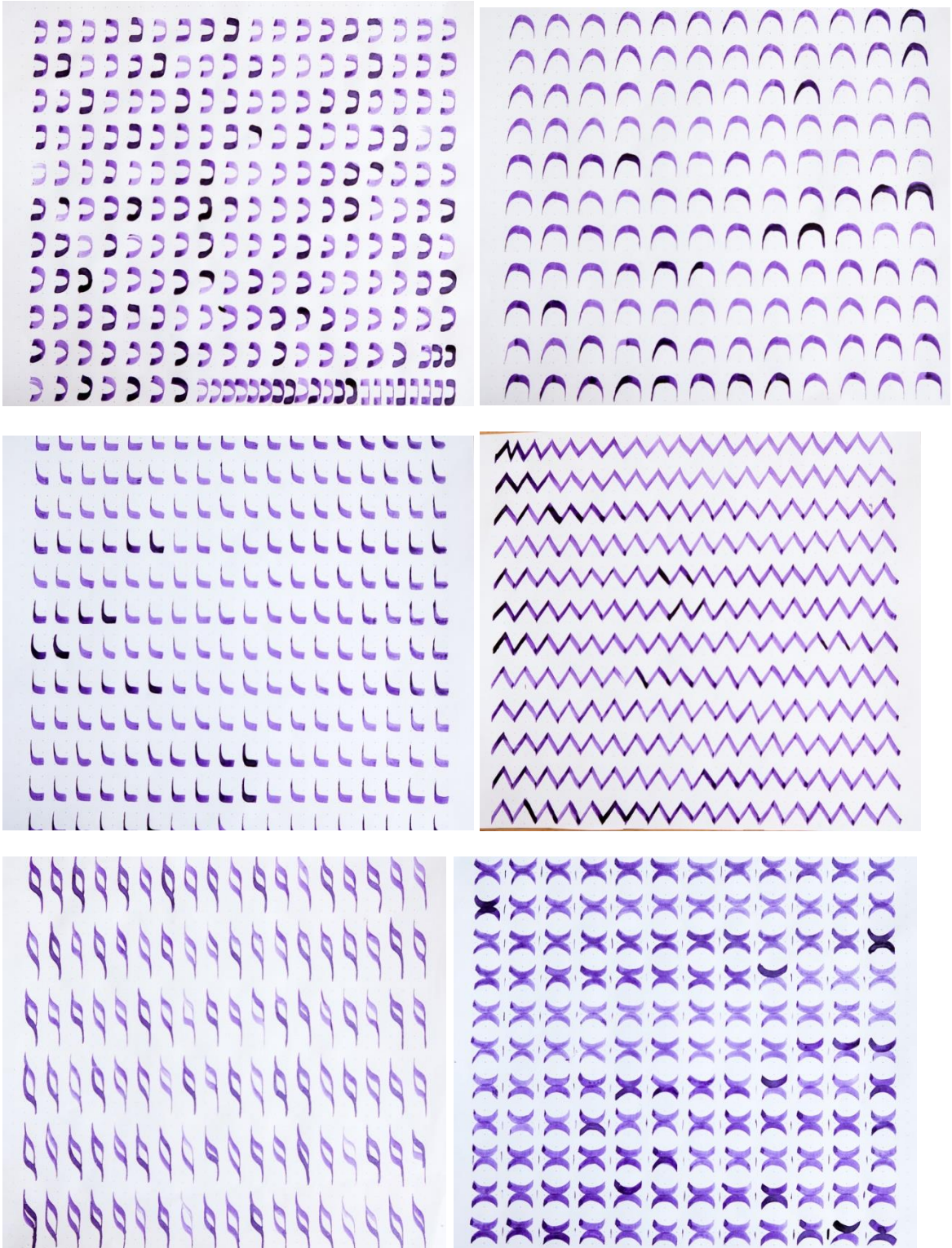

Рис. А.4 Початкові каліграфічні вправи. Пласке перо, туш.

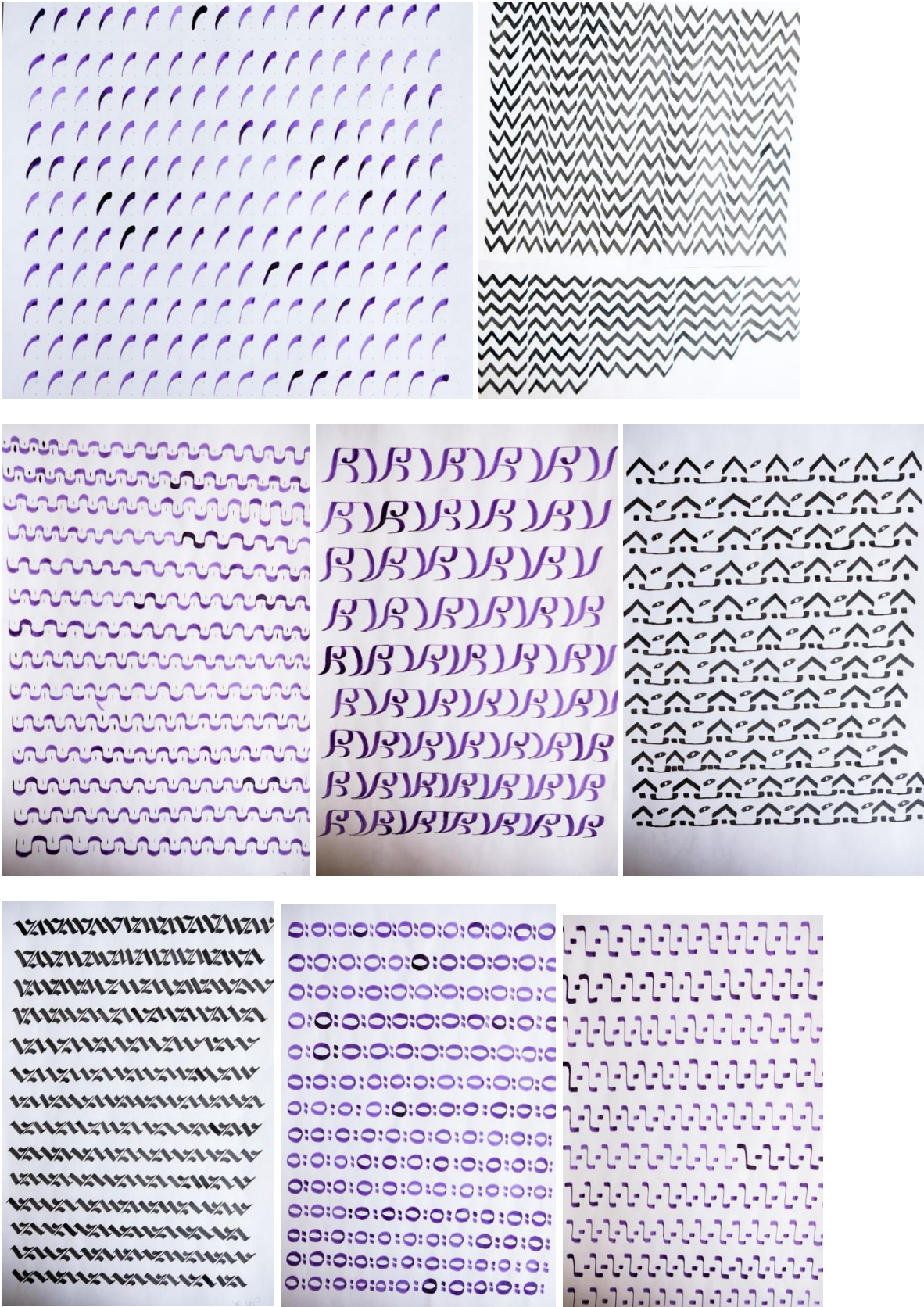

Рис. А.5 Початкові каліграфічні вправи. Пласке перо, туш.

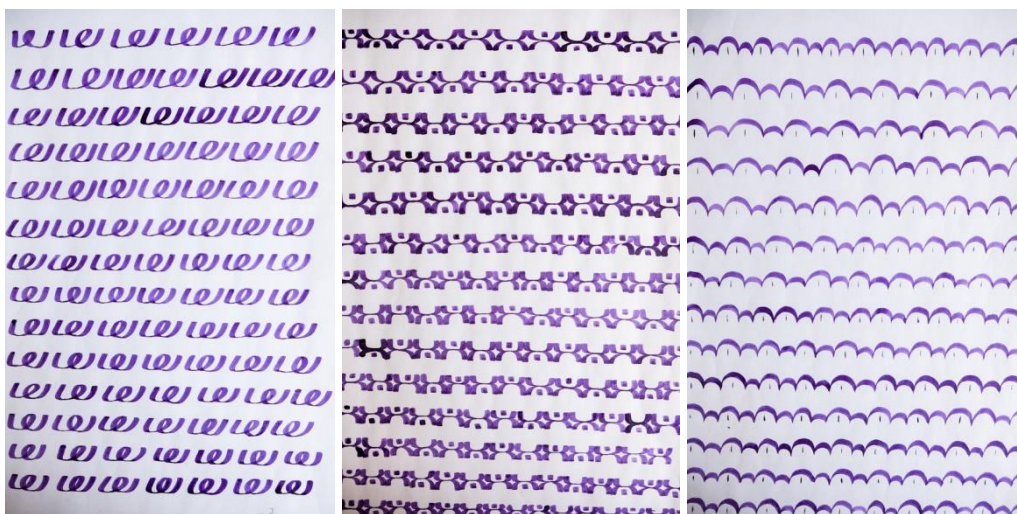
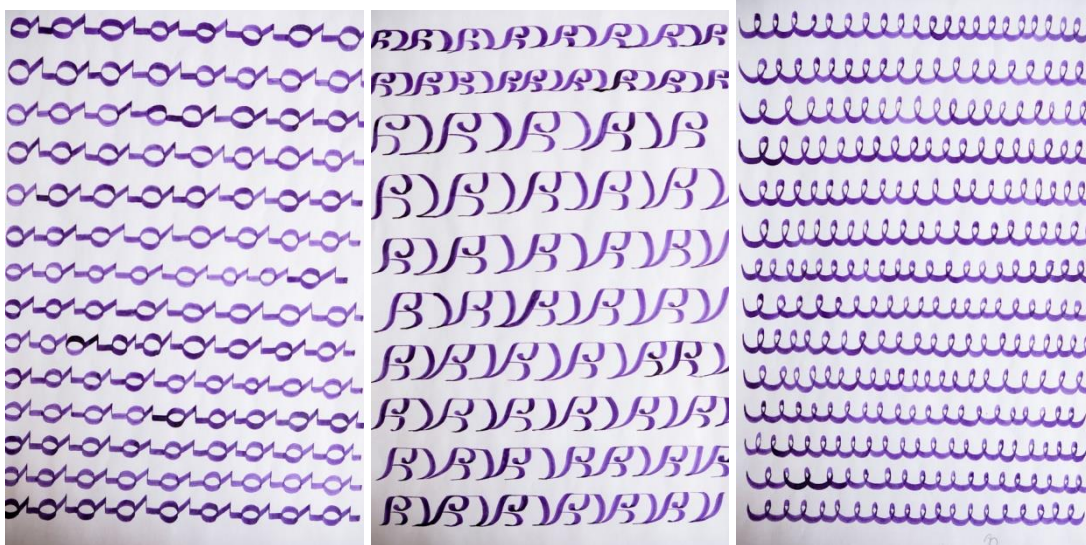
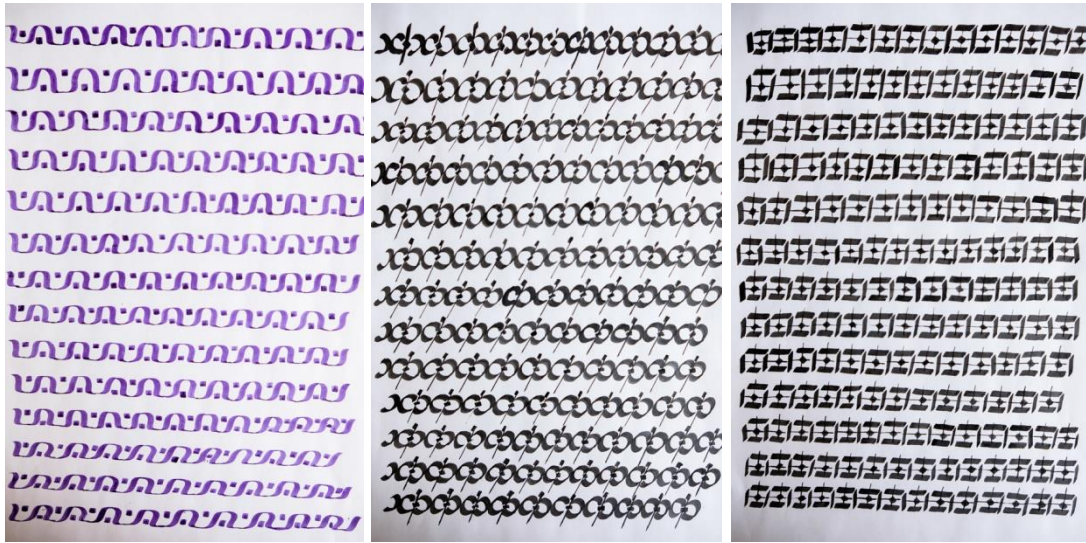

Рис. А.4 Початкові каліграфічні вправи з елементами літер. Пласке перо, туш.

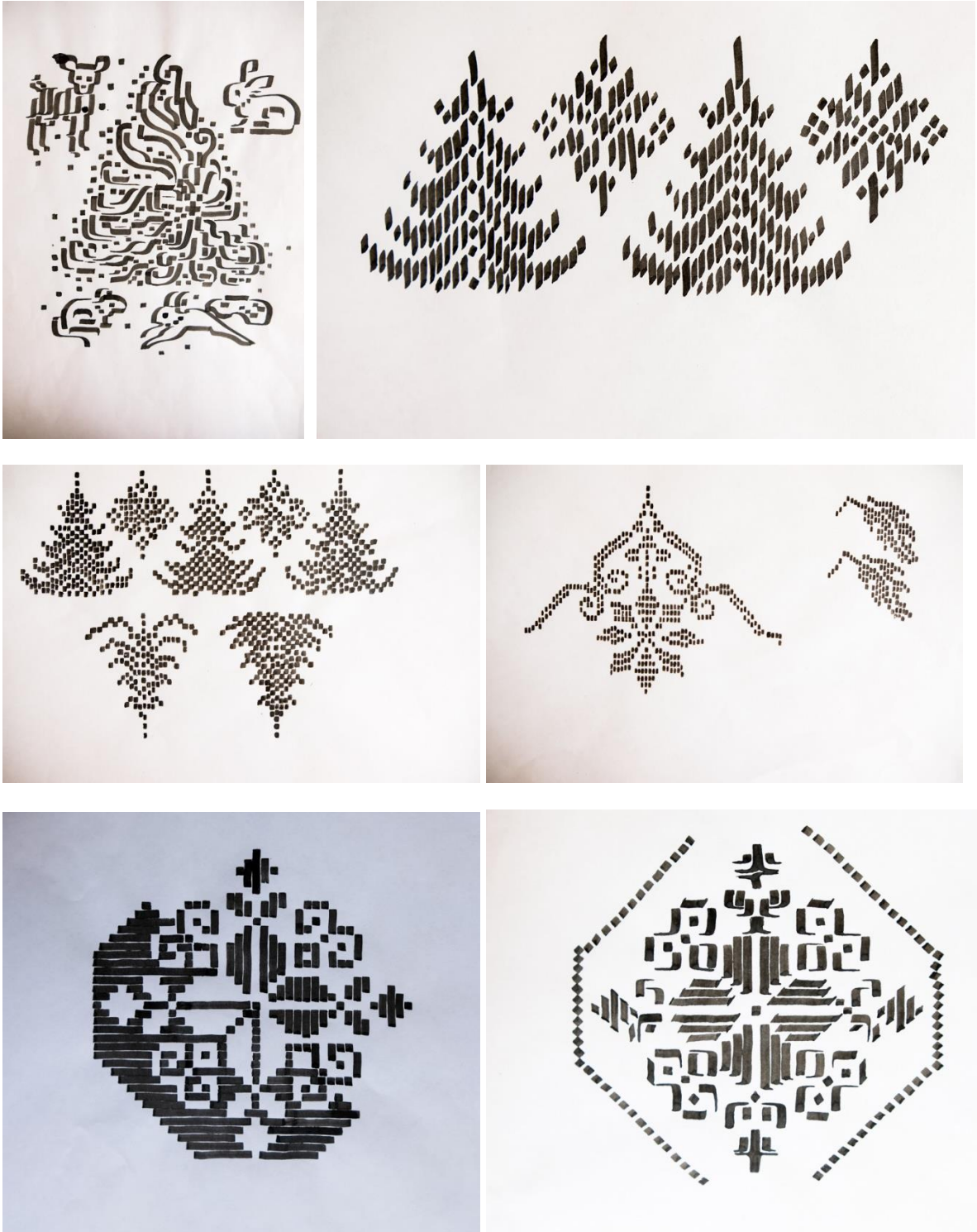

Рис. А.5 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики Пласке перо, туш.

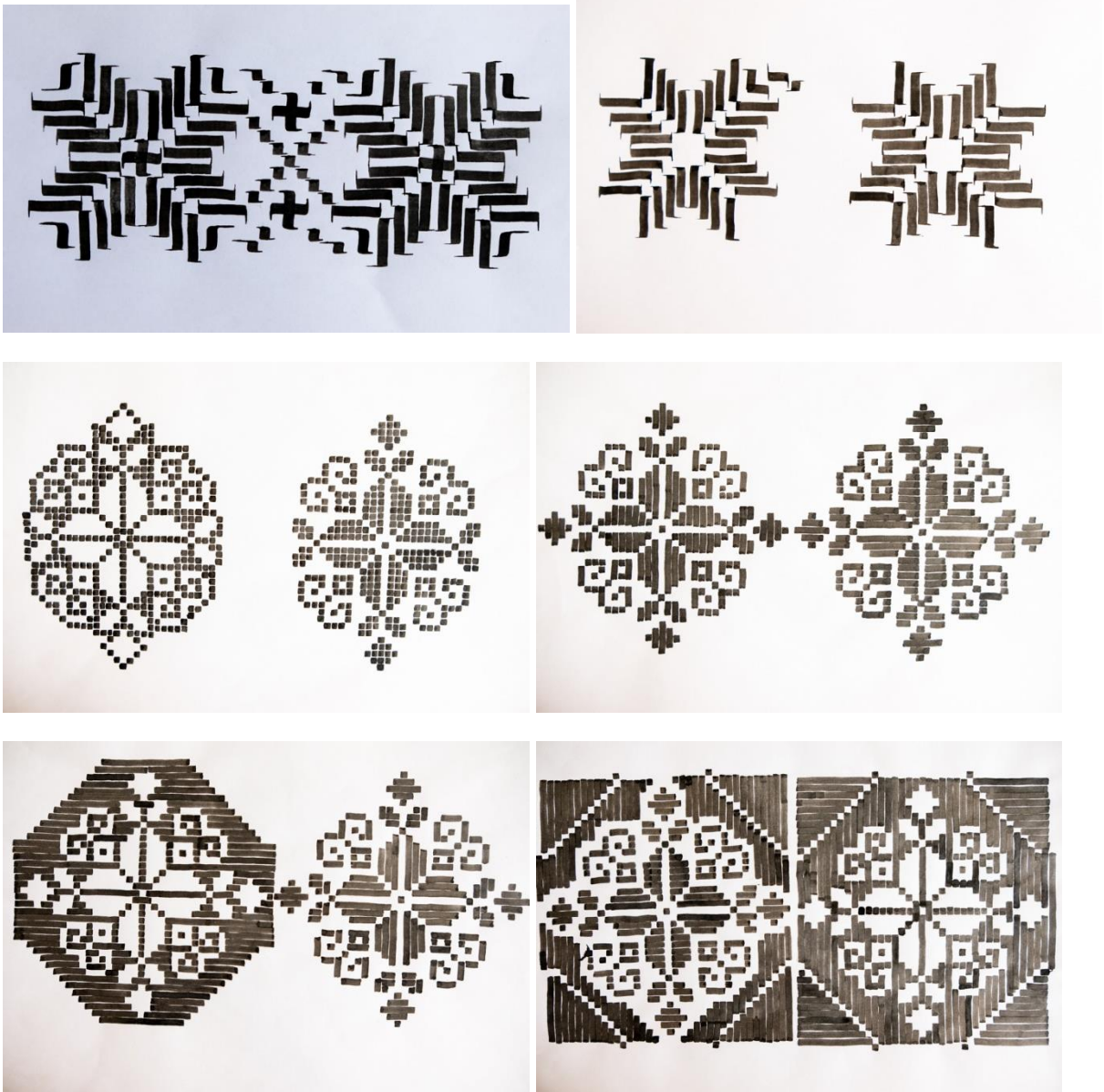

Рис. А.6 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики Пласке перо, туш.

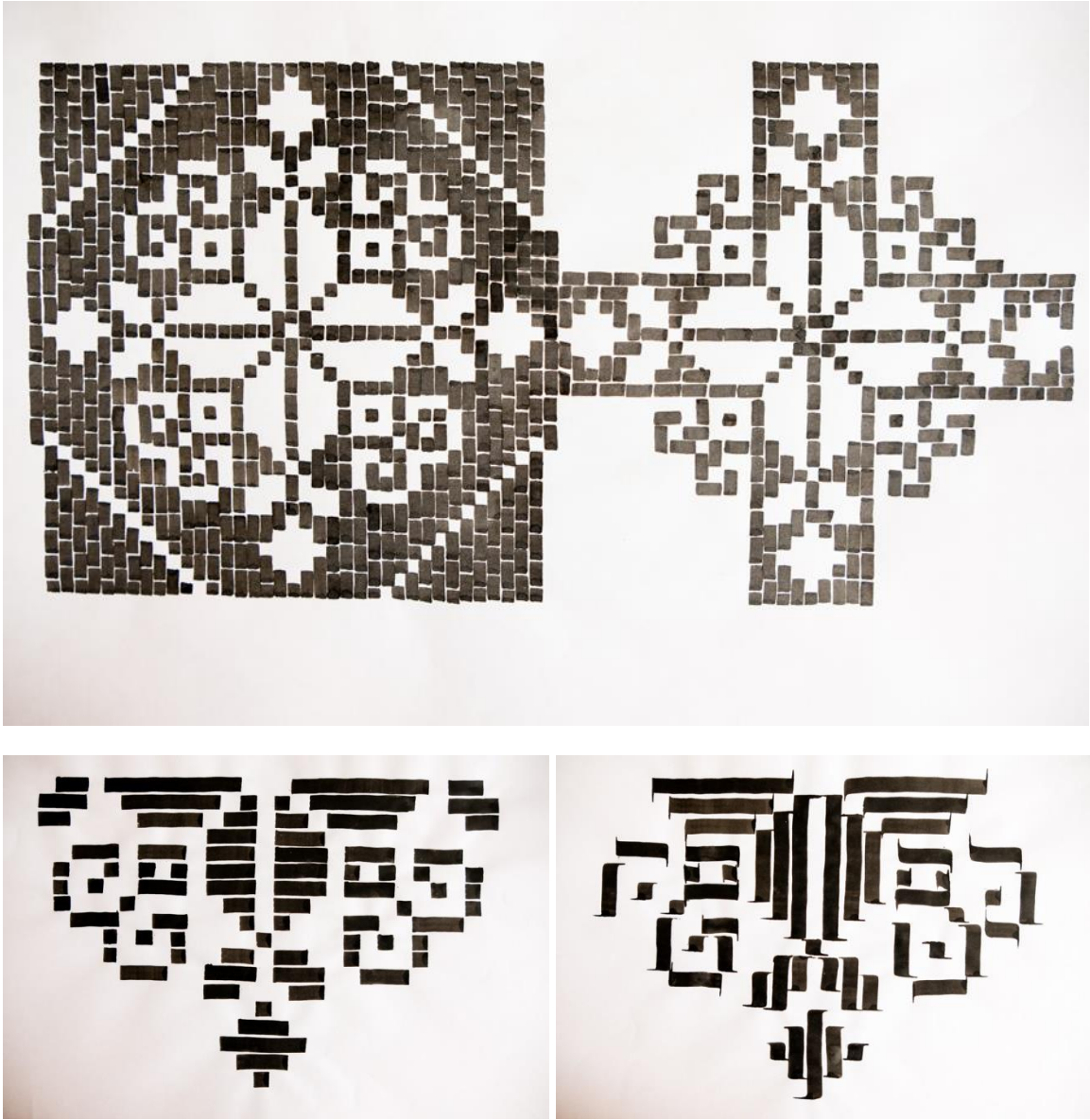

Рис. А.7 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики Пласке перо, туш.

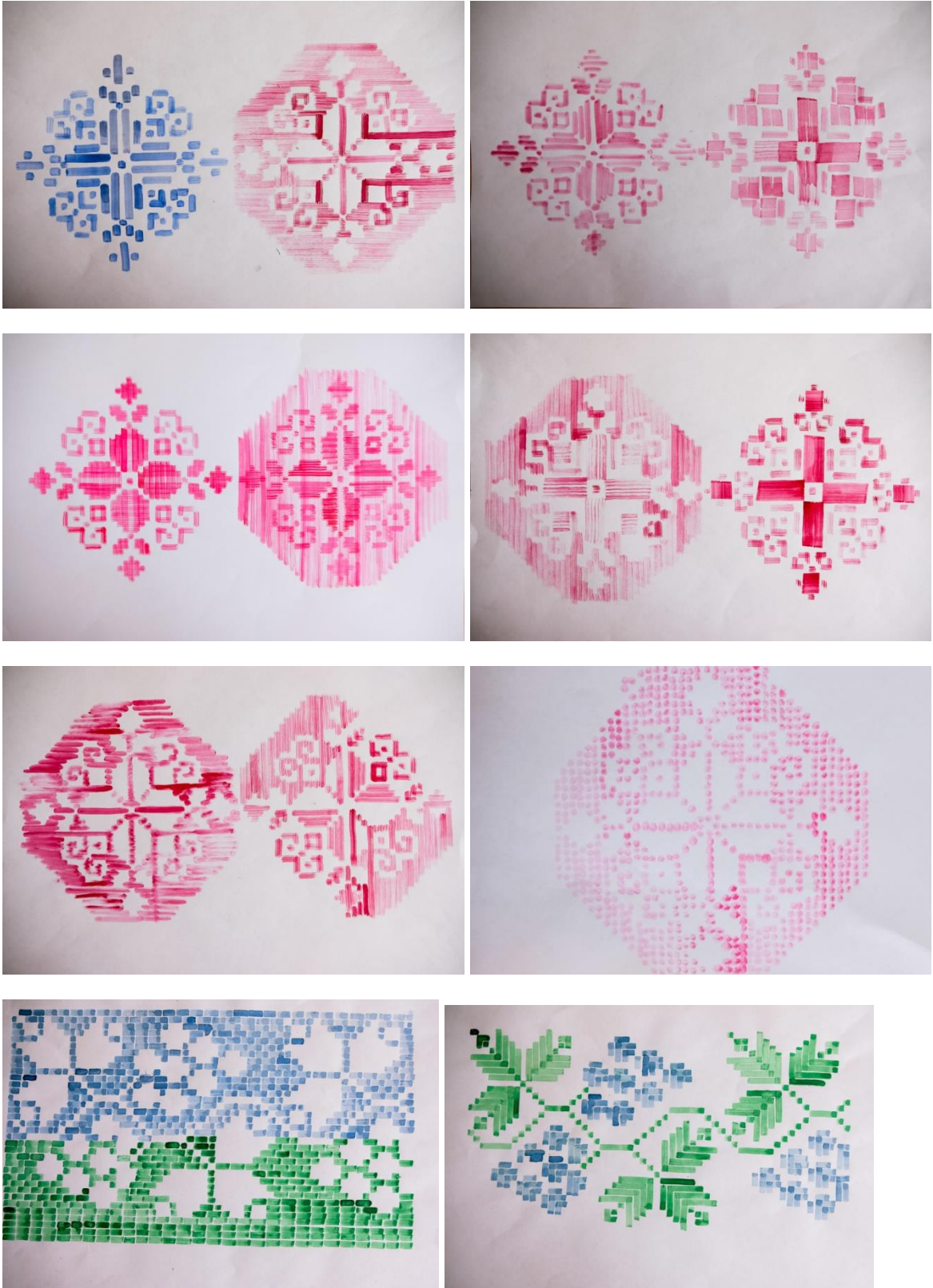

Рис. А.6 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики Пласке перо, акварель, вата.

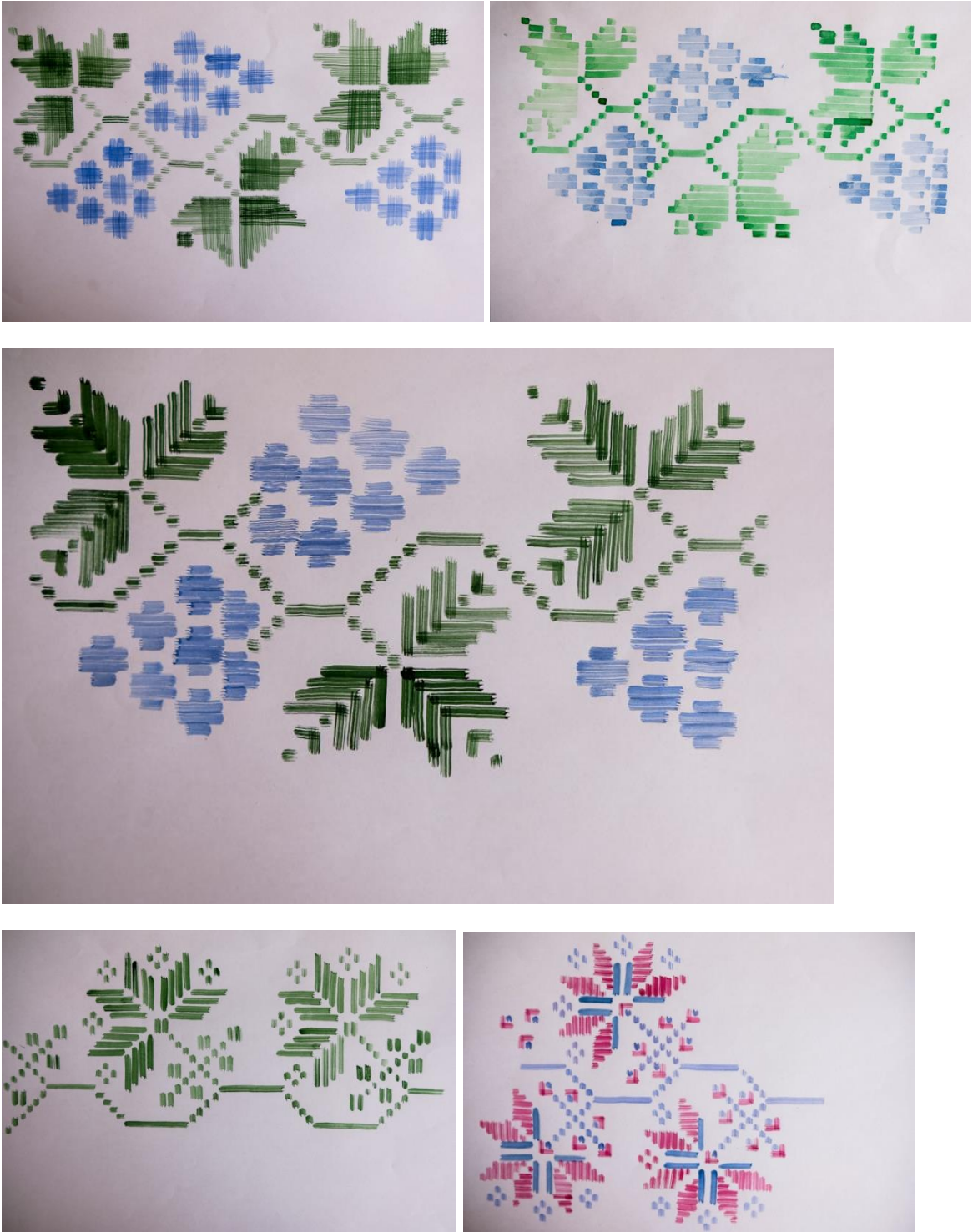

Рис. А.7 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики Плаский пензель, акварель.

Рис. А.7 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики. Плaskий пензель, акварель, акрил, вата

Розробка пошукових ескізів та обґрунтування змісту образу

Рис. Б.1 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики. Плаский пензель, акварель

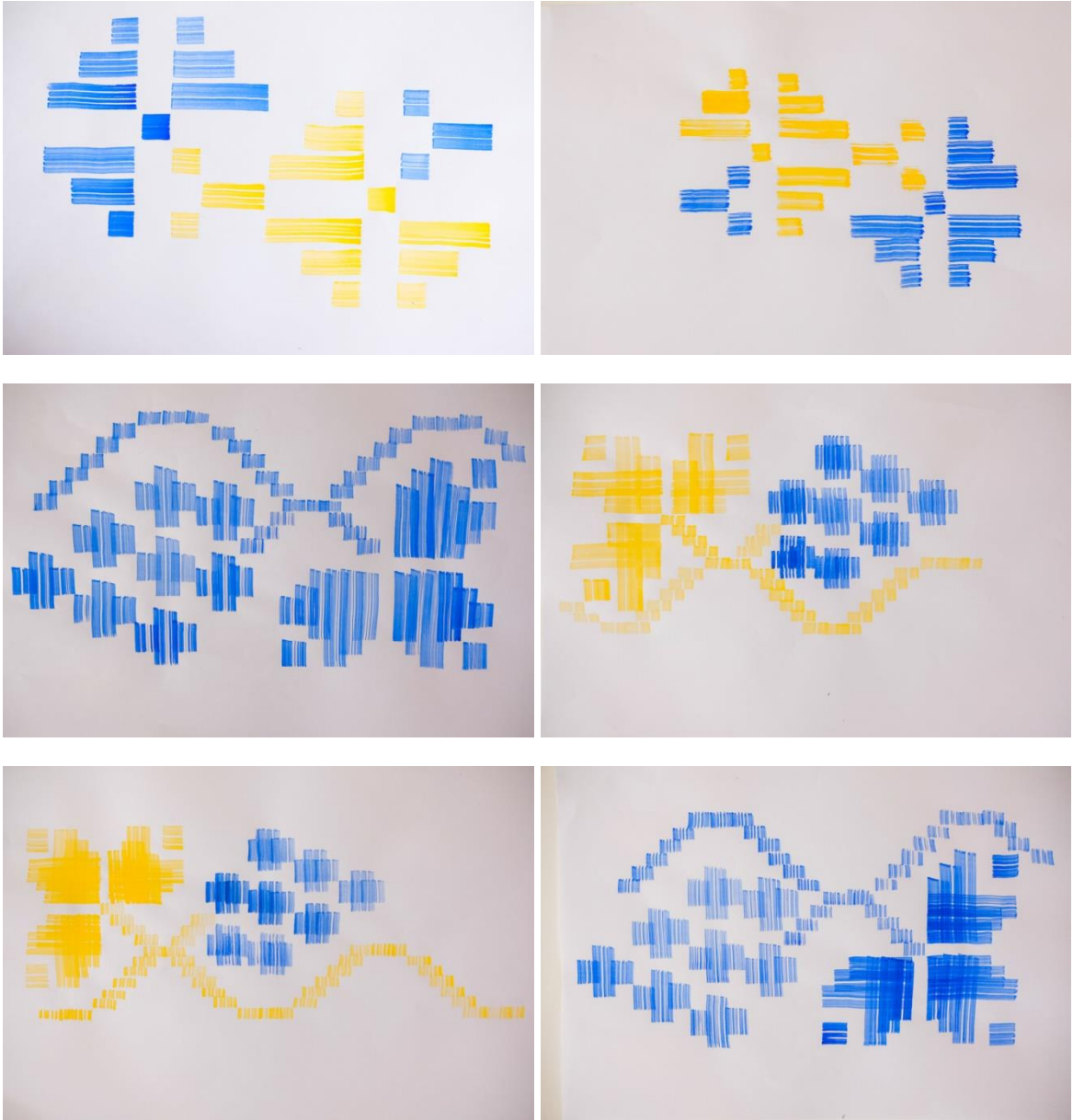

Рис. Б.2 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики. Плаский пензель, акварель

Рис. В.3 Початкові каліграфічні вправи з елементами орнаментики. Плaskий пензель, акварель

Додаток К

Формування складових проєкту та виготовлення сувенірної продукції до Дня
Незалежності України з елементами творчої каліграфії

Додаток К. 1

Рис. Г.1 Варіанти застосування елементів зроблених каліграфічних зображень на подарунковій поліграфії. Варіант 1

Рис. Г.2 Варіанти застосування елементів зроблених каліграфічних зображень на подарунковій поліграфії. Варіант 2

Додаток К. 3

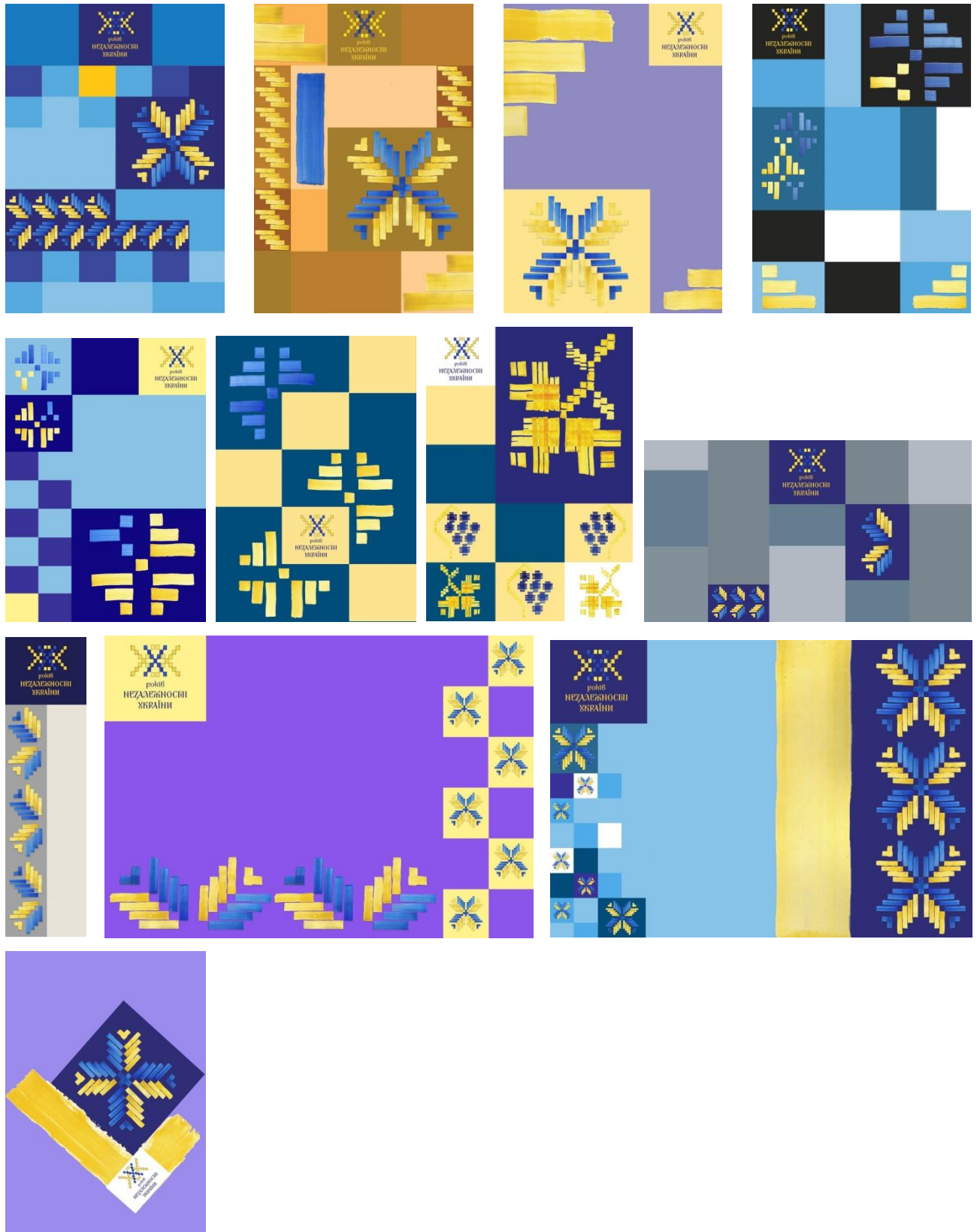

Рис. Г.3 Варіанти застосування елементів зроблених каліграфічних зображень на подарунковій поліграфії. Варіант 3

Додаток К. 4

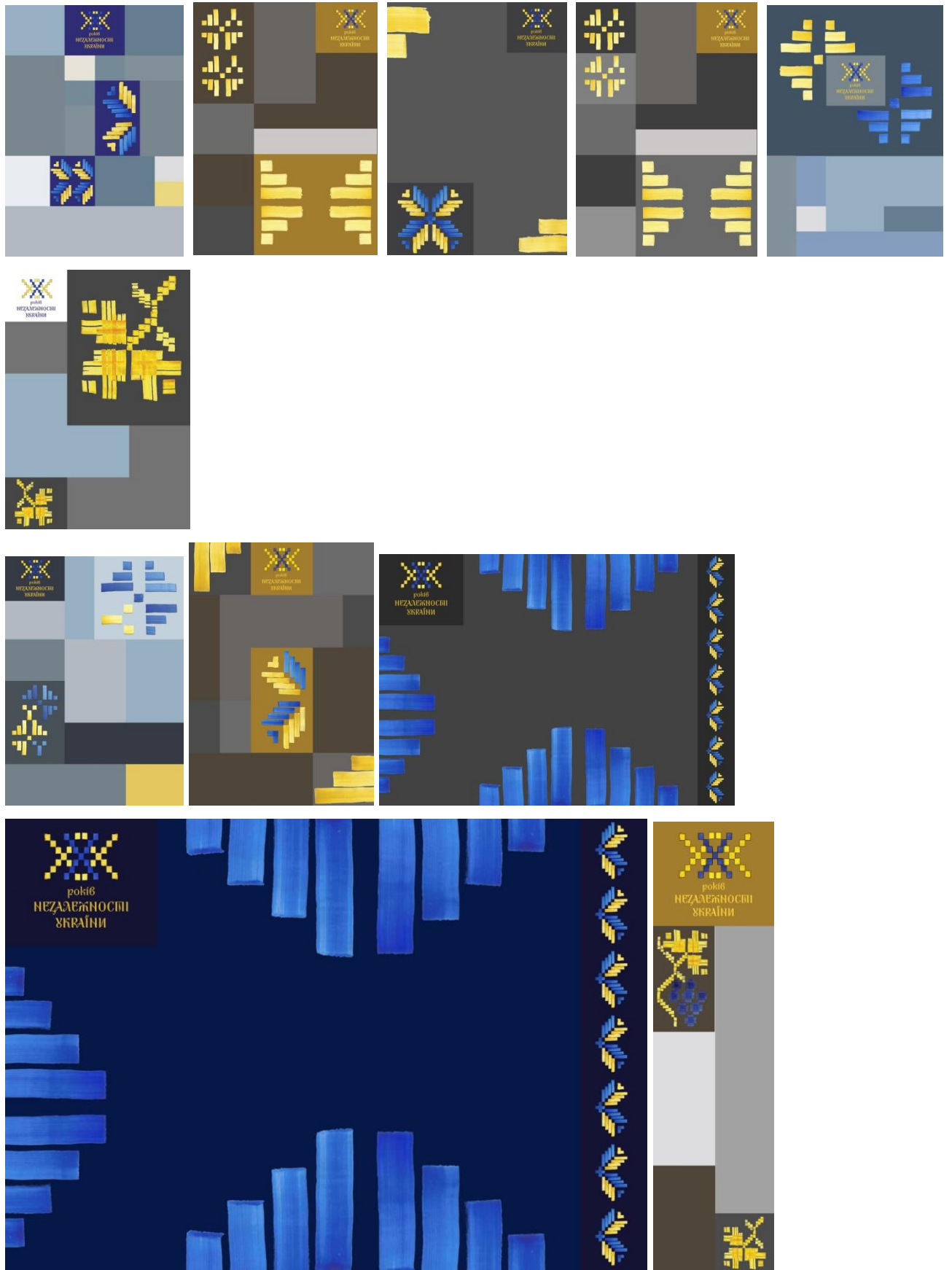

Рис. Г.4 Варіанти застосування елементів зроблених каліграфічних зображень на подарунковій поліграфії. Варіант 4

Додаток К. 5

Рис. Г.2 Варіанти застосування елементів зроблених каліграфічних зображень на подарунковій поліграфії. Варіант 5

Додаток Л

ПРОГРАМА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

«ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН»

Інтенсивний розвиток техносфери людської цивілізації зумовлює значний інтелектуальний прогрес суспільства. За таких умов процес соціальної стратифікації висуває нові вимоги до праці та до людини як до ключового чинника розвитку соціуму, коли домінуючим типом роботи стає не структурно інтегрована, а індивідуальна, переважно інтелектуальна, креативна, професійно досконала творча діяльність.

Дана проблема є актуальною, адже саме творчі особистості зробили вагомий внесок в історію людства і саме вони, безпосередньо, й надалі розвивають наше суспільство. Відповідно, обираючи майбутню професію, більшість молодих людей надають перевагу тим спеціальностям, до яких в них є здібності та задатки. А це означає, що належну увагу необхідно приділити саме розвитку творчих здібностей та формуванню компетентності та креативності в майбутніх фахівців.

За нинішніх умов розвитку соціально-культурного процесу в суспільстві, дизайн, як новий вид художньо-проєктної професійної діяльності, відіграє важливу роль у створенні цілісного освітнього середовища, з метою в майбутньому підвищення рівня конкурентоспроможності промислової продукції, предметів широкого вжитку тощо.

Вирішення проблеми формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів певною мірою заповнює прогалини в культурно ціннісній сфері дизайну і сприяє створенню науково обґрунтованої концепції розвитку дизайн-освіти в умовах суперечливих тенденцій девальвації традиційних базових цінностей. Одночасно з цим закладаються основи для розробки інноваційних педагогічних технологій у підготовці кваліфікованих дизайнерів. Завдяки таким новаціям має бути встановлений баланс між художньо-естетичною і промислово-технічною складовою професійної підготовки майбутнього спеціаліста.

Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення може відбуватися саме через художню-проєктну діяльність, яка в науці розглядається як феномен і фундамент культуротворчої системи загальної та професійно-технічної освіти. Художньо-проєктна діяльність вимагає від майбутнього фахівця здатності усвідомлювати візуальну природу професійної діяльності, креативності в розв'язанні нестандартних виробничих завдань художньо-технічного характеру. У зв'язку з цим актуальним є використання саме такого виду діяльності в підготовці майбутніх дизайнерів для організації художнього проєктування дизайнерських продуктів відповідно до суспільно зумовлених вимог споживачів і стандартів якості.

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ «ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ»

Структура та зміст програми методичних рекомендацій орієнтовані на індивідуальний підхід до планування та проведення занять викладачами та продуктивний характер освітньої

діяльності студентів закладів вищої освіти. При розробці змісту програми методичних рекомендацій враховано, що студенти повинні оволодіти необхідним рівнем знань, вміннями та навичками застосовувати отримані знання в подальшій професійній діяльності.

Зміст програми методичних рекомендацій «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів» ґрунтується на знаннях та вміннях сформованих у процесі вивчення мистецьких дисциплін; закладає навички та вміння використовувати отримані знання у повсякденному житті та професійній сфері; сприяє творчому розвитку студентів; закладає здатність усвідомлювати візуальну природу професійної діяльності, креативності в розв'язанні нестандартних виробничих завдань художньо-технічного характеру; самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення.

Програма методичних рекомендацій «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів» передбачає лекційні та практичні заняття, а також самостійну роботу студентів.

Теоретична частина методичних рекомендацій містить перелік тем, які висвітлюються в лекційному курсі, окремо виділено теми для самостійного опрацювання студентами.

Теоретичний блок передбачає ознайомлення студентів з аспектами, що висвітлюють основні відомості стосовно теми вивчення (поняття, визначення, умови реалізації тощо).

Практична частина методичних рекомендацій містить визначені теми практичних занять, перелік проблемних питань, передбачених для розгляду та список рекомендованих джерел для опрацювання. Основне завдання даної частини методичних рекомендацій – закріплення й поглиблення теоретичних знань, вироблення умінь застосовувати здобуті знання на практиці.

Контроль та корекцію теоретичних знань рекомендується проводити на практичних заняттях різними методами, у тому числі методом об'єктивного тестування з використанням комп'ютерної техніки; оцінювання продемонстрованих студентами результатів навчання – під час контрольного перегляду.

Частина програмового матеріалу виноситься на самостійну роботу студентів.

Контроль за самостійною роботою студентів, а також облік її виконання ведеться на практичних заняттях шляхом індивідуального опитування кожного студента, виконання творчих робіт, нарисів, під час контрольного перегляду.

Модуль 1. Творчі здібності майбутніх дизайнерів

Змістові модулі:

1. Теоретичні засади формування творчих здібностей дизайнерів.
2. Значущі аспекти формування творчих здібностей дизайнерів.

II. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ «ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ»

2.1. Пояснювальна записка

У світлі останніх подій ми можемо спостерігати істотні зміни у всіх сферах життя людини – соціальній, економічній, політичній, культурній, світоглядній, художній тощо. Це говорить про те, що наразі людини не достатньо лише належно виконувати свою роботу та бути гарним спеціалістом у своїй сфері. Необхідно на кожному етапі змін бути до них готовим, вчасно пристосовуватись та користуватися тими можливостями, які дають нам ті чи інші ситуації.

Сфера графічного дизайну, як і будь яка сучасна сфера постійно перебуває у русі та модернізації. Так як даний вид дизайну це, перш за все, візуальні комунікації, які несуть певний матеріал та інформацію глядачу, то ми не можемо заперечувати факт розвитку цієї сфери однієї з перших. Для грамотної та правильної подачі обов'язково але недостатньо знати основні положення, прийоми правила дієвої візуальної комунікації з глядачами

2.2. Метою методичних рекомендацій є теоретичне висвітлення, дослідження та обґрунтування мистецтва каліграфії як засібу розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

2.3. Завдання методичних рекомендацій полягає в тому, щоб:

- Розглянути формування й розвиток творчих здібностей майбутніх дизайнерів та роль і значення каліграфії у процесі їхньої підготовки.
- Дослідити особливості процесу навчання каліграфії та виявити ресурсів щодо розвитку творчості.
- Сформувати завдання з елементами творчої каліграфії.
- Виконати концептуальний пошук та визначити вихідні дані розробки каліграфічних вправ з елементами творчості.
- Розробити подарункову канцелярію з використанням елементів каліграфії.

2.4. Навчальною стратегією програми передбачено тісний зв'язок теоретичного курсу з практикою. В лекційному курсі і на практичних заняттях студенти матимуть змогу ознайомитися як з загальноприйнятими теоретичними положеннями, що висвітлюють основні відомості стосовно теми вивчення (поняття, визначення, умови реалізації тощо), так і з новими дискусійними ідеями щодо формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів. На практичних заняттях студенти зможуть закріпити й поглибити теоретичні знання, виробити вміння застосовувати здобуті знання на практиці, оволодіють здатністю застосовувати здобуті творчі вміння та навички у практичних ситуаціях та здатністю до адаптації при професійній роботі. Курс повинен допомагати студентам правильно аналізувати, осмислити та систематизувати набуті ними вміння та навички, сприяти цілеспрямованому, свідомому і систематичному засвоєнню нових знань, виробленню цікавих ідей до модифікування існуючого продукту в новий. Має на меті розкрити творчу індивідуальність, розвивати активність, ініціативність, самостійність майбутніх фахівців; виявляє та розвиває образотворчі здібностей (розвинений окомір, відчуття кольору й симетрії тощо та основні (художнє сприйняття, творча уява, творче мислення, зорова пам'ять, емоційність, вольові якості) й допоміжні (сенсомоторні якості, якості зорового аналізатора тощо) властивості.

Методичні рекомендації спрямовані на формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів. Їх спрямованість полягає у виробленні в студентів відповідних творчих знань, умінь і навичок.

Після опанування методичних рекомендацій «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів» відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності 022 Дизайн **здобувачі повинні бути здатними (наявність загальних та спеціальних компетентностей):** застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях; розуміти предметну область та розуміння професії; використовувати інформаційні і комунікаційні технології; до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; вчитися і бути сучасно навченим; адаптуватися та діяти в новій ситуації; оцінювати та забезпечувати якість

професійної діяльності; виявляти, ставити та вирішувати проблеми; вміння співпрацювати для виконання колективних проєктів; розвиток якостей, що сприяють створенню та збереженню яскравих образів і розвитку естетичних відчуттів, які проявляються в емоційному ставленні до дійсності (просторове розуміння, наочно-образне мислення, концентрація, переключення, розподіл уваги, наочно-образна пам'ять, спостережливість, увага тощо); вироблення точності сенсомоторики, художніх й технічних здібностей, вольових якостей, що забезпечують втілення задумів; збільшення художньої культури.

Відповідно до освітньо-професійної програми після опанування методичних рекомендацій «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів» **очікується, що здобувач повинен бути готовим продемонструвати наступні результати навчання:** демонструвати знання основ шрифтів, їхнього виникнення, розвитку та формування в сучасному вигляді; каліграфічних витоків правил написання шрифтових композицій; правильно застосовувати та комбінувати різні стилістики шрифтів, грамотно їх записуючи каліграфічною мовою, спираючись на знання про скоропис, можливості його модифікування та створення нового на основі відомого; набуття навички чіткої постави руки, рівних та вивірених рухів для виконання необхідних каліграфічних елементів; прояву креативності, більшої вірогідності інсайтів та кращому кінцевому результату у розвитку як особистості студента так і його творчих здобутків за рахунок задіяних значних частин ділянок головного мозку, що відповідають як за логічні так і за творчі навантаження.

Після опанування методичних рекомендацій «Формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів» **здобувач повинен продемонструвати наступні програмні результати навчання:** пошук і визначення проблеми; збір та аналіз інформації, що стосується об'єкта проєктування; вироблення ідей і варіантів (у вигляді графічних замальовок чи рефератів); формування параметрів та графічних вимог; вибір оптимального варіанту розв'язку проблеми а його обґрунтування; макетування проєкту; складання ескізу на виготовлення; добір матеріалів; вибір інструментів та обладнання; економічне та екологічне обґрунтування; міні-маркетингові дослідження; організація робочого місця; виконання технологічних операцій, передбачених технологічним процесом; самоконтроль власної діяльності; оцінка якості; коригування виконаного виробу порівняно з запланованим; випробування проєкту; оформлення текстової частини проєкту; самооцінка проєкту; розробка презентації проєкту; захист проєкту.

2.5. Міждисциплінарні зв'язки.

Пропоновані методичні рекомендації мають міждисциплінарний характер, оскільки розкриває аспекти, що належать до історії, образотворчого мистецтва, графічного мистецтва культурології, етнотрадицій, іноземної мови, української мови, філософії, психології, педагогіки, Теоретичне підґрунтя методичних рекомендацій становлять передові дослідження науковців з питання формування творчих здібностей як ключового компонента в становленні особистості та майбутнього фахівця дизайн сфери.

Заняття розроблені для даного методичних рекомендацій відбуватимуться у формі лекцій та практичних занять, із залученням сучасних методик інтерактивного навчання (дискусії, групові та індивідуальні проєкти, інтелектуальний штурм, дебати, кейси, аудіо-та відеоматеріали), обов'язковим є попереднє самостійне опрацювання студентам рекомендованої літератури до теми.

2.6. Зміст тем методичних рекомендацій

Тема 1. Зміст, структура та основні функції творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Зміст творчих здібностей. Структура творчих здібностей. Функції творчих здібностей.

Тема 2. Сутність і роль творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера.

Творча складова модернізації підготовки дизайнера. Творча динаміка. Діалог культур.

Тема 3. Розгляд розвитку, ролі та значення каліграфії у процесі підготовки дизайнерів

Виникнення писемності. Історія письма та каліграфії. Маюскули та мінускули. Виникнення книжкового письма та скоропису. Книгодрукування. Рукописне та типографічне письмо.

Тема 4. Дослідження особливостей процесу навчання каліграфії

Визначення традиційних методик навчання каліграфії. Визначення їхню вікову зону застосування та виявлення недоліків та переваг. Стігмографічний, лінійний, тактовий, генетичний методи навчання каліграфії.

Тема 5. Виявлення ресурсів розвитку творчих здібностей при навчанні каліграфії

Знаряддя каліграфів. Різновиди інструментів для каліграфії. Розкриття можливостей їх застосування.

Тема 6. Формування завдань з елементами творчої каліграфії

Техніки графіки та її технології. Інтеграція виражальних можливостей графіки та каліграфії. Колір та текстура у каліграфії та дизайні. Початкові каліграфічні вправи гострим пером, пензлем. Флоріши.

Тема 7 . Процес каліграфічного письма як засіб розвитку творчих здібностей.

Письмо пласким та гострим пером. Елементи скоропису гострим пером та готичного шрифту пласким.

ІІІ. РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ «ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ»

3.1. Структурований план методичних рекомендацій

Структура навчальної дисципліни	КІЛЬКІСТЬ ГОДИН із них			Самостійна робота студентів	Вид контролю
	Загальна кількість годин (кредитів)	Аудиторних			
		Лекції	Практичні заняття		
	30/1	4	14	12	
Модуль 1 Змістових модулів 2	30/1	4	13	12	Тестовий контроль знань, пошуково-дослідницька робота, реферати, малюнки
Підсумковий контроль			1		Виконання підсумкової роботи

3.2. Тематичний план методичних рекомендацій

Модуль, № теми (заняття)	Модулі, змістові модулі, теми занять	Розподіл часу (кількість годин)			
		за галь на	лекці йних	ауди тор них	сам. робо та
1	1	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1.					
Творчі здібності майбутнього дизайнера.					
Змістовий модуль 1. <i>Теоретичні засади формування творчих здібностей фахівця дизайн сфери</i>		12	4	4	4
1.1	Зміст, структура та основні функції творчих здібностей майбутніх дизайнерів.	6	2	2	2
1.2	Сутність і роль творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера.	6	2	2	2
Змістовий модуль 2. <i>Значущі аспекти формування творчих здібностей майбутнього дизайнера</i>		18	-	10	8
1.3	Розгляд розвитку, ролі та значення каліграфії у процесі підготовки дизайнерів.	5	-	2	3
1.4	Дослідження особливостей процесу навчання каліграфії.	4	-	2	2
1.5	Виявлення ресурсів розвитку творчих здібностей при навчанні каліграфії.	5	-	2	3
1.6	Формування завдань з елементами творчої каліграфії.	2	-	2	-
1.7	Процес каліграфічного письма як засіб розвитку творчих здібностей.	1	-	1	-
	Виконання підсумкової роботи	1	-	1	-
Загальна кількість годин		30	4	14	12

3.3. Тематика та зміст лекцій та практичних занять методичних рекомендацій

МОДУЛЬ 1.

ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ДИЗАЙНЕРА.

*Змістовий модуль 1: Теоретичні засади формування творчих здібностей фахівця
дизайн сфери.*

Тема 1. Зміст, структура та основні функції творчих здібностей майбутніх дизайнерів.

Мета: оволодіння студентами базовими знаннями щодо змісту, структури та функцій творчих здібностей дизайнера; розширити та поглибити знання про зміст, структуру та функції творчих здібностей, як важливої складової професіоналізму майбутнього фахівця дизайн сфери мистецької галузі.

Очікувані результати:

- розуміння і усвідомлення сутності та особливостей творчих здібностей особистості в контексті обраної спеціальності;
- володіння знаннями про причинно-наслідкові зв'язки саморозвитку, що сприяють загальній культурі особистості;
- здатність продемонструвати знання, що пов'язуються з формуванням творчих здібностей особистості;
- здатність оцінювати власні творчі здібності та безперервно їх підвищувати;
- уміння бути критичним та самокритичним;
- здатність ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати;
- здатність формулювати результати навчальної діяльності
- уміння застосовувати творчі здібності у професійній діяльності.

Основні поняття теми: творчі здібності, мистецька підготовка; студент-дизайнер; структура творчих здібностей; функції творчих здібностей; саморозвиток студента.

Форми роботи: лекції з елементами бесіди, практичні заняття, диспути, самостійна робота студентів.

Теми для обговорення на занятті:

1. Вступ. Завдання методичних рекомендацій.
2. Сутність та особливості творчих здібностей в контексті дизайн сфери.
3. Теоретичні основи формування творчих здібностей особистості.
4. Структура та основні функції творчих здібностей особистості.

Завдання для самостійної роботи.

1. Розробити критерії оцінювання рівня сформованості власних творчих здібностей. Сформулювати твердження про особливості творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера, оформивши кожне твердження на окремі картці.
2. На основі вивчення літератури з рекомендованого списку пояснити, особливість творчих здібностей як важливої складової професіоналізму майбутнього фахівця.
3. Підготувати доповідь на тему: «Важливість розвитку творчих здібностей під час підготовки до професії дизайнера»

Рекомендована література:

1. Антонова О.Є. 2006. Теоретичні підходи до створення моделі педагогічної обдарованості // *Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку*: Монографія / Авт. кол. О.А. Дубасенюк, О.Є. Антонова, С.С. Вітвицька, Н.Г. Сидорчук, О.М. Спірін, Н. В. Якса та ін. / За заг. ред. проф. О.А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка., С. 175-215
2. Дубасенюк, О. А. *Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід* : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 – 436 с. с. 16
3. *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень* / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. — Житомир: Вид-во Рута, 2006. — 320 с

4. Коваль І. І. Психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей школярів. Програма "Обдаровані діти"// І.І. Коваль - *Обдарована дитина*. – 2009
5. Костюк Г. С. *Здібності та їх розвиток у дітей* / Г. С. Костюк – Київ – 80 с
6. Кульчицька О.І. Біографічні і соціально-психологічні фактори розвитку творчої обдарованості// *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень*/ В.О. Моляко, О.Л. Музика. – Житомир. – 2006. – С269-288
7. Моляко В. А. 2005. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности / Валентин Моляко // *Обдарована дитина*. – 2002. – № Моляко В.О. // В.О. Моляко. – Творчий потенціал людини як психологічна проблема // *Психологічна газета*. №6. – С.4-5.

Тема 2. Сутність і роль творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера.

Мета: розкрити сутність і вагому роль творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера; розширити та поглибити знання щодо сутності та ролі творчих здібностей у професійній діяльності дизайнера; сприяти усвідомленню майбутніми дизайнерами необхідності формування власних творчих здібностей, які сприятимуть здійсненню ефективної професійної діяльності.

Очікувані результати:

- розуміння предметної області та розуміння професії;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність вчитися і бути сучасно навченим;
- здатність виявляти, ставити та вирішувати творчі проблеми;
- здатність приймати обґрунтовані рішення;
- готовність відповідати вимогам постійного професійного розвитку для покращення поточної та майбутньої діяльності;
- уміння обґрунтовувати роль творчих здібностей в загальній концепції підготовки сучасного фахівця;
- уміння адекватної самомотивації до розвитку творчості в обраній професії;

Основні поняття теми: творчі здібності, професійна діяльність дизайнера, сутність і роль творчих здібностей, формування творчих здібностей, майбутній дизайнер

Форми роботи: проблемні лекції, лекції з обговоренням конкретних ситуацій, практичні заняття, семінари-конференції, диспути, бесіди, індивідуальні завдання, самостійна робота студентів.

Запитання для обговорення на занятті:

1. Що таке творчі здібності?
2. Як ви розумієте поняття «творчі здібності дизайнера»?
3. Яке значення для дизайнера мають творчі здібності?
4. Яким чином творчі здібності впливають на професійну діяльність дизайнера?
5. На Вашу думку, що передбачає розвиток творчих здібностей дизайнера?
6. Чи погоджуєтеся ви з тим, що творчі здібності досягаються протягом довгого часу і розвиваються зі зміною навколишнього середовища, тобто вони являють собою безперервний процес оцінки і навчання?
7. Що таке художня творча діяльність?

8. Які творчі знання та вміння допоможуть майбутньому дизайнеру стати успішним в його професійній діяльності?
9. Чи є формування творчих здібностей майбутнього дизайнера способом забезпечення успішного працевлаштування?
10. Яка роль освітнього закладу в формуванні у творчих здібностей?

Завдання для самостійної роботи.

Вирішити наступні проблемні питання: вважається, що формування творчих здібностей майбутніх дизайнерів є актуальним тому, що Україна зміцнює ділові стосунки й зв'язки з європейськими й світовими державами у галузі мистецтва. Але що ж означає творчі здібності дизайнера? Яка їх сутність і роль у професійній діяльності дизайнера? Чи погоджуєтеся ви з думкою про те, що для того щоб фахівці дизайнерського сектору галузі мистецтва нашої країни сприймалися іншими націями як висококваліфіковані, культурно зрілі високоосвічені та креативні особистості, необхідно формувати в них не лише необхідні професійні компетенції, але й бажання саморозвиватися, бути дисциплінованим та набувати знання про країни світу, уміння вести конструктивний діалог із представниками інших культур (носіями інших цінностей і світосприйняття), навички міжкультурного творчого взаєморозуміння.

Рекомендована література:

1. Вітчинкіна К.О. 2009. *Обґрунтування дизайну як творчої проектно-художньої діяльності* / К.О. Вітчинкіна // Вісник ХДАДМ. № 8. С. 23-27.
2. В.О. Моляко, О.Л. Музики. 2006. *Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень* / За ред. Житомир: Вид-во Рута. 320 с
3. Кульчицька О.І. 2006. *Біографічні і соціально-психологічні фактори розвитку творчої обдарованості*. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень/ В.О. Моляко, О.Л. Музика. Житомир. С269-288
4. Трошкін О. В. 2004. *Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутні дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності* : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Трошкін Олександр Васильович. Донецьк. 227 с.
5. Яковенко О.В. 2008. *Системне мислення як творчий підхід до вирішення роблем* // *Наукові записки*. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота..

Тема 3. Розгляд розвитку, ролі та значення каліграфії у процесі підготовки дизайнерів

Мета: розширити та поглибити знання щодо розвитку, ролі та значення каліграфії; виховувати інтерес до майбутньої професії, мотиваційно-ціннісне ставлення до ролі та значення каліграфії.

Очікувані результати:

- відповідати вимогам постійного професійного розвитку для покращення поточної та майбутньої діяльності;
- адекватно сприймати власні здібності;
- бути критичним та самокритичним;
- взаємодіяти у передаванні та сприйманні інформації, налагодження взаєморозуміння між учасниками комунікації і досягнення діалогу та результату у спілкуванні під час роботи над проєктами;

- використовувати творчі здібності за ситуативно зумовлених обставин;

Основні поняття теми: Писемність. Письмо та каліграфія Маюскули та мінускули. Книжкове письмо та скоропис. Книгодрукування. Рукописне та типографічне письмо.

Форми роботи: практичні заняття, семінари-конференції, диспути, ділові ігри, індивідуальні завдання, самостійна робота студентів.

Теми для обговорення на занятті:

1. Виникнення писемності.
2. Історія письма та каліграфії.
3. Маюскули та мінускули.
4. Виникнення книжкового письма та скоропису.
5. Книгодрукування.
6. Рукописне та типографічне письмо.

Рекомендована література:

1. Гладун О. 2007. *Глобалізаційний і національний вектори розвитку графічного дизайну України* / Ольга Гладун // Українське мистецтвознавство : матеріали, дослідження, рецензії : Зб. наук. пр. – К. : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, Вип. 7. – С. 45–49. – Бібліогр.: 9 назв. – укр., с. 45–49
2. Науменко Р. А. 1999. *Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчої особистості* / Р. А. Науменко // Педагогіка і психологія. №2. С. 75–81
3. Різник М. Г. 1978. *Письмо і шрифт* : навч. посіб. для худож. ін-тів і ун-тів; за ред. В. І. Касіяна. – Київ : Вищ. Шк. 151 с., с. 7

Тема 4. Дослідження особливостей процесу навчання каліграфії

Мета: розширити та поглибити знання щодо специфіки каліграфії, виховувати інтерес до каліграфічного письма, висвітлити основні світові методики навчання каліграфії.

Очікувані результати:

- застосовувати набуті знання і розуміння предметної області та сфери професійної діяльності у практичних ситуаціях;
- збирати та аналізувати інформацію для обґрунтування дизайнерського проєкту, застосовувати теорію і методику дизайну, фахову термінологію
- (за професійним спрямуванням), основи наукових досліджень;
- розуміти і сумлінно виконувати свою частину роботи в команді; визначати пріоритети професійної діяльності;
- усвідомлювати відповідальність за якість виконуваних робіт, забезпечувати виконання завдання на високому професійному рівні;
- аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти для розроблення художньо-проєктних вирішень;
- оцінювати об'єкт проєктування, технологічні процеси в контексті проєктного завдання, формувати художньо-проєктну концепцію;

Основні поняття теми: процес навчання каліграфії, методи навчання каліграфії,

Форми роботи: практичні заняття, семінари-конференції, диспути, індивідуальні завдання, самостійна робота студентів.

Теми для обговорення на занятті:

1. Визначення традиційних методик навчання каліграфії.
2. Стігмографічний, лінійний, тактовий, генетичний методи навчання каліграфії
3. Визначення вікової зони застосування методик навчання каліграфії. Виявлення недоліків та переваг.

Завдання для самостійної роботи.

Виконання вправ на каліграфію Формат А3, пера, пензлі, зразки шрифтів.

Рекомендована література:

1. Комашко Н.В. 2009. *Формування творчої складової професійної діяльності майбутніх дизайнерів* / Н. В. Комашко // Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки. Вип. 142. - С. 58-60
2. Різник М. Г. Письмо і шрифт : навч. посіб. для худож. ін-тів і ун-тів/ М. Г. Різник ; за ред. В. І. Касіяна. – Київ: Виц. шк., 1978. – 151 с.
3. Трунова В. А. 2008. *Вчимося правильно писати: Навчально-наочний посібник*, вид. 3-е, випр. / В. А. Трунова. Київ. Ізмаїл: СМІЛ, 136 с., с. 98
4. Цєпова І. В. 2008. *Готуємося до уроків навчання грамоти (письмо)* / І. В. Цєпова. Харків : Веста : Вид-во «Ранок», 2008. — 160 с, с. 64

Тема 5. Виявлення ресурсів розвитку творчих здібностей при навчанні каліграфії

Мета: сприяти усвідомленню основ ресурсу розвитку творчих здібностей за допомогою каліграфії. Ознайомлення з широким спектром інструментів для каліграфії. Розкриття можливостей використання інструментів для каліграфії в дизайн сфері та окреслення потенціалу творчого розвитку.

Очікувані результати:

- створювати об'єкти дизайну засобами проєктно-графічного моделювання;
- визначати функціональну та естетичну специфіку формотворчих засобів дизайну в комунікативному просторі;
- розробляти композиційне вирішення об'єктів дизайну у відповідних техніках і матеріалах;
- використовувати у професійній діяльності прояви української ментальності, історичної пам'яті, національної самоідентифікації та творчого самовираження; застосовувати історичний творчий досвід, а також успішні українські та зарубіжні художні практики;
- розуміти українські етнокультурні традиції у стильових вирішеннях об'єктів дизайну, враховувати регіональні особливості етнодизайну у мистецьких практиках;

Основні поняття теми: Знаряддя каліграфів. Різновиди інструментів для каліграфії. Розкриття можливостей їх застосування.

Форми роботи:

Теми для обговорення на занятті:

1. Знаряддя каліграфів.
2. Різновиди інструментів для каліграфії.
3. Розкриття можливостей застосування інструментів для каліграфії.

Завдання для самостійної роботи.

Заповнення зображення каліграфічними елементами. Виконати творчу роботу, застосовуючи каліграфічні елементи, як засіб створення впізнаваного образу. Формат А3

Рекомендована література:

1. Комашко Н.В. Формування творчої складової професійної діяльності майбутніх дизайнерів. *Вісн. Черкас. ун-ту. Сер. Пед. науки.* 2009. Вип. 142. С. 58-60
2. Косяк .2014. Сутність і структура творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів *Освітні інновації: філософія, психологія, педагогіка* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Суми : видавничо-вирбничо підприємство «Мрія», С.77-80
3. Кузанян П. 1974. *Мистецтво шрифта.* книга. – «Творчество» № 12
4. Різник М. Г. 1978. *Письмо і шрифт* : навч. посіб. для худож. ін-тів і ун-тів/ М. Г. Різник ; за ред. В. І. Касіяна. Київ : Вищ. шк.151 с.
5. Трунова В. А. 2008. *Вчимося правильно писати.* Навчально-наочний посібник. вид. 3-е, випр. / В. А. Трунова. Київ Ізмаїл: СМІЛ,136 с.
6. Fisher G. 2006. *The Quality Enhancement Framework in Scotland and its Relevance to Art, Design and Media Subjects.* In proceedings of 3d International CLTD Conference (Centre for Learning and Teaching in Art & Design), Enhancing Curricula, 6-7 April, Lisbon, Portugal, pp. 497-507.
7. Rayment & Britton 2007. *The Assesment of the GCSE Art: Criterion-Referencing and Cognitive Abilities.* In T. Rayment (ed.) *The Problem of Assessment in Art and Design. Readings in Art & Design Education Series, Volume 4,* Intellect, Bristol, UK, pp. 41- 48.

Тема 6. Формування завдань з елементами творчої каліграфії

Мета: розгляд спільного та відмінного між графікою та каліграфією та можливості їх поєднання, сприяти формуванню умінь початкових каліграфічних вправ гострим пером, пензлем, використовувати каліграфічні знання за ситуативно зумовлених обставин, додавання до простих каліграфічних вправ елементи флорішів.

Очікувані результати:

- розробляти композиційне вирішення об'єктів дизайну у відповідних техніках і матеріалах;
- враховувати властивості матеріалів та конструктивних побудов, застосовувати новітні технології у професійній діяльності;
- застосовувати сучасне загальне та спеціалізоване програмне забезпечення у професійній діяльності;
- відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів дизайну;
- розробляти та представляти результати роботи у професійному середовищі, розуміти етапи досягнення успіху в професійній кар'єрі, враховувати сучасні тенденції ринку праці, проводити дослідження ринку, обирати відповідну бізнес-модель і розробляти бізнес-план професійної діяльності у сфері дизайну;
- навчитися та закріпити навички роботи гострим пером;
- виконувати початкові тренувальні вправи каліграфічні вправи;
- розуміти технологію поєднання коліру, текстури та каліграфії в дизайні.

Основні поняття теми: графічні техніки, виражальні можливості графіки, колір, текстура, каліграфічні вправи, флоріши.

Форми роботи: практичні заняття, тренінги, індивідуальні завдання, самостійна робота студентів.

Теми для обговорення на занятті:

1. Техніки графіки та її технології.
2. Інтеграція виражальних можливостей графіки та каліграфії.
3. Колір та текстура у каліграфії та дизайні.
4. Початкові каліграфічні вправи гострим пером, пензлем.
5. Флоріши.

Завдання для самостійної роботи.

Створення серії тематичних листівок мотиваційного характеру. Створити серію з 9 листівок мінімалістичної подачі з застосуванням невеличких мотиваційних фраз на кожен день. Загальний формат А3(з розбивкою на формати листівок).

Рекомендована література:

1. Гладун О. Глобалізаційний і національний вектори розвитку графічного дизайну України. *Українське мистецтвознавство* : матеріали, дослідження, рецензії : Зб. наук. пр. – Київ : Вип. 7. – С. 45–49., с. 45–49
2. Леута О. І. Старослов'янська мова : підручник / О. І. Леута. Київ : Вищ. шк., 2001. 255 с.
3. Davies, A. 2002. *Enhancing the Design Curriculum through Pedagogic Research*. In proceedings of 1st International CLTAD Conference (Center for Learning and Teaching in Art and Design), Enhancing Curricula: Exploring effective curriculum practices in Art, Design and Communication in Higher Education, 10-12 April, London, UK, pp. 161-178,

Тема 7 . Процес каліграфічного письма як засіб розвитку творчих здібностей.

Мета: відпрацювання навичок письма гострим пером, сприяти формуванню умінь письма пласким пером, розглянути традиційні елементи скоропису гострим пером, продемонструвати та закріпити елементи готичного шрифту пласким пером.

Очікувані результати:

- застосування знань з каліграфії як в процесі навчання, так і в професійній діяльності;
- застосування знань з композиції та кольорознавства в процесі розв'язання професійних задач в галузі графічного дизайну шляхом використання каліграфії.
- умінь створювати цілісний художній образ засобами каліграфії.
- створення робіт за допомогою гострого пера;
- розвиток умінь письма пласким пером за допомогою каліграфічних вправ;
- поглиблення набутих знань письма пласким та гострим пером за рахунок вивчення скоропису та готичного шрифту;
- володіння базовими знаннями та техніками написання тексту скорописом та готикою.

Основні поняття теми: письмо, пласке та гостре перо, письмо різними видами інструментів, скоропис, елементи скоропису, готичний шрифт, елементи готичного шрифту.

Форми роботи: практичні заняття, індивідуальні завдання, самостійна робота студентів.

Теми для обговорення на занятті:

1. Письмо пласким та гострим пером.
2. Елементи скоропису гострим пером
3. Елементи готичного шрифту пласким пером.

Завдання для самостійної роботи.

Каліграфічна шрифтова композиція як твір колажного мистецтва. Створити завершену замкнуту композицію з каліграфічних елементів, яка б сприймалася як твір мистецтва у техніці колаж із застосуванням різних матеріалів. Формат А3

Рекомендована література:

1. Куленко М. Я. 2006. *Основи графічного дизайну*: підручник. Київ: Кондор, 492 с
2. Трунова В. А. 2008. *Вчимося правильно писати*: Навчально-наочний посібник. — вид. 3-е, випр. / В. А. Трунова. Київ. Ізмаїл: СМІЛ, 136 с., с. 98
3. Fisher G. 2006. *The Quality Enhancement Framework in Scotland and its Relevance to Art, Design and Media Subjects*. In proceedings of 3d International CLTD Conference (Centre for Learning and Teaching in Art & Design), Enhancing Curricula, 6-7 April, Lisbon, Portugal, pp. 497-507.